JONATHAN COE

MIEGO NAMAI

PASVIRĘS PASAULIS

Jonathan Coe

MIEGO NAMAI

Iš anglų kalbos vertė
Jonas Čeponis

VILNIUS PASVIRĘS PASAULIS 2001

UDK 820-93
Co-32

The House of Sleep
by Jonathan Coe
Penguin Books Ltd, London, 1998

ISBN 9955-435-17-8

Šio romano nelyginių skyrių veiksmas vyksta 1983-1984-aisias metais. Lyginių – paskutiniąsias dvi 1996-ųjų birželio savaites.

Autoriaus pastaba

„Aš iš tiesų painiojuos dėl laiko. Jeigu prarandi savo emocinę koncentraciją, – ji nutilo, susitvardė ir kimiai kalbėjo toliau, – šit kas nutinka. Eonai – sekundės dalelės – susikeičia vietomis. Tu išsimuši iš skaičiuotės."

Rosamonda Lėman* *„Aidinti giraitė"*

---

*Rosamond Lehman (gim. 1903) – anglų rašytoja.

Budrystė

1

Tai buvo paskutinis jų kivirčas, tiek bent aišku. Tačiau nors to jis jau tikėjosi diena po dienos, gal netgi savaitė po savaitės, niekas nepajėgė nuslopinti dabar iš vidaus kylančio pykčio ir apmaudo. Ji neteisi, bet nesutiko to pripažinti. Kiekvienas argumentas, kiekviena pastanga susitaikyti bei apeliuoti į sveiką protą buvo iškreipti, apsukti aplinkui ir atgręžti prieš jį patį. Kaip drįstanti prikišti jam tą absoliučiai nekaltą vakarą, kurį praleido „Pusmėnulyje" su Dženifere? Kaip drįstanti pavadinti jo dovaną „niekinga" ir pareikšti, kad atrodęs „nenuoširdus" šią įteikdamas? Ir kaip *drįstanti* užsiminti apie jo motiną — *motiną*, ne bet ką — ir apkaltinti jį, kad per dažnai su ja matosi? Tartum suabejotų jo brandumu, netgi *vyriškumu*...

Jis aklai stebeilijosi prieš save, nesuvokdamas nei kas dedasi aplink, nei ką veikia kiti pėstieji. „Kalė", pagalvojo vėl prisiminęs jos žodžius. Ir garsiai, pro sukąstus dantis riktelėjo: „KALĖ!"

Ir pasijuto gerėliau.

*

Didžiulis, pilkas ir impozantiškas Ešdaunas stūksojo iškyšulyje, kokius dvidešimt jardų nuo stačios uolų sienos — ten pat, kur ir visados, daugiau nei šimtą metų. Kiaurą dieną žuvėdros sukdavo ratus apie jo smailes ir bokštelius, šaižiai rypaudamos viena kitai. Kiauras dienas ir naktis bangos beprotiškai daužėsi į uolų barikadą, ir po senojo pastato ledinius

kambarius bei painius, skardžius koridorius sklido nepaliaujamas riaumesys lyg nuo intensyvaus transporto eismo. Netgi pačiose tuščiausiose Ešdauno dalyse – o dabar didžiuma jų stovėjo tuščios – niekad nebūdavo tyku. Dauguma gyvenamųjų kambarių su langais į jūrą glaudėsi vienas prie kito antrame ir trečiame aukštuose ir dieną būdavo užlieti vėsios saulės. Virtuvė pirmame aukšte, ilga ir L formos, su žemomis lubomis, turėjo tik tris mažutėlius langus ir skendėjo nuolatinėje prieblandoje. Atšiaurus, metantis iššūkį gamtos gaivalams Ešdauno grožis maskavo faktą, kad iš esmės jis buvo netinkamas žmonėms gyventi. Seniausieji ir artimiausieji jo kaimynai galėjo prisiminti, bet vargu ar tuo tikėjo, kad kažkada tai buvo privati buveinė, vos aštuonių ar devynių asmenų šeimos pastogė. Bet prieš porą dešimtmečių pastatą įsigijo naujasis universitetas, ir dabar jame gyveno gal pora dešimčių studentų: nepastovūs gyventojai, besimainantys kaip jo papėdėje iki horizonto plytįs okeanas, blyškiai žalsvas ir banguojantis, nuolatos nerimstantis.

*

Ketvertas nepažįstamųjų prie jos staliuko gal paprašė, o gal ir nepaprašė leidimo prisėsti. Dabar, regis, jau kaito ginčas, bet ji negirdėjo, kas buvo kalbama, nors ir suvokė jų balsus, tai pagarsėjančius, tai vėl pritylančius piktais kontrapunktais. Tai, kas dėjosi jos pačios galvoje, šiuo momentu buvo kur kas tikresnis dalykas. Vienut vienas tulžingas žodis. Akys, sužioravusios trumpam plykstelėjusia neapykanta. Prasmė, kuri buvo jai ne tiek išsakyta, kiek tėkšte ištėkšta. Netikėtas susitikimas, kuris truko – dvi sekundes? – mažiau? – tačiau dabar ji nejučia pakartotinai suko ir suko jį savo mintyse jau daugiau nei pusvalandį. Tos akys; tas žodis;

niekaip jų nepamirši, nė minutėlei. Netgi dabar, kai balsai aplinkui darėsi vis garsesni ir gyvesni, ji juto iš vidaus kylant naują panikos bangą. Užsimerkė, staiga apsilpusi nuo šleikštulio.

Kažin, ar būtų ją puolęs, jeigu Aukštoji gatvė būtų buvus ne tokia judri? Nusitempęs tarpdurin? Ėmęs plėšti nuo jos drabužius?

Ji pakėlė savąjį puodelį kavos, sutūrėjo kelis colius iki lūpų, nuleido akis žemyn. Stebeilijo į aliejingą paviršių, kuris pastebimai raibuliavo. Suspaudė ąselę tvirčiau. Skystis nurimo. Taigi rankos jau nebedrebėjo. Silpnumo akimirka praėjo.

Kita galimybė: o gal visa tai buvo sapnas?

— Pinteris! — pirmasis ginčo žodis, pagavęs jos dėmesį. Ji prisivertė pažvelgti priešais save — ten, iš kur šis atskriejo — ir susikaupti.

Vardą pavargusia, nepatiklia intonacija ištarė moteris, kuri laikė stiklinę obuolių sulčių vienoje rankoje ir perpus surūkytą cigaretę — kitoje. Trumpi, juodi it anglis plaukai, ryškiai užbrėžtas smakras ir gyvos tamsios akys. Sara miglotai prisiminė ją iš ankstesnių atsilankymų „Café Valladon", bet vardo nežinojo. Vėliau sužinos — Veronika.

— Štai kaip dažniausiai pasitaiko, — pridūrė moteris, paskiau užsimerkė, užsitraukdama cigaretę. Ji šypsojosi, galbūt ne taip rimtai įsijausdama į ginčą, kaip liesas, blyškiai papurtęs, iš pažiūros uolus studentas, sėdintis priešais ją. — Žmonės, kurie nieko neišmano apie teatrą, — kalbėjo toliau Veronika, — *visados* šneka apie Pinterį lyg šis būtų vienas iš didžiųjų.

— Gerai, — nusileido studentas. — Aš sutinku, kad jis pervertinamas. Sutinku su tuo. Bet kaip tik šitai ir įrodo mano nuomonę.

— *Įrodo* tavo nuomonę?

— Britų pokario teatro tradicija, — dėstė studentas, — yra tokia... etioliuota, jog...

— Atleiskite? — atsiliepė šalia jo balsas su australišku akcentu. — Kokį žodį jūs pasakėte?

— Etioliuota, — pakartojo studentas. — Tokia etioliuota, jog tėra viena figūra, kuri...

— Etioliuota? — neatlyžo australas.

— Nesukite sau galvos, — įsikišo Veronika, ir jos šypsena dar labiau praplatėjo. — Jis tik stengiasi mums padaryti įspūdį.

— Ką tas žodis reiškia?

— Pasižiūrėkite į žodyną, — metė studentas. — Mano nuomone, pokario britų teatre tėra viena figūra, galinti pretenduoti į kokį nors reikšmingumą, ir netgi ji yra pervertinama. Smarkiai pervertinama. *Ergo** — teatrui galas.

— Ergo? — perklausė australas.

— Su juo baigta. Jis neturi ką pasiūlyti. Neturi savo vietos nūdienos kultūroje, tiek šioje, tiek bet kurioje kitoje šalyje.

— Na tai ką — vadinasi, tu tvirtini, kad aš tuščiai gaištu laiką? — paklausė Veronika. — Kad aš nepritampu prie viso... caitgeisto**?

— Visiškai. Turėtum iškart pakeisti savo lankomus kursus į kino meno studijas.

— Kaip tu.

— Kaip aš.

— Ką gi, įdomu, — tarė Veronika. — Štai kas: tik pasižiūrėk, kokios tavo nuostatos. Pirmiausia tu manai, kad vien

* Taigi *(lot.)*. Čia ir toliau paaiškinimai vertėjo.
** Zeitgeist — laiko dvasia *(vok)*.

todėl, jog domiuosi teatru, aš privalau jį studijuoti. Klysti: aš lankau ekonomiką. O dar esi įsitikinęs, kad tau priklauso kažkokia absoliuti tiesa: aš... na, aš laikau tai labai vyriška savybe, tik tiek galiu pasakyti.

— Aš ir esu vyras, — priminė studentas.

— Be to, prasminga, kad Pinteris — tavo mėgstamas dramaturgas.

— Kuo prasminga?

— Nes jis kuria pjeses bernams. Išmintingiems bernams.

— Betgi menas universalus: visi tikri rašytojai yra hermafroditai.

— Cha! — paniekinančiai su patenkinimu nusijuokė Veronika ir užgesino cigaretę į peleninę. — Puiku, tu nori kalbėti apie lytį?

— Regis, mes kalbėjome apie kultūrą.

— Vieno be kito nebūna. Lytis reiškiasi visur.

Dabar nusijuokė ir studentas.

— Tai vienas iš beprasmiškiausių mano kada nors girdėtų teiginių. Tu nori kalbėti apie lytį tik todėl, kad bijai kalbėti apie tikrąją vertę.

— Pinteris patinka tik vyrams, — laikėsi savo Veronika. — O kodėl jis patinka vyrams? Todėl, kad jo pjesės mizoginiškos*. Jos atliepia mizoginiją, slypinčią vyro psichikos gelmėse.

— Aš ne mizoginistas.

— O taip, kaip tik toks. Visi vyrai nekenčia moterų.

— Tu pati netiki savo žodžiais.

— Kurgi ne, aš tikiu.

---

* Mizoginija — liguista neapykanta moterims.

— Turbūt manai, kad visi vyrai — galimi prievartautojai?

— Taip.

— Ką gi, štai dar vienas beprasmiškas teiginys.

— Prasmė labai aiški. Visi vyrai turi galimybę tapti prievartautojais.

— Visi vyrai turi *priemonę* tapti prievartautojais. Tai ne visai tas pat.

— Aš nekalbu apie tai, ar visi vyrai turi būtiną... instrumentą. Aš tik sakau, kad nerasi nė vieno vyro, kuris per savo gyvenimą kažkuriame tamsiame sielos kamputyje nejaustų gilaus apmaudo — ir pavydo — dėl mūsų galių, ir kad šis pavydas kartais nejučia pereina į neapykantą ir todėl taip pat galėtų pereiti į prievartą.

Po šios replikos sekė trumpa pauzė. Studentas bandė kažkaip atsikirsti, tačiau pritrūko ryžto. Paskiau buvo bepraveriąs burną pasakyti kažką kita, bet irgi persigalvojo. Galiausiai tepajėgė išlementi:

— Gerai, tačiau šitam tu neturi jokių įrodymų.

— Įrodymai visur aplink mus.

— Taip, tačiau tu neturi objektyvių argumentų.

— Objektyvumas, — atrėmė Veronika, užsirūkydama naują cigaretę, — tai vyriškas subjektyvumas.

Tylą, stojusią po šios autoritetingos pastabos, ilgesnę už pirmąją ir persunktą kažkokios pagarbios baimės, nutraukė pati Sara:

— Man regis, ji teisi.

Visi prie stalo sužiuro į ją.

— Tai yra, ne dėl objektyvumo — bent jau aš niekad anksčiau apie tai šitaip negalvojau, — bet dėl to, kad visi vyrai iš esmės esti priešiškai nusistatę, ir niekada nežinai, kada tai... prasiverš.

Veronika pažvelgė jai į akis.

— Dėkui, — tarė ir vėl pasisuko į studentą. — Matai? Parama iš visų pusių.

Šis truktelėjo pečiais:

— Viso labo tik moteriškas solidarumas.

— Visai ne, suprantate, šitai nutiko man. — Nedrąsi Saros balso įtaiga pagavo jų dėmesį. — Kaip tik tai, apie ką jūs kalbate. — Ji nuleido žvilgsnį ir su patenkinimu puodelyje, kurį laikė rankoje, juodame kavos paviršiuje, išvydo tamsų savo akių atspindį. — Atleiskite, aš nežinau nė vieno iš jūsų pavardžių, nei šiaip. Net nežinau, kodėl tai pasakiau. Turbūt aš eisiu.

Ji atsistojo ir pasijuto įspeista į kampą, stalo kraštas spaudė jai šlaunis; paskubom prasisprausti pro australą ir uolųjį studentą pasirodė ne taip paprasta. Veidas jai degė. Buvo tikra, kad visi jie stebi ją it kokią pamišėlę. Niekas nepratarė nė žodžio, kol ji yrėsi kasos link, bet kai skaičiavo grąžą (Slateris, kavinės savininkas, sėdėjo knygiškas ir abejingas kampe), kažkieno ranka palietė jai petį. Atsisukusi išvydo besišypsančią Veroniką. Šypsena buvo drovi, šilta — visai kitokia, nei tada, kai ji karingai šiepėsi į savo oponentus prie stalo.

— Klausykit, — prašneko ji, — aš nežinau, kas jūs tokia, nei kas jums nutiko, bet... galime apie tai pakalbėti, kada tik panorėsite.

— Dėkui, — atsakė Sara.

— Kelintus metus studijuojate?

— Dabar jau ketvirtuosius.

— O, tai jūs magistrantė, tiesa?

Sara linktelėjo.

— Ir jūs gyvenate universiteto miestelyje?

— Ne, aš gyvenu Ešdaune.

— Ak taip. Ką gi, galbūt mudvi dar susitiksime.

— Tikiuosi.

Sara nėrė lauk iš kavinės, kol toji draugiška, kelianti baugulį moteris nesuspėjo dar ką nors pasakyti. Išpuolus iš tamsios, prirūkytos patalpos, saulė staiga apakino, oras padvelkė druskinga gaiva. Gatvėmis traukė žmonės išsiruošę apsipirkti. Įprastomis aplinkybėmis būtų buvusi puiki diena pareiti namo palei uolas: kelias netrumpas ir daugiausia įkalnėn, bet verta pavargti, kad grįžusi pajustum malonų raumenų skausmą, plaučius kupinus švaraus, tyro oro. Bet šiandien kas kita, jai nesmagu buvo galvoti apie tą daugelį nuošalių takučio vietų, pavienius vyrus, kuriuos galbūt pastebėtų besiartinančius iš tolo ar kurie galbūt sėdėtų ant vieno iš suoliukų ir įžūliai stebėtų ją, skubančią pro šalį.

Nurašydama į nuostolius kainą už visos savaitės vakarienes, ji pasigavo taksi, akies mirksniu atsidūrė namie ir paskiau visą popietę išgulėjo lovoje, niekaip neišsivaduodama iš baugaus sąstingio.

*

PSICHOANALITIKAS: Kas tokio, susijusio su žaidimu, jus taip trikdė?

PACIENTĖ: Nežinau, ar „žaidimas" kaip tik tinkamas žodis.

PSICHOANALITIKAS: Tai jūs pati pasirinkote tą žodį, vos prieš minutėlę.

PACIENTĖ: Taip. Tik aš nežinau, ar jis tinkamas. Turbūt štai ką norėjau pasakyti... [pošnekis]...

PSICHOANALITIKAS: Palikime dabar tai. Ar kada nors jis buvo sukėlęs jums fizinį skausmą?

PACIENTĖ: Ne. Ne, jis niekad iš tikrųjų manęs neįskaudino.

PSICHOANALITIKAS: Tačiau jautėte, kad galėtų jus įskaudinti?

PACIENTĖ: Ko gero, taip... Kažkur pasąmonėje.

PSICHOANALITIKAS: Ir jis tai žinojo? Ar žinojo, kad jaučiate, jog kurią nors dieną galėtų jus įskaudinti? Gal tai iš tikrųjų ir buvo visa žaidimo esmė?

PACIENTĖ: Taip, manau, galėjo būti.

PSICHOANALITIKAS: Jam. Ar jums abiem?

Kai išmetęs savo įprastinę taurelę bare Gregoris sugrįžo, Sara vėl gulėjo lovoje. Anksčiau vakare buvo trumpam atsikėlusi: apsivilko chalatu ir nušlepseno laiptais žemyn į virtuvę, tačiau netgi ir ten nerimas neatlėgo, kiekvienas bilsmas keistai vertė krūptelti. Pačioje virtuvėje nebuvo nieko, ir Sarai girdėjosi kažkokios amerikietiškos muilo operos — *Dalaso* ar *Sudėtingo nusileidimo* garsai, atsklindantys iš televizoriaus kambario koridoriaus gale. Tardamasi esanti virtuvėje viena, Sara atidarė skardinėlę grybų sriubos ir supylė į prikaistuvį. Paskiau uždegė viryklę, stovinčią atskirai už kampo, paslėptą nuo likusios L formos patalpos. Sunkiu mediniu šaukštu maišė sriubą, ir šis užsiėmimas jai pasirodė netikėtai raminantis. Vis maišė ir maišė, trissyk sukdama šaukštą pagal laikrodžio rodyklę, paskiau trissyk — priešinga kryptimi, stebėdama tirštos sriubos paviršiuje susidarančius ratilus. Įsitraukusi į darbą krūptelėjo nuo vyriško balso klausiančio:

— Na, kurgi jie čia laiko kavą?

Ji šaižiai riktelėjo ir apsisuko.

Vyriškis apėjo sienos kampą, išvydo ją ir žengtelėjo atgal.

— Atleiskite. Maniau, kad girdėjote mane čia.

— Ne, negirdėjau, — atsakė ji.

— Nenorėjau jūsų išgąsdinti.

Jo veidas buvo malonus: pirmiausia šitai jai krito į akis. O antra, ką ji pastebėjo, — tai kad jo, matyt, verkta ir iš tiesų visai neseniai. Vyriškis atsisėdo prie virtuvės stalo išgerti kavos, o ji — priešpriešiais valgyti savo sriubos. Prisitraukdama kėdę metė žvilgsnį per stalą. Būtų galėjusi prisiekti: pastebėjo jo skruostu nuriedant ašarą.

— Jums viskas gerai? — paklausė ji. Ešdaune nebuvo daug pirmakursių, bet Sara pagalvojo, kad jis galbūt ką tik atvykęs į universitetą ir jau ėmęs ilgėtis namų.

Pasirodo, iš tikrųjų buvo visai kitaip. Jis mokėsi trečiame kurse — studijavo šiuolaikines kalbas — ir tik vakar atsikraustė į Ešdauną. Liūdesį jam buvo sukėlęs telefono skambutis iš namų prieš kelias valandas: motina pranešė, kad šį rytą žuvo Murielė, jų šeimos katė — ją suvažinėjo pienovežis jų kiemo keliuko apačioje. Regimai vyriokui buvo gėda išsiduoti, kad dėl šito tiek sielojasi, bet Sarai tuo jis ir patiko. Vis dėlto, norėdama padėti jam išvengti tolesnio nepatogumo, ji kuo greičiau pakeitė pokalbio temą ir pasakė, kad ne jis vienas turėjęs slogią dieną.

— Kaipgi, kas nutiko jums? — paklausė jis.

Tik vėliau Sarai toptelėjo, kad tiesiog stebėtina, kaip ji čia taip atvirai šnekasi su pirmu sutiktuoju, kurio nė vardo kol kas nepasistengė sužinoti. Vis dėlto ji papasakojo jam viską apie savo keistą susidūrimą gatvėje su visiškai nepažįstamu žmogumi, kuris rūsčiai nuvėrė ją žvilgsniu ir išvadino kale be jokios aiškios priežasties. Gurkšnodamas kavą naujasis gyventojas atidžiai klausėsi; nuostabu, pagalvojo Sara, kaip tik derama pusiausvyra tarp atjautos (nes jis, regis, suprato, kaip ją turėjo traumuoti šis incidentas) ir lengvabūdiškesnės padrąsinančios gaidelės (nes jis tuo pat metu ragino ją nuleisti tai juokais kaip kokio nors pasigailėtino ekscentriko išpuolį). Sa-

ra papasakojo jam apie nugirstą „Café Valladon" pokalbį, kaip tasai nukrypo į mizoginijos temą ir kaip jinai neiškentusi įsiterpė į ginčą.

— Šiuo metu tai labai aktuali tema, — sutiko jis. — Dabar čia kilusi stipri antifeministiška reakcija. — Jis papasakojo jai, kaip neseniai buvo nusiaubtas naujasis universiteto Moterų studijų fakultetas: kažkas įsilaužęs purškiamaisiais dažais per visą sieną pėdos aukščio raidėmis užrašė žodžius „Mirtis Sesėms".

Sarai buvo labai smagu kalbėtis su šiuo vyriškiu, tačiau ji pasijuto pavargusi. Kartkartėmis ją apimdavo nuovargis, kuris pagal daugelio žmonių standartus atrodytų ypatingas, ir kelis kartus ji netgi susigriebė beužmieganti vidury pokalbio. Nenorėjo, kad kas nors panašaus atsitiktų dabar: pernelyg jai rūpėjo palikti gerą įspūdį.

— Turbūt aš vėl eisiu lovon, — tarė ji, atsistojo ir paskalavo savąjį sriubos puodelį po šalto vandens čiaupu. — Tačiau malonu buvo su jumis susipažinti. Džiaugiuosi, kad čia įsikeliate. Manau, tapsime draugais.

— Tikiuosi.

— Beje, mano vardas Sara.

— O aš — Robertas.

Juodu nusišypsojo vienas kitam. Sara persibraukė ranka per plaukus, apčiuopė sruogą ir lengvai šią palygino. Robertas pastebėjo tą gestą ir jį įsiminė.

Ji pasikėlė atgal į savo kambarį ir valandą ar dvi numigo, iki sugrįžęs Gregoris pažadino ją uždegdamas lubų lempą. Sara pažvelgė į žadintuvą. Buvo anksčiau, nei ji manė: tik penkiolika po dešimtos.

— Jau parėjai? — tarstelėjo ji.

Stovėdamas į ją nugara — mat dėjo kažką stalčiun — jis suniurnėjo:

— Panašu, kad taip.

— Pamaniau, kad užtruksi iki vėlumos, juk tai paskutinis vakaras, kai jūs visi kartu. Kaip nors žymėsite.

Buvo beprasidedąs rudens semestras, ir Gregoris parvažiavo iš tėvų namų Dandyje tik pasiimti kai kurių savo daiktų, pasimatyti su senais draugais ir praleisti kelių paskutiniųjų dienų su Sara. Liepą jie abu baigė kursą bakalauro laipsniui įgyti. Šios savaitės pabaigoje jis turėjo pradėti mokslus Londono aukštojoje medicinos mokykloje, kur specializuosis psichiatrijoje. O ji ketino pasilikti universitete dar vienerius metus, rengtis pradinės mokyklos mokytojos profesijai.

— Rytoj sunki diena, — atsakė jis, atsisėdęs ant lovos galo ir audamasis batą. — Turėsiu anksti pradėti. — Pirmą sykį jo akys kryptelėjo jos pusėn. — Atrodai nusibaigusi.

Sara papasakojo apie vyriškį, išplūdusį ją gatvėje, ir pirmoji Gregorio reakcija buvo nuostaba.

— Betgi tai kvailystė. Kodėl kas nors turėtų taip elgtis?

— Turbūt todėl, kad aš moteris, — atsakė Sara, — ir to gana.

— Tu tikra, kad jis užsipuolė tave?

— Nieko daugiau aplinkui nebuvo. — Gregoris kuitėsi su užsimazgiusiu raišteliu, tad ji nekantriai pridūrė. — Buvo labai nemalonu.

— Na, nereikia per daug imti tokių dalykų į galvą. — Raištelis atsilaisvino, ir Gregoris pagrabinėjęs per patalynę spustelėjo jai kulkšniuką. — Maniau, šitai jau praeitye. Dabar tu suaugus mergaitė. — Jis griežtai nužvelgė ją. — Ar iš tiesų tai nutiko?

— Manau, taip.

— Hm... Tačiau nesi tikra. Vis dėlto, gal reikėtų užrašyti.

Gregoris atsisėdo prie tualetinio stalelio ir iš viršutinio stalčiaus išėmė pratybų sąsiuvinį. Pakeverzojo kelis žodžius, paskiau atsilošė kėdėje ir ėmė sklaidyti puslapius. Jo veido atspindys veidrodyje nušvito patenkinta šypsena.

— Žinai, man taip pasisekė, kad tave sutikau, — tarė jis. — Pažvelk į tą visą medžiagą, kurią tavo dėka sukaupiau. Tai yra, suprantu, čia ne vienintelė priežastis, tačiau... Tik pagalvok, kokį turėsiu pranašumą prieš kitus vaikinus.

— Ar ne šiek tiek per anksti mąstyti tokiais aspektais? — suabejojo Sara.

— Niekai. Jeigu nori užkopti viršūnėn, niekad ne per anksti pradėti.

— Juk čia ne lenktynės, a?

— Žmonių lenktynėse, kaip ir bet kuriose kitose, būna nugalėtojų ir pralaimėjusiųjų, — atsakė Gregoris. Atidėjęs į šalį pratybų sąsiuvinį, jis jau vilkosi nuo savęs marškinius. — Kiek sykių esu tau kartojęs?

Gerokai savo pačios nuostabai, Sara pažiūrėjo į šį klausimą rimtai:

— Man regis, bus jau kokie penkiolika ar dvidešimt.

— Tai va, — tarė Gregoris, aiškiai patenkintas šia statistika. — Šitai taip pat tinka viskam — netgi įsikūrimui. Žinai, nepatikėsi, bet Frenkas po savaitės vyksta į Londoną, o dar nėra susiradęs, kur gyvens. — Jis skeptiškai nusijuokė. — Kaip tau *atrodo* toks elgesys?

— Ką gi, — atsakė Sara, — galbūt jam nepasisekė, kad neturi tėvo, išgalinčio nupirkti butą Viktorijos rajone.

— Butas Pimliko rajone. Ne Viktorijos.

— Koks skirtumas?

— Pirmiausia, dvidešimties tūkstančių svarų. Mes labai kruopščiai rinkomės tą vietą. Patogi, nes netoli ligoninė. Puiki

kaimynystė. — Matyt pajutęs nebylią Saros panieką, jis pridūrė: — Dėl Dievo meilės, o aš maniau, kad tu šitai įvertinsi kaip niekas kitas. Juk tu kas savaitgalį ten gyvensi, tiesa?

— Nejaugi?

— Na, aš bent taip tikiuosi.

— Juk žinai, aš turėsiu rengtis pamokoms ir visa kita. Šį semestrą numatoma daug mokymo praktikos. Tikriausiai būsiu užsiėmusi.

— Negaliu suprasti, kaip saviruoša kelioms pamokoms užims tau tiek daug laiko.

— Kai kuriems žmonėms nereikia daug pastangų. O man reikia, nes esu krapštukė.

Gregoris persėdo šalia jos ant lovos.

— Žinai, tu turi rimtą savigarbos problemą, — tarė jis. — Ar tau niekad neatėjo į galvą, kad kaip tik daugiausia dėl menkos savigarbos tu niekados nieko nepasieksi?

Sarai prireikė minutėlės tam sugromuliuoti, tačiau neturėjo jėgų užpykti. Tad mintimis vėl sugrįžo prie scenos virtuvėje.

— Šiandien susipažinau su vienu iš naujųjų gyventojų, — pasakė ji. — Jo vardas Robertas. Pasirodė iš tiesų labai mielas. Tu su juo dar nesusipažinęs?

— Ne. — Gregoris šiuo metu jau buvo išsirengęs iki apatinių kelnaičių ir išsiblaškęs kyštelėjo ranką po Saros naktinukais sustodamas viršum jos krūties.

— Tu su juo dar nesi šnekėjęsis ar ką nors tokio?

Jis atsiduso.

— Sara, aš rytoj išvykstu. Gyvensiu Londone. Nejau gaiščiau laiką pažintims su žmonėmis, kurių daugiau niekad nebematysiu?

Jis nusimovė kelnaites, užsiropštė ant jos ir nusmaukė

žemyn marškinius, visiškai apnuogindamas jai krūtis. Suėmė spenelius ir įniko abu iškart žnaibyti. Sara tyrinėjo jo veido išraišką stengdamasi prisiminti, kur anksčiau buvo mačiusi kažką panašaus: kakta suraukta podraug iš nekantrumo ir susikaupimo, daugmaž taip pat, kaip kažkurį vakarą, kai stebėjo jį sukinėjant kontrastiškumo ir vertikalaus pastovumo rankenėles — mat stengėsi išgauti gerą vaizdą prieš „Dešimtos valandos žinias". Tada tai jam užėmė, dabar prisiminė, apie porą minučių, bet dabar, dar nepraėjus nei pusei to laiko, jis suėmė delnais ją už plonyčių riešų, prispaudė rankas prie pagalvės už galvos ir greitai įsmuko jai vidun. Sara buvo sausa ir įsitempusi, todėl nejautė jokio malonumo.

— Klausyk, Gregori, — tarė, — aš išties nenusiteikusi. Po teisybei, tai aš visai nenusiteikusi.

— Viskas gerai, aš ilgai netruksiu.

— Ne. — Ji tvirtai įsitvėrė jam į klubus ir nuramino jų besikilnojančius judesius. — Aš nenoriu.

— Betgi mudu turėjome priešžaismį ir visa kita. — Jo akys buvo įsižeidusios, nenorinčios patikėti.

— Išeik, — paliepė Sara.

— Kaip? Iš tavęs, iš lovos ar iš kambario? — Jis atrodė nuoširdžiai suglumęs.

— Pirma iš manęs.

Sekundę ar dvi jis spitrijosi į ją, paskiau supurkštė pats sau ir negrabiai pasitraukė tardamas:

— Tu gebi kartais būti *tokia* savanaudiška. — Bet jis liko viršuje, ir Sara žinojo, kas toliau seks. — Užsimerk minutėlei.

Ji stebeilijo į jį iš apačios nenorėdama paklusti, tačiau bejėgė.

— Aš paseksiu truputį nutaikęs akutę? Tik mažumėlę, gerai?

— *Ne*, Gregori. Ne dabar.

— Liaukis. Juk aš žinau, kad tau iš tikrųjų tai patinka.

— Man tikrai *nepatinka*. Niekad nepatiko. Kiek sykių turiu tau kartoti, kad man niekad tai nepatiko?

— Čia tik žaidimas, Sara. Tai pasitikėjimo reikalas. Juk tu manimi pasitiki, tiesa?

— Paleisk, — sustenėjo ji. Abi jos rankos buvo surakintos vienos jo plaštakos ir vis dar prispaustos prie pagalvės. Antroji plaštaka su atkištais nykščiu ir smiliumi dabar kybojo jai viršum veido ir palengva artėjo prie akių.

— Nagi, — įtikinėjo jis. — Parodyk, kad manimi pasitiki. Užsimerk.

Jo pirštų galiukai dabar buvo taip arti, jog jai nebeliko kas daryti: refleksiškai užsimerkė ir kietai suspaudė vokus. Netrukus pajuto jo pirštus spustelint — iš pradžių švelniai — pridengtus akių obuolius, ir ji pastiro iš vidaus nusmelkta pažįstamos baimės. Buvo išsigudrinusi, kaip nugalėti šį jausmą — tereikėjo išmesti iš galvos visas mintis, susijusias su esamuoju momentu. Laikas Sarai sustojo, kol Gregoris kniūpsojo viršum jos, ir jeigu ji apskritai į ką nors kreipė mintis, tai tik tenlinkui, kas atrodė (dabar) tolima praeitis: į pačią jų ryšio pradžią, kai jai taip patiko jo draugystė, iki tol, kol abu tapo įsprausti į šią nuolat besikartojančių kivirčų ir keistų miegamojo ritualų kasdienybę.

Kaip juodu sugebėjo nueiti tokį kelią?

Sarai vis dar buvo gyvas atmintyje tas pirmas kartas, kai su juo susipažino per koncerto pertrauką Menų centro bare. Ji neketino eiti į tą koncertą, bet bilietai buvo itin pigūs ir galiausiai prieš pat jo pradžią kasininkai gavo dalyti bilietus už dyką atsitiktiniams praeiviams, kad salė būtų užpildyta ir gastroliuojantis atlikėjas nepasijustų nesmagiai. Programą su-

darė Bacho *Fugos menas*, kūrinys, kurio anksčiau ji visai nežinojo, atliekamas ištisai klavesinu. Vienintelis kitas klausytojas Saros eilėje buvo aukštas kerėpliškas studentas tvarkingais pakaušyje ir iš šonų trumpai pakirptais tamsiais plaukais. Sėdėjo it mietą prarijęs savo kėdėje, apsirengęs tvido švarku, senamadišku kaklaraiščiu bei geltona liemene su laikrodžio grandinėle, ir klausėsi muzikos su neatlėgstančiu susitelkimu, kelis sykius, be jokios regimos priežasties išvestas iš kantrybės, garsiai atsidusdamas ar pliaukšteldamas liežuviu. Kadangi jis tartum visai nekreipė dėmesio į Sarą, ši labai nustebo, kai vaikinas per pertrauką atėjo ir atsisėdo prie jos staliuko, o dar labiau nustebo, kai po dviejų ar trijų minučių įtemptos tylos kreipėsi į ją kapotu škotišku akcentu tokiais žodžiais:

— Siaubingas tempas vienuoliktame kontrapunkte, ar jums taip neatrodo?

Patys keisčiausi, mažiausiai suvokiami žodžiai, kuriais kada nors ji buvo užkalbinta: bet jie, kas be ko, vedė į šiokį tokį pokalbį, o tai savo ruožtu į šiokius tokius savitarpio santykius. Visus penkis semestrus, kai mokėsi universitete, Sara neturėjo draugužio, ir jos visuomeninis gyvenimas, kad ir koks šis buvo, dažniausiai susidėdavo iš atsitiktinių triukšmingų vakarėlių svetur su gausiomis kompanijomis draugų, kurie niekad (taip ji jautė), nekviesdavo jos savo ratelin iš visos širdies. Būti Gregorio pakviestai papietauti restorane, drauge nueiti į kiną ar teatrą, kol kas jai atrodė nauja ir palaiminga patirtis. Dažniausiai juodu eidavo į koncertus, ir nors Sara ir pastebėdavo, kad Gregorio muzikinis skonis ryškiai linksta į sausus, akademiškus ir bejausmius dalykus, neleido sau dėl to sukti galvos. Bent iki tol, kol patyrė, kad tokios pačios savybės būdingos ir jo mylėjimosi įpročiams.

Sara prarado nekaltybę su Gregoriu kokios šešios savaitės po to, kai šis pradėjo vežiotis ją su savimi į žmones. Tai buvo sunki ir skausminga patirtis, daugmaž kaip jos ir įsivaizduota, tačiau Sara nesitikėjo, kad visos tolesnės juodviejų sueitys tiek pat stokos malonumo. Gregoris mylėdavosi su tuo pačiu šaltu, išmaniu dalykiškumu, kuris jį taip žavėdavo griežčiausiuose Bacho klaviatūros pratimuose. Jo repertuare nebuvo švelnumo, lankstumo, raiškumo bei tempų kaitos. Geriausia, ko Sara galėjo tikėtis, geriausia, ko jai tekdavo laukti po keleto mėnesių tokių santykiavimų, tai akimirkos nuovargio po sueities, kai Gregoris, atlikęs savo darbą ir išeikvojęs energiją, kartais prabildavo į ją meilikaujančiu, intymiu tonu, kuris jai atrodydavo netipiškas ir žavingas. Kaip tik viena tokia proga jis uždavė netikėtą klausimą.

Vidur ramios, tvankios nakties juodu gulėjo drauge karštai apsikabinę, jos galva ilsėjosi jam ant peties, ir Gregoris tartum nei iš šio, nei iš to tuomet paklausė, ką ji laiko gražiausia jo kūno dalimi. Sara nustebusi pakėlė į jį akis ir pasakė tikrai nežinanti, turėtų pagalvoti, ir tuomet didžiam jos palengvėjimui (kadangi, tiesą sakant, ji nepajėgė sugalvoti, kuri jo kūno dalis ypač graži) jis paklausė: „Ar pasakyti, kuri tavo kūno dalis man gražiausia?", ir ji paprašė: „Taip, pasakyk", tačiau kurį laiką jis mygo ją atspėti, ir juodu kikendami vardijo aiškiai galimas, bet nė viena netiko, tad galiausiai ji pasidavė; tuomet Gregoris nusišypsojo ir tyliai pasakė: „Tavo akių vokai". Iš pradžių ji nepatikėjo, bet jis pridūrė: „Todėl, kad tu niekad nesi mačiusi savo pačios akių vokų; ir niekad nepamatysi, nebent aš juos nufotografuočiau" (bet jis niekad nenufotografavo), ir tada ji paklausė: „Na, o kada tu taip gerai susipažinai su mano akių vokais?", o jis atsakė: „Kai tu miegojai". Ir tai jai buvo pirmasis ženklas, pirmoji užuomina

apie jo pomėgį stovėti ties žmonėmis, gulinčiais lovoje, žvelgti iš viršaus, kai jie miega, — apie kažką tokio, kas jai iš pradžių pasirodė įdomu, ką palaikė smalsaus proto požymiu, kol galiausiai ji ėmė svarstyti, ar tame neslypi kažkas grėsminga, bemaž stabmeldiška — toks noras žvelgti į žmones, gulinčius bejėgius, nesąmoningus, kai jis pats, stebėtojas, išsaugojęs visišką savo budinčio proto kontrolę.

Po šito Sarai tapo sunkiau užmigti, nes visąlaik slėgė žinojimas, kad bet kuriuo nakties metu jis gali išlipti iš lovos ir stovėti ties ja, stebėti mėnesienoje. (Ir šitai dėjosi tol, kol ji dar labiau sužadino jo domesį, pasipasakojusi apie savo sapnus — sapnus tokius tikroviškus, jog kartais pati nesugebėdavo jų atskirti nuo savo budrystės gyvenimo įvykių). Bet Sara priprato prie šios minties, kaip priprantama, spėjo ji, prie daugelio minčių, ir tai, kad žinojo Gregorį čia pat akylai stebint, dar keletą mėnesių (o gal savaičių?) nesutrikdė jai įprasto miego, kol vienąsyk gruodį paryčiui atsibudo klykdama po vieno iš savo nuolat besikartojančių košmarų su varlėmis. Šitame ji sapnavo žmogaus didumo varlę, tupinčią žiedinio kelio aplink studentų miestelį pakrašty, Sara bandė pro ją kuo greičiau prabėgti. Varlė bjauriai sukvarksėjo ir prispaudė jai prie vokų abu skelto liežuvio galus — po vieną ant kiekvienos akies. Sara iš paskutiniųjų stengėsi atsibusti iš košmaro, bet paskiau pradėjo klykti dar paniškiau suvokusi, kad nors sapnas ir baigėsi, slėgis į vokus nemąžta: iš tikrųjų kažkoks žmogus ar daiktas prikibęs prie jų. Ji mėgino atsimerkti, bet paaiškėjo, kad niekaip neįstengia to padaryti. Kažkas kliudė pajudinti vokus. Paskiau kliūties staiga nebeliko, ir atsimerkusi Sara išvydo visai šalia sėdintį Gregorį: jo veidas buvo įdėmiai palinkęs virš josios, plaštaka — su atkištais nykščiu ir smiliumi — pakibusi ore vos per colį ar du jai nuo akių.

— Ką, *po velnių*, tu darei? — paklausė ji po kokių dešimties minučių, kai jau visai atsibudo, kai jos alsavimo dažnis ir širdies ritmas vėl sunormalėjo ir kai galop įsitikino, kad kambaryje kartu su jais nėra jokių milžiniškų varlių. — Ką tu tuomet darei?

— Nieko. Tik stebėjau tave.

— Tu mane lytėjai.

— Nenorėjau tavęs pažadinti.

— Na, tai nereikėjo dėti savo sumautų pirštų man ant akių.

Gregoris kiek patylėjo.

— Atleisk, — sumurmėjo labai švelniai — įsiteikiamai — ir spustelėjo jai ranką. Paskiau pasilenkė ir pabučiavo ją. — Aš nenorėjau tavęs pažadinti, — pakartojo jis. — Turėjau juos palytėti. Tiesiog neįtikėtina... — Miegamojo prieblandoje ji juto, kad jis šypsosi... — Tiek daug *gyvenimo* praslenka už tavo akių, kai miegi: galėjau šitai matyti. Ir panorau prie jo prisiliesti, kad pajusčiau savo pirštų galiukais. — Ir jis pridūrė: — Žinai, aš tai darydavau ir anksčiau.

— Taip, bet... mane išgąsdinai. Pojūtis buvo toks tikras. — Ji nedrąsiai papriekaištavo: — Tu spaudei gan stipriai.

Jis vėl nusišypsojo:

— Taip, tačiau tu juk manimi pasitiki, tiesa? Kad tavęs neįskaudinsiu?

Sara pajuto jį spustelint jai ranką, glostant riešą.

— Turbūt taip.

— Turbūt?

Įžeidi jo tyla buvo pernelyg nepakeliama.

— Taip, žinoma, pasitikiu. Bet iš tikrųjų tai ne čia esmė, tiesa?

— Man regis, kaip tik čia pati esmė. Kaip manai, ką aš ketinau tau padaryti?

Tardamas šiuos žodžius jis vėl priartino plaštaką jai prie pat veido. Sara nejučia užsimerkė, ir jis pirštų galiukais spustelėjo jai vokus.

— Aš paseksiu truputį, — sukuždėjo jis. — Nutaikęs akutę. Juk tu nebijai, ką?

— Ne, — dvejodama sutiko Sara.

Jis spustelėjo stipriau.

— O dabar?

Ir šitaip tai prasidėjo, tas dalykas, kurį galiausiai juodu ėmė vadinti „žaidimu" ir kuris darėsi vis glaudžiau ir glaudžiau susijęs su mylėjimusi, kol galop juodu pradėjo taip žaisti (ar veikiau Gregoris pradėjo žaisti, nes Sara visad tebūdavo pasyvi jo bendrininkė) ne tik po sueities, bet netgi per patį aktą; tad neretai jis pasiekdavo orgazmą gulėdamas ant jos, palinkęs jai ties veidu, nykštį bei smilių dar stipriau, dar nemaloniau prispaudęs prie jos užmerktų vokų.

Visa tai Sara prisiminė dabar, per tas kelias akimirkas, kai gulėjo po Gregoriu šiąnakt, o jis taikėsi užimti tokią pat poziciją darsyk. Kaip paaiškėjo, paskutinįsyk: mat nelauktai, pagauta maišto dvasios ir fizinės stiprybės, nustebinusios juos abu, ji galutinai spygtelėjo „Ne!" ir nuvertė nuo savęs Gregorį su tokia jėga, jog šis išsirito iš lovos ir nuogas tėškėsi ant grindų.

— Kad tave kur, moterie!

Sara išlipo iš lovos ir užsivilko naktinukus.

— Kokio galo taip pasielgei?

Nuo vagio vidinėje durų pusėje Sara nusikabino chalatą ir įsinėrė į jį pasimuistydama, kol susirado rankoves. Gregoris atsiklaupė šalia lovos, uždusęs, susiėmęs rankomis už kaktos ir gaudydamas kvapą.

— Atsakysi man, ar ne?

Sara be žodžių atidarė duris ir nubėgo koridoriumi link vonios kambario. Užsirakino iš vidaus, klestelėjo ant tualeto pasėstės ir pravirko. Kelias minutes svyravo pirmyn ir atgal. Pamažu verksmas ir svyruojantys judesiai liovėsi, ji nusipraušė šaltu vandeniu veidą ir pažvelgė į save veidrodyje. Akys paraudusios, lūpos suspaustos nepažįstamu, ryžtingu brūkšniu. Ji pradėjo repetuoti tinkamas frazes.

Gregori, man gaila, bet jau gana.

Manau, bus geriau, jeigu mudu daugiau nebesusitikinėsime.

Tiesiog mums nieko neišeina, tiesa?

Manau, mudu turėtume pabandyti paprasčiausiai nuo šiolei likti draugais.

Keista, vos tik mintyse sukūrė kalbą, susivokė trokštanti kuo greičiau ją išsakyti ar veikiau su silpnu, nedrąsiu džiugesiu laukianti pasitenkinimo, nes pagaliau sugriovė vieną iš tvirčiausiai įsišaknijusių Gregorio įsitikinimų. Po penkių minučių, tarė ji sau, visa bus baigta. Ir staiga pasirodė neįtikėtina, kad ryšys, kuris tęsėsi jau daugiau nei metus, podraug suteikdamas didžiumą to, ką ji sužinojo apie laimę, tačiau taip pat nemažai — o pastaraisiais mėnesiais vis daugiau ir daugiau — ir apie nusivylimą, galėjo būti užbaigtas per kelias sekundes dviem trim vykusiai parinktais sakiniais, suteikiančiais jai — ką? — laisvę, galimas daiktas, laisvę siekti kitų, sėkmingesnių draugysčių (mirksnį jai mintyse iškilo Roberto ir — trumpai ir miglotai šmėstelėjo nuostaba — Veronikos vardai bei veidai). Bet visa tai buvo tik prielaida: artimiausioje ateityje jos laukė paprastų paprasčiausias emocinis išsekimas, jausmų vakuumas, juoduma. Ir netgi tokia perspektyva ėmė atrodyti viliojanti.

Juoduma apgaubė ją, kai pravėrė miegamojo duris ir žengtelėjo vidun. Juoduma ir tyla: netgi nebuvo girdėti jo alsuojant. Ji pagrabinėjo jungiklio, norėdama uždegti šviesą, bet paskiau persigalvojo ir atsikrenkštusi tyliai ištarė:

— Gregori?

Lemputė prie lovos kaipmat užsižiebė, jis sėdėjo ir žvelgė į ją — sukryžiuotomis ant krūtinės rankomis, kaip visados iki pat kaklo užsagstytu pižamos švarkeliu. Nespėjus jai pratarti nė žodžio, jis įniko į glaustą, kapotą, bejausmį monologą:

— Turiu tau, Sara, pasakyti tik vieną dalyką ir aš jį pasakysiu dabar, kaip įmanydamas greičiau ir švelniau, kad nesukelčiau tau skausmo. Tavo elgesys šiąnakt patvirtino jau kuris laikas mano mintyse bręstantį įtarimą — įtarimą, kad tu, atvirai šnekant, toli gražu nesi tokia partnerė, su kuria man būtų malonu drauge praleisti visą likusį gyvenimą. Todėl jaučiu pareigą tave informuoti, kad nuo šios akimirkos mudviejų santykiai baigti. Kadangi dabar per daug vėlus metas, kad aš galėčiau pagrįstai tikėtis, jog tu susirasi kur kitur prisiglausti, leisiu tau dalytis su manimi lova šią naktį — ir vien tik šią naktį. Šiuo klausimu aš nelinkęs derėtis ir dabar, kai aiškiai viską išdėsčiau, norėčiau tau tik priminti, kad manęs rytoj laukia ilga kelionė automobiliu, ir tikiuosi, jog vien dėl šios priežasties, nekalbant jau apie kitas, tu leisi man naktį ramiai...

(Ir jis užgesino šviesą)

— ...miegoti

2

Čia, vos už kelių šimtų jardų, miestas staiga bandė išnaudoti savo padėtį prie jūros ir pagaliau tapti nors kiek panašus

į atostogų meto kurortą. Tarp esplanados ir pliažo stovėjo persirengimo kabinos, padažytos išblukusiais geltonais, žaliais ir mėlynais atspalviais. Kioskas, prekiaujantis ledais ir cukraus vata. Galėjai išsinuomoti šezlongus. Bet viršum visko tvyrojo atsainumo, abejingumo atmosfera. Visas entuziazmas išsikvėpdavo nė neprasidėjęs. Mažai čion atvykdavo poilsiautojų, mažai būdavo išnuomojama kambarių krantinės pensionuose, netgi pačiame vasarvidyje. O šiandien, šią šiltą, vėjuotą sekmadienio popietę baigiantis liepai, be numestų traškučių pakelių, besiplakančių į žvirgždėtas viešojo tualeto sienas, ir žuvėdrų, besisūpuojančių ant svaigiai kylančių ir vėl nuslūgstančių, krantan besiritančių okeano bangų, pliaže tesimatė dvi žmogystos. Viena jų, jauna, kokių dvidešimties metų moteris, sunertomis ant krūtinės plikomis rankomis, ilgais, plonais ir juodais it anglis plaukais, stovėjo vos už kelių pėdų nuo vandens, žvelgdama į jūrą. Antroji, gal penkiolika ar dvidešimt metų vyresnė, sėdėjo ant suoliuko netoli persirengimo kabinų, pasidėjusi šalia savęs tvarkingai sulankstytą apsiaustą, o prie kojų – nediduką lagaminėlį, ir užmerktomis akimis laikė atstačiusi veidą į kartkartėmis blykstelinčią pro debesis saulę.

Jaunesnioji apsisuko ir žvirgždėtu pliažu suskato žingsniuoti atgalios. Stabtelėjo, pasilenkusi pakėlė nuo smėlio įdomesnės formos akmenėlį, bet paskiau vėl numetė jį. Paspyrė pasimaišiusią po kojomis pepsės skardinėlę ir džergžtelėjimas padėjo jai suvokti, kaip šią popietę tyku.

Išgirdusi garsą vyresnioji atsimerkė ir apsidairė aplinkui.

Pliaže buvo trys suolai, tačiau vieną kažkada suniokojo vandalai, bemaž visiškai sulaužė, ir ant jo negalėjai sėdėti; antrasis visas buvo užimtas aukštielninkom miegančio pus-

amžio vyro purpuriniu šeriuotu veidu; jo drabužiai skleidė dvisų kvapą, dešinė plaštaka gniaužė stipraus sidro skardinę.

Tačiau jaunesnioji vis tiek panoro atsisėsti.

— Jūs ne prieš, jeigu aš prisėsiu šalia jūsų? — galiausiai gavo paklausti. Nusišypsojusi vyresnioji papurtė galvą ir patraukė apsiaustą.

Dvejetas moteriškių sėdėjo tylėdamos.

Vyresnioji buvo pavargusi. Visą kelią nuo geležinkelio stoties iki pliažo sukorė pėsčiomis, nešina lagaminėliu. Ji gausiai prakaitavo ir buvo bepradedanti įtarti, kad bateliai, kuriuos nusipirko vos prieš dvi savaites, puse numerio per maži. Kai atsisėdo ant suolo, juos nusiavė ir aptiko savo basas pėdas nuspaustas karštais, paraudusiais ruožais, kurie tik dabar buvo pradėję nykti. Vis lankstė ir tiesino kojų pirštus mėgaudamasi laisve, iki susizgribo, kad jaunesnioji spokso į jos pėdas — spokso kažkaip pagarbiai pakerėta. Ji tučtuojau sukryžiavo kojas ir parietė jas po suolu, jaunesniajai nuo akių. Neapkentė savo stambių, vyriškų pėdų bei storų čiurnų ir to, kaip spoksodavo į jas žmonės — ypač moterys ir ypač tos (kaip šiuo atveju), kurios ją pačią traukdavo.

Sutrikusi jaunesnioji pagavo jos žvilgsnį ir nusišypsojo — nedrąsiai, atsiprašomai. Dabar tapo aišku: abi buvo linkusios užmegzti pokalbį.

— Jeigu jūs ieškote, kur apsistoti, — pagaliau išdrįso jaunesnioji, — rasi, sugebėčiau jums padėti. Galėčiau kur nors rekomenduoti.

— Ak taip?

Jauniklė pasakė pensiono netoliese pavadinimą.

— Ir kuo gi jis skiriasi nuo kitų?

Jaunesnioji nusijuokė:

— Po teisybei, niekuo. Tik jis priklauso mano motinai.

Antroji moteriškė nusišypsojo.

— Ką gi, dėkui, bet aš neieškau, kur apsistoti.

— Ak. O aš pamaniau, kad su tuo lagaminėliu...

— Buvau išvažiavusi, — pasakė vyresnioji. — Aš ką tik iš traukinio.

Kažkas, kaip ji tai pasakė — kažkas tuose žodžiuose „Buvau išvažiavusi" — sukėlė jaunesniajai mintį, kad anoji kalba apie kažką daugiau nei paprastos atostogos. Skambėjo veikiau taip, lyg būtų turimas omeny tremties laikotarpis.

— O, — pratarė ji. — Ilgon kelionėn?

— Dvi savaites Italijon. Į San Remą. Ten labai miela.

Taigi ji apsirikusi.

— Vadinasi, jūs čia gyvenate?

Vyresniajai ėmė atrodyti, kad toks klausinėjimas gana tiesmukiškas. Galvoje šmėstelėjo neįtikėtina mintis: galbūt — tiktai galbūt — ją norima prisikalbinti?

Nusprendė patikrinti šią prielaidą visišku atvirumu, pasidalyti bet kuria informacija, kokios bus klausiama ir pasižiūrėti, kur šitai jiedvi nuves.

— Apie tris mylias toliau pakrante, — pasakė ji. — „Dadeno klinikoje". Aš ten dirbu.

— Tikrai? Jūs daktarė?

— Psichologė. — Ji pasirausė savo rankinuke servetėlės ir nusišluostė kaktą. — Ar jums žinoma ta vieta, apie kurią kalbu?

— Man regis, taip. Ji čia įsikūrusi dar neseniai, tiesa?

— Dvejus metus. Su trupučiuku.

— Kokia tai... ligoninė?

— Mes gydome žmones, kamuojamus miego sutrikimų. Ar bent mėginame tą daryti.

— Turite omeny — žmones, kurie kalba miegodami ir panašius?

— Žmones, kurie miegodami kalba, kurie miegodami vaikščioja, kurie per daug miega, kurie nepakankamai miega, kurie miegodami pamiršta kvėpuoti, kuriuos kamuoja baisūs sapnai... Ir visa kita.

— Aš kažkada pro miegus kalbėdavau.

— Daugelis vaikų kalba. — Vyresnioji pasižiūrėjo į laikroduką: po keturių minučių krantinės stotelėje sustos autobusas. Ji pasilenkė priekin ir įspraudė sopančias kojas į batelius. Paskiau siekė savo rankinės:

— Štai — paimkite mano kortelę. Ką gali žinoti, gal kada nors panorėsite pas mus apsilankyti. Jus mielai sutiks, jeigu paminėsite mano pavardę.

Jaunesnioji nesurado, ką atsakyti. Iki šiol dar iš nieko nebuvo gavusi vizitinės kortelės.

— Labai dėkui, — sumikčiojo ir paėmė kortelę. Kai vyresnioji atsisveikino, jai pasirodė, kad lyg išskaitė anos akyse nusivylimą: ne tik trumpalaikį nusivylimą dėl kilusio ir neišsipildžiusio nereikšmingo lūkesčio, bet ir kai ką gilesnio bei labiau įsišaknijusio. Nešina lagaminėliu ėjo tolyn susikūprinusi. Jaunesnioji pažvelgė į kortelę savo rankoje ir perskaitė: „Dr. K. Dž. Medison, psichologė, Dadeno klinika", žemiau — keli fakso ir telefono numeriai.

Vyresnioji pamiršo pasiteirauti jos vardo. Bet vis tiek nebūtų jo pasisakiusi.

Pusiau žingsniu, pusiau bėgčia ji sugrįžo į savo motinos pensioną, galvoje jai ūžė.

*

Didžiulis, pilkas ir impozantiškas Ešdaunas stūksojo iškyšulyje, kokius dvidešimt jardų nuo stačios uolų sienos — ten pat, kur ir visados, daugiau nei šimtą metų. Kiaurą dieną žuvėdros sukdavo ratus apie jo smailes ir bokštelius, šaižiai spygaudamos viena kitai. Kiauras dienas ir naktis bangos beprotiškai daužėsi į uolų barikadą, ir po senojo pastato ledinius kambarius bei painius, skardžius koridorius sklido nepaliaujamas riaumesys lyg nuo intensyvaus transporto eismo. Netgi pačiose tuščiausiose Ešdauno dalyse — o dabar didžiuma jų stovėjo tuščios — niekad nebūdavo tyku. Dauguma gyvenamųjų kambarių su langais į jūrą glaudėsi vienas prie kito antrame ir trečiame aukštuose ir dieną būdavo užlieti vėsios saulės. Virtuvė pirmame aukšte, ilga ir L formos, su žemomis lubomis, turėjo tik tris mažutėlius langus ir skendėjo nuolatinėje prieblandoje. Atšiaurus, metantis iššūkį gamtos gaivalams Ešdauno grožis maskavo faktą, kad iš esmės jis buvo netinkamas žmonėms gyventi. Seniausieji ir artimiausieji jo kaimynai galėjo prisiminti, bet vargu ar tuo tikėjo, kad kažkada tai buvo privati buveinė, vos aštuonių ar devynių asmenų šeimos pastogė. Bet prieš porą dešimtmečių pastatą įsigijo naujasis universitetas, kurį laiką naudojo studentams apgyvendinti; paskiau studentai buvo iškeldinti, ir jis perduotas daktarui Dadenui, šis čia įkurdino savo privačią kliniką ir miego laboratoriją. Klinikoje buvo vietos trylikai ligonių: nepastoviems gyventojams, besimainantiems kaip jos papėdėje plytįs okeanas, blyškiai žalsvas ir banguojantis, nuolatos nerimstantis.

*

Kitą rytą daktaras Dadenas stovėjo prie kambario, kuriame jo kolegė vedė seminarą su trim savo pacientais ir pro

uždaras duris klausėsi jų balsų. Jo kūnas smerkiamai įsitempė: sprendžiant iš garsų, atmosfera atrodė gerokai įkaitusi. Balsų maišalynė klegėjo bemaž be perstojo, kartkartėmis pertraukiama galingų juoko pliūpsnių, kuriuose jis aiškiai išskyrė daktarei Medison būdigą tylų kikenimą. Paskiau išgirdo ją įsileidžiant į monologą, kuris tęsėsi galbūt pusę minutės: šįsyk įkandin monologo viena po kitos atsirito isteriško juoko bangos, palydėtos trinksnių į stalus ir visų kitų netramdomos linksmybės garsų. Daktaras Dadenas pasitraukė žingsnį nuo durų ir sudrebėjo iš įsiūčio. Kurį laiką sklandė gandas, kad daktarės Medison pacientai mėgsta tuos seminarus, ir šit čia — konkretus įrodymas. Tai siaubinga, ir dar daugiau — nemoksliška. To nevalia toleruoti.

Dienos vidury jis pasikvietė daktarę Medison pas save į kabinetą — niūrų kambarį užpakalinėje namo dalyje su langais į neprižiūrimą daržo sklypelį. Pusę ilgiausios sienos užėmė įmantrus kalendorius ir darbotvarkė, o šalia šių — namo aukštų planas, kur buvo nurodyta dieninės palatos ir miegamieji su vardais pacientų, kuriems šiuo metu jie priskirti. Ten pat buvo keturios knygų lentynos su vadovėliais bei įrištais žurnalų komplektais, o likusias sienas dengė — kažin ar tinka žodis „gyvino" — plakatai, gauti iš vaistų kompanijų ir Amerikos kompiuterinės įrangos gamintojų. Kažkur fone iš kasetinio grotuvo sklido tyli baroko stiliaus klavišinė muzika.

Pirmiausia jis paklausė:

— Ar atsinešėte MSA?

Miego Suvokimo Anketos buvo jo paties sumanytas dokumentas, į kurį iš pacientų buvo reikalaujama kasryt įvertinti įvairius savo praeitos nakties miego aspektus skalėje nuo vieno iki penkių balų. Jų buvo klausiama, ar guldamiesi patyrė minčių bėgsmą, ar buvo spiriami naktį šlapintis, ar

kamavo širdies plakimai arba kojų traukuliai, košmarai arba ilgi nemigos tarpsniai, ir per aštuonias dešimtis kitų klausimų. Anketa turėjo būti užpildyta kiekvieno kasrytinio seminaro pradžioje ir suteikti pagrindą bet kurioms tolimesnėms diskusijoms.

— Ne, — atsakė daktarė Medison.

— Laikau tai gana keista.

— Mes neturėjome laiko jų visų užpildyti.

— Laikau tai dar keisčiau, — pasakė daktaras Dadenas, — nes sprendžiant iš to, ką man pavyko nugirsti, jūs, regis, turėjote ganėtinai laiko žarstyti sąmojams, krizenti ir liežuvauti kaip kokios skalbėjos.

Skalbėjos? — pamanė daktarė Medison, tačiau nutylėjo.

— Kadangi jūs nebuvote kambaryje su mumis, — tarė ji, — darau išvadą, kad jūs slapčia klausėtės anapus durų. Ir kadangi jūs slapčia klausėtės anapus durų, darau išvadą, kad negalėjote girdėti, apie ką mes kalbėjome. Jeigu būtumėte girdėjęs, būtumėte supratęs, jog tai visiškai atitinka klinikos veiklą.

Ji nežymiai, šaltu balsu, pabrėžė žodį „veiklą", bet daktaras to nepastebėjo ar dėjosi nepastebįs.

— Ne apie tai kalbame, — pasakė jis. — Esu pasirengęs tikėti, kad šių... *pošnekių* metu jūs apsiribojate svarstomuoju dalyku. Bet gal galėčiau jums priminti, kad jūs čia nusamdyta — mano — nagrinėti šį dalyką iš klinikinio psichologo, o ne estrados komiko pozicijų.

— Aš ne visai suprantu, — pasakė daktarė Medison, mašinaliai pasitaisydama sijoną.

— Prieš kelias minutes aš kalbėjausi su panele Greindžer, viena iš jūsų seminaro pacienčių šįryt. Paklausiau, kas gi kėlė tokią linksmybę, ir šiek tiek nenoriai ji man pasakė. Po teisy-

bei, pacitavo vieną jūsų pastabą. — Jis pasilenkė priekin ir perskaitė iš bloknoto ant savo rašomojo stalo. — „Kiekvieną antradienį daktaras Dadenas kviečia šios klinikos pacientus lankyti vieną iš savo paskaitų universitete. Šią savaitę ji buvo tokia nuobodi, kad netgi narkoleptikai* visą laiką išliko neužmigę". — Daktaras pakėlė akis. — Jūs neigiate tokią pastabą?

— Ne.

— Tikriausiai jūs manote, kad aš jaučiuosi asmeniškai jos įžeistas. Ir iš tiesų jaučiuosi įžeistas, bet aš ne apie tai.

— Aš tik pajuokavau.

— O, galiu tai suprasti. Patikėkite, daktare Medison, sąmojis — man nesvetimas dalykas. Tad gal leisite paklausti, jūs laikote narkolepsiją kaipo tokią — jūsų pačios žodžiais tariant — juoku, ar žiūrite į tai — o aš, prisipažįstu, žiūriu — kaip į rimtą ir sekinančią psichofiziologinę būklę, kuri didžiai traumuoja ir vargina ją kenčiančiuosius.

— Aš specializuojuosi narkolepsijoje, daktare, ir daugelį metų ja domėjausi. Jūs tą labai gerai žinote. Tad nesuprantu, kaip galima suabejoti mano pastangomis — mano pastangų rimtumu — gydyti šią negalią. — Ji atsiduso. — Be to, manau, jums žinoma, kad juoko sukelta katapleksija** yra vienas iš to sindromo labiausiai nerimą žadinančių ir socialiai nepatogių simptomų. Šie dalykiniai pokalbiai skirti padėti pacientams susidoroti su šia problema, pabandyti, kad dėl savo juoko jie vėl jaustųsi patogiai. Manyčiau, visai suprantama, kad

* narkolepsija — staigūs miego priepuoliai dieną, užeinantys dažniausiai sergant kai kuriomis smegenų ligomis *(med. term.)*, tad čia kalbama apie tokius ligonius.

** staigus raumenų tonuso netekimas, atsirandantis dažniausiai po stiprių emocijų *(med. term.)*

humoras – neabejotinai svarbiausia terapinė priemonė šiame procese.

– Originalus paaiškinimas, – kiek patylėjęs prašneko daktaras Dadenas. – Tačiau nepakankamas. – Jisai sukryžiavo ant krūtinės rankas ir šiek tiek pasisuko krėsle, tad dabar kreipėsi į ją lyg žvelgdamas pro šalį. – Šįryt, jūs tikriausiai prisimenate, aš vedžiau diskusiją su keturiais chroniškos nemigos kamuojamais pacientais. Žinote, ką būtumėte išgirdusi, jeigu tuomet būtumėte stovėjusi anapus *mano* klasės durų?

– Veikiausiai knarkimą, – nesusiturėjo daktarė Medison.

Daktaro Dadeno lūpų kampučiai akimirksnį kryptelėjo, šiaip jis neparodė jokių jausmų.

– Kiek suprantu, miego apnėja* irgi figūruoja jūsiškėje tinkamų temų pasišaipyti sąraše. Turiu tai pasižymėti. – Dadenas netgi apsimetė kažką užsirašęs bloknote, o daktarė Medison žvelgė vis labiau negalėdama patikėti. Paskiau jis tęsė: – O iš tikrųjų jūs būtumėte išgirdusi, jeigu tik pakankamai būtumėte įtempusi klausą, krebždančius popieriumi pieštukus, kai buvo tinkamai užpildomos Miego suvokimo anketos, o paskiau balsus, kalbančius visus po vieną, argumentuotai ir nuosaikiai, kai buvo lyginami ir analizuojami šių anketų rezultatai.

Daktarė Medison nusprendė, kad viso to jai jau gana ir atsistojo, vildamasi pabėgti.

– Supratau jus, daktare. Ir jeigu tai viskas...

– Deja, ne viskas. Prašom sėstis. – Jis pabrėžtinai laukė, kol ji atsisės. – Norėčiau jums priminti – tikiuosi, kad

---

* kvėpavimo sustojimas *(med. term.)*

šiandien popiet padėsite daktarui Goldsmitui pravesti parengtinį pokalbį su ponu Vortu. Aišku?

— Galbūt ir aišku, bet, deja, visai neįmanoma. Turiu jau numatytų keletą susitikimų bei daug neatidėliotinų darbų...

— Suprantu. — Dadenas paėmė pieštuką ir suskato juo stuksenti į stalą, jo skruostai užraudo iš susierzinimo. — Taigi jūs ir toliau prieštaraujate?

— Prieštarauju, daktare?

— Jūs jau esate aiškiai išsakiusi savo nuostatą dėl šio paciento, kurį ketiname priimti. O gal pamiršote mūsų pokalbį prieš jums išvykstant?

Daktarė Medison anaiptol jo nepamiršo, nors tai buvo tik paskutinysis iš ilgos virtinės vis karštesnių juodviejų sankirčių. Daktaras Dadenas tuomet jai parodė naujausio *Independent* šiokiadienos numerio skiltį, parašytą nepriklausomo žurnalisto Terio Vorto, kuris, regis, dirbo keletui nacionalinių laikraščių: paprastai rašydavo apie filmus, bet kartkartėmis išsiplėsdavo ir į bendresnius dalykus. Toje skiltyje jis pranešė ketinąs stoti į varžybas, vykstančias viename Londono kino teatrų, kur buvo organizuojamas dešimties dienų „Sinetonas". Renginio metu be pertrūkio bus demonstruojami filmai, dvidešimt keturias valandas per parą, ir prizas bus įteiktas tam iš žiūrovų, kuris sugebės ilgiausiai be pertraukos juos žiūrėti. Prisipažinęs, kad jau seniai esąs nemiegalius, Vortas tvirtino sugebėsiąs išlikti neužmigęs per visus 134 filmus. Daktaras Dadenas, perskaitęs šį pareiškimą, tučtuojau susisiekė su laikraščiu ir pasiprašė suvedamas su tuo žmogumi.

— Tik pagalvokite, kokios galimybės moksliniam tyrimui, o kur dar visa kita, — liejo jisai savo entuziazmą daktarei Medison. — Pasirūpinsime, kad jį iškart nukreiptų čia, kai tik

pasibaigs varžybos. Patalpinsime jį tiesiai į miegamąjį ir tada — septynių elektrodų montažas padėsiantis įvertinti miego sutrikimus ir struktūrą... Šešiolika kanalų užrašyti EEG*... Ranka valdomas registravimas miego įrašo iš optinio disko... Be abejo, išsami miego anketa. Tai neprilygstama proga pamatyti, kokį poveikį sapnų turiniui galėtų turėti nenutrūkstama ekspozicija žiniasklaidos vaizdams.

— Ir tai vienintelė priežastis? — paklaususi daktarė Medison.

— Ar to negana? Ką turite omeny?

— Nejau jums nėsyk nekilo mintis, kaip ši istorija galėtų sudominti žiniasklaidą? Ar ponas Vortas mokės už savo gydymą?

— Šitai nei į tvorą, nei į mietą.

— Ir kad jis parašys apie mus laikraščiui? Ar ir tai įeina į sandėrį?

— Nėra jokio sandėrio, daktare Medison. Laikau tokią insinuaciją didžiai netinkama. O jeigu ir būtų, paprašyčiau jus nepamiršti, kad ši klinika veikia didžia dalimi dėl privačių interesų, kad mes priklausomi nuo įplaukų iš pačių pacientų ir kad iš esmės nėra nieko bloga, jei kartkartėmis mėginame pasidaryti šiokią tokią kuklią reklamėlę. — Jis atsivertė stalinį kalendorių ties jau mėlynu kaspinu pažymėtu puslapiu. — Ponas Vortas atvyks čia po dviejų savaičių, pirmadienį, baigiantis rytui. Kiek pamenu, dieną anksčiau būsite grįžusi iš atostogų, tad siūlau jums ir daktarui Goldsmitui susitikti pirmąjam pokalbiui su juo popiet. Aš taip ir užsirašau, gerai?

— Kaip norit, — tuomet ji abejingai truktelėjo pečiais; dabar, žvelgdamas per stalą į ją ir mažne drebėdamas iš įsi-

* elektroencefalograma — smegenų elektros srovių užrašas *(med. term.)*

ūčio, daktaras Dadenas vėl prisiminė tos replikos ir to gesto įžūlumą.

— Nemanykite, — ramiai tarė jis, — nė minutę neįsivaizduokite, kad mano kantrybė beribė.

— Tokia mintis man niekad neatėjo į galvą, — atkirto daktarė Medison.

Praėjo kelios sekundės tylos, ir ji suprato, kad jų pokalbis baigtas. Ji išėjo švelniai uždarydama paskui save duris.

*

Netrukus po vidurnakčio savo kamabryje su atvertu šiltam vėjeliui langu ir užlietame mėnesienos dar nemiegodama daktarė Medison išgirdo priekinėje terasoje žingsnius. Ji užsivilko chalatą ir pasižiūrėjo pro langą. Lauke, atsirėmęs į baliustradą, stovėjo kažkoks žmogus ir rūkė cigaretę. Kai užsitraukdavo dūmą, jos geltonas žėresys, vos pastebimas šviesos taškutis, tai plyksteldavo, tai vėl prigesdavo. Vyriškis nekėlė baugulio, neatrodė panašus į kokį nors įsibrovėlį. Ji nusprendė nulipti apačion ir išsiaiškinti, ko is laukia.

Pakeliui ją sustabdė Lorna, viena iš laborančių, susirūpinusiu veidu skubanti koridoriumi.

— Aš kaip tik ėjau pažadinti daktaro Dadeno, — pasakė laborantė. — Atsitiko kažkas keista. Aš įkurdinau pacientą devintajame miegamajame ir maždaug prieš valandą paguldžiau jį lovon. Kurį laiką stebėjau — vis nebuvo jokių požymių, kad jis stengtųsi užmigti. Tačiau šiaip atrodė, kad jam viskas gerai. Gulėjo visiškai ramus. Paskiau nuėjau užsiplikyti puodelio arbatos, ir kai sugrįžau, pacientas buvo dingęs.

— Dingęs? Norite pasakyti, kad jis pats nusiėmė visus tuos elektrodus?

— Turbūt taip.

— Devintasis miegamasis — šiąnakt ten gulėjo ponas Vortas?

Daktarė Medison nuskubėjo koridoriumi minėto miegamojo link ir aptiko vaizdą daugmaž tokį, kaip nupasakojo Lorna: lova tuščia, paklodės sujauktos, supainiotų laidų ir elektrodų tinklas lovos galvūgalyje, ant pagalvės likę lipalo dėmės. Tai buvo didžiai neįprasta: nors nemigos kamuojami pacientai dažnai užsimanydavo vidurnaktį atsikelti, retai kam pavykdavo išsisukti nuo laborančių akylumo ir paimti iniciatyvą į savo rankas.

— Nesirūpinkite, — nuramino daktarė Medison. — Man regis, žinau, kur jis. Einu ir pasikalbėsiu su juo.

— O kaip dėl daktaro Dadeno?

— Nežadinkite jo. Nemanau, kad jį reikia apie tai informuoti.

Daktarė Medison pasuko į gydytojų kambarį namo priekyje, kur pro porą stiklinių durų galėjai patekti į terasą. Lauke įžvelgė žmogaus siluetą, tamsoje žingsniuojantį pirmyn ir atgal. Nors durimis dažnai naudojamasi, tačiau jų vyriai buvo surūdiję ir šaižiai sugirgždėjo. Vyriškis krūptelėjo ir atsisuko, įbesdamas žvilgsnį į daktarę Medison, kuri sparčiai artinosi. Jo veidas net šitoje tamsoje, bolavo blyškiau nei mėnulis.

Virš terasos kabojo elektros lempa, bet daktarė Medison jos neįjungė.

— Jūs turbūt ponas Vortas? — paklausė ji.

— Taip, tikrai. — Vyriškis, kaip ir ji pati, vilkėjo pižama ir chalatu.

— Aš esu daktarė Medison. Ir daktaro Dadeno dešinioji ranka, tokia tarsi Penktadienis. — Ji nutilo, norėdama pažiūrėti, kaip jisai sureaguos į šį epitetą, ar pastebės šiek tiek pašaipią gaidelę balse. Mėnesiena ir cigaretės žėresys užtekti-

nai apšvietė jo veidą, išryškindami šypsenėlės užuominą. — Regis, jūs palikote savo postą.

— Taip. Negalėjau užmigti.

— Mes ir nesitikėjome, kad miegosite.

— Kaip matote, aš ir nemiegu.

— Vis dėlto, manau, jūs žinote, kad prieš atsikeldamas iš lovos turėjote paprašyti leidimo.

— Taip, man buvo pasakyta, bet nemaniau, kad tai rimta.

— Įranga, kurią lietėte, labai gležną ir brangi. Be to, dabar plaukuose turite lipalo, o tai jums negalėtų būti labai malonu.

Vyriškis atsargiai palietė savo plaukus ir su pasidygėjimu susiraukė.

— Tikrai. Aš labai gailiuosi. Tikiuosi, nieko nesugadinau.

— Šįsyk — ne. Bet dar vienas dalykas: tiesą sakant, mums nepatinka, kai pacientai bastosi sutemose. Maniau, kad galbūt kas nors paaiškino jums ir tai.

Tolumoje piktai alsavo okeanas. Bangos pavargusios dužo į uolas su nuovargio nepastovumu. Vyriškis kurį laiką klausėsi, paskiau paaiškino:

— Man reikėjo kaip nors atsipalaiduoti.

— Taip, suprantu. Nesirūpinkit. Nesirengiu uždaryti jūsų belangėn ar paskirti šimtą kirčių.

Dabar jis nusijuokė ir pasiūlė:

— Kodėl jums nevadinus manęs Teriu?

— Dėkui. Taip ir darysiu, — pažadėjo daktarė Medison, bet, užuot pasisakiusi savo pačios vardą, kaip Teris to tikėjosi, paklausė: — Ar jums pavyko?

— Atleiskite?

— Jūsiškis kino maratonas. Dešimt dienų. Šimtas trisdešimt keturi filmai. Kaip jums sekėsi?

— Ak, tai. Taip, man pavyko. Jokių problemų. Manau, aš pateksiu į *Gineso rekordų knygą*.

— Sveikinu. — Teriui pasirodė, kad daktarė Medison nori sugrįžti vidun, bet kažkas ją laikė — kažkoks lyg ir priverstinis poreikis tęsti pokalbį. Ji pridūrė: — Daktaras Dadenas bus sužavėtas. Ir taip jau esate jo favoritas.

— O?

— Matote, tai jo sritis. Miego deprivacija*. — Ji kiek patylėjo. — Žiurkės.

Teris, klaidingai supratęs, paklausė:

— Jūs kažką pamatėte?

— Ne, kaip tik tuo jis naudojasi. Žiurkėmis. Neduoda joms miegoti, ir stebi, kas atsitiks.

— Koks žavingas pomėgis. Ir kas atsitinka?

— Paprastai jos nugaišta. Bet jų gyvybės tuščiai nepražūva, nes prie savosios bibliografijos jis gali pridurti dar vieną straipsnį kitą.

— Pradedu nujausti, — tarė Teris, — kad daktaro Dadeno dešinioji ranka nėra iš pačių ištikimiausių tarnautojų.

— Beje, visa, ką jums pasakoju, neprotokoluojama.

— Žinoma.

Nepaisant šio patikinimo, moteris tartum pasitraukė toliau nuo jo, bemaž nepastebimai apsigaubė dar tirštesne tamsa. Jam visiškai nesiseke įžvelgti jos veido.

— Suprantate, visa tai daroma ne tam, kad išgydytų žmones, — tarė ji. — Daktarą Dadeną domina tik mokslas. Jis neišgydys jūsų.

— Gal ir ne, — sutiko Teris. — Bet ši įstaiga galėtų tai padaryti.

---

* miego stygius, dirbtinai sukeliamas ar savaiminis *(med. term.)*

Kurį laiką abu vėl išgirdo lūžtančių bangų ošimą, vėjo genamus mėnesiena debesis, okeano platybę. Užspaudęs cigaretę, Teris apsilaižė lūpas ir pajuto druskos skonį.

— Taip, šie namai turi kažkokią... atmosferą, — pasakė daktarė Medison. — Jūs pamatysite, jie labai raminamai veikia. Ar ilgai čia būsite?

— Esu užrašytas dviem savaitėm, — pasakė Teris. — Bet ne tai aš turėjau galvoje. Esama kitos priežasties, kodėl aš pamaniau, kad ši vieta galėtų mane — na, jeigu ir ne *išgydyti* tikra to žodžio prasme... — Jis nutilo.

Daktarė Medison laukė.

— Matote, aš čia gyvenau.

— Čia gyvenote?

— Neilgai. Kai buvau studentas. Prieš dvylika metų. Nuo to laiko čia nesilankiau. Iš dalies — turbūt, svarbiausia — todėl aš nusprendžiau atykti. Smalsumas.

Daktarė Medison lakoniškai pakomentavo:

— Na, vadinasi, turite kai ką bendra su daktaru Dadenu.

— Ką norite tuo pasakyti?

— Jis irgi čia gyveno būdamas studentu.

— Iš tiesų? Kada?

— Nemanau, kad jūs čia būtumėte gyvenę bemaž tuo pat metu.

— Vis dėlto, ką gali žinoti. Kuo jis vardu?

— Gregoris.

— Gregoris Dadenas... Mano galvoje niekas nekrustelėli... — Šiaip ar taip, jis užsikabino už kito prisiminimo. — Tuo metu turėjau vieną tokią draugę — keista, nuo tada aš bemaž apie ją nepagalvodavau, bet vėl išvydus Ešdauną, tatai... sugrąžina kai kuriuos dalykus... kad ir kaip ten būtų... tai jai reikėtų čia sugrįžti, nes ji kentėjo nuo keisčiau-

sio... sindromo, regis, taip jūs tai vadinate.

— Kaip kentėjo?

— Ją kamavo sapnai — nepaprastai tikroviški sapnai — tokie tikroviški, jog mergina nepajėgdavo atskirti, kuriuos dalykus susapnavo, o kurie — nutiko jai iš tikrųjų.

— Hipnogoginės haliucinacijos, — diagnozavo daktarė Medison. — Taip pat vadinamos kaip priešmiegiais sapnais.

— Tai turi pavadinimą? Norite pasakyti, kad tai gana dažnas dalykas?

— Ne, anaiptol ne dažnas. Tai gali būti vienas iš narkolepsijos simptomų. Ar ji narkoleptikė?

— Nesu tikras.

— Gerai ją pažinojote?

— Turbūt taip. Mes šiek tiek gyvenome kartu — tik kelias savaites — tais metais, kai abu baigėme universitetą.

— Kai jūs sakote, kad kartu gyvenote...

— Ne, noriu pasakyti, kad mes tik dalijomės vienu tokiu butu. Mes niekad... — Žodžiai nutrūko į neapibrėžtą tylą — pusiau nerūpestingą, pusiau persunktą gailesčio. Tiktai jai jis pridūrė: — Ji buvo vardu Sara, — suskambo kažkas nauja — švelnumas ir susimąstymas. Paskiau balsas vėl pagyvėjo: — Atleiskite, tikriausiai aš jus užlaikau. Turbūt esate pavargusi.

— Iš tiesų, ne. O jūs?

Teris nusikvatojo.

— Aš visad pavargęs, — tarė, — ir niekad. Deja, tai mano prakeiksmas. Tikrai, man dabar nesinori miego. Dėl manęs, tai mes turime visą naktį.

— Tada gerai, — paragino daktarė Medison. — Papasakokite man apie Sarą ir josios sapnus.

3

— Papasakok man apie savo sapnus, — kartą paprašė Sarą Gregoris, kai juodu prieš daugelį metų vieną šviesų lapkričio rytą sėdėjo toje pačioje terasoje. — Papasakok, kaip ilgai šitai tęsiasi.

Sara pasišildė į puodeliu delnus, šiek tiek pasipurtė nuo okeaninio brizo ir meiliai pažvelgė į jį. Tai dėjosi pirmaisiais jų ryšio mėnesiais, dar ilgai iki juodviems nutolstant vienas nuo kito. Tomis dienomis jai vis dar atrodydavo, kad jis geba būti labai švelnus. Sėdėdama šioje terasoje, instinktyviai glausdamasi prie jo ir liesdamasi keliais, jautė kaip sklaidosi visas jos nerimas. Ji pamiršo, kad pastaruoju metu juodu dažniau ginčydavosi — ir dėl menkesnių dalykų. O dėl sekso, tai ji save tikino, kad laikui bėgant tas dalykas pagerės. Kalbėdama su Gregoriu, stengėsi nekreipti dėmesio, kad šis užsirašinėja jos žodžius į bloknotą, pažymėtą „SAROS PSICHOLOGINĖS PROBLEMOS" antrašte.

Šiaip ar taip, ji buvo sujaudinta, to nepaneigsi; mat abu ką tik padarė svarbų atradimą — netikėtai sugebėjo išsiaiškinti tai, kas trikdė Sarą pastaruosius penkerius metus ar dar ilgiau. Atsekė kaip tik tą rytą, kurį ji nebesugebėjo atskirti, kur sapnai, o kur realaus jos gyvenimo prisiminimai.

— Papasakok man apie tuos sapnus, — kalbėjo Gregoris. — Papasakok, kaip ilgai šitai tęsiasi.

Tad, giliai atsidususi, Sara jam papasakojo.

*

Tai prasidėjo, kai jai buvo keturiolika ar penkiolika. Jautėsi mokykloje nelaiminga, dažnai turėdavo problemų dėl na-

mų užduočių ir gyveno itin bijodama savo istorijos mokytojo, tokio pono Mauntdžojaus. Į vieno sunkaus vakaro pabaigą, kai susivokė visai nepajėgianti parašyti referato apie Prancūzų—prūsų karo priežastis, — referato, kurį rytojaus dieną turėjo perskaityti prieš klasę, — ji nuėjo miegoti ašarodama iš nevilties, nusprendusi arba rytą pabėgti iš pamokų, arba apsimesti kuo nors susirgusia. Tačiau iš ryto atsibudo iškart lengva širdimi, dar gerai prisimenanti, kad parašiusi tą referatą, ir parašiusi, žinojo, labai gerai: mintimis regėjo jį savo pratybų sąsiuvinyje, keturių su puse puslapių, su keliais išbraukymais trečiajame, bet šiaip tvarkingą ir tinkamą parodyti, antrašte dusyk pabraukta raudonu rašalu ir pabaigoje netgi pridurtos kelios išnašos, kad rašinys atrodytų moksliškesnis. Ir tik tą pačią dieną, jau bemaž pusę dvylikos, pirmą pamoką po didžiosios pertraukos, atsivertusi sąsiuvinį prieš pat pašaukiama skaityti visai klasei, jinai, negalėdama pati patikėti, aptiko, kad šio referato nėra. Šiaip ar taip, kaip tik tokią išvadą ji galiausiai priėjo: iš pradžių pamanė, kad bus kažkaip kvailai apsirikusi ir surašiusi jį į kitą sąsiuvinį, tad įnirtingai rausėsi po portfelį, peržiūrinėdama anglų literatūros, geografijos ir prancūzų kalbos sąsiuvinius; jos panika augo taip akivaizdžiai ir girdimai, jog ponas Mauntdžojus turėjo pertraukti vidur teksto tuometinį skaitovą ir pasiteirauti, kas atsitiko. Ji paaiškino, kad veikiausiai bus pamiršusi referatą savo spintutėje ir pasiprašė išleidžiama nueiti ir atsinešti jį; prašymas buvo patenkintas; bet tuščio koridoriaus tyloje peržiūrinėdama savo matematikos, vokiečių kalbos, fizikos ir biologijos sąsiuvinius ji vis tiek neaptiko lemtingojo referato; ir tuomet, pagauta sąmyšio, besiribojančio su isterija, ji suvis pabėgo iš mokyklos ir nukūrė į municipalinį parką, kur suėmusi galvą rankomis bergždžiai mėgino susivokti šitaip susiklosčiusiuose įvy-

kiuose. Pirmąsyk ėmė rimtai svarstyti, ar tik nesikraustanti iš proto. Referatas taip ir neatsirado, ir tą savaitę ji buvo palikta po pamokų (ponas Mauntdžojus nepatikėjo nė vienu jos žodžiu); ir jeigu visi kiti tą incidentą pamiršo, tai Sara jo nepamiršo, tačiau niekad apie tai niekam nesipasakojo, nors ir vėliau, per kitus kelerius metus nepastoviais tarpsniais vis patirdavo kitų panašių nesėkmių. Sykį, keliais semestrais vėliau, ji pasipiktinusi iškalbėjo savo geriausiai draugei Andželai, kad ši neatėjo susitikti iš anksto sutartu laiku prie plaukimo baseino; Andžela neigė tokį pasimatymą kada nors išvis buvus pasiūlytą, ir ginčas pablogino santykius, kurie taip niekad suvisai ir nepasitaisė. Būta ir kito atvejo, kai Sara suglumino savo šeimynykščius, iš mokyklos pakeliui į namus užsukusi į vaistinę ir parnešusi — kaip tvirtino, motinai specialiai paprašius — šešias tūbeles dantų pastos rūkoriams, dešimt paketėlių aromatinio mišinio ir žvakučių, kurių būtų užtekę mažų mažiausia metams.

Nors ir gėdijosi tai prisipažinti geriausioms draugėms ar šeimai, Sara priėjo išvadą esanti haliucinacijų auka: gyvų, nekontroliuojamų vaizduotės polėkių, kurių iš pradžių ji neturėjo pagrindo sieti su savo sapnais (kadangi sapnai, kuriuos pajėgdavo prisiminti, paprastai mažai ką bendra turėdavo su tikrove, tačiau, kaip ir visų kitų, buvo linkę į groteską ir fantastiką: ji dažnai sapnuodavo košmarus, pavyzdžiui, su gyvatėmis ir, netgi dar blogiau, su varlėmis). Ir tiktai tą rytą terasoje, Gregoriui padedant, staiga paaiškėjo tiesa. Ir nors Sarą sunervino jų kivirčas praeitą naktį, kita vertus buvo jam dėkinga: mat kaip tik šis kivirčas ir keistos jo pasekmės galiausiai padėjo atrakinti paslapties duris.

Nemalonumai prasidėję dar praeitą dieną — kai Gregoris pasakė Sarai, kad juodu pakviesti į gimtadienio pietus, ren-

giamus vietos restorane (tačiau tai dar nebuvo galutinai nuspręsta) kolegos studento mediko, vieno tokio vardu Ralfas, kurio Gregoris, regis, pats kaip reikiant nepažinojo. Sara paklausė, ar ji asmeniškai įtraukta į kvietimą, ir Gregoris turėjo prisipažinti, jog ne: kiek jam žinoma. Ralfas nenutuokia juodu esant meilužiais, ir tik pasakęs Gregoriui, jog šis galįs, jeigu nori, atsivesti draugę. Suprantama, pasakė Sara. Gregoris paprašė ją paaiškinti šią pastabą: ir ji papasakojo jam anksčiau draugavusi su Ralfu, iki vieno nemalonaus epizodo, kuris įvyko prieš kelis mėnesius, ir po to juodu nebesišnekėjo.

— Juk žinai tą žuvies restoraną prie uosto? — paklausė ji. — „Planetariumą"? — (Šitaip tas buvo vadinamas dėl esančio virš pagrindinės valgomosios salės lubų kupolo, kuriame kažkoks vietinis dailininkas nutapė naktinį dangaus skliautą.) — Tai štai, sykį jis mane ten pakvietė. Tik mane ir savo tėvus, kurie buvo atvažiavę savaitgaliui. Dievai žino, kodėl aš buvau taip pagrbta: manau, gal jis šiek tiek man simpatizavo. Vienaip ar kitaip, buvo šeštadienio vakaras, restoranas pilnas žmonių, ir pietų pabaigoje, jau kai gėrėme kavą, pasijutau iš tiesų blogai. Noriu pasakyti, *iš tiesų* blogai. Turbūt kalti buvo moliuskai. Pasišalinau į tualetą ir maniau, kad susivemsiu, bet nepavyko, tad sugrįžau viršun. Visi jau ruošėsi eiti, o aš vis dar iš tiesų baisiai jaučiausi, bet vis tiek mes pasiėmėme apsiaustus, ir visi, sustoję ant restoranų laiptų, ėmėme atsisveikinėti, ir tuomet staiga aš *supratau*, kad tuoj tuoj susivemsiu. Šią pat sekundę. Ir tikrai, tiesiog vidur pokalbio, be jokio perspėjimo, aš tik susiriečiau ir išvėmiau viską ant laiptų ir šaligatvio. Šit, visi mano pietūs ištaškyti po restorano laiptus kiekvieno apžiūrai. O keisčiausia, kad Ralfas ir jo tėvai *visą tą laiką nesiliovė kalbėję*. Supranti, tai bent kultūra, ką? Jie paprasčiausiai elgėsi lyg nieko nebūtų įvykę. Tik Ralfo moti-

na padavė man servetėlę, kad nusišluostyčiau burną. Ir paskiau jie dar porą sekundžių pasišnekučiavo, tardamiesi, ką veiks kitą dieną, tada palinkėjo sūnui labos nakties, po to jo tėvas pasilenkė prie *manęs* pabučiuoti linkint labos nakties, ir tuo metu man užėjo vėl — mane staiga supykino, ir nespėjusi nė suvokti, kas dedasi, vėl šniojau ant visų laiptų, tik šįsyk pusė kliuvo jo tėvo kelnėms ir batams. Ir vis tiek, supranti, jie nė nemirktelėjo. Nepasakė nė žodžio. Paskiau tėvai jam padėkojo už mielą vakarą ar kažką panašaus, ir išsiskyrėme, jie — vienon pusėn, mes — kiton. Jis manęs tepaklausė iš tiesų šaltu tonu: „Tau dabar jau gerai?" Taigi mes įsėdome į taksi ir sugrįžome į universiteto miestelį, ir netgi nepasibučiavome prieš naktį ir panašiai. Susidariau įspūdį, kad jis visą tą dalyką laikė gana juokingu, savotiška šunybe, nes jo tėvai buvo išdidūs, o aš — ne, ir jam atrodė, kad įdomiai pademonstravau, kaip žemesnieji sluoksniai elgiasi geresnių už save akivaizdoje.

— Ne, tu jo atžvilgiu neteisi, — pasakė Gregoris. — Ralfo aš gerai nepažįstu, tačiau neabejoju, kad jis niekad šitaip į tai nepažiūrėtų.

— Tad kodėl nuo tada jis niekad manęs nebeužkalbino?

Gregoris neturėjo ką atsakyti, bet paskiau likusias kelias valandas beveik be paliovos Sarą įtikinėjo, kad jai nepavojinga eiti pietų. Tačiau vis tiek, kai be penkiolikos aštuntą juodu atvyko į universiteto miestelį prie korpuso, kuriame Ralfas gyveno, ji vis dar dvejojo.

— O jeigu jis visus pasikvies į tą patį restoraną?

— Na ir kas?

— Juk tai galėtų pasirodyti taip nepatogu, ką?

— Žinai, Sara, aš vis dėlto manau, kad tu į visa tai pernelyg įsijauti. — Juodu jau kopė laiptais.

— Lengva tau kalbėti. Reikalas tas, jog aš žinau, paprasčiausiai *žinau*, kad visas tas dalykas tapęs tarp jo draugų gera tema pasišaipyti. Aš tiesiog galiu įsivaizduoti, kaip jis pasakoja visą tą istoriją ir sukelia jiems gardaus juoko. Tai tarp jų taps lyg nuolatiniu anekdotu.

— Nesąmonė, — svariai tarė Gregoris. Juodu jau pasiekė koridorių, kur gyveno Ralfas. — Aš rengiuosi tapti psichiatru, Sara. Žmogaus proto veiklos specialistu. Ir jeigu apskritai nors kiek išmanau žmogiškąją prigimtį, garantuoju, kad jis niekam nebus užsiminęs apie tą dalyką. Visa tai — tik dar vienas tavo paranojos ir persekiojimo komplekso pavyzdys. — Sustojęs prie Ralfo kambario durų, jis nuplėšė nuo jų prisegtą raštelį ir garsiai perskaitė:

— Ralfo draugams. Susitinkame Vomitariume*.

Ir būtent nuo šios vietos Gregorio ir Saros įvykių versijos ėmė skirtis, nors tatai paaiškėjo tik kitą rytą, kai Sara, atsibudusi gana anksti aptiko, kad Gregorio nebėra šalimais lovoje. Ji atsikėlė ir atitraukė užuolaidas. Pažvelgusi žemyn, pamatė jį sėdintį terasoje ir žvelgiantį į jūrą. Jis vilkėjo savuoju šiltu mėlynuoju paltu, kurį buvo užsisagstęs iki pat pasmakrės.

Sara apsivilko šiokiais tokiais drabužiais ir nulipo apačion į virtuvę, kur paruošė du puodelius kavos. Nunešė juos laukan, patekdama terason iš svetainės pro stiklines duris.

— Štai, — tarė ji, pastatydama Gregoriui puodelį ant stalo greta bloknoto, į kurį jis rašė. — Atrodai sušalęs. Kas nors atsitiko?

— Negalėjau miegoti, — atsakė jis, nugerdamas kavos. — Po teisybei, naktį bjauriai miegojau.

— O?

---

* Vomitus *(lot.)* — vėmulys.

— Taip. Tu vis mane budinai.

— Ką turi omeny?

— Vis nedavei man miegoti. Tau buvo užėjus somnilokvija.

— Ką tai reiškia?

— Somnilokvija. Kalbėjimas miegant.

— Aš to nedarau.

— Ką gi, praeitą naktį darei.

— Iš tikrųjų? Ir ką gi aš kalbėjau?

— Ak, nežinau. — Jis plačiai pratisai nusižiovavo ir susiraukė. — Regis, kažką apie kaimišką aptvarą ir kapinaites.

— Kaip keista.

— Labai. — Pamažu atgydamas nuo kavos, jis paklausė:

— Taigi, kaip galų gale vakar pasilinksminai?

— Visai neblogai, — gana nustebusi po trumpos pauzės atsakė Sara.

— Prisipažinsiu, man patiko Harietė, — mygo ją pokalbiui Gregoris.

— Harietė?

— Taip. Man pasirodė, įdomi mergina. Jos dėka vakaras mažumėlę įsisiūbavo.

— Kas ji tokia?

Gregoris pažvelgė į ją nekantraudamas.

— Harietė. Ralfo nauja drauguže. Visą vakarą tu sėdėjai šalia jos.

— Sėdėjau šalia jos? Kur?

— Restorane.

Sara papūtė į savo kavą ir nusprendė, kad Gregoris užmezgė kažkokį įkyrų žaidimą.

— Nežinau, apie ką tu kalbi.

— Klausyk, — neteko kantrybės Gregoris. — Tai buvo tik pastebėjimas. Nejau reikia mane bausti vien už tai, kad šiek tiek pagyriau kitą moterį.

— Ką gi, kadangi aš niekad nepažinojau minimos moters, kažin ar galiu komentuoti.

Gregoris atsigręžė į ją.

— Aš kalbu apie *praeitą naktį*, Sara. Kalbu apie moterį, šalia kurios tu *visą vakarą* sėdėjai ir su kuria kalbėjaisi.

Daugiau nepratarusi nė žodžio Sara atsistojo, apsisuko ir dingo iš terasos, palikdama Gregorį rūstauti ir gurkšnoti kavą, niūriai spėliodama, kad jis nusižengęs kažkokiam nerašyto vaikino— merginos draugystės protokolo punktui. Kai po kokių dešimties minučių ji sugrįžo, atrodė susirūpinusi ir jaučianti savo kaltę. Atsargiai įsmuko į kėdę greta jo ir tarė:

— Suprantu, tai nuskambės labai keistai, bet aš visai neprisimenu, kad praeitą vakarą būčiau ėjusi su tavimi į restoraną. Mano pačios prisiminimai apie tai, kas nutiko, visiškai kitokie.

Gregoris įdėmiai ją stebėjo.

— Pastaruosius kelerius metus, nuo pat paauglystės, kartkartėmis man pasitaikydavo tokių keistų atvejų. Prisimenu dalykus kitaip, nei kaip jie iš tikrųjų nutiko. Aš juos įsivaizduoju. Sukuriu. Nesuprantu, kaip šitai dedasi. Niekad apie tai niekam nepasakojau. Tu pirmasis. Aš tau dabar pasakau, — Sara pažvelgė į jį ir jos balsas suvirpėjo, — nes tavimi pasitikiu. Nes tave myliu.

Gregoris suraukė lūpas: akimirksnį Sara pamanė, kad jis tuoj tuoj ją pabučiuos. Tačiau jis tik paėmė plunksnakotį, vėl atsivertė bloknotą ir skubiai perskleidė iki pirmo tuščio puslapio.

— Betgi tai nuostabu, — tarė jis. — Vadinasi, tu visai

neprisimeni, kad ėjai į restoraną? Kad sėdėjai šalia Harietės? Dainavai „Laimingo gimtadienio"? Užsisakei jūros velnio?

Saros kakta ėmė raukšlėtis.

— Aš nežinau... tai pažįstama... šiek tiek pažįstama... bet atmintyje užsifiksavę ir kas kita — kur kas stipresnio.

— Tarsi alternatyvi atmintis?

— Taip. Taip, tikriausiai taip.

— Šitai, — tarė Gregoris, užsirašinėdamas kaip pašėlęs, — *velniškai* puiku. Toks dalykas ne kasdien papuola į rankas. Tad kas pagal tave nutiko praeitą naktį?

Saros atmintis sutapo su Gregorio tik iki to momento, kai juodu aptiko prisegtą prie Ralfo durų raštelį. Po to, tvirtino ji, juodu smarkiai susiginčijo, ir galiausiai ji atsisakė eiti į gimtadienio vaišes: Gregoris nuėjęs vienas, o Sara pasuko į „Pas Džoną" — populiarų savitarnos restoranėlį studentų miestelyje.

— Kada tu ten nuėjai? — paklausė Gregoris, viską užsirašinėdamas.

— Nežinau — gal apie aštuonias?

— Ir kiek laiko ten buvai?

— Netrumpai. Vis tiek nebuvo kas veikti. Kokią valandą.

— Ir ką tu valgei?

— Ar iš tikrųjų šitai būtina? Nejaugi bent kiek svarbu?

— Viskas svarbu. Mes žūtbūt privalome nustatyti, kiek specifiška buvo šita... haliucinacija. Nagi, ką tu valgei?

— Sriubos. Tiktai sriubos.

— Tiktai sriubos? Nebuvai alkana?

— Ne kažkas pas juos buvo likę valgyti. Tik vien mano mėgstami patiekalai.

— Na, o kokie šie buvo?

— Na, arba kaimiškas apkepas, arba kepenėlės.

Gregoris suskato užsirašinėti, bet perpus žodžio sustojo. Pakėlė galvą, jo akys spindėjo.

— Betgi kaip tik tai tu pasakei praeitą naktį — miegodama.

— Ką?

— Tai buvo ne „kaimiškas aptvaras ir kapinėlės", o „kaimiškas apkepas ir kepenėlės". — Jis numetė plunksnakotį ir nusijuokė — veikiau triumfuodamas, nei pralinksmintas. — Sara, visas šis dalykas buvo sapnas. Tu tai *susapnavai*.

Pakako vos kelių minučių įtikinti ją, kad tai pats racionaliausias, pats įtikimiausias, faktiškai — vienintelis įmanomas paaiškinimas; ir štai taip Sara sužinojo, kad ji anaiptol ne haliucinacijų auka, o esanti kartkartėmis linkusi į tokius tikroviškus sapnus, jog nepajėgdavo jų atskirti nuo tų gyvenimo įvykių, kuriuos patirdavo budravimo metu — ir dargi į tokius tikroviškus, jog šie gebėdavo ištrinti iš jos atminties tuos įvykius tiek, jog juos tekdavo prisiminti per sapną, susigrąžinti iš po sapno, įžvelgti pro drumzliną išskydusį pastarojo paviršių tarsi pirminius palimpsesto* žodžius.

— Betgi tai viską paaiškina, — apsidžiaugė ji. — Visus tuos keistus dalykus, kurie yra man nutikę. Visus tuos nesusipratimus...

— Kadangi šitai yra atsitikę ir anksčiau? Tu anksčiau esi turėjusi tokių sapnų?

— Taip. Daugybę kartų.

Jis atsivertė naują bloknoto puslapį ir sau būdingu dailiu, smulkiu braižu didžiosiomis raidėmis išvedžiojo antraštę.

— Nagi, Sara, — tarė sujaudintai šypsodamasis. — Papasakok man apie savo sapnus.

---

* iš naujo nuskustas, ištrintas pergamentas arba papirusas, panaudotas rašymui antrą kartą.

*

Saros ryšys su Gregoriu pasibaigė po vienuolikos mėnesių, pirmosiomis magistrantūros dienomis. Jos miego pobūdis ir palankesnėmis aplinkybėmis niekad nebuvęs itin normalus, tuo laikotarpiu darėsi vis labiau ir labiau iškrikęs, o sapnai – ir toliau tokie, jog jais negalėjai pasikliauti.

Dažnai itin stipraus emocinio pažeidžiamumo akimirkomis jos sapnai tapdavo patys tikroviškiausi bei apgaulūs, ir naktis, kai ji išsiskyrė su Gregoriu, buvo kaip tik toks atvejis. Ji pati to niekaip negalėjo suvokti, tačiau tąnakt pradėjo sapnuoti labai anksti, vos po kelių minučių, kai nenorom atsigulė lovon: mat neįprastai sparčiai nugrimzdo į gilų miegą, kurį tučtuojau sekė sapnas – toks apgaulingas, kokio dar niekad nebuvo patyrusi. Kai kitą rytą pabudo, to sapno turinys įstrigo jos sąmonėn kaip gyvas, aitriai saldus prisiminimas. Buvo tikra, kad jos susapnuotas įvykis iš tikrųjų nutiko.

Nepaisant Gregorio pompastiškos, užgaulios kalbos, nepaisant to, kad tai Gregoris gulėjo greta, sunkiai šnopuodamas per miegą, sapnavo ji ne Gregorį. Sapnavo Robertą, naująjį draugą, su kuriuo susipažino Ešdauno L formos virtuvėje. Sapnavo, kad jį ištiko didis sielvartas ir kad ji vienintelė žinojo kodėl. Sapnavo, kad numirė Roberto sesuo.

Kitą rytą ji tikėjosi pasimatyti su vaikinu per pusryčius virtuvėje, bet jo ten nebuvo. Gregoris apie dešimtą nė neatsisveikinęs išvyko į Londoną, ir po to Sara nuėjo į studentų miestelį pasėdėti bibliotekoje, kur per kelias valandas akivaizdžiai nesugebėjo nuveikti jokio darbo. Ji šiek tiek mąstė apie Gregorį, bet dažniau – apie Robertą, svarstydama, kaip šis sutiko baisiąją žinią. Tikriausiai jau bus išvykęs namo: ten turės paguosti tėvus, parengti laidotuves.

Ji sėdėjo bibliotekoje iki ketvirtos popiet, užsisvajojusi apie taip nelaimingai pakrypusius įvykius. Netgi dabar ji nebuvo įpratusi monitoruoti savo sapnus, nuolatos kontroliuoti ribas tarp savojo sapnų pasaulio ir realaus gyvenimo, ir jai dar neatėjo į galvą, kad galbūt tik susapnavo Roberto sesers mirtį. Jai neatėjo į galvą, kad Roberto parodytas sielvartas dėl šeimos katės netekties podraug su pacituotu pagiežingu šūkiu „Mirtis Sesėms" galėjo duoti postūmį klaidinančiai fantazijai. Šiaip ar taip, ji tiksliai neprisiminė jų susitikimo praeitą vakarą virtuvėje: šį visiškai išstūmė sapnas. Ir nors pats Robertas, be abejo, būtų buvęs sujaudintas, jeigu žinotų, kad ji sėdi virtuvėje ir mąsto apie jį, rūpindamasi, kad visas būsimas jo gyvenimas galbūt bus sužalotas ankstyvos sesers mirties, iš tikrųjų tam nebuvo jokio pagrindo: mat jis šiuo metu Ešdaune gulėjo vonioje, ir neturėjo jokių rimtesnių minčių, kaip tik miglotą netikrumą, kur nueit šiandien pavakarieniauti.

Galop greta ant stalo pasigirdo dunktelėjimas, ir Sara pabudo iš savo svajų. Kažkas su trenksmu padėjo tris knygas, ir dabar stovėjo ties ja ir džiugiai, su pasitenkinimu šypsojosi. Tai buvo Veronika, ta keista, draugiška moteris iš „Café Valladon".

— Pamaniau, kad jus čia rasiu, — tarė ji. — Atnešiau kai ką pamąstyti.

Tai buvo knygos: Saimonos de Bovuar *Antroji lytis*, Keitės Milet *Lyčių politika* ir Andželos Karter *Sado moterys*. Dvi iš jų Sara jau buvo skaičiusi.

— Pabandykit jas perskaityti, — kalbėjo toliau Veronika, — o paskiau ateikite ir mudvi pasišnekėsime. Didžiumą dienų rasite mane kavinėje, ypač popiet.

— Dėkui. — Sara buvo pernelyg nustebusi, tad nesurado, ką daugiau pridurti.

— Labai prašom. — Veronika dingo prieblandoje tarp dviejų knygų stelažų, o Sarai vis tebestovėjo akyse šios ilga, lanksti nugara.

*

Kol Robertas nusiskuto barzdą, vanduo vonioje buvo beatšalęs. Kaip paprastai, savo mažiausiai mėgstamą sritį — kaklą ir ypač Adomo obuolį — paliko pačiai pabaigai. Vanduo, drumstas nuo muilo bei jo kūno nešvaros, dabar buvo nubarstytas ir juodų plaukelių. Jis paskalavo skustuvą po čiaupu, stengdamasis nuplauti paskutines prilipusias nuoskutas. Apie Ešdauno sienas stūgavo vėjas. Robertas giliau paniro į auštantį vandenį: šis bent saugojo jį nuo dar stipresnės žvarbos, tvyrančios vonios kambaryje, kuris — koks absurdas! — buvo pati didžiausia ir pati aukščiausia patalpa šiame namo aukšte. Užsisvajojęs jis vėl perbraukė skustuvu per skruostus, paskiau iškėlė vieną koją iš vandens ir su pasidygėjimu tyrinėjo plonos it lazda galūnės baltumą su nulinkusiais ir prigludusiais prie blauzdos ir šlaunies plaukais. Kiek pagalvojęs, jis pridėjo skustuvo ašmenis tuoj virš kelio ir ėmė gremžti. Netrukus išryškėjo kokių dviejų kvadratinių colių švarus plikas plotelis.

Skusti kojas jam iš pradžių pasirodė įdomu, paskiau tapo vien mašinalia procedūra. Nebekoncentravo dėmesio į švelnius slystančius skustuvo judesius ir leido mintims klajoti kur papuola. Pirmiausia pagalvojo apie Murielę. Per visą Roberto gyvenimą šeima laikė tris kates, bet ši buvo jo mylimiausioji: itin švelnaus būdo, labai meili. Tegul ir taip, tačiau jis pasijautė pritrenktas, — ir šiek tiek susigėdęs, — kai prisiminė, kaip sureagavo vakar į žinią apie jos žūtį. Be abejo, Sara pastebėjo jį verkiant, kai juodu kalbėjosi virtuvėje. Ji, tikriausiai, dabar niekina jį. Kaip tik šitai tėvas visados

sakydavo, kai jis verkdavo: „Jeigu moteris kada nors pamatys tave tokį, ims niekinti. Jokia moteris nemėgsta silpnų vyrų. Tu nori, kad tave gerbtų, bet niekas nemėgsta verksnių". Dabar tie žodžiai skambėjo jam ausyse, tariami vieninteliu tonu, kokiu, prisiminė, tėvas visad kalbėdavosi su juo pašaipiai, negailestingai.

Tačiau neatrodė, kad Sara jį niekintų. Vis dėlto gal ji nepastebėjo: ko gera, buvo pernelyg paskendusi į savo pačios problemas. Savotiška istorija — apie tą vyriškį, įžeidusį ją gatvėje. Vylėsi, kad ji dėl to jau nebeišgyvena. Jos gražios akys: žvilgančios, blyškiai mėlynos, bemaž pilkos. Dviprasmiškos akys, šiltai kviečiančios ir podraug šaltokai protingos.

Jis nesinaudojo saugiu peiliukiniu skustuvu, ir dabar susiraukė nuo staigiai tvilktelėjusio skausmo kažkur blauzdos srityje. Įsipjovė gan bjauriai: kraujo srovelė nutekėjo vonios vandenin. Skustis kojas nebuvo atpalaiduojantis, maloniai bemintis darbas, kaip jis iš pradžių manė, o reikalaujantis šiek tiek atidos. Tačiau vis tiek teikiantis kažkokio gilaus pasitenkinimo, fundamentalaus suvokimo, jog elgiesi teisingai. Jam niekad nepatiko plaukuotos kojos. Ankstesnių savo merginų klausdavo dėl to nuomonės ir likdavo nustebęs, kai išgirsdavo, jog šioms tos atrodo patrauklios. Tiesą sakant, juo geriau, bet jis negalėjo susiturėti nelaikęs šitai nesuvokiama gero skonio stoka.

Buvo jau beveik baigęs: beliko nusiskusti kulkšnis, ir dėl jų teks pasitampyti. Pirma šiek tiek pailsėsiąs. Jis atsigulė pilkame vadenyje, dabar pilname tamsių plaukų ir kurį laiką išsiblaškęs žvelgė į suskeldėjusias ir purvinas sienos plyteles. Tos priminė jam mokyklinius dušus, ir tai buvo dar vienas nemalonus prisiminimas: bendri dušai, visi tie pasierzinimai ir vogčiomis daromi palyginimai...

Robertas sėdėjo vonioje jau ilgiau kaip valandą: pakankamai ilgai, kad per tą laiką Sara suspėtų palikti biblioteką, pasigauti universiteto miestelyje autobusą ir sugrįžti į Ešdauną, trokšdama išsitrinkti galvą. Vonios kambario duryse nebuvo kabliuko. Visa gudrybė — šį pakeisti atremtu į jas strypeliu rankšluosčiams kabinti, tačiau kaip naujas gyventojas, Robertas dar nebuvo to sužinojęs. Štai kaip atsitiko, kad Sara netikėtai įpuolė pas jį vidun, dargi nė nepasibeldusi.

Visa įvyko akies mirksniu. Sara sukliko iš netikėtumo ir gėdos, o Robertas sukliko nuo skausmo. Aukštai iškėlęs oran koją, buvo jau įpusėjęs skustis kairę kulkšnį, ir kai durys su trenksmu atsilapojo, ranka jam kryptelėjo, ir dvigubi skustuvo ašmenys įsirėžė į koją dviem stačiais kampais, palikdami dvigubą randą visam gyvenimui — lyg kokios nors citatos kabutes. Ir šįsyk kraujas išsiveržė jau ne srovele: trykštelėjo čiurkšle ir pasklido po vandenį vonioje per akimirką nudažydamas šį šviesia braškine spalva. Sara stebeilijo į Robertą išsigandusi, nustėrusi, ir vienu tarpu šiam pasirodė, kad ji netgi puls į pagalbą; bet jis užbėgo tam už akių, sušukdamas:

— Viskas gerai! Viskas gerai! Aš skutausi, tik tiek.

— Atleiskite, aš... aš sugrįšiu, kai būsite baigęs.

Ji pasuko į durų link, bet prie jų stabtelėjo ir atsisuko, prisidengusi akis ir žvelgdama į šalį.

— Jums tikrai nieko netsitiko? Tai yra, ar nereikia pagalbos? Spintutėje rasite pirmosios pagalbos vaistinėlę.

— Dėkui. Susitvarkysiu. Tik palikite tai man, gerai?

Ji išėjo pro duris, bet koridoriuje vėl stabtelėjo.

— Maniau, kad jūs būsit išvykęs namo, — skubiai mįslingai tarė ji ir dingo.

Robertas negaišo laiko svarstydamas, ką ta replika galėjo reikšti. Jis išlipo iš vonios ir nusausino bėgantį iš kulkšnies kraują tualetiniu popieriumi, paskiau stipriai ją subintavo. Buvo šlapias šlaputėlis ir labai sušalęs. Nusišluostė nuosavu mažu, išsitrynusiu rankšluosčiu ir parklibinkščiavo į savo miegamąjį.

Po kelių minučių, vos tik spėjus jam apsirengti, Sara atėjo pasižiūrėti, kaip sekasi. Buvo jau išsitrinkusi galvą ir susišukavusi plaukus, tačiau neišsidžiovinusi, tad tie atrodė tamsesni, nei jis prisiminė iš praeito vakaro, dargi peliško atspalvio. Kažkodėl jį tai sujaudino; ar galbūt jis jau artėjo prie tos pažeidžiamos širdies būklės, kai netgi menkiausios, kasdieniškos smulkmenos įgyja švytinčių, visamainančių savybių. Kad ir kaip ten būtų, kai ji atsisėdo ant lovos priešais jo stalą, jam suspaudė krūtinę ir trumpai atėmė žadą. Net kvėpuoti iš pradžių buvo sunku.

— Vis dar skauda? — paklausė ji.

— O... tik truputėlį. Viskas bus gerai. — Robertas vylėsi, kad ji paklaus, kodėl jisai skutosi nuo kojos plaukus.

— Aš nenorėjau... Na, atleiskite, jeigu sutrikdžiau jus. Suprantate, liaudis paprastai duris paremia strypeliu rankšluosčiams kabinti.

— O! Tikrai. Ką gi, ir aš taip padarysiu. Kitą kartą.

Sara linktelėjo, nors visai ne tokios dalykų eigos tikėjosi. Klausė savęs, kaip juodu galėtų sugrįžti prie tos lengvos, patiklios atmosferos, tvyrojusios praeitą vakarą jų pokalbio metu.

— Šiaip ar taip, — tarė ji, — iš tikrųjų, tai aš atėjau tik pasižiūrėti, ar jums viskas gerai. Žinote, praeitą vakarą jūs atrodėte gana... prislėgtas, ir panorau sužinoti, kaip jūs ištveriate.

— Ištveriate?

— Na, taip: juk jums turi būti labai sunku.

Sutelkęs drąsą, jis pažvelgė į merginą, persmelktas smalsumo, kurį sužadino nuoširdaus, laimingo rūpesčio gaidelė jos balse. Kas gi galų gale čia dedas? Nejau ji tikrai mano jį esant iš tokių vyrų, kuriuos ilgam patiesia sielvartas dėl nugaišusios katės? Nejau jis atrodė toksai susigraudinęs? Nesusigaudydamas, ar Sara nusiteikusi jo atžvilgiu globėjiškai, o ar tik paprasčiausiai nori pasijuokti, atsargiai atsakė:

— Ak, žinote, didelio čia daikto, tikrai. Iškęsiu.

Kaip vyriška, pagalvojo Sara, dėtis tokiu atspariu. Nejau vyrai iš tiesų mano, kad jiems nevalia rodyti savo jausmų, netgi kalbant apie kieno nors artimo mirtį — šiuo atveju netgi paties artimiausio? Regėjo, koks jis įsitempęs ir susirūpinęs, kaip nepatogiai jaučiasi, įsivaizduodamas, jog buvo pašalintas tariamos nejautros lukštas ir apnuoginta slypinti po šiuo švelnesnė, tikresnė jo prigimtis. Bet ji suprato, kad jie abu suinteresuoti ir toliau apsimetinėti.

— Kai aš pasakiau, kad maniau jus išvykus namo, — kalbėjo ji toliau, — tai, suprantate, turėjau galvoje netrukus, matyt, įvyksiančias laidotuves.

— Laidotuves? — nustebo Robertas.

— Atleiskite, užmiršau jos vardą...

— Murielės, turite omeny?

— Taip, Murielės.

Jis truktelėjo pečiais ir nesmagiai nusijuokė.

— O, nemanau, kad mes kelsime dėl to tiek bruzdulio. Jums neatrodo, jog tai būtų šiek tiek perlenkta?

Akimirką netikėtai užklupta, ji sumurmėjo:

— Na, kaip jums visiems atrodys... tinkama.

— Suprantate, kai šitai buvo atsitikę anksčiau, — tarė Robertas, — mes nesivarginome laidotuvėmis ar kuo nors panašiu.

— Tai buvo atsitikę anksčiau? — perklausė ji pasibaisėjusi.

— Taip, dusyk.

— O, Dieve, Robertai, tiesiog... nerandu žodžių. Kaip siaubinga. Kai pagalvoji, kad gyvenimai gali būti tokie... nelaimingi, ir vis dėlto jūs kažkaip laikotės.

— Na, turiu pasakyti, dėl Murielės buvo sunkiausia. — Jis pasislinko su kėde priekin, arčiau Saros, ir pasitrynė delnus, susišildydamas šiuos josios užuojautos karštyje. — Turbūt ji man buvo artimiausia.

— Taip, galiu įsivaizduoti.

Jis leido sau nostalgiškai nusišypsoti.

— Kas vakarą, žinote, ji ateidavo pas mane į kambarį ir susirangydavo greta lovoje. Aš glostydavau jai galvelę ir... paprasčiausiai kalbėdavausi su ja. Kartais kalbėdavausi valandų valandas.

— Kaip miela.

— Tam tikra prasme... — jis nusijuokė, — kvaila, tačiau tam tikra prasme ji mane pažinojo netgi geriau nei tėvai, o už tėvą tai tikrai geriau.

— Jie jos taip nemylėjo kaip jūs?

— Na, *jis* tai niekad nemėgo Murielės, to nenuneigsi. — Robertas atsiduso. — Jie veikė vienas kito nervus. Suprantate, tie kvailoki jos įpročiai jį erzindavo.

— Kokie gi?

— Na, pavyzdžiui, jam nepatiko, kad ji šlapindavosi svetainėje ant kilimo.

Sara vangiai sugromulavo šią informaciją. Jai ėmė ryš-

kėti naujas vaizdas: mergytė, su sutrikusiomis funkcijomis, ir šeima, kuri niekad nesugebėjo prie jos prisitaikyti; gal net nesugebėjo laikyti jos visiškai žmogumi. Situacija opesnė, tragiškesnė nei ji buvo įsivaizdavusi. O dabar Roberto ankstesnių gluminančių pastabų tikroji prasmė ėmė savaime aiškėti.

— Klausykite, Robertai, — atsargiai tarė ji. — Tai, ką jūs pasakėte anksčiau dėl laidotuvių — kad su jomis bus šiek tiek perlenkta, aš iš tiesų manau, suprantate, kad labai svarbu, jog jūsų šeima... kaip nors pažymėtų šią mirtį.

— Na, aš praeitą vakarą telefonu kalbėjausi su tėčiu apie tai... — jisai susuko veidą, — kur ją dėti. Teiravausi, ar įmanoma kokia nors kremacija.

— Ir?

— Jis tik nusijuokė. Prikišo, kad aš pernelyg įsijautęs. Pasakė patalpinsiąs ją į šiukšliadėžės įklotą ir nuleisiąs į sodo gilumoje iškastą duobę, kaip darydavo ir su kitomis.

Kurį laiką Sara rimtai žvelgė į Robertą, o paskiau didžiai susirūpinusi, pabrėždama žodžius tarė:

— Bet jūs manote, kad šitaip nedera, tiesa? Juk *žinote*, kad šitaip nedera.

Robertas linktelėjo.

— Taip. Aš taip manau.

— Puiku. — Sara atsikėlė nuo lovos ir sustojo prie durų. — Ką gi, Robertai, laikau šį pokalbį šiek tiek sau per sunkiu, tad aš kol kas einu apačion. Bet aš noriu, kad jūs pagalvotumėte apie tai, ką pasakiau ir prisimintumėte, jog nors ir kokie prasti reikalai buvo jūsų šeimoje, jūs visad galite su manimi apie tai pasikalbėti. Aš visada čia.

Tik jai jau beišeinant juodu pirmąsyk pažvelgė vienas kitam tiesiai į akis; ir tuomet kažkas atsitiko, užsimezgė kažkoks ryšys, ir tuoj pat apsisukusi Sara paliko kambarį. Kai atsidūrė koridoriaus prieglobstyje, o paskiau lauke, saugiai žingsniuodama uolų viršaus link ir rudens brizo, pasijautė lengviau. Klausydamasis tolstančių žingsnių, Robertas vėl ėmė alsuoti giliai, su netolygiais pertrūkiais.

Po to jis nesimatė su Sara kelias dienas; arba bent jau jeigu ir pastebėdavo ją per savo kambario langą, išeinančią ar sugrįžtančią, arba probėgšmais gaudavo išvysti, kai pranykdavo savo miegamajam ar šmėkštelėdavo L formos virtuvėje, jis niekad neištaikė progos pasišnekėti ir galiausiai įsitikino, kad Sara sąmoningai jo vengia. Vieną vakarą, jau savaitei baigiantis, jis tiesiai ją klausė, ir mergina prisipažino esanti sukrėsta jo elgesio — konkrečiai, kad nesugrįžo namo po savo sesers mirties. Vos tik ši klaida išaiškėjo, ją nesunku buvo atitaisyti. Supratęs, kas atsitiko, Robertas pratrūko kvatotis, bet Sara buvo pernelyg sutrikusi, kad įžvelgtų tame ką nors juokinga, be to sunerimusi dėl dar vieno įrodymo, kokie klastingi jos sapnai. Ji gana šaltai atsiprašė ir neparodė jokių pastangų pratęsti pokalbį.

Tačiau tą naktį, kai kiti studentai jau buvo seniai atsigulę, Robertas pažvelgęs pro savo langą išvydo Sarą, vienišą stovinčią mėnesienos užlietoje terasoje. Ji žvelgė tamson, remdamasi į baliustradą, virš kurios laikė rankoje, kaip vėliau paaiškėjo, stiklą balto vyno. Robertas nulipo apačion pas ją, patekdamas į terasą pro stiklines duris iš televizoriaus kambario. Surūdiję vyriai šaižiai girgžtelėjo. Išgirdusi jį prisiartinant, mergina atsisuko ir padrąsinamai nusišypsojo.

Pradėję kalbėtis terasoje, juodu pratęsė pokalbį virtuvėje. Buvo jau po ketvirtos paryčiui, kai jie galiausiai palinkėjo

vienas kitam labos nakties ir užlipo viršun, kiekvienas į savo kambarį. Tuo metu tai buvo ilgiausias Roberto kada nors gyvenime turėtas pokalbis. Melancholiška tyla, visados jį gaubdavusi namuose (motinos — nedrąsi ir pagarbi, tėvo — šalta ir nekalbi), visai jo neparengė tokiam sklandžiam, impulsyviam atsivėrimui vieno kitam. Kai abu baigė, jis pasijuto apsvaigęs nuo kalbos, pakylėtas išpažinties. Regis, juodu kalbėjosi apie viską ir neslėpė vienas nuo kito nieko. Visa prasidėjo nuo to, kaip žlugo Saros ryšys su Gregoriu, o paskiau abu laisvai aptarė meilės nuotykius, draugystę, šeimas ir gimines — patikimos intymios smulkmenos ir prisipažinimai liejosi vis gausiau ir greičiau, o pačios temos darėsi vis platesnės ir sudėtingesnės, iki Robertas sumojo, kad patikėjo Sarai paslaptis apie save patį, apie savo tėvus, apie savo gyvenimą namie, kad niekad nebuvo pagalvojęs

•

4

pagalvojęs, kad „Dadeno klinikos" palatos kažkuo keistos, bet dabar sumojo, kur šuo pakastas: mat, nors buvo drabužių spintos, praustuvės, komodos, rašomieji stalai, foteliai bei visi kiti, kaip ir priklauso, gyventojams skirti patogumai, juose nebuvo lovų. Žinoma, tai visai suprantama. Tiksliai 10.30 vakaro, nusiprausę ir vilkintys naktiniais drabužiais trylika pacientų keliaudavo iš dieninių palatų ir įsitaisydavo miegoti laboratorinėmis sąlygomis trylikoje mažų, paprastučių miego kamerų — su stebėjimo kambariu šalimais kiekvienos iš jų, — užimančių didžiumą pirmojo aukšto. Lovos kur nors kitur buvo nereikalingos. Bet vis tiek atrodė neįprasta, kad prie šios palatos priešinės sienos nebuvo lovos. Dabar jis gerai prisiminė, kad tai buvo tas pats kambarys, kuriame Robertas gyveno paskutiniaisiais studijų universitete metais, šiaip visais kitais atžvilgiais, regis, nepasikeitęs. Net baldai buvo tie patys ir visi tiksliai tose pačiose vietose.

Terį stebino, kad prisimena Roberto kambarį geriau negu pajėgė prisiminti jo veidą. Mėgino mintyse atgaminti, kada paskutinį kartą jį matė, ir staiga atmintyje švystelėjo neryškiai sufokusuotas pilkas šeštadienio rytas paskutinę jų vasarą: Robertas sėdi prie uolos krašto ir kalbasi su Sara, abu atrodo pavargę ir sukritę. Tatai buvo prieš dvylika metų. Po to Robertas dingo: iškrėtė tobulą, nekeliantį abejonių išnykos triuką, kuris dabar, žvelgiant atgal, Teriui atrodė įspūdingas. Tuo metu jis apie tai mažai tegalvojo, nes tą vasarą buvo labai užsiėmęs, stengdamasis pradėti savo paties šlovingą karjerą. Lyg prisiminė Sarą dėjus pastangas aną atsekti. Tačiau nesėkmingai.

Teris sėdėjo prie rašomojo stalo ties langu, atsivertęs savo portatyvų kompiuterį. Jis dar nežinojo, ką parašys, bet kompaktiškas mašinos vientisumas, laminuotos tekstūros ir dailios seksualios linijos nesiliovė jį jaudinę ir raminę. Atsinešė iš portfelio elektros laidą ir pasidairė, kur šį galėtų įjungti į tinklą. Vienintelis tinkamas srovės lizdas pasirodė esantis tuoj už drabužių spintos; bet, nors tarp lizdo ir spintos nugaros buvo pakankamai vietos paprastam trišakiui kištukui, masyvokas Terio kintamosios srovės adapteris netilpo. Spintą reikėjo patraukti. Pagaminta iš tikmedžio, ta buvo labai sunki. Teris visu svoriu įsirėmė į vieną jos galą ir stumtelėjo apie šešis colius palei sieną, visiškai atidengdamas lizdą; ir tuomet pastebėjo dar kažką. Ant sienos buvo kažkas parašyta, bet spinta tai slėpė. Užrašas apie tris pėdas aukščiau grindjuostės ir užteptas kažkuo rudu. Viso labo du žodžiai.

– Žavu, – tarė sau Teris ir nusprendė apie tai pranešti daktarui Dadenui. Gal tuo įgytų šiokio tokio ano pasitikėjimo.

Jis paruošė kompiuterį darbui ir pervertė laikmenas, prakaituotu ir nervingu pirštu spaudinėdamas rutulinį manipuliatorių. Daugiau nei trisdešimtyje aplankų buvo per tūks-

tantį dokumentų, bet šįsyk tartum niekas jo nedomino. Galiausiai išsiėmė iš švarko kišenės mažutę elektroninę užrašų knygelę, įsijungė ją ir ėmė peržiūrinėti dienyno sekciją. Nuo „Sinetono" pradžios nebuvo pažvelgęs čia, ir dabar iškart kai kas jį sudomino. Vėl siekė švarko kišenėn, išsitraukė mobilųjį telefoną, nuspaudė keletą mygtukų, kad tasai surinktų numerį iš atminties. Į šaukiamuosius signalus atsiliepta bemaž iškart.

— Alio, Stiuartas? Čia Teris.

— Ne taip jau blogai. Kol kas be pražūtingų padarinių.

— Klausyk, kodėl tu nepaprašei manęs parašyti apie naująjį Kingslio filmą? Jis pradedamas demonstruoti penktadienį.

— Armstrongui? Ką tu, išprotėjai? Jis nieko apie tą vyrioką nežino. Ničnieko. Apskritai, jis apie nieką nieko nežino.

— Žinai, man dabar ne kokios nors sumautos atostogos. Sėdžiu čia Šiknaskylėje prie jūros ir visą dieną neturiu ką veikti. Beprotiška nuobodybė: galėčiau parašyti tą sušiktą straipsnį.

— Kas išleidžia filmą į ekranus? „Foksas"? Ką gi, jie galėtų atsiųsti man kasetę, tiesa?

— Žinoma, ir aš galėčiau. Kada tau reikėtų?

— Tai jokia problema.

— Ne, aš pats jiems paskambinsiu. Dabar pat.

— Jis turėjo pakankamai galimybių. Daugiau galimybių jam nereikia. Sušikto talento — štai ko jam reikia, o ne galimybių!

— Ne, aš paskambinsiu jiems ir viską sutvarkysiu. Jokių problemų. Rytoj antroje dienos pusėje.

— Ne, nėra reikalo.

— Visai paprasta: jeigu aš tau per pusvalandį nepaskambinsiu, vadinasi, jie man siunčia kasetę, ir aš už tave parašau

recenziją. Duok man pusę valandos, paskiau paskambink Armstrongui ir pasakyk, kad atsiknistų.

— Aha. Visai paprasta.

— *Čiau*!

Jau įsielektrinęs, Teris išjungė mobiliuką ir nuskubėjo apačion. Ten, kur jo studentiškais laikais būdavo televizoriaus kambarys, dabar buvo bendroji pacientų svetainė. Tačiau televizorius tebestovėjo kampe — didelis spalvotas aparatas su išjungtu garsu, ekrane paukštiškos išvaizdos vyriokas su virėjo kepure smulkino daržoves ir be balso balabasijo tuščiam kambariui, — tačiau ne tai Teris tikėjosi surasti. Jis nekantriai pliaukštelėjo liežuviu ir leidosi ieškoti ko nors iš personalo.

Viename iš stebėjimo kambarių jis aptiko Lorną, laborantę. Ji sėdėjo pasidėjusi ant kelių planšetę, laikydama delnuose arbatos puodelį ir stebėjo televizoriaus ekraną ant lentynos viršum polisomnografinės* įrangos. Pastebėjo tarpduryje pasirodžiusį Terį, dirstelėjo į jį, tačiau kitaip nesileido nukreipiama dėmesį. Kelias sekundes abu tylomis stebėjo ekraną su blausiu nespalvotu vaizdu. Jame kažkokia moteris, vilkinti naktinukais, miegojo lovoje, jos galva buvo apraizgyta elektrodais. Moteris visiškai nejudėjo, taip pat ir kamera. Sykį ar du ekranas sumirgėjo. Teris pažvelgė į Lorną, kuri įdėmiai stebėjo, paskui dar apie kokias porą minučių spoksojo į ekraną, nors vaizdas jame nesikeitė.

— Velniai raguoti, — pagaliau pratarė jis. — Nekenčiu tų europietiškų meno filmų. O jūs?

Lorna nusišypsojo, nuspaudė atokesnįjį iš kontrolinių mygtukų ir sustabdė magnetinio įrašo juostelę.

---

* polisomnografas — aparatas įrašyti daugeliui organizmo funkcijų miego metu.

— Jums apskritai nederėtų to matyti, — tarė ji. — Ko pageidaujate?

— Ar čia tas, kuris dabar perdirbinėjamas Holivude su Tedu Dansonu ir Golde Houn?

— Daktaras Dadenas jūsų ieškojo, — nuleido jo žodžius negirdomis Lorna. — Vos prieš kelias minutes.

— Taip, žinau. Turėjau pasimatyti su juo vienuoliktą. Tačiau rimtai — kodėl jūs tai stebite? Galite man pasakyti?

— Ne, nenusižengdama slaptumui. — Vis dėlto, kiek padvejojusi, ji parodė ant savo stalo šūsnį kompiuterinio popieriaus, išmarginto polisomnografo adatėlės nubrėžtų takelių. — Sprendžiant iš to, — kalbėjo ji toliau, — šįryt, ketvirtą trisdešimt septynios, pasireiškė aktyvumo protrūkis. Tad pamaniau, gal pavyks ką nors pastebėti vaizdo įraše: pagauti ją judinant kojas ar ką nors panašaus. Bet nieko neaptinku.

— Kodėl vaizdas nespalvotas? Ar negali ši mašina įrašinėti spalvomis? — Teris pasilenkė apžiūrėti videomagnetofono.

— Gali, jeigu jums reikia.

— O kaip dėl garso? Kur garsas?

— Garso rankenėlė monitoriaus šone.

— Tad jis tikras vidiukas, ką? Turiu omeny, juo galima leisti įprastines juostas?

— Tikriausiai.

— Ir visuose miegamuosiuose įrengti tokie?

— Taip.

— Ar galėčiau vienu iš jų pasinaudoti rytoj rytą?

— Na, pas mus iš tiesų kol kas laisvas trečiasis miegamasis, nes vienas iš pacientų atšaukė savo apsilankymą. Tad *formaliai* šis aparatas bus nenaudojamas. Bet aš *labai* abejoju, ar daktaras Dadenas...

— Kada čia pristatomas paštas? — paklausė Teris.

— Apie pusę dešimtos.

— Puiku. Tiek aš ir norėjau sužinoti. — Jis vėl įjungė mobiliuką ir pasišalindamas jau rinko numerį. — Dėkui, — šūktelėjo, atsigręžęs nuo durų. Ir paskutinįsyk metęs žvilgsnį į ekraną, pridūrė: — Praneškit man, kai prasidės nuogybės, gerai?

Paskambinęs atitinkamam reklamos skyriui ir įsitikinęs, kad jam atsiųs filmo vaizdajuostinę kopiją registruotu paštu, Teris susizgribo jau dvidešimtį minučių vėluojąs į pokalbį su daktaru Dadenu. Šis, išvydęs išnyrant iš už durų jo atsiprašomą veidą, tik ėmėsi vartyti mašinraščio puslapius, paskleistus ant savo stalo ir sumurmėjo:

— Įeikite, pone Vortai, įeikite.

Kai Teris atsisėdo, jis pridūrė (vis tariamai įnikęs į popierius):

— Gal mano laikrodis ir skuba, bet, kaip matau, dabar vienuolikta dvidešimt trys.

— Taip, jūs teisus. Aš vėluoju.

Daktaras Dadenas pagaliau pakėlė akis.

— Aišku.

— Matyt, aš pramiegojau.

Ši replika susilaukė įdėmaus, tiesaus žvilgsnio, kuris sugniuždė Terį, ir šis ėmė trauktis atgal.

— Jūs turbūt visados girdite tokius juokus, — tarė jis netvirtai.

— Kai kada, — atsakė daktaras Dadenas. — Mano kolegė daktarė Medison labai tiki juoku kaip terapine priemone. Galbūt mums šia tema reiktų surengti grupinę diskusiją.

Mirksnį nustėręs, Teris tik tylomis linktelėjo.

— Taigi. — Daktaras Dadenas surinko mašinraščio puslapius ir sudėjo juos tvarkinga krūvele, paskiau pasiėmė aplanką su užrašyta ant viršaus Terio pavarde. — Vakar atvykęs jūs buvote visapusiškai mediciniškai ištirtas daktaro Goldsmito. Nerasta jokių nukrypimų nuo normos: faktiškai jis, atrodo, padarė išvadą, kad esate puikios formos.

— Malonu.

— Tačiau šioje ataskaitoje aš pastebiu vieną ar du krintančius į akis dalykus. Pavyzdžiui, jūs teigiate išgeriąs per dieną vidutiškai nuo trisdešimties iki keturiasdešimties puodelių kavos.

— Tikrai taip.

— Ar atvykęs čia gėrėte nors kiek kavos?

— Ne. Atrodo, šioje įstaigoje jos neturima.

— Mes leidžiame savo pacientams gerti kavą tik kontroliuojamojo eksperimento metu, norėdami pažiūrėti, kaip ši veikia jų miego pobūdį. Vadinasi, jūs jos ieškojote?

— Taip.

— Ir kaip jaučiatės, visai negėręs kavos per pastarąsias... devyniolika valandų?

— Nesmagiai.

— Nuo trisdešimties iki keturiasdešimties puodelių man atrodo gerokai daug. Kodėl jūs tiek jos geriate?

— Ji padeda man neužmigti.

— Suprantu, — linktelėjo daktaras Dadenas. — Tai keistas atsakymas. Iš savo patirties žinau, kad daugelis kankinamų nemigos, ieško priemonių, kurios padėtų jiems miegoti, o ne trukdytų užmigti. Iš šios ataskaitos matau, kad jūs nevartojate jokių vaistų nuo savo negalios.

— Visiška tiesa.

— Ir kad jūs dėl to praktiškai niekad nesikreipėte į medikus.

— Ne.

— Daugelis žmonių nemigą laiko slegiančia ir kai kuriais atvejais alinančia būkle. Jums taip nebuvo?

— Aš dažnai dieną pasijuntu pavargęs ir mieguistas. Štai kodėl geriu kavą. Tačiau tai nedidelė problema.

— Ar jums neatėjo į galvą, kad galbūt iš tikrųjų nesate nemiegišius.

— Aš nesuprantu.

— Šioje diagnozės nustatymo stadijoje būtina išsiaiškinti vieną iš svarbiausių ir esmingiausių skirtumų tarp psichofiziologinės ir subjektyviosios nemigos.

— Subjektyviosios?

— Taip.

— Norite pasakyti... kad aš galbūt šitai įsivaizduoju. Ar apsimetu? Simuliuoju?

— Nors ir gerbiu jus, turiu pareikšti, jog tai netinkamas žodis. Įsivaizduoti, kad jūs gyvenate be miego, gali būti tiek pat kankinama, kiek iš tiesų gyventi be jo. Ir tai anaiptol ne taip retai pasitaiko. Daugelis mano pacientų čia atvyksta, praleidžia naktį laboratorijoje ir pareiškia, kad nė minutę nebuvo sudėję bluosto. Ir tada apstulbsta, kai pateikiu mokslišką įrodymą, jog jie kietai miegojo — kartais šešias septynias valandas.

— Tai tikriausiai jums teikia didžiulį pasitenkinimą, — pasakė Teris.

— Man visada malonu padėti žmonėms, — sausai atsakė daktaras Dadenas ir siekė telefono. — Jisai surinko vidaus numerį. — Lorna? Ar neatneštumėt man praeitos nakties pono Vorto elektroencefalogramos? — Jis ūmai padėjo telefono ragelį ir vėl pasigręžė į Terį: — Kiek suprantu, esate susidaręs įspūdį, jog visą praeitą naktį nemiegojote. Kai mano asistentė

pateiks duomenis, mes galėsime nustatyti, kaip yra iš tikrųjų. O tuo tarpu... — Jis vėl siekė ataskaitos apie Terį, — ar negalėtumėte paaiškinti man dar vieną dalyką. Iš to, ką jūs vakar pasakėte daktarui Goldsmitui, atrodo, kad jūsų miego įpročiai nepaprastai pasikeitė... prieš kokius dvylika metų.

— Taip, tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimt ketvirtaisiais.

— O anksčiau jūs teigiate dažnai miegodavęs iki keturiolikos valandų per dieną.

— Taip.

— Kai buvote studentas.

— Taip.

— Studentas... Šiame universitete, kaip matau.

— Visiškai teisingai. Kaip ir jūs.

Daktaro Dadeno akyse kažkas žybtelėjo — lyg staiga prabudęs atsargumas, ir matėsi, kad jis nemėgo, kai pacientai pateikdavo netikėtumų.

— Šitai turbūt iškniso jūsų informatoriai, — tarė jis.

— Ne, — nusišypsojo Teris. — Man pasakė daktarė Medison praeitą vakarą.

— Aišku. Vadinasi, susipažinote su mano kolege?

— Paviršutiniškai. — Teris ir daktaras Dadenas susikryžiavo žvilgsniais, stengdamiesi išskaityti vienas kito šypseną. — Po teisybei, aš šiame pačiame name gyvenau. Keletą mėnesių.

— Aš irgi, — linktelėjo daktaras Dadenas. — Gyvenau čia dvejus metus.

— Koksai sutapimas! Bet, matyt, prasilenkėme laiko atžvilgiu, mums neteko susitikti.

— Turbūt ne. Antraip...

— Antraip, neabejoju, mudu prisimintume vienas kitą.

— Tikrai.

— Aš turėjau draugę, vardu Sara, — kalbėjo toliau Teris. — Sarą Tiudor. Ir ji kadais vaikščiojo su vienu tokiu, kurio vardas buvo Gregoris. Gregoris: toks ir jūsų vardas, tiesa?

— Taip, tikrai.

— Taip, suprantate, daktarė Medison man tai pasakė praeitą...

— ...praeitą vakarą. Žinoma. Jūsų paviršutiniškos pažinties metu.

— Taip.

— Nagi, leiskite pagalvoti... — Daktaras Dadenas atsilošė krėsle ir užvertė akis į lubas, gan akivaizdžiai apsimesdamas dedąs pastangas prisiminti. — Iš tiesų, *buvo* čia tokia mergina, vardu Sara — dabar, kai jūs apie tai užsiminėte, man lyg menasi. Regis, mudu kartkartėmis matydavomės. Bet vargu ar tai buvo, anot jūsų... *vaikščiojimas.*

— Daktarė Medison mano, kad ji galėjo būti narkoleptikė.

— Daktarė Medison ją taip gerai pažinojo? — Dabar atsargumas buvo bepavirstąs kažkuo panašiu į paniką.

— Ne, žinoma, ne. Tik aš jai užsiminiau praeitą vakarą, kaip toji mergina vardu Sara turėdavo labai gyvus...

Jų pokalbį pertraukė bilsmas į duris, ir pasirodžiusi Lorna su šūsnimis kompiuterinio popieriaus. Daktaras Dadenas tarsi apsidžiaugė proga pakeitė temą.

— Ak, puiku, puiku. Kaip tik tai ir noriu pamatyti. Romus dalykiškumas. Visa veikia it laikrodžio mechanizmas. Koks jūs lobis, Lorna. Jūs pažįstami su Lorna, pone Vortai? Ar jums buvo pristatyta mūsų vyriausioji laborantė ir polisomnografistė?

— Ne, dar nebuvo. — Teris atsistojo ir paspaudė jai ranką. — Malonu su jumis susipažinti.

Lorna išsigandusi išpūtė į jį akis.

— Betgi vos prieš kelias minutes jūs su manimi kalbėjotės. Apie vaizdo įrangą. — Matydama, kad atpažinti pacientui sunkiai sekasi, ji pridūrė: — Praeitą vakarą tai aš paguldžiau jus lovon. Prijungiau prie jūsų laidus.

Teris nusijuokė:

— Ak, taip. Žinoma.

Nutraukdamas nemalonią tylą, daktaras Dadenas paėmė iš Lornos rankų popierius ir davė suprasti, kad ji galinti eiti. Kai ši pasišalino, jis paklausė Terį, ar visados taip sunkiai prisimenąs veidus.

— Nežinau. Niekad apie tai nesusimąsčiau.

— Norite pasakyti, kad iš tikrųjų anksčiau to nepastebėdavote?

— Turbūt man netenka sutikti tiek daug naujų žmonių.

— Pamanyčiau, kad tokiame darbe kaip jūsų nuolatos sutinkate naujų žmonių.

— Ką gi, turbūt taip: bet retai kada aš juos vėl pamatau. Tad neiškyla problemos.

— Bet ar tai problema?

— Ne, nemanau. — Pirmąsyk daktaras Dadenas pastebėjo Terį sutrikus. — Žinot, jaučiuosi labai pavargęs. Devyniolika valandų visai negėriau kavos. Tad nenuostabu, kad neatpažįstu kiekvieno.

— Jūs mieliau išgertumėte kavos nei pamiegotumėte?

— Juk jau jums sakiau: aš nemiegu. Niekados nemiegu. Metų metus nemiegojau.

— Ką gi, pasižiūrėkime. — Daktaras Dadenas pažvelgė į raštelį, kurį jam Lorna paliko viršum popierių, su gautų rezultatų apibendrinimu, paskiau greitomis, tačiau atidžiai pervertė pačius lapus, išmargintus dantytomis linijomis, užrašy-

tomis skirtingų spalvų rašalu, ir sprendžiant iš to, kaip jis kartkartėmis krenkštelėdavo, atrodė, kad rado šiuos gana stebinančius. — Štai čia ilgas tarpas išvis be jokio užrašo, — pasakė jis vienu metu.

— Taip. Man pakyrėjo, tad nusiėmiau įrangą ir palikau kambarį.

— Tikiuosi, ne be palydovo, — tarė daktaras Dadenas, bet, laimė, nepalaukė atsakymo. — Ką gi, — jis padėjo ant stalo popierius ir greitai kažką pasižymėjo. — Atrodytų, kad bent praeitą naktį jūsų subjektyvus suvokimas buvo teisingas. Jūs išvis nemiegojote. Nėra miego pradžios greitųjų akių judesių, kaip buvo galima tikėtis. Nėra netgi pirmosios stadijos. Dargi nė mieguistumo. O tai, pripažinsiu, turint omeny jūsų neseniai turėtą patirtį kine, gana įstabu.

— Juk sakiau jums, — tarė Teris. — Aš nemiegojau.

— Visi miega, pone Vortai. Tikiuosi, jūs nebandysite mane įtikinėti, — nei dabar, nei kada nors ateity, — kad dvylika pastarųjų metų visai nemiegojote.

— Labai mažai, — prisipažino Teris. — Nors, kaip jūs sakote, aš galbūt tai įsivaizdavau. Ar sapnavau, arba dar ką nors. Žmonės sapnuoja, kad jie visai nemiega?

— Žinoma. Tai atsitinka nuolatos. Tačiau jūsų atveju mažai tikėtina. Na, pasitikrinkime kai kuriuos dalykus, jūsų aptartus su daktaru Goldsmitu. Jūs alkoholikas?

— Kiek man žinoma, ne.

— Pagal čia nurodytus skaičius, jūs išties per dieną išgeriate per daug alkoholio. Tačiau, manyčiau, ne tai jūsų keblumų esminė priežastis. Įprotį vartoti kofeiną jau minėjome... Kaip matau, jokių alerginių reakcijų... Naktį jūsų nevargina kojų diskomfortas? Poreikis nuolatos jas judinti?

— Ne.

— Ir jūs neknarkiate?

— Iš kur aš galiu žinoti?

— Jūsų miego partnerė gal skundžiasi.

— Aš neturiu miego partnerės.

— Hm... O kaip dėl depresijos? Jūs nevadintumėte savęs depresyviu?

— Tikrai ne. Regis, jeigu ir buvau kada nors depresyvus, tai tik prieš tam prasidedant: tuomet, kai buvau studentas ir troškau vien miegoti ir miegoti.

— Ar turite kokių nors spėlionių, kodėl jums taip norėjosi miegoti?

— Manau, aš būdavau laimingesnis miegodamas nei atsibudęs. Patirdavau labai malonius sapnus.

— A! — Daktaras Dadenas šitai užsirašė. — Labai įdomu. Apie ką gi buvo tie sapnai?

— Nežinau. Negalėdavau jų prisiminti.

— Tad iš kur žinote, kad jie buvo malonūs?

— Tai būdavo tik... toks pojūtis. Kai atsibusdavau.

— Hm... Ir paskiau šitai liovėsi? Tūkstantis devyni šimtai aštuoniasdešimt ketvirtaisiais?

— Taip.

— Gal papasakotumėte man ką nors apie tą gyvenimo tarpsnį?

— Na... — Teris pasimuistė ant kėdės, lyg ši tema būtų jam nemaloni. Tuo pat metu jo lūpas iškreipė nežymi nostalgiška savimi patenkinto žmogaus šypsenėlė. — Kai baigiau universitetą, — kelias savaites po to, — gavau šį darbą ir visai netrukus aš pats sukėliau tą — na, manau, tinkamas žodis būtų „krizė".

— Kokią krizę?

— Aš pribaigiau žurnalą. Pats vienas.

— Ir kaip sugebėjote tai padaryti?

— Kalbu apie kino žurnalą, jame buvo išspausdintas straipsnis, kurį aš privalėjau patikrinti. Deja, praleidau į šį straipsnį kai kurių... klaidų, ir tos klaidos pasirodė esančios šmeižikiškos. Todėl buvo iškeltos septynios bylos dėl šmeižto.

— Septynios!

— Neprisimenu visų užgautų žmonių, bet tikrai tarp jų buvo Denisas Tečeris, Normanas Visdomas, Vera Lin...

— Aišku.

— ...Klifas Ričardsas, Kingslis Eimisas, Edvardas Hitas...

— Autorius sugebėjo apšmeižti visus tuos žmones viename straipsnyje?

— Taip, per mano neapsižiūrėjimą. Ar veikiau... — Savimi patenkinta šypsenėlė išsyk praplatėjo ir tapo konfidencialesnė. — Na, matyt, tiesiog neturėjau laimės. Grynos, paprasčiausios laimės. Štai kur visas gražumas.

Tapo aišku, kad Teris nesirengia daugiau kalbėti šia tema, tad daktaras Dadenas tarė:

— Ir tada tikriausiai netekote darbo.

— Štai tuomet ir pradėjau dirbti laisvuoju žurnalistu. Rengiausi parašyti knygą. Turėjo būti apie režisierių — gana mažai žinomą režisierių, iš tokių, apie kuriuos nedaug rašoma — ir apie... taip pat apie kitus dalykus. Teorinius dalykus. Galima sakyti, apie netektį. Netekties sąvoką.

— Bet jūs taip jos ir nebaigėte?

— Nė nepradėjau. Turėjau daug darbo, reikėjo gyventi... dirbdavau daugelį vakarų iki pusiaunakčio ir tada ėmiau pastebėti, — įsivaizduokite, — kad baigęs nesijausdavau pavargęs. Todėl, užuot ėjęs miegoti, išsėdėdavau kiaurą naktį. Žiūrėdavau videofilmus. Ir štai taip iš tikrųjų visa prasidėjo.

— Jūs tad sutiksite, — tarė daktaras Dadenas, — kad

šiais videofilmais naudojotės kaip pakaitalu sapnams, kurie kadais...

Jam bekalbant, ant stalo supypsėjo nedidelis žadintuvėlis. Daktaras padėjo pieštuką ir apgailestaudamas atsiduso.

— Taigi taip, deja.

— Kas?

— Baigėsi laikas. Jau vienuolika keturiasdešimt dvi, o be ketvirčio dvyliktą turiu sutartą kitą pokalbį.

— Tačiau kaip tik buvo ėmę darytis įdomu...

— Pas mus čia griežta tvarka — kaip laive, pone Vortai. Jeigu nebūtumėte dvidešimčia minučių pavėlavęs, mes būtume kur kas toliau pažengę. Dabar tai turės palaukti iki rytojaus.

— Tikrai, mes dar turime bent tris minutes.

— Ne. Per pirmąjį pokalbį šis laikas skirtas man, kad galėčiau jus paklausti kai kurių praktiškų klausimų. Pavyzdžiui... — Daktaras Dadenas nutilo, jo veidu šmėstelėjo sutrikimas. Sekundę ar dvi pasėdėjęs tuščiu žvilgsniu, jis pasirausė viename iš savo stalo stalčių ir galiausiai išsitraukė iš ten popieriaus lapą su mašinėle atspausdintais kažkokiais klausimais. — Ak taip. Keista, atrodo, aš nesugebu prisiminti. — Jis ėmėsi skaityti pirmą klausimą. — Kaip jūs įsikurdinote klinikoje?

— Puikiai, dėkui, — atsakė Teris, pažvelgdamas dabar į jį šiek tiek nustebęs.

— Personalas mandagus ir paslaugus?

— Idealiai. — Teris nusprendė balsu neišsakyti minties, kad patsai daktaras kol kas toks nepasirodė.

— Jūsų dieninė palata švari ir patogi?

Tik dabar Teris iš tiesų sudvejojo.

— Patogi? Taip, — pasakė jis. Leido sau minutėlę pasi-

mėgauti išgąsčiu, bepasirodančiu daktaro Dadeno veide, ir tada papasakojo jam apie užrašą ant sienos.

*

— Ts! — pašaukė kažkieno balsas.

Daktarė Medison sustojo ir apsidairė po koridorių. Balsas pasigirdo neaišku iš kur.

— Ts! — vėl pašaukė. Pro vienas duris išniro kažkieno pirštas, pamojo jai ir vėl dingo. Daktarė Medison, pašaukta mosto, įsuko į devintąją dieninę palatą, kur aptiko jos laukiantį daktarą Dadeną, pabalusiu iš pykčio veidu (vaizdas ne toks jau neįprastas), visa jo povyza išdavė blogai slepiamą jaudulį.

— Ateikite čia, — sušnypštė jis.

Ji nuėjo pas jį prie drabužių spintos.

— Pažvelkit į tai, — tarė jis. — Tik pažvelkit.

Jis parodė rašalu pakeverzotus ant sienos žodžius: „SUKRUŠTAS KVAILYS". Šalia jų buvo plati ruda dėmė.

— Tai aptiko ponas Vortas, — varė jis toliau. — Prakeiktas *žurnalistas*, kad jį kur velniai! Ar tai ne simboliška? Tiesiog simboliška, kad mums taip sekasi?

— Kodėl niekas anksčiau to nepastebėjo?

— Buvo paslėpta spintos.

— O kam ponui Vortui prireikė pastumti spintą?

Daktaras Dadenas nuleido tą klausimą negirdomis.

— Suprantu, jūs nenorėsite to klausytis, daktare, — pasakė jis, — bet kaip tik šitai įrodo mano poziciją. Štai kodėl mes turime būti atsargūs dėl žmonių... kuriuos čia įsileidžiame. Va, kas atsitinka, kai atveri duris visokioms padugnėms.

— Ar tik jūs neturite omeny, — tarė daktarė Medi-

son, – Nacionalinės sveikatos tarnybos nukreiptų pas mus pacientų?

– Nemanau, kad būtina juos įvardyti, – atrėmė daktaras Dadenas. – Pavyzdžiui, toji moteris jūsų grupėje – brikstonietė. Nenoriu pasirodyti snobu, bet... ko gali iš tokios tikėtis? Nei elegancijos, nei asmenybės...

– Tai ne Marijos Greindžer palata.

– Ne ją konkrečiai turiu galvoje, tik bendrą principą. – Jis iš arčiau įsispitrijo į dėmę ant sienos ir suraukė nosį. – Kas per žmogus, – tarė, – kas per dvasios skurdžius, kad tepliotų kambario sienas savo paties išmatomis?

– Tikriausiai, koks nors sutrikusios psichikos žmogus. Vienas iš tokių, kuriems mes čia skirti padėti. – Ji greitomis metė žvilgsnį į dėmę ir pasitraukė atgal. – Šiaip ar taip, manau, tai veikiausiai kraujas.

– Einu, surasiu poną Vortą, – tarė jis. – Jokiu būdu neturi apie tai užsiminti savo straipsnyje. Kaip nors turime priversti jį tylėti.

– Esu įsitikinusi, kad ponas Vortas visai neketina...

– Pasišnekėkite su valytojais, tučtuojau. Tegul jie tai panaikina.

Kai jis išėjo, daktarė Medison dar pasiliko kelias minutes devintojoje dieninėje palatoje, žvelgdama į žodžius ant sienos ir į dėmę. Ir ar iš įniršio dėl savo kolegos nejautrumo, ar iš užuojautos nelaimingai būtybei, – kad ir kokia tai buvo, – kažkokio nesuprantamo noro tokiu būdu išniekinti kambarį, netrukus akis jai aptemdė ašaros, ir pagauta staigaus, stipraus irzulio, kažko panašaus į šėlsmą, ji puolė rankove trinti sieną.

*

Prieš kelias savaites, rašė Teris, *per kviestinius pietus aš atsitiktinai nugirdau vieną iš tų nuolatinių pokalbių apie tai, kas yra žymiausias iš dirbančiųjų nūdienos kino režisierių. Abu pašnekovai buvo kritikai: vienas iš jų, senosios mokyklos atstovas, gynė portugalų kino režisierių veteraną Manuelį de Oliveirą, o antrasis, kuris, regis, save laikė nelyginant kokiu jaunaturkiu, be abejo, karštai stojo Kventino Tarantino pusėn.*

Tai buvo panašu... Na, į ką tai buvo panašu? Panašu, lyg stebėtum dvi neregių komandas, mėginančias žaisti futbolą apleistoje aikštėje, ir niekas neturėjo padorumo jiems pasakyti, kad vartai jau daugel metų nuardyti.

Man ypač pagailo tarantinininko. Jo oponento pozicija nors turėjo šiokio tokio senamadiško nuoseklumo. O dėl to turko (galbūt, prisimindami jaunuosius karšenas, mes turėtume nukaldinti šiai padermei naujadarą: senaturkis), tai jis, regis, nesuprato, koks visiškai netikęs jo argumentas — atseit, kad „atgaivindamas" antrarūšių filmų štampus, Tarantinas iš esmės pasiekia tam tikro originalumo* (taip, jis iš tiesų pavartojo šį žodį). *Man rodos, tepadeda jam Dievas, žmogelis kažkuriuo itin kritišku momentu netgi lyg paminėjo postmodernizmą.*

Skaitytojau, man neužteko drąsos ištraukti abu tuos pusgalvius iš jų paklydimo. Tyli užuojauta atrodė vienintelė tinkama reakcija į reginį, kurį teikė dvejetas suvargusių Don Kichotų, vis tebesivaikančių originalumo šmėklas šiuolaikiniame kine. Vienintelis mano patarimas jiems, jeigu atsitik-

---

* taip pravardžiuojami Anglijoje konservatyvių pažiūrų jaunuoliai.

tinai šitai skaitytų — kad kuo greičiau išnagrinėtų Džo Kingslio „Kreida ir sūris*-4" (Leidžiama žiūrėti su tėvais) ir pasimokytų iš jo, kiek sugebės.

Teris kompiuteriu greitai suskaičiavo žodžius ir pamatė, kad jau išnaudojo bemaž trečdalį recenzijai skirtų eilučių. Tiesą sakant, nieko tokio: jis visados mėgo šitaip išdėstyti savąsias teorines prekes... Vis dėlto, matyt gerai, kad galų gale nusprendė visą dėmesį nukreipti į kiną.

Ką ir kalbėt, Kingslis — štampų meistras. Šiuo atžvilgiu verčia Tarantiną atrodyti nevykusiu diletantu, nes niekad neužkibo ant neohumanistiško pramano, kad seniems sąlyginumams galima suteikti naują skambesį. O serialas „Kreida ir sūris" savaime yra štampas — nepritampantys vienas prie kito policininkai paskirti tirti tą pačią bylą — apnuogintas iki savo tikriausios ir pačios banaliausios esmės. Trečioje serijoje, režisuojamoje anglo emigranto Kevino Vilmoto, padaryta pagrindinė klaida, mėginant suteikti veiksmui šviežumo pasitelkus romantišką potekstę ir antraplanį politinį siužetą: visame tame jaučiamas atėjęs iš BBC negyvas Vilmoto literatūrinis braižas. Vis dėlto aišku, kad kažkas pas „Fox'ą" susiprotėjo ir sugrąžino Kingslį prie vairo šio serialo, kuris tapo tramplinu jo karjerai ir kurį nuo šiol jisai sumaniai, netikėtai padarė savuoju.

Trys šimtai trisdešimt žodžių. Kas toliau? — svarstė jis — Trumpai atpasakoti siužetą? (Betgi tenai nėra siužeto). Aptarti vaidybą? (Betgi aktoriai šiame filme ne vaidina, o tik juda). Paminėti dialogus (Betgi dialogai visiškai tokie patys kaip ankstesniuose filmuose). Po teisybei, filmas teslystelėjo Terio są-

* *Chalk and Cheese* — angl. posakis, kalbant apie iš pažiūros panašius, bet iš tikrųjų skirtingus dalykus, taip pat tai ir pagrindinių herojų pavardės.

monės paviršiumi. Kai tik šis atėjo su rytiniu paštu, Teris nusinešė paketą į stebėjimo kambarį šalia trečiojo miegamojo, kur Lorna buvo jam parodžiusi, kaip įjungti vaizdo aparatūrą. Juostos trukmė turėjo būti devyniasdešimt septynios minutės, bet jis tiek nesugaišo. Sėdėjo giliai susikaupęs įvadinių titrų metu, mėgavosi pirma scena (užsitęsusiu susišaudymu, kuris pritraukė į kambarį keletą kitų pacientų, sudomintų, iš kur visas tas triukšmas), paskiau pagreitintai persuko į priekį pirmą ekspozicinę sceną ir visas tolesnes dialogų scenas, trunkančias ilgiau nei trisdešimt sekundžių; ir tuo pat metu save tikino, kad žiūri filmą taip, kaip šio kūrėjai — tvirtai atsižvelgdami į videorinką — būtų norėję.

Būtų perlenkta, dabar rašė Teris, pasitraukdamas su kėde pastato šešėlin (mat saulė, atspindima žvilgančio okeano, ėmė blukinti jo portatyvaus kompiuterio ekraną), *teigti, kad „Kreida ir sūris-4" yra be trūkumų. Kingslio peikėjai, — į kurių nenuovokią kritiką, esu įsitikinęs, jam nusispjaut — mėgsta tvirtinti, kad jo filmai panašūs į devyniasdešimties minučių popso videofilmus. Iš tiesų tai didžiausias komplimentas, kurio jis (dar) ne visai nusipelnęs. Čia kartkartėmis pasitaiko duobių, polinkio į pavienius nesklandumus: chronometruodamas kai kuriuos kadrus, pasirinktus atsitiktinai, nustebau aptikęs, kad daugelis iš jų trunka ilgiau nei šešias sekundes. Bet praėjus penkiolikai minučių po filmo peržiūros, šis kritikas nesiskundžia: aš vis dar apsvaigęs nuo jo nepagarbumo, linksmos paniekos žiūrovams, užkrečiamos neapykantos politiniam ir bet kurios kitos rūšies teisingumui, chuliganiškos energijos. Energijos, kuri, beje (grįžtant prie mūsų minėtųjų kviestinių pietų dvikovininkų), tik viena įmanoma nūdienos filmų kūrėjams. Tai pašėlusi, maniakiška energija buliaus baigiantis kovai, mirtinai sužeisto, bet besiver-*

žiančio priekin, genamo vien skausmo, pykčio ir beprotiško noro išlikti gyvam. Tokia tai būklė — terminalinė, tačiau pastangų kabintis į gyvenimą, „leidžiant paskutinį kvapą, bet kažkaip dar išliekant gyvam" — Amerikos kino šiomis besibaigiančiomis dvidešimtojo amžiaus dienomis. Ir Kingslis — jo meistras.

Kažkieno šešėlis nuslinko kompiuterio ekranu, ir Teris pakėlė galvą. Daktaras Dadenas, tylomis atsiradęs terasoje, laukė, kol galės į jį kreiptis.

— Tik vieną žodį, pone Vortai. Vieną vienintelį. Anaiptol neketinu atitraukti jus nuo darbo.

— Nieko tokio, — atsakė Teris, merkdamasis prieš saulę.

— Ar galiu tikėtis, — ar *mes* visi galime, — kad tai pradiniai apmatai, pirmieji žingsniai kuriant jūsų straipsnį?

— Mano straipsnį?

— Apie darbą, kurį čionais atliekame.

— O! — Terio iki šiol visai apie tai nepagalvota. Kol kas jis netgi nebuvo tikras kliniką esant tiek įdomia, jog nusipelnytų straipsnio apybraižų puslapyje. — Ne, aš vis dar apie tai mąstau.

— Ak! Vis dar planavimo stadija. — Daktaras Dadenas nutaisė priverstinę šypseną, kurioje susiliejo įprastas nenuoširdumas su noru žūtbūt įsiteikti. — Kai jūs iš tiesų imsitės rašyti, — ir toli gražu aš, žinoma, nesirengiu nurodinėti ar netgi dėti *kokias nors* pastangas daryti įtakos ar... kaip nors paveikti, — bet kai jūs iš tiesų imsitės tai rašyti, aš tikrai tikiuosi, kad nedidelė... netvarka jūsų dieninėje palatoje nė kiek nesumažins ar kaip nors...

— Netvarka?

— Be abejo, aš turiu omeny nelaimingąjį... ėė... *grafitti*, į kurį jūs taip maloniai, taip taktiškai...

— Ak, taip. — Teris mandagiai nusišypsojo. — Ką gi, žinote, aš galiu tik perteikti tai, ką matau: taip sakant, vertinu dalykus pagal tai, kokie jie yra...

— Hm... — sureagavo daktaras Dadenas silpna, netvirta šypsena. — Taigi galiu laikyti, kad mudu suprantame vienas kitą. — Kai Teris šitai nei patvirtino, nei paneigė, jis padelsė, vėl atsisuko, minutėlę svarstė ir galiausiai surado, ką pasakyti: — Beje, mes turime jums šiokią tokią gerą žinią.

— O?

— Praeitą naktį, sprendžiant pagal jūsų EEG, įvyko nedidelis lūžis.

— Kokia prasme?

— Jūs nugrimzdote į pirmos stadijos miegą. Dvylikai minučių: maždaug trečią valandą paryčiui.

— Ir tai atsitiko pirmąsyk?

— Kol aš jus stebiu — taip. Taigi, kaip sakiau, nedidelis lūžis. Savaime suprantama, čia nėra jokio mano nuopelno. Kol kas nieko nepadariau, kad jus išgydyčiau. — Jis luktelėjo (veltui), kol Teris išsakys nors kokį entuziazmą, paskiau pridūrė: — Šiaip ar taip, pagalvojau, kad jūs norėtumėte tai sužinoti.

Kai daktaras Dadenas išnyko, vėl sugrįždamas vidun, Teris perskaitė paskutiniąsias eilutes ir staiga panoro kuo greičiau baigti visą tą reikalą. Kažkodėl toji kalba apie lūžį sudrumstė jam ramybę, buvo sunku susikaupti, sunku atgauti tokią pačią ugnelę, su kuria parašė paskutinąją pastraipą. Pagautas nekantrumo ir nuobodulio, jis nusprendė šiek tiek atsiduoti tinguliui — užbaigti aiškiu štampu ir tikėtis, kad skaitytojai tai supras kaip į save nutaikytą pokštą, apskritai atitinkantį recenzijos argumentaciją.

Negaliu pakankamai gerai įvertinti šio filmo, parašė jis. *Yra juokingas, pašėlusiai linksmas, nelyginant gaivaus*

oro gūsis tvankumoje. Trumpai drūtai: pramoga visai šeimai.

Paskiau jis padarė puslapyje tarpą ir išspausdino faktūrą:

Už: „Kreidos ir sūrio-4" recenziją, 654 žodžiai po £1 už žodį = £ 654.00

Plius prid. vert. mokest. 17,5 % = £ 114.45

Iš viso: £ 768.45

Įpusėjus šiuos skaičiavimus, Terio dėmesį atitraukė bilstelėjęs aukštai namuose atidaromas langas. Jis pasisuko, pakreipė kaklą ir išvydo, kad tas langas jam pažįstamas... Tikrai, buvo to kambario, kurį ketino vėl patyrinėti, kai tik pasitaikys proga: kambario, kuriame kadais jis gyveno — ilgos, žemos mansardos ketvirtame aukšte, iš kur (jis dabar prisiminė) galėjai tiesiai patekti ant stogo. Kažkas atstūmė langą, bet jis nematė, kas. Po akimirkos iš lango kažkas išskrido — ar buvo išmesta. Iš pradžių Teris pamanė, kad tai žuvėdra, paskui — kad lenktynių karvelis: kažkas balta, neryškaus ir plevenančio, idealiai vaiskaus dienovidžio dangaus žydrynės fone. Bet jeigu tai paukštis, buvo pamiršęs skraidyti, nes kelias sekundes pasilaikęs oro srovėse, ėmė kristi žemėn lėtomis, vis mažėjančiomis spiralėmis. Kai tatai priartėjo, Teris atpažino didelį popieriaus lėktuvėlį, kuris trumpai pasilaikęs jam virš galvos šovė jūros pusėn, paskiau tobula 180-ies laipsnių kreive pasuko tiesiai linkui jo krūtinės, nėrė žemyn, prarado greitį ir galiausiai pasinaudojęs kompiuterio klaviatūra nelyginant nutūpimo taku, grakščiai nusileido jam ant kelių.

Teris išgirdo langą vėl užsitrenkiant. Jis atsistojo su lėktuvėliu rankoje, prisidengė delnu akis ir pažvelgė aukštyn, vildamasis, gal pavyks pastebėti už tolyje spindinčio lango kieno nors siluetą. Bet buvo jau per vėlu.

Tuomet jis išlygino popieriaus lėktuvėlį ir perskaitė pakeverzotą ant jo žinutę: PAKLAUSKITE JĮ APIE STIVENĄ VEBĄ.

5

Ilgas naktinis Roberto pokalbis su Sara turėjo didelį poveikį. Saugodamas atmintyje jos švelnumą, kai klausėsi jo, tylų jos balso murkesį, kai pasakojosi jam savo pačios paslaptis, Robertas greitai nugrimzdo romantiškon komon, iš kurios, atrodė, niekaip neatsibus. Lūkuriuodavo virtuvėje, tikėdamasis ją pasirodant; tykodavo koridoriuje už jos miegamojo durų; vakarais kiurksodavo televizoriaus kambaryje; eidavo papildomai pasivaikštinėti uolų takučiu tuo laiku, kai spėdavo pasibaigus jai paskaitas, repetuodamas neva netikėto susitikimo frazes. Pirkdavo jai dovanas ir bemaž tuoj pat išmesdavo, rasdamas jas netinkamas, nevertas; kas valandą šukavosi plaukus ir skutosi dusyk per dieną (taip pat ir kojas, nors ne dėl jos). Bet didžiumą dienos jis paprasčiausiai sėdėdavo savo kambaryje, užleidęs darbą ir nematančiu žvilgsniu stebeilydamas į sieną, jo mintys veikė nelyginant personalinis kino ekranas, kuriame projektuodavosi vis labiau gundančios scenos: jose jis glostydavo jai plaukus, siekdavo pirmąsyk nedrąsiai spustelti ranką, lūpomis nuslysdavo tobulu jos ausies išlinkiu, bučiuodavo švelnų kaklo pūkelį. Dienų dienas jisai sėdėdavo savo kambaryje ir panašiai svajodavo. Dienų dienas įtikinėdavo save, kad kitą kartą, kai abu susitiks, juodviejų meilė vienas kitam staiga, spontaniškai atsiskleis kokiu nors mielu bei neatremiamu širdžių atsivėrimu.

Tačiau iškilo viena problema. Sara tartum pradingo. Nie-

kas namuose neprisiminė pastaruoju metu ją matęs, ir josios lovoje, pasak ponios Šarp, ūkvedžio žmonos, nemiegota visą savaitę.

Kai šitaip praėjo daugiau nei aštuonios dienos, Robertas nebepajėgė iškęsti: jis paliko namus ir ėmė dairytis jos universiteto miestelyje. Tačiau pusantros valandos sekinančio naršymo po biblioteką, menų centrą ir Sąjungos rūmus nuėjo perniek, ir galiausiai jisai sėdo miesto autobusan ir nukako vienintelėn kiton vieton, kur lietingą šeštadienio rytą galėtum tikėtis sutikti studentą — į „Café Valladon". Čia jis nerado nė vieno lankytojo, neskaitant savo seno bičiulio Terio, kuris sėdėjo prie staliuko kampe, netvarkingai prieš save paskleidęs esė užrašus.

Pirmąsyk apsilankiusieji „Café Valladon" paprastai tikėdavosi ko nors gališko ir įmantraus, vien tik *café noir** ir *pain au chocolat***. O vietoje to jie aptikdavo sunkius pušinius stalus bei suolus, senus butelius nuo pieno, storai apvarvėjusius žvakių vašku, ir sienas, nukabinėtas senoviškais jūreivystės instrumentais, taip pat eilių eiles knygų kietais ir minkštais viršeliais, įsigytų per naudotų prekių išpardavimą. Aptikdavo beveik nevalgomus kietus avižinius sausainius, riekes kaimiškos duonos su čederio sūriu ir medumi glaistytu kumpiu bei didelius puodelius juodos kavos ar saldžios aromatingos arbatos. Aptikdavo amžinai apytamsį, į urvą panašų interjerą, kur už prekystalio sėdėdavo Slateris, niekad neatsikeliantis aptarnauti kito kliento, kol nepabaigdavo paskiausiojo sakinio kokiame nors filosofijos tome, į kurį tuo metu būdavo pasinėręs. Ir, dera pasakyti, paprastai jie aptik-

* juodos kavos *(pranc.)*
** šokolado plytelės *(pranc.)*

davo kai ką gyvesnio socialaus ir intelektualaus bendravimo prasme nei šis liesas, blyškus, iš pažiūros stropus kino meno studentas, kuris Robertui įėjus pakėlė galvą ir iš tolo pasisveikino, pastūmėdamas savąjį trim ketvirtadaliais tuščią puodelį, suniurnėdamas „Vėl to paties, malonėkite" ir vėl įsikniaubdamas į popierius.

Šį semestrą Robertas su Teriu nedažnai matėsi ir pastebėjo, kai šis grįžo prie savo staliuko su vėl pripiltu puodeliu, jog draugas atrodo dar nesveikesnis ir mažakraujiškesnis nei paprastai, pabrinkusiais vokais. Maniakiškai keverzodamas į popieriaus lakštus jis kas dvidešimt ar trisdešimt sekundžių gaudavo sustoti, prasižiodamas plačiu žiovuliu, kuris trumpai pertraukdavo visą kitą jo veiklą. Teris — Robertas tai sužinojo dvimetės jų draugystės metu — neapkentė saulės ir iš tiesų laimingas jausdavosi vienoje iš trijų vietų: kino salėje, šioje pačioje „Café Valladon" (kur įprasta prietema kuo puikiausiai jam tiko) ir labiausiai — užtemdytame savo paties miegamajame, kuriame savo noru praleisdavo didžiumą dienos: mat šiuo savo gyvenimo tarpsniu Teris tvirtino, kad jam būtina miegoti mažų mažiausia keturiolika valandų per parą, antraip niekam netiktų. Ne tai, kad bet kuriuo atveju miegą jis laikytų būkle, padedančia atsipalaiduoti, ar netgi ne tai, kad poilsis buvo svarbiausia jo tikslas, kurio visados siekdavo. Miego procesas jam reiškė tą pat, kaip išsirengti naktinėn kelionėn į nuotykių paieškas, ir turbūt kaip tik todėl iš jo nuolatos pavargusių akių nenykdavo alkanas ir rūpesčių iškamuotas žvilgsnis. Mat Terį persekiojo sapnai: sapnai, tvirtino jis, mažne rojaus gražumo; sapnai su saulės užlietais sodais, dangiškais reginiais, ambrozija kvepiančiais piknikais ir nuostabiais seksualiniais susitikimais, kuriuose kažkaip buvo susi-

pynusi kūniška ekstazė su pirmaprade nekaltybe. Sapnai, kurie įgydavo tyriausių ir labiausiai idealizuojamų vaikystės prisiminimų bruožų, kurie pranokdavo produktyviausio, tobuliausio ir atkakliausio fantazuotojo vaizduotės galias. Tie sapnai jį kasnakt aplankydavo. Kasnakt gundydavo ir kankindavo: nors šitiek jis žinojo. Tačiau tuo pat metu niekados nesugebėdavo pateikti konkrečių smulkmenų, nes šios turėjo ypatingą savybę kasryt per tas kelias lemtingas sekundes, kurių prireikdavo atgauti savimonei, išslysti iš jo besigrabinėjančios atminties. Teris buvo įjunkęs į savo sapnus: jie sudarė tikriausią, svarbiausią, brangiausią jo gyvenimo dalį, ir todėl jis mažų mažiausiai keturiolika valandų per parą vaikydavosi juos savo miegančia sąmone. Tačiau jį siutino, kad geba prisiminti tik labiausiai erzinančias nuotrupas ir todėl niekados negali kam nors jų papasakoti ar atsibudęs pasisemti iš tų prisiminimų paguodos. Teisybė, kartkartėmis mažučiai sapno skuteliai bei draiskalai staiga iškildavo į paviršių, ir jis kuo skubiausiai tai užrašydavo ant bet ko, pakliuvusio po ranka: tad ne taip jau retai jo paskaitų užrašuose apie (pavyzdžiui) moteriškumo interpretaciją *juodajame kine** pasitaikydavo intarpų su paslaptingomis frazėmis, tokiomis kaip „rožių aromatas; „šiltas liūto alsavimas" ar „slėnis; moteris; dagio pūkas", arba „nuogas tarp kriaušės šakų". Bet tatai buvo menka kompensacija; toli gražu nepakankama, jautė jis, kad atlygintų už baisų suvokimą, jog esąs aplankomas naktinių vizijų iš ano pasaulio, kurio niekad nebus lemta pasiekti.

— Atrodai baisiai, — tarė Robertas, prisėsdamas prie jo.

---

* *pranc. film noir* — taip vadinamas kino žanras, kuriam būdingi filmai su tamsiais, neigiamais personažais, slegiančia intriga ir veiksmu, vykstančiu mieste.

— Pats tą jaučiu. Bet jeigu apie tai prašnekome, ir tu baisokai atrodai. Beje, ką čia veiki?

— Ieškau kai ko. O tu?

— Laukiu Linės.

Linė buvo paskutinioji Terio mergina. Jis turėjo įprotį lyg nejučia užmegzti ryšius ir paskiau nutraukti, nė vienas iš jų netrukdavo ilgiau nei porą mėnesių: moterys, kurioms iš pradžių is atrodė įdomus, netrukus, regis, būdavo atgrasomos jo ekscentriškų miego įpročių ir vienpusiškos kino manijos. (Juodą dieną jis visiškai nepajėgdavo kalbėti apie ką nors kita). Pats Teris retai kada pastebėdavo, kad kuris nors iš tų ryšių imdavo eiti į pabaigą, ir visados dėdavosi nustebęs ir suglumęs, kai galiausiai susidurdavo su nenuneigiamais įrodymais, kad šie pasibaigę: tarkime, iš jo drabužių spintos staiga išnykdavo visos draugės drapanos, arba išeidamas iš kokio nors kino meno fakulteto peržiūrų salės tamsios popietės saulėn imdavo suvokti, kad jau daugiau kaip savaitė, kai paskutinįsyk matęs moterį, kuri privalėjo gyventi viename kambaryje su juo. Ar kas nors panašaus bus benutinką Linės atveju, Robertas nežinojo, tad tik neįsipareigojančiai paklausė:

— Kaip ji?

— Puikiai, — atsakė Teris, atsargiai nugerdamas tvilkinančiai karšto šokolado (jis niekad negerdavo kavos, nes ta neduodavo užmigti), paskiau susiraukė. — Mes šiandien buvome susitarę pasivažinėti. Tokia lyg poilsio diena.

— Gražiai skamba.

Teris papurtė galvą.

— Laiko gaišatis. Beje, šiandien per BBC-du — Daglaso Serko filmas. — Jis viltingai pažvelgė į Robertą. — Nenorėtum prisidėti prie mūsų? Vietos užteks trim. Būtų linksmiau.

Robertas ir anksčiau dalyvaudavo Terio ir jo draugužių ekskursijose. Perspektyva kelias valandas klausytis abipusių apsišaudymų mažai viliojo.

— Ne, dėkui, — atsisakė jis. — Žinai, kaip būna... Kur du, trečias nereikalingas.

— Taip, bet su manimi ir Line kas kita, — neatstojo Teris. — Mudu tikrai kol kas gerai sutariame. Jokių ginčų, tik daug... bendriškos tylos. Anaiptol nesijausi nepatogiai. — Jis atsistojo ir pasirausė kišenėse. — Neprošal būtų ko nors užkandus. Tu turi nors kiek pinigų?

Paaiškėjo, kad per abu ištekliai siekė šiek tiek daugiau nei tris svarus, ir Teris sumetė, kad didžiumos to prireiks benzinui. Tačiau sąmokslininkiškai apsidairęs po kavinę, jis nuramino.

— Nepanikuok, — ir nuo knygų lentynos virš gretimo staliuko ištraukė seną kietais viršeliais tomą *Didieji lūkesčiai*. Atsargiai šį atvertęs, tarė: — Pažvelk čia — du šimtai dvidešimtas puslapis. — Viduje buvo dešimties svarų banknotas.

Robertui tai padarė įspūdį.

— Kada tu jį čia įdėjai?

— Maždaug prieš šešis mėnesius, — atsakė Teris. — Kai buvau šiek tiek labiau prie pinigo. Nujaučiau, kad jie ateity galėtų praversti. Na, eik ir atnešk porą sumuštinių.

Netrukus atvyko Linė, tuo metu Teris buvo tualete apačioje.

— Jis pakvietė mane važiuot šiandien drauge su jumis, — pasakė jis merginai, — bet kažin, ar prisijungsiu. Nenoriu trukdyti.

— O, *prašau* tave, važiuojam, — mygo ji. — Jei atvirai, tai būtų nebloga turėti dar ką nors greta: mudu dabar taip blogai sutariame. Tartum neturime ką vienas kitam pasakyti.

— Beje, kur judu vykstate?

— Šiaip, palei pakrantę. Suprantu, dabar drėgnoka, bet orų prognozės žada vėliau giedrą ir saulę.

Kokias dvi valandas jie važinėjosi po drėgną rūką, paskiau apie trečią valandą dulksna pavirto liūtimi, ir tik tada Teris aptiko, kad neveikia automobilio valytuvai. Jie pasuko iš kelio ir sustojo pakelės poilsio aikštelėje. Linė pasiūlė visiems „Polo" sausainių — tai visa, ką jie turėjo iš maisto atsargų.

— Šaunu, — tarė Teris. — Tai kur kas geriau, nei sėdėti pas mane kambary ir žiūrėti *Parašyta vėjyje*.

Robertas nušluostė ant užpakalinio lango susikondensavusią drėgmę ir pažvelgė į nykią kranto liniją, vos įžiūrimą pro pliumpiantį lietų. — Beje, man regis, esu tai matęs, — pasakė. — Aiškiai perdėta melodrama su Robu Hadsonu naftos magnato vaidmeny. Kažkas panašaus į neskoningą šeštojo dešimtmečio *Dalaso* versiją.

— Na jau, kaip tik toks kaip tu, šitaip apibūdintų, — neleidžiančiai prieštarauti tonu pasakė Teris.

— Tiksliau, ką turi omeny?

— Tikras *kinomanas*, — paaiškino Teris, — žino, kad Serkas — tai vienas iš įžymiausių režisierių, kada nors dirbusių Holivude. Netgi iš elementaraus psichoanalitinio jo filmų perskaitymo aiškėja, kad jis puikiai suprato seksualines neurozes, slypinčias po amerikietiška svajone.

— Tai bent! — metė Robertas ir vėl nusisuko į langą.

— Ar tu niekad nepagalvojai, — prašneko Linė, kreipdamasi, tačiau nežiūrėdama į savo draugą, — kad ieškai tuose filmuose to, ko ten tikrai nėra? — Jos balse nuskambėjo apmaudi, nuvargusi gaidelė.

— Aš nesakau, kad jo filmai tobuli, — išsigynė Teris. Jis kiek pagalvojo dėl šio teiginio ir leidosi toliau postringauti

savąja geriausia pradedančiojo paskaitininko maniera: — Žinoma, įmanoma sukurpti tobulą filmą, tačiau tai nereiškia, kad jis bus malonus akiai ar pakylėjantis dvasią. Gali pasirodyti pačiu slogiausiu iš kada nors sukurtų. Svarbu, kad filmas teiktų nuoseklų ir nepriekaištingą reginį. Esu įsitikinęs, toks filmas egzistuoja. Kaip tik šiuo metu kaupiu įgūdžius, kurie man padės jo ieškoti.

— Lyg pastangos prisiminti nuostabų sapną, — neiškentė Robertas.

— O, dėl Dievo meilės, neduok jam vėl užsivesti apie savo sapnus, — pasakė Linė. — Aš jau jais persisotinusi. Pamanytum, kad tik jis vienintelis toks, kuris apskritai sapnuoja.

— Aš dabar beveik nesapnuoju, — prisipažino Robertas.

— O aš sapnuoju, visąlaik.

— Ką?

— Na, pirma, aš sapnuoju, kad kalbuosi dešimt minučių su Teriu, ir jis neužsimena apie Ingmarą Bergmaną. Tačiau tai tik mažytė mano svajonė. — Ji pagalvojo. — Ak, nežinau... kvailus, banalius sapnus... Pavyzdžiui, prieš porą naktų sapnavau, kad guliu ligoninėje — lovoje, gretimais Vinstono Čerčilio lovos. Jis valgė iš dubens žirnius ir kartkartėmis vis po vieną sprigteldavo į mane. Paskiau ligoninė pavirto mano motinos bungalu, ir pasirodė visi tie gaisrininkai, dainuojantys pagrindinę dainą iš *Sveika, brangute*. — Ji pastebėjo, kad savo žodžiais nepadarė Teriui jokio įspūdžio. — Nežiūrėk į mane taip. Juk negalime visi patirti tokių prasmingų sapnų.

— Aš nieko nesakau.

— Na, kodėl neišlipi ir nepabandai sutaisyti tų valytuvų. Nors kartą padaryk ką nors naudinga.

Piktai murmėdamas ir kuo stipriau tempdamas ant savęs švarką, lyg tas galėtų kaip nors apsaugoti jį nuo lietaus ir šalčio, Teris išsirangė iš automobilio ir kelias bergždžias sekundes tampė ir stumdė valytuvus, per daug neįdėdamas į tą darbą širdies. Automobilio priežiūra buvo ne iš jo stipriųjų savybių.

— Sykį aš irgi sapnavau ligoninę, — tuo tarpu pasakė Robertas. — Po teisybei, tai turbūt vienintelis sapnas, kurį prisimenu. Regis, tada buvau devynerių ar dešimties... Mane supa toksai labai nykus kraštovaizdis, kalvotas ir dulkėtas. Ir ten tokia pusamžė moteris medicinos sesers uniforma. Ji stovi šalikelėje ir rodo: rodo tolyn. Kažkur priekyje mūsų ant kelio stovi pastatas — štai į ką ji rodo. Matau jį neryškiai ir žinau, kad tai ligoninė. Iš tikrųjų, lyg kažkokia karo ligoninė. Ir tuoj už tos moters — kelženklis. Moteris stovi priekyje jo, ir aš negaliu perskaityti, kas ten parašyta.

— Ir tu to nežinai? — paklausė Linė.

— Ne, ten tik vienas žodis, bet nematau, koks jis. Ir tai siutina. Žinau tik, kad tas žodis — svetima kalba.

— Ar kas nors kita dedasi sapne?

— Ne. Tai viskas.

Linė svarstė šias detales.

— Ar sesutė rodė tau, kad eitum ligoninėn, kaip manai?

— Nežinau. Turbūt.

— Ką gi, manau, reikėtų, kad tau tą sapną išanalizuotų. Jeigu po tiekos metų vis dar prisimeni, matyt, bandoma tau ką nors pasakyti.

Teris atidarė dureles ir šlapias klestelėjo vairuotojo sėdynėn.

— Ką gi, tik laiko gaišatis, — tarė jis, ir jie visi nutilo, klausydamiesi tai garsėjančio, tai pritylančio pro šalį lekian-

čių automobilių gausmo, čežančių į asfaltą padangų. Robertas pagalvojo, kad tai slogiausias garsas pasaulyje: priminė jam šeimos atostogas Devone – motinos ir tėvo rietenas priekinėse sėdynėse, kai gerdavo iš termosų kavą aprasojusiame automobilyje, sustoję kurioje nors pakrantės mašinų stovėjimo aikštelėje, nemalonius orus netgi liepą. Vakarais jie maitindavosi pigiame vietiniame restorane, tėvas nusigerdavo vynu bei stipresniais gėrimais, ir motina turėdavo juos visus parvežti vasarnamin ar pensionan. Staiga jam atminty iškilo gyvas vaizdas, kaip tėvas sykį vėlai vakare šlapinasi prie kažkokio viešbučio, kur suteikdavo tik nakvynę ir pusryčius, sienos, o šeimininkė, išsilenkusi pro antro aukšto pakeliamąjį langą šaukia ant jo apačion. „Aš iškviesiu policiją!" – galiausiai pagrasino ji, bet tėvas tik nusikvatojo. „Aš pats policija!" – šūktelėjo jai; kitą rytą jie vis tiek rengėsi išvykti.

Teris pabandė įjungti radiją, bet jam tepasisekė pagauti kažkokią operą ir futbolo rungtynių komentarą. Netrukus jis išungė imtuvą ir nusižiovavo, paskiau atsisuko į Robertą:

– Ko, sakei, ieškojai šįryt „Café Valladon"?

– Nieko nesakiau. Kai ko iš bendrabučio.

– O! – Kažkas jo balse matyt pažadino Terio smalsumą. – Vyriškos ar moteriškos lyties?

– Moteriškos. Apie savaitę jos niekas nematė. Aš truputėlį rūpinuosi dėl jos.

Linė žvelgė pro langą, sustingusi iš nuobodulio, ir nedalyvavo šiame pokalbyje. Tačiau dabar ji atgijo ir paklausė:

– Ar kartais jos vardas ne Sara? Sara Tiudor?

Robertas staiga kilstelėjo ant užpakalinės sėdynės.

– Iš kur žinai?

Ši patenkinta nusišypsojo.

– Paprasčiausiai uoslė.

— Tu juk jos nepažįsti? — paklausė Robertas.

— O taip, pažįstu. Pirmaisiais studijų metais gyveno kiek toliau tame pačiame koridoriuje kaip ir aš. Mums visiems teko pažinti Sarą.

Kad ir ne visai suprato, ką šiais žodžiais ji turėjo omeny, Robertui jos tonas nepatiko.

Teris paklausė:

— Kaip ji atrodo?

— Žemoka, — tarė Linė. — Liesoka. Blyškiai mėlynų akių. Visad vilki džinsiniu švarkeliu. Plaukai šviesūs, nors ir vidutinio ilgumo, bet gana trumpi: šiek tiek panašūs į šiaudus.

— Nė kiek nepanašūs, — užprotestavo Robertas.

— Visai kaip šiaudai; štai kodėl ją vadina Vorcele.

— Kas ją vadina Vorcele?

— Visi: pagal Vorcelę Gamidž*, kaliausę. Žinoma, — pridūrė ji, — tai tik viena iš jos pravardžių.

Jau baimindamasis atsakymo, bet nepajėgdamas susiturėti, Robertas paklausė.

— Kokios gi kitos?

— Na, kai kurie žmonės ją vadina Sara Vėmale — pagal pagarsėjusį nutikimą, kai būdama restorane ji apvėmė kitus svečius. Dar kai kurie — Gregorio mergina, nes ji draugavo su tuo šlykščiu bernu vardu Gregoris. O kai kurie — Ripu van Vinkliu**, nes ji turi žavų įprotį užmigti, kai su ja kalbiesi, jeigu mano tave esant nelabai įdomų.

---

* Worzel Gummidge *(angl.)* — televizijos laidų personažas — kalbanti kaliausė — atliekama britų aktoriaus Dž. D. R. Pertvio (Pertwee, John Devon Roland, 1919-1996).

** pagrindinis to paties pavadinimo Vašingtono Irvingo (1783-1859) novelės *(liet. k. — 1988, vert. G. Zolubienė)* personažas, dvidešimt metų išmiegojęs Ketskilų kalnuose, pabudęs randa aplinkui viską pasikeitus.

Robertas susiraukė:

– Tai galbūt ne jos kaltė, – pasakė jis. – Man regis, esama tokios būklės...

– Bet *dauguma* žmonių, – pertraukė jį Linė, kuri dar nebuvo baigusi pravardžių litanijos, – dauguma žmonių paprasčiausiai ją vadina Trenkta Sara.

Robertui dar labiau smigtelėjo širdį.

– O kodėl taip? – paklausė jis ir pasigailėjo.

– Na, ji visiškai trenkta. Prieina prie žmonių ir pareiškia, neva su jais yra kalbėjusi ir veikusi tą ar aną, o paprasčiausiai ji nuolatos visa tai prasimano. Yra visai kuoktelėjusi.

Šitai nuėjo jau per toli, nusprendė Robertas.

– Aš tuo tikrai netikiu, – pasakė jis.

– Tai tiesa, – linktelėjo Linė. – Štai kodėl pamaniau, kad galbūt ieškai Saros: mat vos prieš porą dienų mačiau ją – kalbėjo apie tave. Prišnekėjo visko, ir, kertu lažybų, pusę to ji sukūrė.

Nelauktai sau pačiam jisai susijaudino išgirdęs, kad per praeitą savaitę Sara jo nepamiršo, kad netgi laikė jį pakankamai įdomiu aptarinėti su savo draugais.

– Taigi, ir ką ji kalbėjo?

– Na, ji pasakė, kad neseniai nugaišo tavo katė ir kad tu buvai dėl to labai susikrimtęs.

– Taip, tai tiesa.

– O paskiau – kad tu smelkiant šalčiui pusę nakties prasėdėjai su ja terasoje ir kalbėjaisi apie gyvenimo prasmę.

– Faktiškai taip.

– Ir ji vaikštinėjo, visiems aplinkui tvirtindama, kad tu turi seserį dvynę.

Stojo lūkestinga tyla. Teris atsigręžė ir pažvelgė į jį, pašaipus, provokuojantis.

— Na?

— Ką „na"?

— Juk nemėginsi mus įtikinėti, jog tai tiesa?

Robertas atrėmė jo žvilgsnį. Jautė ant savęs ir Linės akis.

— Faktiškai tai tiesa, — pasakė jis.

Trumpai — labai trumpai — Teris suglumo. Vedžiojo žvilgsnį nuo Roberto į Linę, nuo Linės į Robertą, stengdamasis nuspręsti, ar tai ne koks nors gudrus pokštas.

— Esu lankęsis pas tave namuose, — tarė jis. — Susipažinau su tavo šeima. Tu neturi nei brolių, nei sesers.

— Ką dar Sara pasakė apie ją? — paklausė Robertas, kol kas nekreipdamas dėmesio į Terį.

Linė pasakojo toliau:

— Na, anot Saros, tu turėjai seserį dvynę Klėją, bet tėvai neišgalėjo auginti jus abu, tad atidavė ją įvaikinti, kai abu buvote vos kelių dienų amžiaus, ir nuo tada tu jos nebematei.

Robertas nutylėjo, nors iš veido buvo matyti, kad yra apniktas kažkokios vangios, didžiai slaptos minčių tėkmės. Teris tai pastebėjo ir pasiryžo išlupti iš jo tiesą.

— Nagi... Ji meluoja? Ar kuria?

— Žinoma, ne. Kaip kas nors galėtų sugalvoti tokį dalyką?

— Tu turi seserį dvynę vardu Klėja ir niekad man apie tai nepasakojai?

— Kodėl turėčiau pasakoti? Juk aš jos niekad nemačiau.

— Tu pažįsti mane dvejus metus — mudu draugaujame dvejus metus — ir niekad man nepasakojai, kad turi seserį dvynę. Tačiau sutinki kažkokią keistuolę, imi kalbėtis ir po penkių minučių išlieji jai visą istoriją?

— Ji ne keistuolė. Neturi nieko keista.

Linė prunkštelėjo ir pasakė:

— Kad ir kaip ten būtų, Teri, tu gi pažįsti Sarą Tiudor. Tai toji, kuri pradėjo tą... na, žinai, pradėjo tą... reikalą su Roni.

Vėliau Robertas prisimins šią akimirką, kai pirmąsyk išgirdo tą vardą: kaip tučtuojau jį aplankė bloga nuojauta, išsyk pasijuto krintąs, smingąs bedugnėn. Suprato tikrų tikriausiai, kad visos viltys, kurias kūrė per praeitą savaitę — tada laikė jas tokiomis miglotomis ir nerealiomis, bet dabar staiga atpažino kaip konkrečias baisybes — neišsipildys. Jį pagavo panika.

— O, nori pasakyti, kad tai *ji*? — tuo tarpu sakė Teris. — Tai *toji*, apie kurią mudu kalbėjome? Žinoma, aš buvau ją sutikęs. Jinai sėdėjo prie mūsų stalo anądien, kai mudu su Roni susikirtome.

— Žemoka... — pasufleravo Linė.

— Liesoka, blyškiai mėlynų akių, su džinsiniu švarkeliu, šviesiais plaukais, šiek tiek primenančiais šiaudus. Ir *visiškai* nuvažiavusiu stogu.

— Tikra tiesa, — linktelėjo Linė. — Tu irgi tai pastebėjai.

— Visiškai pasimaišiusi, mes visi pagalvojome. Roni jau ėmė užsivedinėti su ta visa įprasta pliurpalyne, kad visi vyrai prievartautojai ir žmonų kankintojai, ir tuomet toji mergina — su kuria nė vienas iš mūsų prieš tai nekalbėjome, nei nieko — staiga įsiterpė į pokalbį ir pasakė pritarianti tam. Paskiau atsistojo ir pasišalino, pakeliui vos neapversdama staliuko.

— Aš ją įsimylėjęs, — pasakė Robertas.

Teris ir Linė abu drauge atsigręžė ant savo sėdynių ir be žodžių sužiuro į jį. Nė vienas nesuabejojo jo teiginiu, bet šitie žodžiai iškart netikėtai suteikė Robertui tokį malonumą, jog nusprendė dar juos pakartoti.

— Aš ją įsimylėjęs, — vėl pasakė. — Ji man nuostabi. Dailesnės, gražesnės dar nebuvau sutikęs.

Iš nuostabos Teris prarado amą: niekad anksčiau ko nors panašaus iš Roberto nebuvo girdėjęs. Linė tik nepatikliai palingavo galvą ir vėl nusisuko į priekinį langą.

— Ką gi, *tatai* naujas požiūris, — tepasakė ji.

— Tu kalbėjai, kad ji buvo su tuo vyrioku Roniu, — tęsė neišsiduodančiu balsu Robertas. — Vadinasi, norėjai pasakyti, kad juodu turi romaną?

— Aš nepasakiau, kad ji buvo su kokiu nors vyrioku vardu Ronis. Ne tai aš sakiau.

Apgaulingą mirksnį Robertas nusitvėrė tų žodžių, mąstydamas, kad galbūt jis pirmąsyk blogai nugirdo, kad galbūt dar viskas bus gerai.

— Aš maniau...

— Iš tiesų, na ir užkibai, Robertai. Tiesiog pranokai patsai save. — Paskiau Linė paaiškino, kantriai ir ne be švelnumo: — Ji turi romaną, bet ne su vyriškiu. Roni — tai moteris. Sutrumpinta iš Veronikos.

Praraja vėl atsivėrė: dvigubai platesnė ir juodesnė nei jis būtų pagalvojęs.

— Betgi tu pasakei, kad ji draugauja su vaikinu vardu Gregoris, — pralemeno jis, stačiagalviais vėlei lėkdamas žemyn.

— Na, dabar ji draugauja su mergina vardu Veronika.

Kaip tik Teris galiausiai ryžosi tą dalyką įvardyti:

— Jinai lesbė, Bobai.

Robertas pažvelgė į Linę, laukdamas šią patvirtinant; regis, vylėsi, netgi dabar, kad draugas jam rezga kažkokį vyrišką pramaną. Bet Linė paprasčiausiai tik linktelėjo.

— Tarkim, nuo pirmadienio.

Lietus jau beveik liovėsi. Teris įjungė degimą.

— Ir vis tiek aš negaliu patikėti, — pridūrė jis, — kad

mudu dvejus metus draugaujame, o tu niekad man nepapasakojai apie savo seserį dvynę.

Jis pasitikrino veidrodėlyje ir įjungė posūkio rodyklę, įsukdamas automobilį į kelią artėjančių debesų, protarpiais išnyrančios blausios saulės linkui.

*

Rytojaus dieną po ilgo pokalbio su Robertu, šiltą, tačiau gūsiuotą penktadienio popietę, Sara užklydo į „Café Valladon" ir pastebėjo ten sėdinčią Veroniką su trim kitomis moterimis; stabtelėjo tarpdury, nežinodama, kaip toliau elgtis. Išvydo Veroniką atsiskiriant nuo grupelės ir artinantis prie jos, atpažinties ir sveikinančios šypsenos nušviestu veidu; pasijuto paimama už alkūnės ir vedama atskiro staliuko linkui, kur jiedvi, pasirodė, turėjo pasišnekėti akis į akį. Išsiėmusi iš brezentinės kuprinės knygas, Sara paaiškino, kad nesuspėjo į jas žvilgtelti; Veronika atsiprašė, kad šitaip suvertė šias jai — lyg duotų suprasti, jog kai kuriose srityse nesanti pakankamai apsiskaičiusi; buvo netaktiška taip pasielgti, iš teisybės, ne daugiau kaip gudrybė gauti progą vėl su ja susitikti. Veronika nuėjo už prekystalio ir atnešė kavos (Slateris tuo tarpu buvo ilgam ir paslaptingai dingęs, kaip neretai pasitaikydavo, tačiau, regis, tai mažai tetrukdė sklandžiai kavinės veiklai). Ir paskiau ėmė kalbėtis.

Kitą dieną Sara vėl pasimatė su Veronika. Jiedvi nuėjo kartu papietauti, o paskiau — į vėlyvą kino seansą mieste, ir Sara nesuspėjo į paskutinį autobusą namo: rytojaus rytą ji atsibudo miegmaišyje pas Veroniką ant grindų, šios kambaryje universiteto miestelyje. O dar kitą rytą atsibudo jos lovoje.

Ją pažadino spragtelėjimas: kažkas įjungė portatyvų kasetinį grotuvą. Pirmąsias kelias minutes, kol sukosi juostelė, ji

dar snūduriavo, paskiau išniro iš miego ir ėmė suvokti aplinką, o tuo tarpu Bili Holidėj dainavo:

Tas pirmadieno mano baisus liūdesys
Iš sekmadienio slegia mane liūdesys.

— Na, o tau kaip? — paklausė Veronika, prisėdusi ant lovos krašto.

— Kas, kaip?

— Liūdna tau pirmadienį?

— Nejau pirmadienis? — Sara išsigandusi atsisėdo ir pažvelgė į laikrodį prie lovos. — O, šūdas! Man pusę dešimtos paskaita.

— Tau miegas akyse. — Veronika pabandė ją paliesti pirštu, bet Sara atšlijo ir vėl panėrė po pūkine. — Kertu lažybų, norėtum kavos.

— Hm, tikrai.

— Ir aš, — pasakė Veronika, — bet, deja, visą išgėrėme vakar. — Ji atsistojo ir pasirąžė, ištempdama savo stiprų, raumeningą kūną po ilgais tenisinukais, siekiančiais bemaž kelius. — Manau, rasime ką nors „Pas Džoną". Kavos, pusryčių, visa, ko reikia. Ką tu pasakysi?

Po pusės vienuolikos pusryčiais nebeaptarnaudavo, tad jos greitai apsirengė, nukako pačiu laiku ir kaip atpildą susilaukė kumpio, grybų ir po nemažą porciją sustandintos plaktos kiaušinienės. Veronika su apetitu sudorojo savo porciją ir ėmė baksnoti į elastingą kiaušinienės kauburėlį, kurį Sara — ši sėdėjo sustingusi priešais ją ir atrodė kažkokia išsiblaškiusi — paliko neliestą. Abi kalbėjo nedaug: bent iki tol, kai po kelių minučių prie jų prisijungė Linė, studijuojanti istoriją, ir netgi tada kalbėjo beveik viena Veroni-

ka. Sara sėdėjo žaisdama su savuoju cukraus maišeliu, perversdama cukrų į apatinę jo dalį, paskiau sulenkdama maišelį perpus, paskiau sulenkdama atvirkščiai, ir visa tai kartojo, kol maišelis suplyšo ir visas cukrus išsipylė ant jos pusryčių likučių.

— Mačiau, kad taip ir atsitiks, — pasakė Veronika. Linė jau buvo išėjusi.

— Atsiprašau. — Sara nusijuokė. — Blogas mano įprotis. — Ji perbraukė delnu sau per plaukus, suėmė sruogą ir lengvai jį patampė. Dar vienas įprotis: šio gesto Robertas jau buvo pavergtas. O dabar jį pirmąsyk pastebėjo ir Veronika.

— Ką ketini šiandien veikti? — paklausė ji.

— Nežinau, — atsakė Sara negyvu balsu. — Tiesą sakant, — šiandien jaučiuosi keistokai.

— Aš jau pastebėjau.

— Tiesiog, kad... Kaip čia... — Sara nukreipė akis į gretimą staliuką. Nors restoranėlis buvo bemaž tuščias, trejetas jaunų studentų pasirinko sau vietą kaip tik ten ir dabar buvo bepradedą vis nutrūkstantį ir nervingą pokalbį. — Šitai tikrai trikdo, bet... tu prisimeni, ką aš tau vakar pasakojau — apie savo sapnus? (Nejau iš tiesų ji galėjo Veronikai jau tai papasakoti — kai pažįsta ją tik porą dienų). — Apie tai, kokie jie kartais gyvi?

Veronika linktelėjo.

— Na štai, praeitą naktį vieną susapnavau apie tave.

— Apie *mane*?

— Apie mus. — Ji paskersavo į trejetą studentų. Šie tylomis kramsnojo šokoladą „Kits-Kats". — Mudvi buvome...

— Na? — paragino Veronika.

— ...kartu lovoje...

Veronika truktelėjo pečiais.

— Skamba tartum nieko bloga. Ar tik todėl tu atrodai tokia graužiama sąžinės?

— Žinai, kaip tatai būna, — tarė Sara, — kai ką nors susapnuoji. Kitą dieną žiūri į tuos žmones nebe taip pat.

— Tas tiesa, — sutiko Veronika. — Ypač, manau, kai tasai sapnas erotiškas.

— Na, kaip tik, — mažne sukuždėjo Sara.

— Ką turi omeny „kaip tik"?

— Tą ir turiu... „kaip tik".

— Nori pasakyti, tai buvo erotiškas sapnas?

Sara linktelėjo ir paskiau pasakė (balsu, dabar jau tylesniu nei šnabždesys):

— Norėčiau, kad ta bjaurastis nuslinktų šalin.

— Kas verčia tave manyti, kad tai buvo sapnas? — paklausė Veronika.

— Tikrai, anie klausosi.

— Ką gi, o tu — aiškiai ne.

Sara išpūtė į ją akis. Veronikos klausimas galiausiai jai įsmigo, ir prasmė staiga, sukrečiančiai paaiškėjo dar prieš išgirstant jį pakartojamą.

— Kas verčia tave manyti, kad tai buvo sapnas?

Po to sekę Saros žodžiai nuskambėjo netvirtai:

— Aš žinau. — Ir dar netvirčiau: — Esu tikra, kad tai buvo sapnas.

Veronika nusišypsojo ir papurtė galvą. Tarė:

— Man regis, pradedu tave įsimylėti, Sara.

6

Tądien antrą valandą Teris įėjo į daktaro Dadeno tuščią kabinetą ir — visai be ano leidimo ar, po teisybei, žinios —

sumaniai atjungė telefoną. Į telefono rozetę įkišo savojo portatyvaus kompiuterio šakutę ir nuspaudė siunčiamąjį klavišą, šitaip išjudindamas sparčią, tačiau sudėtingą įvykių grandinę. Konvertuota iš dvejetainių duomenų į analoginius signalus, jo parengta filmo recenzija elektros srovės buvo pasiųsta telefono linijomis ir vos po kelių minučių pasiekė laikraščio meno ir apybraižų skyrių, kur fakso aparatas rekonvertavo ją į skaitmeninę informaciją ir perdavė terminio spausdintuvo galvutei atgaminti ant popieriaus. Tokiu pavidalu pateikta meno redaktoriui, rezencija buvo permesta akimis, palydėta krizulio ir patvirtinta spaudai, kad kitą rytą ją galėtų pamatyti gal koks vienas iš dvidešimties tarp 400 000 laikraščio skaitytojų; šiuo atveju viena iš jų buvo Sara, kuri užmigo, rytinės pertraukos metu besistengdama perskaityti Terio recenziją personalo kambaryje.

Kad suėmė miegas, ji jautė, bet neturėjo jėgų su juo kovoti.

Žodžiai tai paryškėdavo, tai vėl išskysdavo jai prieš akis.

Stengėsi susikaupti, bet niekas nepadėjo. Vokai darėsi vis sunkesni, vis sunkesni...

Po dešimties minučių ją pažadino Katerina, švelniai papurtydama už peties ir tardama:

— Sara, pabusk. Pertrauka jau baigiasi.

— Aš miegojau? O, velnias! — Sara atsitiesė kėdėje ir mirksėdama apsidairė po kambarį. Jos kolegos visi jau buvo besiskirstantys: šįsyk jos neprikėlė netgi skambutis. Ji pašaukė beišeinantį pro duris Normaną (aukštą, iš pažiūros gan susirūpinusį mokytoją praktikantą šiek tiek per dvidešimt):

— Aš prisijungsiu po valandžiukės, gerai?

— Taip, tvarka.

— Po kokių dvidešimties minučių.

Jis turbūt mane laiko labai keista, — pamanė ji, atkimšdama buteliuką mazindolio ir įsimesdama burnon porą tablečių. — Tačiau per mandagus ar per baikštus, kad ką nors pasakytų.

Kai kambarys ištuštėjo, ji vėl įsipylė puodelin kavos ir palaipsniui, vargais negalais įstengė prisiminti tai, ką skaitė laikraštyje — Terio parašytą filmo recenziją. Kai pagalvoji, keista, kad ji vis tebegauna šias savaitines jo kritinių vertinimų naujienas, nors iš teisybės nėra su juo mačiusis daugiau nei dešimtį metų. Iš paviršutiniškos pažinties su jo žurnalistika ji galėjo susidaryti stebėtinai išsamų vaizdą: nutuokė, kokia muzika ir filmai jam patinka, žinojo, kad jis tebegyvena Londone, gebėjo įsivaizduoti, kokios jo pasaulietiškos pramogos, pamėginti nuosaikiai nuspėti jo pajamas (trigubai didesnės už jos? keturgubai?). Ir vis dėlto jinai tikriausiai tapusi jam visiškai nematoma. Ar jis kada nors pagalvojo apie ją? — svarstė ji. — Ar kada nors prisimena tą laiką, kai abu, baigę universitetą, gyveno tame pačiame bute; ar kada nors susimąsto, kas yra jai nutikę?

Tačiau ne taip jau tai svarbu. Ne toks jau didelis skirtumas.

Sara vėl pasižiūrėjo į recenziją ir nepajėgė prisiminti, kiek jos perskaitė. Permetusi dabar akimis nusprendė,kad ji suprantamesne nei daugelis Terio išsiliejimų ant popieriaus. Šiaip ar taip, bendras tonas atrodė entuziastingas. „Pramoga visai šeimai" — tokia buvo jo (kažin ar labai novatoriška) išvada, ir skaitydama šią frazę su kartėliu šyptelėjo. Ką gi, pagalvojo ji, tiesiog puiku — žmonėms su šeimomis. O kaip dėl mūsų kitų?

Regis, pastaruoju metu mintys vis dažniau ir dažniau vedė ją šion pusėn, tad nusprendė kuo greičiau nuo jų išsivaduoti. Numetusi laikraštį į šalį, ji siekė aukštos, netvirtos aplankų

krūvos ir pasiėmė iš ten pluoštelį Antrosios Pagrindinės Pakopos atestavimo blankų — vieną iš daugelio naujų administracinių nacionalinės mokymo programos šalutinių produktų. Šitai padėjo jai šiek tiek nukreipti dėmesį, kol atėjo metas eiti patikrinti Normano ir jo vedamos anglų kalbos pamokos.

Ėjo ten su tam tikru nesmagiu išankstiniu nusiteikimu, nes Normanas kėlė jai sudėtingą linksmumo ir užuojautos derinį. Jo naudai kalbėjo tai, kad buvo kupinas entuziazmo ir geranoriškas, regis, nuoširdžiai domėjosi vaikais (tai, deja, nevirto bent kuo nors panašiu į abipusius ryšius). Tačiau jis buvo ir pavojingai naivus ir kaip tokio jauno, jo mokymo metodai atrodė savotiškai senamadiški. Vis dėlto Sara suprato, kad kritikuoti lengviausia: per vienuolika metų, kuriuos mokytojavo, atmosfera klasėse taip pasikeitė, jog ji nusipurtydavo pagalvojusi, kaip sektųsi *pačiai*, jeigu pradėtų dabar. Tikrai, ji žavėjosi kiekvienu, kuris buvo pasirengęs tai pabandyti.

Vakarykštė pamoka, kurioje ji apsilankė tik paskutiniąsias dešimtį minučių, buvo daugmaž padrika. Paklusdamas vyriausybiniam potvarkiui, kad mokinius privalu supažindinti su „klasikine poezija", Normanas pabandė pratempti klasę per Džono Dono „Eik, pagauk tu žvaigždę krintant", kurį Sara laikė gerokai per sunkiu devynmečiams ir dešimtmečiams varliūzams. Pradinė jų suglumusio nuobodulio reakcija Sarai atkakus virto pašaipų ir linksmybės chaosu. Pagrindinis triukšmadarys, kaip visada, buvo berniukas, vardu Endis Elisas, kuris paprašytas interpretuoti eilutę „Išmokyk mane klausytis undinių dainų", pasakė, kad ji priminė jam pavadinimą filmo, kurį neseniai su draugu buvo išsinuomavę iš videotekos, nes girdėjo, kad šis apie lesbietes. Nepaisydamas Normano pastangų pakeisti temą, vaikigalis ėmėsi aiškinti, kad liko gero-

kai nuviltas, nes filme buvo labai mažai to, ką jis su nuginkluojančiu atvirumu vadino „mergina ant merginos veiksmu". Šitai sukėlė gyvą vyriškosios klasės dalies diskusiją — ne apie tai, kaip Donas naudojasi jūros vaizdais, bet apie tai, ar įmanoma pastebėti Šeron Stoun gaktiplaukius *Esminio instinkto* videoversijoje, sumaniai stabdant kadrus. Baigiantis pamokai Normanas paprašė (Saros nuomone, labai neprotingai) visus parašyti patiems eilėraščius apie žvaigždes ir kitą dieną atsinešti į klasę.

Pamoka jau buvo šiek tiek iškrikusi, kai Sara atvyko, tačiau jai pasirodžius ir einant atsisėsti į laisvą suolą paskutinėje eilėje, padėtis šiek tiek aprimo. Tačiau Sarai susidarė įspūdis, kad kiekvienas paskesnis eilėraštis buvo pasitinkamas su vis stipresnėmis patyčių bangomis ir viena mergaitė — Melanija Haris — aiškiai stengėsi paslėpti ašaras. Atvykus Sarai, buvo perskaityta dar pora neypatingų mėginimų, gaudžiant pastoviam, tačiau slopinamam murmesių ir krizulių fonui, ir paskiau atėjo Endžio Eliso eilė.

Jau pati pirmoji Endžio eilėraščio eilutė — *Ei, klausyk, šlykštus tu motinkrušy* — iškart suskambo, bent Sarai, pavojaus varpais. Jeigu nuo jos priklausytų, tikriausiai šioje vietoje būtų įsikišusi, bet Normanas sėdėjo sukaustytas išgąstingos tylos ir leido visam spektakliui netrukdomam rutuliotis.

Ei, klausyk, šlykštus tu motinkrušy,
Blogai bus, jei prie kekšės mano, šikniau, lįsi,
Gatve aš patrauksiu, ten dozę įkalsiu,
Tave, atėjęs, į šūdą sumalsiu.
Ir žvaigždės tau, šikniau, pažirs iš akių,
Ir žvaigždės tau, šikniau, pažirs iš akių.
Užmušiu kalę, jei lovoj aš abu pamatysiu

Paimsiu savo „Uzi", putėn švino jai privarysiu.*
Paskiau ateis eilė ir tau –
Nedulkins niekas mano kekšės jau.
Ir žvaigždės tau, šikniau, pažirs iš akių,
Ir žvaigždės tau, šikniau, pažirs iš akių.

Nors kokia pusė klasės klausėsi išsižiojusi ar su pagarbia baime bei nuostaba, daugelis berniukų ir netgi viena ar dvi mergaitės apdovanojo Endį triukšminga ovacija. Nepaisant savo vis augančio nerimo, Sara nejučia buvo pagauta profesinio domesio išvydusi, kaip reakcija į eilėraštį klasę, regis, padalijo veikiau pagal lytį nei pagal rasinius skirtumus. Pats Endis buvo iš (gana pasiturinčios) baltųjų šeimos, ir, pagalvojo ji, tai darė jo pastangas mėgdžioti gatvių repą** gana pagirtinas; jai taip pat patiko tai, kaip itin išradingai jam pavyko įkomponuoti žvaigždžių motyvą. Aišku, ji to būtų nepasakiusi: savaip susidorotų su šia situacija, pareikalavusi pasimatyti su juo po pamokos ir skubiai perėjusi prie kito skaitovo. Savo ruožtu Normanas atrodė pasiryžęs – kai tik atgavo kalbos dovaną – leistis į dar gilesnius vandenis.

– Buvo labai įdomu, Endi, – pasakė jis, kai šurmulys kiek pritilo, – bet norėčiau žinoti, ar tu pats iš tiesų supratai, ką parašei.

– Žinoma, suprantu.

– Taip, mes suprantame, sere, – atsiliepė kitas berniukas.

– Supratome kiekvieną žodį, sere, – prisijungė dar kitas.

---

* Izraelio gamybos automatinis ginklas.

** šiuolaikinės JAV negrų popmuzikos kryptis, kurioje vartojama nešvanki kalba ir propaguojama prievarta, kaip protestas prieš socialinę nelygybę.

(Sara nugalėjo pagundą užsidengti veidą rankomis, nes žinojo, kad jie kreipdavosi į mokytojus „sere" tik tuomet, kai nuotaikos tapdavo itin prastos).

— Ar jūs, sere, nesupratote kokių nors žodžių?

— Jūs nežinote, ką reiškia „putė", sere?

— Be abejo, jis nežino. Netgi nėra matęs *Esminio instinkto*.

— Gana! — šūktelėjo Normanas, perrėkdamas juoką. — Tas tavo „eilėraštis", Endi — ne kas daugiau, kaip tik nešvankybių mentalas.

— Atleiskite, sere, — pakeldamas ranką įsijungė kažkuris, — aš nežinau, ką reiškia „mentalas".

Normanas nesiteikė jam atsakyti.

— Paprasčiausiai krūva nepadorių nesąmonių, tikrai, be jokio rimo ar prasmės.

— Iš teisybės, rimas tai yra, — paprieštaravo Endis. — Ir eilėraštis turi siužetą kaip ir tas, kurį jūs mums vakar skaitėte.

— Siužetą, ką? Na, aš neįžvelgiu jokio siužeto.

— Taigi, sere, — pridūrė berniukas, sėdintis greta Endžio. — Tasai juodasis labai supykęs ant savo draugo ir rengiasi jį užmušti.

— Taip, sere. Ir savo moterį.

— Nes ji padraika kekšė, sere.

— Nutilkit! Visi jūs! — Jis vėl nusitaikė į Endį. — Ar tai tavo paties kūryba?

— Taip.

— Nesąmonė. Kaip tu galėjai ką nors tokio sukurpti?

— Na, aš daug klausausi repo muzikos, ir ši tartum pakišo man mintį. Tokia liaudis kaip „Onyx", „M.C.Ren" ir „The Notorious B.I.G.". Panelė Tiudor sako, kad mums naudinga atsiverti kitų kultūrų ir tradicijų įtakoms.

Normanas dirstelėjo į Sarą žvilgsniu, kuris pusiau kaltino, pusiau šaukėsi pagalbos. Į tai ji maloniai nusišypsojo.

— Beje, — tęsė Endis, — vakar jūs mums pasakėte, kad „Pulp" ir „Oasis" rašo poeziją.

— Na taip, bet...

— Tad koks čia skirtumas, sere? Ar ne tas, kad „Onyx" — juodieji?

— Juk jūs ne rasistas, ką, sere?

Viešpatie, tie berniukai šaunuoliai, pamanė Sara. Mirksnį ji pasijuto bemaž jais besididžiuojanti.

— Išties ne. Viskas. — Normano lūpos drebėjo, veidas tapo baltas it popierius. — Endi, po pamokos ateisi pas mane. Taigi, prisivirei košės. Net nesupranti, kokios košės. O dabar, jūs kiti, nagi, liaukitės, š... paprasčiausiai, liaukitės. — Klasė vėl pratrūko juoku. — Paprasčiausiai liaukitės ir klausykitės kito eilėraščio. Ir kad iki skambučio neišgirsčiau iš jūsų nė žodžio. Supratote?

Tvarka atsistatė tik paviršutiniškai, ir Sara dar labiau išsigando, kai kita skaitove jis pasirinko Elisoną Hil. Ši kažkaip buvo jauniausia iš klasės, ir palankiausiomis aplinkybėmis užsidariusi bei tylenė. O dabar, po begėdiškos Endžio maivalionės, jos balsas skambėjo dar silpniau ir nedrąsiai monotoniškiau nei visados.

— Mano eilėraštis vadinasi „Skylės danguje", — paskubom paskelbė ji. — Kai žvaigždės miršta, jos pavirsta juodomis skylėmis. Astrologas žvelgė į tris žvaigždes danguje. Į vieną mažą ir dvi dideles. Viena iš didžiųjų numirė ir pavirto juodąja skyle. Kitos dvi žvaigždės pasijuto labai vienišos. Milijonų milijonus mylių nebuvo jokių kitų žvaigždžių. Tik juoduma ir tuščias dangus. Man gaila tų dviejų vienišų žvaigždžių, pasakė astrologas. Bet jis buvo per toli ir nieko negalėjo

padaryti. Tad jos taip ir liko danguje liūdnos ir nors kartkartėmis mirkčiojo, visa ta tamsuma ir tuštuma jas baisiai baugino.

Stojo pusiau pagarbi tyla. Vienas berniukas pašaipiai supliaukšėjo delnais.

— Labai puiku, Elisona, — pagyrė Normanas. — Iš tiesų labai puiku. Tačiau aš pastebėjau vieną klaidelę. Ar kuris nors iš jūsų neatkreipė dėmesio? — Niekas neatsiliepė. — Ką gi, tu pasakei, kad žmogus, kuris žiūrėjo pro teleskopą — astrologas, o aš manau, kad tu turėjai omenyje astronomą.

— Koks skirtumas? — kažkas paklausė.

— Na, labai didelis skirtumas. — Normanas užrašė abu žodžius lentoje ir patenkintas atsigręžė į klasę. — Matote, žodžiai skiriasi vos dviem raidėm, ir vis dėlto jie reiškia visiškai skirtingus dalykus. Astronomas — tai rimtas mokslininkas, kuris nuolatos žiūri pro teleskopą ir kitus mokslinius instrumentus, norėdamas viską sužinoti apie žvaigždes, o astrologas — tai paviršutiniškas prietaringas žmogus, kuris tik dedasi tiriantis žvaigždes ir sudarinėjantis horoskopus bei užsiimantis kitomis visokiomis nesąmonėmis.

Sara pajuto dar vieno nuotaikos pokyčio grėsmę. Elisona tartum mažai kreipė į visa tai dėmesio; jos veidelis buvo abejingas, išsiblaškęs, ir trumpą mirksnį Sarai pasirodė lyg matanti jame neryškų atspindį kažkokio kito veido, kažkokį bevardį veidą iš praeities (galbūt todėl, kad mergaitė buvo kiek perkreipusi burną ir nejučia kramtė sau apatinę lūpą). O tuo tarpu visa klasė buvo beatgaunanti apetitą šelmystėms.

— Jūs sakote, sere, kad horoskopai — nerimta?

— Taip, sakau.

— Betgi juos spausdina laikraščiai.

— Nederėtų tikėti viskuo, ką perskaitote laikraščiuose.

— Man regis, galima daug sužinoti apie žmones iš jų žvaigždžių ženklų, — pasakė viena mergaitė.

— Taip, galima. Koks jūsų ženklas, sere?

— Kertu lažybų, jūs Liūtas, tiesa, sere? Sakoma, Liūtai labai stiprūs ir valdingi.

— Skorpionas kyla iš Urano — ar tik šitaip kabo jūsų kelnės?

Kai baigėsi pamoka, Sara ir Normanas drauge per žaidimų aikštelę patraukė į valgyklą. Ji daug nekalbėjo apie pamoką, tik neapibrėžtai numykdavo ir atsargiai užsiminė, kad nelabai tinkama buvo vakar pasirinkti Dono eilėraštį. Vaikinas buvo labai sukrėstas to, ką gavo patirti: ypač jį išmušė iš vėžių apkaltinimas rasizmu.

— Jie tik bandė jus išvesti iš kantrybės, — guodė Sara.

Normanas sustojo ir pažvelgė į ją. Žaidimų aikštelė buvo užlieta saulės ir klausdamas jis nejučia prisimerkė:

— Taip manote?

Sara linktelėjo ir perbraukė ranka sau per plaukus — tankius, bemaž siekiančius pečius žilus plaukus, kuriais Normanas jau buvo sužavėtas — ir galiausiai mašinaliai (ji visad tai darydavo mašinaliai) suėmė sruogą ir lengvai timptelėjo.

— Jūs tvarkotės puikiai. Tikrai. — Ji nusijuokė. — Žinote, mes visi tai praėjome. Kai aš prisimenu savo pirmąją mokytojystės praktiką...

Jie dar kiek paėjėjo.

— Beje, turiu jums laišką, — pasakė Normanas. — Jis mano portfelyje, pedagogų kambaryje.

Sara pirmiausia pamanė, kad laišką parašė jis pats, kad išdėstė popieriuje ką nors tokio, ko nedrįso pasakyti balsu, kokį nors prisipažinimą, pernelyg svarbų, kad atskleistų asmeniškai. Tikrai lengviau pasijuto, kai jis pridūrė:

— Laiškas nuo vienos merginos koledže, kuri sakosi jus pažįstanti. Aš kalbėjausi apie jus su kai kuriais savo draugais, ir ši mergina — aš jos labai gerai nepažįstu, anaiptol — sakosi seniau jus pažinojusi, kai buvote studentė.

Palengvėjimą pakeitė suglumimas.

— Skamba nelabai įtikėtinai. Visiems mano studijų draugams dabar per trisdešimt. Kiek jai metų?

— Regis, apie dvidešimt. Jos vardas Rubė. Rubė Šarp.

Dabar sustojo Sara. Abu jau buvo beveik pasiekę valgyklos duris, ir pro juodu grupelėmis ir po du tingiai kėblino paniurę vaikai.

— Taip, aš iš tiesų pažinojau mergaitę vardu Rubė, — tarė ji. — Ne itin gerai, bet... Žinau tą merginą, apie kurią kalbate. Kaip keista. — Ji ėmė šypsotis, ir mirksnį žvelgdama priekin prieš save regėjo ne raudonų plytų mokslinio korpuso fasadą, bet kai ką gerokai mažiau apčiuopiama: blyškų, vaikišką veiduką; kupetą raudonų plaukų; pliažą. Smilktelėjo prisiminimo gėla, ir staiga išdžiūvusia gerkle Sara paklausė Normaną:

— Ir dabar ji gyvena Londone, taip? Irgi ruošiasi tapti mokytoja?

— Manding, faktiškai ji gilinasi į biologiją. — Normanas atidarė jai duris, ir juodu staiga užgriuvo triukšminga valgyklos drėgnuma. — Bet ji gyvena tame pačiame bendrabutyje kaip ir viena mano draugė, ir štai kaip aš... Na, jūs kažkaip iškilote pokalbyje...

Sarai sunku buvo kalbėtis su Normanu per priešpiečius. Po visų tų metų paminėtas Rubės vardas atgaivino daugybę jausmų, ir ne visi jie buvo malonūs. Ir vis dėlto, po teisybei, tai neturėtų jos trikdyti: jeigu tik elgsis išmintingai, nieko bloga, kad jai buvo priminti ponai Šarpai, Ešdauno ūkvedžiai

ir mažoji raudonplaukė duktė, kurią šie kartkartėmis jos paprašydavo pažiūrėti dieną, kai motina būdavo užsiėmusi darbu. Ak, tos popietės, praleistos viršuje su Rube ir Veronika, kai žaisdavo kortomis ar žodžių loto, ta diena pliaže su Robertu...

Taip, visados visa sugrįždavo prie Roberto, ir kaip tik čia Sara imdavo pykti ant savęs. Praėjo dvylika metų — dvylika metų nuo tada, kai su juo matėsi (jų paskutiniojo absurdiško susitikimo Ešdaune jai nesinorėjo priskaičiuoti, nors tasai savotiškai užvis labiausiai žeidė), ir vis dėlto tereikėjo, kad jai primintų apie jį, — menkiausią, neesminę smulkmeną, — kai visas skausmas kaipmat išplaukė į paviršių. Skausmas, kurio niekas nepajėgė atbukinti — nei praėjęs laikas, nei tie varginantys analizės mėnesiai (o taip, ir kiek *tam* išleista, kaip išaiškėjo, be reikalo pinigų!).

Jai trisdešimt penkeri, tarė sau. Yra bevaikė. Išsiskyrusi. Ar ne pats metas tą tolimą, trumpalaikę, ne tokią jau reikšmingą draugystę palikti praeityje?

Jos minčių tėkmę nutraukė Normanas, paprašęs paduoti pomidorų padažą. Nejučia pakerėta, ji stebėjo, kaip jis energingai išmaišė šį su savąja skysta, vandeninga bulvių koše.

*

Rubė kaip įmanydama pasistengė, kad jos laiškas būtų trumpas ir mandagus. Nežinojo, kaip sureaguos Sara, patrukdyta vienos tokios, kurią pažinojo taip paviršutiniškai, tokią jauną ir prieš tiek daug laiko. Bemaž tas pat, kaip rašytum nepažįstamam. Atsargiai pabrėžė, kad tik prisimindama ankstesnį parodytą Saros jai gerumą ir keisto sutapimo dėka, kai išgirdo Normano paminėtą vardą, pajutusi paskatą susisiekti su ja. Jokios konkrečios dingsties para-

šyti neturėjo, jokių kitų planų. Šiaip ar taip, beveik nesitikinti, kad susilauks atsakymo.

Bet Sara laišku buvo sužavėta ir per Normaną nusiuntė žinutę su savo telefono numeriu, pasiūlydama, kad jos galbūt susitiktų kur nors dviese pavalgyti. Štai kaip atsitiko, kad vos po poros dienų, vieną pirmadienio rytą Rubė jau keliavo į Šiaurinį Londoną ir žengė nepažįstamomis gatvėmis, Saros namų linkui, gniauždama rankoje raštelį su pieštuku pabrėžtu adresu.

Juos buvo gana nesunku surasti: pirmasis namas gatvėje įsukus iš metro stoties — nedidukas, daili terasa gale, du aukštai ir pusrūsis, gebenių ir šalavijų dėželės iš lauko priešais erkerio langą. Rubė dešimčia minučių pasiankstino, tad praėjo namą ir nužingsniavo toliau kelis šimtus jardų įkalnėn, mėgaudamasi vakaro saule ir šiokio tokio nuotykio nuojauta, atsidūrus šioje naujoje Londono dalyje, tokioje skirtingoje nuo judraus ir beveidžio rajono, kuriame buvo josios pačios bendrabutis. Jai patiko stačios, siauros gatvelės, aukšti namai, medžiais apsodinti šaligatviai, pojūtis, kad eismas ribojamas. Važiuojamąja dalimi teslinko keletas asmeninių automobilių — nei autobusų, nei taksi. Čia tvyrojo bemaž visiška tyla.

Tyla taip pat smelkė pirmąsias kelias minutes, kai Rubė ir Sara vėl susitiko. Atrodė, nė viena iš moterų nesiryžta prašnekti.

— Dieve mano, čia tu, — galiausiai pratarė Sara, paskiau paaiškino savo pradinį netikrumą, pridurdama: — tavo plaukai...

— O! — nusijuokė Rubė ir palietė sau plaukus, lyg mirksnį pamiršusi apskritai juos turinti. — Taip, žinoma. Šiokia tokia išvaizdos permaina.

Rubės plaukai, kadais raudoni kaip ugnis, dabar krito jai ant pečių dailiomis juodomis sruogomis.

— Nusidažiau prieš metus, — tęsė ji. — Žmonės kažkodėl nelabai palankūs raudonplaukėms. Paprasčiausiai esu tai pastebėjusi. — Paskiau karštai pridūrė: — Tavieji nuostabiai atrodo. Man patinka žili plaukai, kai jie nešiojami šitaip. Kai juos nešioja jauni.

Sara nusišypsojo ir pakvietė:

— Ką gi, įeik.

Abi laimingos nusijuokė ir apsikabino.

Sara prieš viešniai ateinant žiūrėjo 4-uoju kanalu žinias. Dabar ji pritildė garsą ir nuėjo atnešti iš šaldytuvo butelį „Frascati". Rubė atsisėdo ant sofos priešais televizorių, bet jai ramiai įsitaisyti nesisekė. Ėmė dairytis po svetainę, kuri tęsėsi visu namo ilgiu ir buvo dekoruota neutraliomis spalvomis — kremine ir balta. Baldų nedaug — šie neužpildė visos esamos erdvės. Priekinis ir užpakalinis darželiai buvo maži, paprasti, o pats namas — švarus ir žavus, bet Rubei jis pasirodė įrengtas be širdies. Ne tokio ji tikėjosi.

— Aš taip nustebau gavusi tavo laišką, — prašneko Sara. Ji sėdėjo priešais Rubę palinkusi fotelyje priekin, šiek tiek drebėdama ir kažkodėl nesmagiai jausdamasi. — Keista, kad apskritai mane prisiminei, dargi vardą.

— Aš niekad tokių dalykų neužmirštu, — pasakė Rubė. — Šia prasme turiu gerą atmintį.

Sara pastebėjo, kad televizorius Rubę blaško, tad išjungė jį distancinio valdymo pulteliu ir uždėjo groti fortepijoninės muzikos kompaktinį diską. Bilis Evansas — Entonio dovana (viena iš nedaugelio, kurios jai patiko) trečiųjų santuokos metinių proga. Abejojo, ar muzika Rubės skonio, bet pagalvojo, kad šitai padės palengvinti atmosferą.

— Anądien aš vėl nuvažiavau į Ešdauną, — pasakė staiga Rubė.

— O?

— Supranti, vidun neužėjau. Tik apžiūrėjau iš lauko. Dabar ten nebėra studentų. Jis paverstas klinika, kur prižiūrimi žmonės su...

— ...su miego sutrikimais, taip, aš žinau.

— O! Kas tau pasakė?

— Po teisybei, mano gydytojas. — Sara nugėrė vyno. Sumojo gerianti per greitai. — Jis pasisiūlė mane ten nukreipti.

— Kodėl gi? — paklausė Rubė ir susivokė tai nuskambėjus nekuklokai. — Tai yra, jeigu pati ne prieš, kad aš klausiu...

— Na, jeigu aš imsiu atsakinėti į *šį* klausimą, — tarė Sara, — labai greitai turėsime pereiti prie mano gyvenimo istorijos. Manau, pirma pavalgykime, gerai?

— Kaip tik aš ir noriu išgirsti tavo gyvenimo istoriją, — pasakė Rubė, nusekdama ją prie paradinių durų. — Vis dėlto nemačiau tavęs dvylika metų.

— Betgi *kodėl*, Rube? Kodėl turėtų tau tai rūpėti?

— Nes tu suteikei man vienus iš geriausių prisiminimų, — paprastai atsakė ji.

Sarą labai sujaudino tie žodžiai.

— Taip, — pasakė ji. — Manau, geri buvo laikai. — Jiedvi ėmė žingsniuoti pagrindine gatve. — Beje, kaip laikosi tavo tėvai?

— Tėtis pasimirė prieš kelerius metus...

— O, ne...

— ...bet mama laikosi puikiai, visiškai puikiai. Dabar ji turi pensioną.

Iki restorano buvo visai netoli. Kaip naujas, pastarasis, regis, turėjo kai kurių augimo sunkumų. Nusprendusios, kad

pakankamai šilta sėdėti terasoje, jos tuojau buvo apgultos padavėjų, vienas per kitą besivaržančių, kuris greičiau priims užsakymą, o paskiau su stulbinančia sparta susilaukė pirmojo patiekalo.

— Apie ką mudvi kalbėjomės?

— Tu rengeisi man papasakoti, kaip sužinojai apie Ešdauną, — priminė Rubė. — O tai turėjo apimti ir tavo gyvenimo istoriją.

Sara įbėrė sau sriubon pipirų ir paklausė:

— Taigi, ar žinai, kas tai yra narkolepsija?

— Taip, apytiksliai, — nustebusi atsakė Rubė. — Kai žmonės dieną vis užmiega, tiesa?

— Daugmaž tai. Taigi, šitai mane kamuoja.

— O! — Rubė nenutuokė, ką tas dalykas praktiškai reiškia. — Atleisk. Ar tai rimta?

— Be abejo, kelia nepatogumų.

— Ir klinika būtų... tau padėjusi, taip?

— Galimas daiktas. — Kad užbėgtų už akių kitiems klausimams, Sara paaiškino:

— Dėl dviejų priežasčių nenorėjau ten gultis. Viena — kad neišgaliu susimokėti, o eilė Nacionalinės sveikatos tarnybos nukreipiamiems pacientams — bemaž dveji metai. O antra, — pridūrė, gana santūriai nusišypsodama, — antra ta, kad, pasirodo, jai vadovauja tas vyriokas Gregoris Dadenas, kuris kartu su manimi mokėsi universitete.

— Suprantu, — netvirtai linktelėjo Rubė.

— Gregoris ir aš... turėjome romaną, — pasakė Sara. — Kurį laiką jis buvo mano draugužis. Faktiškai, pats pirmasis. Supranti, tai buvo vienas iš tų studentiškų dalykų, kurie tuo metu atrodo reikšmingi, o paskiau, po kelių mėnesių tu atsigręži atgal ir paklausi save... ką aš tada *galvojau*?

Rubė vis linksėjo, nors šis paaiškinimas, matyt, ėjo toliau už jos patirties ribų.

— Tad... tad, ką gi tai reiškia, kai esi narkoleptikė? Kaip tatai veikia žmogų?

— Su metais tai šiek tiek pakito. Svarbiausia, kad naktimis aš labai blogai miegu, o dienomis negaliu susiturėti neužmigus. Taip dedasi jau bemaž dvidešimt metų. Taip pat būna ir kitų simptomų, bet pastaruoju metu šie lengvėja: pavyzdžiui, katapleksija.

— O tai yra?..

— Tai reiškia, kad jeigu daug juokiuosi ar pernelyg dėl ko nors susijaudinu, aš prarandu raumenų tonusą. Būnu sąmoninga, tačiau nurgimztu į tokį tartum nuoalpį. Tą gali išprovokuoti visokie dalykai: pyktis, džiaugsmas, nusivylimas...

— Tai atrodo daugiau nei nepatogumas, — pasakė Rubė. — Aš visai neįsivaizdavau.

— Ką gi, — truktelėjo pečiais Sara, bandydama nutaisyti nerūpestingą toną, — per tuos metus tai man kainavo porą darbų. Užmigti klasėje — laikoma labiau leistina mokiniams nei mokytojui. — Ji vėl pripylė abiem į taures vyno: jos pačios buvo tuščias, Rubės — bemaž pilnas. — Reikalas tas, kad tai sugebėta diagnozuoti maždaug vos prieš trejus metus. Daugelis šeimos gydytojų tik dabar pradeda apie ją nutuokti. Pirmasis daktaras, pas kurį nuėjau, nieko nesusigaudė. Patarė man kreiptis į smegenų sunkiką.

— Kokios rūšies smegenų sunkiką?

— Lakaniškajį* psichoterapeutą.

Rubė vėl pasijuto nieko apie tai neišmananti.

---

* psichoanalizės kryptis, pavadinta pagal prancūzų filosofą ir psichoanalitiką Žaką Lakaną *(Jacques Lacan, 1901—1981)*

— Jie tavęs neuždarė ar dar ką nors, a?

— Ne, nieko panašaus, — pasakė Sara, regimai pralinksminta šios minties. — Man atrodo, kad ne visiškai veltui gaišau laiką. Jis bent padėjo suprasti, kodėl nemėgstu, kad žmonės liestų man akis.

— Tau akis?

— Taip. Esu labai jautri dėl jų. — Sara atsargiai pastūmė nuo savęs pusiau išvalgytą sriubos dubenį. — Atleisk, tikriausiai aš griausiu visas tavo vaikystės iliuzijas apie mane. Turėčiau atrodyti kaip galybė neurozių.

— Ne, visai ne, aš... — Padavėjas, kuris sukinėjosi netoliese jų staliuko, dabar nurinko indus. Rubė palaukė, kol šis pasitrauks. — Tad ką dar turėčiau apie tave sužinoti? Ar tu ištekėjai?

— O, taip. Buvau ištekėjusi, ir šitai jau baigta. Jo vardas buvo Entonis. Iš akademinių sluoksnių.

— Ir?..

— Jis išėjo — ne per seniausiai. Susirado kitą.

— O! — Darsyk Rubė susivokė sakanti: — Atleisk.

Sara vėl truktelėjo pečiais.

— Tokių dalykų pasitaiko.

— Žinai, galbūt aš tik įsivaizdavau — viena iš tų vaikystės iliuzijų — bet visados tikėjaus, kad tu ištekėsi už savo draugužio iš koledžo.

— Ką tu turi galvoje?

— Pati žinai: Robertą.

Sara susijuokė — trumpai, prisiversdama.

— Robertas? Jis niekad nebuvo mano draugužis.

— Ne? Tačiau tąsyk pliaže...

— Tuomet aš susitikinėjau su kai kuo kitu. Iš teisybės, su moterimi. Jos vardas buvo Veronika. Robertas... tą dieną tik

atsitiktinai buvo su mumis. Aš net neprisimenu, ką jis ten veikė. — Pastebėjusi suglumusį Rubės veidą, ji pridūrė: — Vis sudėtingiau, tiesa?

— Nesu sukrėsta ar šiaip ką nors, — pasakė Rubė. — Viena mano mokyklos laikų draugė — biseksualė. Ar bent sakosi tokia esanti.

— Nežinau, ar man priimtinas tas žodis, — svarstė Sara. — Arba bet kuris kitas žodis, kuriuo kas nors sudėtinga bandoma suvesti į formulę. Be to... — ji nušluostė lūpdažiu išteptą savo taurės kraštą, — ...tiesą sakant, esmė ne seksas. Bent man: ne to aš ieškau. Žinai, keista, visiems tartum atrodo, kad šitai tau suteikia galimybę dusyk rinktis, bet kažkodėl šitaip nebūna.

— Ar po Entonio buvo dar kas nors?

— Iš teisybės tai ne. Manau, Normanas gal ir puoselėja vieną ar porą iliuzijų šia kryptimi, tad tą problemėlę, ko gero, dar teks įveikti.

— Tu sakai, kad jis buvo tik draugas, — tarė Rubė, dabar jau ramiai, pamažu, atsargiai rinkdamasi žodžius, — bet aš manau, kad Robertui tu iš tiesų rūpėjai. Tądien pliaže jis man kai ką pasakė, — ir, pripažįstu, tada aš buvau dar jauna, bet vis tiek prisimenu...

— Nesvarbu, kodėl vėl keli paviršiun dalykus, kurie nutikę prieš dvylika metų. — Saros balsas staiga įsitempė. — Aš tau sakiau: Robertas buvo tik draugas — nei daugiau, nei mažiau. Ir jeigu aš jam taip *rūpėjau*, kodėl jis numetė mane kaip akmenį, kai tik mes baigėme universitetą? — Šiuo klausimu ji galėjo pasakyti dar kai ką, bet Rubė ir taip jau atrodė pakankamai prislėgta. — Šiaip ar taip, — užbaigė ji švelniau, — kaipgi tu gali nors šiek tiek prisiminti, ką jis pasakė, kai praėję jau tiek metų? Tau tada buvo aštuoneri ar devyneri.

— Aš niekad neužmiršiu anos dienos, — pasakė Rubė. — Tos nuostabios smėlio pilies, kurią mes drauge pastatėme — aš paskiau savaites svajojau apie ją.

— Taip, tikrai... — Sara vėl ėmė nežymiai šypsotis, kai pamažu grįžo šis prisiminimas. — Tu pavadinai jį Smėlčiumi*, tiesa? Mes abi kurį laiką jį taip vadinome: tai buvo mudviejų jam duotas vardas.

— Buvo taip saulėta. Taip tyku. Tiesiog nuostabiausia diena... — Rubė dabar žvelgė Sarai tiesiai į akis — karštai, jausmingai. Žinai, aš visad troškau tau už tai atsilyginti — abiem jums.

— Nekvailiok.

Rubė susivokė pasakiusi per daug, tad pajuokavo:

— Be visa kita, iš to aš pelniau dviratį.

— Tikrai?

— Nejau tu neprisimeni netgi *šito*? Tai buvo vienas iš geriausių mano kada nors gautų patarimų. Tu pasakei, kaip įtikinti tėvus, kad šie padovanotų man dviratį.

— Aš neprisimenu.

— Ką gi, neketinu tau priminti, — tarė Rubė, nutaisydama nepatenkintą miną.

Tuo tarpu jiedvi vėl išalko. Nors pirmieji patiekalai joms buvo pristatyti sparčiai, padavėjai, atrodo, išnyko *en masse***, ir Sarai nejučia kilo nuojauta, kad virtuvėje bręsta kažkokia neaiški krizė.

— Tu mane verti pasijusti sena, Rube, — atsiduso ji.

— Aš? Betgi tu kiekvieną dieną esi supama vaikų — kodėl aš?

---

* pasakų personažas, žeriantis vaikams į akis smėlį, atėjus laikui miegoti.

** masiškai, visi urmu *(pranc.)*.

— Nežinau... Todėl, kad aš taip ilgai su tavimi nesimačiau, ir tu per tą laiką taip pasikeitei.

— Vis tiek tu nesena. Kokie trisdešimt penkeri — dar ne senatvė.

— Pusė mano gyvenimo.

— Tad geresnė pusė dar prieš akis.

— Tikiuosi.

— Ar ketini ir toliau mokytojauti?

— Turbūt, — be didelio entuziazmo pasakė Sara, o tuo tarpu susirūpinusio veido padavėjas galiausiai atnešė joms ryžių troškinio su grybais ir viščiuko su lakštiniais, kuriuos padėjo prieš jas nerūpestingai atsiprašydamas. — Jei atvirai, negaliu teigti, jog šiuo metu tai teikia daug pasitenkinimo. Pusė mano kolegų arba anksti pasitraukia pensijon, arba dukart per savaitę lankosi pas konsultantus dėl streso. Kai mes bemaž galo negavome įgyvendindami vieną iš naujųjų kompleksinių rekomendacijų, vyriausybė užklumpa mus vėl su kažkuo kitu. Mes tiek sugaištuame rengdamiesi inspekcijoms ir rašydami ataskaitas apie vaikus bei vieni apie kitus, sudarinėdami sąmatas ir subalansuodami buhalterines knygas, jog bemaž pamiršau, kodėl apskritai troškau tapti mokytoja. — Rubė nustebusi žvelgė viršum ryžių troškinio į ją. Sara pamanė veikiausiai teikianti merginai slogiausią vakarą per visą jauną jos gyvenimėlį. Sudirginta šios minties, ji pridūrė: — O kartkartėmis, žinai, vis kas nors nutinka, ateina koks nors naujas jėgų išbandymas, ir tu sau pagalvoji: Taip, aš *iš tiesų* to noriu, šituo *verta* užsiimti. Tarkim... štai, šiuo metu mano klasėje yra tokia mergaitė... labai rami ir nedrąsi — kaip dažnai ramiosios būna — ir ji turi savyje kažkokio... *liūdesio*. Kažkokią užslėptą paslaptį. Ir būti, kad aš esu vienintelis žmogus galbūt sugebėsiantis įsiskverbti į jos sielą... — Girdėdama save balsu rūpinantis šia mergaite, susi-

gėdo — vis dėlto, kokią didelę vakaro dalį ji praleido kalbėdama apie savo pačios problemas. — Šiaip ar taip, Rube, ar ne metas man sužinoti ir ką nors apie *tave*?

Bet Rubė buvo ryžtinga ir sumani, tad nors iš pradžių džiaugėsi galėdama pakalbėti apie savo koledžo draugus ir motinos viešbutuką prie jūros, ji tolydžio pakreipdavo šneką vėl prie Saros, Ešdauno ir tos dienos pliaže. O dėl valgio, tai jos netrukus visai atsižadėjo vilties sulaukti deserto, įspraudė pinigus vienam iš nepagaunamų padavėjų ir galiausiai įstengė palikti restoraną. Kai jiedvi nužingsniavo drauge iki metro stoties ir suskato atsisveikinėti, žerdamos daugybę padėkų viena kitai ir pasižadėdamos palaikyti ryšį, Rubei parūpo paklausti dar vieno dalyko:

— Dėl tos tavo narkolepsijos, — ūmai pasakė ji. — Juk ji nepagydoma?

Sara papurtė galvą:

— Deja, ne. Jeigu ją įsitaisei, tai visam gyvenimui. Esama vaistų simptomams palengvinti ir su amžiumi ji tartum silpsta. Kaip jau sakiau, katapleksija nebe tokia sunki; tas kitas dalykas — tai vadinama priešmiegiais sapnais — regis, visai išnyko.

— Kuo tai pasireiškia?

Sara sukryžiavo sau ant krūtinės rankas ir pajuto, kaip visas kūnas pašiurpo. Jau darėsi vėlu, ir vakaras atvėso. Buvo malonu pasimatyti su Rube, bet ji nebenorėjo daugiau galvoti apie praeitį: troško būti namie, viena, vėl klausytis tos kompaktinės plokštelės, užbaigti vyną ir parašyti tąsias ataskaitas.

— Sunku paaiškinti, — atsakė ji, — bet aš patirdavau sapnus... tokius tikroviškus...

Nejaugi ėmusi jausti nostalgiją netgi tam? — klausė ji savęs sparčiai žingsniuodama namo. — Netgi tam faktui, kad

kadais nesugebėdavusi atskirti savo sapnų nuo prisiminimų? Iš tiesų metas užmiršti tą laiką: metas susikoncentruoti į nūdienos išbandymus. Ji pagalvojo apie Elisoną Hil ir apie tai, kaip būtų geriausia imtis atkasinėti tą užslėptą liūdesį, kurį ji porąsyk pastebėjo po ta rimta veido išraiška. Prisiminė mergytės veidą, kai ši sėdėjo klasėje, nesiklausydama komiškos Normano diatribės apie astrologus ir astronomus; kaip nejučia kramtė sau apatinę lūpą... Tačiau vaizdai, kuriuos Rubė dabar taip trikdančiai atgaivino, vis nedavė jai ramybės, ir akies mirksniu ji nežinia kodėl peršoko nuo Elisonos prie Veronikos: taip, Veronikos, iš visų tų šmėklų, kurios neprašytos būtų galėjusios iškilti jos menančioje vaizduotėje — Veronikos, sėdinčios

Antra stadija

7

sėdinčios „Café Valladon", skaitančios knygą ir tarp juodos kavos gurkšnelių ir cigaretės dūmų, kurių vis užsitraukdavo, patyliukais sukikenančios sau. Prasidėjo gruodis, semestras ėjo į pabaigą, ir Veronika buvo šiltai apsirengusi, vilkėjo spalvingu ėriuko vilnos megztiniu, kurį abi išsirinko, prieš kelias savaites susiruošusios į krautuves. Pačioje kavinėje buvo šilta ir prigaravę: stori gintaro spalvos langai, drumzlini netgi geresniais laikais, šiandien buvo dar labiau aptraukti besikondensuojančios drėgmės ūko. Cigarečių dūmai sklandė ore tokie tiršti, kad Sara vos pajėgė įžvelgti kelią priešais save. Pasiekusi staliuką, sustojo, laukdama žvilgsnio aukštyn, šypsenos, užverčiamos knygos, bučinio (viešumoje jos bučiuodavosi į skruostą; tiek teleisdavo sau). Galiausiai, matydama, kad Veronika taip pasinėrusi į romaną, jog nė nepastebėjo ją atvykus, Sara nutraukė tylą, tardama:

— Na, Apuokas dar nepasirodė?

Ji pasilenkė per stalą bučiniui. Jos veidas, palyginti su Veronikos, buvo šaltas ir dilgčiojantis.

— Viešpatie, kokia tu sušalusi, — sureagavo Veronika. — Lauke sninga ar ką?

— Beveik. — Sara atsisėdo ir nugėrė iš Veronikos puodelio. — Taigi jis nepasirodė?

— Kol kas ne. Vis dėlto darosi išties baisu.

Sara paėmė cigarečių pakelį.

— Galima „cizą"?

— Žinoma. Pirmyn!

„Cizas" buvo tarp jų sutartas žodis cigaretei. Kaip daugelis jų kodinių žodžių, pasiskolintas iš knygos, kurią skaitė Veronika. Vadinosi *Miego namai* ir buvo parašyta Frenko Kingo — autoriaus, iki tol joms nepakliuvusio po ranka. Knyga buvo viena iš šimtų, Slaterio įsigytų per išpardavimą, idant papuoštų „Café Valladon" sienas, ir taip jau pasitaikė, kad ši stovėjo per vidurį lentynos viršum jiedviejų mėgstamojo staliuko. Sara sykį ją buvo pradėjusi skaityti laukdama, kol pasirodys Veronika, ir iškart liko pakerėta 1930-ųjų metų žargono ir nepaprastai painios fabulos, kuri neva sukosi apie pavogtų dokumentų slaptavietę ir žinomą nusikaltėlį pravarde Apuokas, bet iš tikrųjų, atrodo, buvo ne daugiau kaip dingstis vienas po kito sekantiems neaiškiems žmonių grobimams vidury nakties ir šiurpioms žmogžudystėms. Tądien — prabėgus vos savaitei ar dviems po to, kai jos pradėjo draugauti — Sara garsiai perskaitė Veronikai rinktiniausias ištraukas ir kitus du mėnesius knyga tapo bendru, didžiai asmenišku jiedviejų pokštu: vienu iš daugelio slaptų saitų, taip tvirtai abi jungiančių ir darančių jų ryšį tokį neprieinamą pašaliečiams.

— Na, tai pasakok, kas nutiko? — paklausė Sara, užsirūkydama.

— Taigi tas vyriokas Smitas...

— Kas jis? Apuokas?

— Mes dar nežinome. Šiaip ar taip, jisai surišo ant kėdžių Henrį Dauną *ir* Robertą Porterį, *taip pat* Ailiną ir grasina juos kankinsiąs, jeigu nepasakysią jam, kur paslėpti vertybiniai popieriai. Na, iš tiesų tai tik Ailiną. Su raudonai įkaitintu žarstekliu.

— Ailiną? Juokauji.

— Visai ne. Klausykis: „Negailestingai slinko minutės. Smitas vėl ištraukė žarsteklį. Dabar šis žioravo raudoniu, ir po virtuvę pasklido verčiantis susiprasti įkaitinto metalo kvapas".

— Nuostabu, — sužavėta nusijuokė Sara.

— „Nagi, Porteri, — tarė jis, artindamasis prie Ailinos, — kur jie? — Nežinau, — virpančiomis lūpomis sumurmėjo Porteris. Aš daugiau tavęs neklausiu. Iš pradžių dėl paskatos šiek tiek paskrudinsiu jai veidą. Žinoma, skaudės, ir paliks randas. Jeigu šitai tavęs nesujaudins, imsiuos akių, pirma vienos, paskiau — kitos. Ir primenu tau — savo žodžio aš laikaus. — Ailina bandė pasitraukti nuo artėjančio prie veido įkaitinto metalo. Jos akys užsimerkė, skruostai dar labiau išbalo. Bet ji nepratarė nė žodžio, nei suriko. Henris iš paskutiniųjų stengėsi išsi..."

Veronika nutilo, nes pakėlusi akis pastebėjo, kad Saros skruostų nuoblyškis susilygino su Ailinos. Šypsojosi įskaudinta, sustingusiomis lūpomis.

— O! — Veronika užvertė knygą. — Atleisk. Pasielgiau netaktiškai.

Sara papurtė galvą ir pasistengė dėtis linksma.

— Ne, viskas gerai. Tęsk, buvo įdomu. — Bet ilgai apsimetinėti ji nepajėgė. Atsilošė kėdėje ir užsimerkė. — Tiesą sakant, aš truputėlį negerai jaučiuosi.

Veronika pasilenkė priekin ir lyg ketino paliesti pirštais Saros vokus. Ši krūptelėjo ir atšlijo.

— Nereikia.

— Atleisk. — Veronika truputėlį nugėrė kavos ir nusprendė pakeisti temą. — Beje, kaip šiandien sekėsi? Aš tavęs netgi nepaklausiau.

Šiandien buvo Saros mokytojystės praktikos diena čionykštėje pradinėje mokykloje. Visą savaitę ji dėl to jaudinosi ir pašėlusiai persiruošė — atėjo į mokyklą su medžiaga kokioms šešioms valandoms, o ne keturiasdešimties penkių minučių pamokai, kurią turėjo vesti.

— Puikiai, — atsakė ji. — Iš tiesų gerai.

— Ar gavai mano atviruką?

— Taip, gavau. — Linktelėjo Sara, ir mirksnį jos akys sušvito šiltai, su tyra, nesąlygiška meile. — Dėkui. — Nubėrusi nuo cigaretės pelenus, pridūrė: — Beje, tai ne vienintelis mano gautas atvirukas su sėkmės linkėjimais.

— Leisk man spėti: Robertas?

— Turbūt taip. Graudi žinutė, pakišta po mano durimis kažkada naktį.

— Vargšelis. Jis dėl tavęs pametęs galvą, — pasakė Veronika su kažkokiu pagiežiu kandumu, kurį Sara pastebėjo ir nenorom gavo pripažinti, kad tai jai slapčia suteikė malonumo.

— Nebūk jam tokia griežta, — tepratarė ji.

— Na, tai kaip ten buvo? Kokie jie? Kaip tu su jais tvarkeisi?

— Na, aš ketinau nerizikuoti ir pradžiai pateikti jiems ką nors tokio kaip Stivis Smitas*, bet paskutiniu momentu pagalvojau: „Ne, pabandykime ką nors sunkesnio, užgriebkime

* Stevie Smith — anglų rašytojos Florence Margaret Smith (1902-1971) slapyvardė. Daugelio romanų ir eilėraščių autorė.

giliau", taigi daviau perskaityti tą Majos Angelū poemą, na, turbūt žinai, „Giesmę seniesiems"?

— Juk tai ištisai apie vergiją. Tikriausiai jie nesuprato, apie ką tu kalbi.

— Betgi jie *suprato*, štai kur esmė. Ten yra keletas sunkių vietų; kurias turėjau jiems paaiškinti, tačiau tu *nustebtum*, kiek vaikai gali suprasti ir kalbėtis apie tai, jeigu tik — žinai, jeigu tik kūrinys pakankamai geras... Mes surengėme plačią diskusiją ir — tu neįsivaizduoji, Roni, koks jausmas suvokti, kad štai čia sėdi tie trisdešimt vaikų ir mano dėka šiandien jų galvelėse atsirado šis tas, ko anksčiau tenai nebuvo. Tiesiog nuostabus jausmas...

— Žinojau, kad tu sugebėsi, — šyptelėjo Veronika, paskiau švelniau paklausė: — Juk tu neketini kaskart šitiek ruoštis, ką?

— Nemanyčiau. O kas?

— Nes aš beveik tavęs nematysiu. Dienų dienas nesirodei.

— Ką gi... — Sara įkvėpė oro, ir jos balsas suvirpėjo iš jaudulio. — Aš ketinau pasikalbėti su tavimi apie tai. Norėjau kai ko tave paklausti.

Veronika delsė.

— Na?

— Yra toks vaikinas, jis gyvena Ešdaune, o dabar ką tik išsikraustė iš savo kambario ir vėl persikėlė į universiteto miestelį. Dalykas tas... (ji susidūrė su Veronikos žvilgsniu, godžiu, laukiančiu)... Na, faktiškai tai dvigubas kambarys. Dviejų lovų, tikrai didžiulis. Jis antrame aukšte. Tad aš pagalvojau... na, aš pagalvojau, gal tu norėtum į jį persikelti.

— Pati viena? — paklausė Veronika erzindama.

— Po teisybei... ne. Aš turėjau galvoje mudvi abi.

— Dvejetas *meilužių*? — Veronika pastarąjį žodį valiūkiš-

kai pabrėžė, ir Sara išsigandusi apsidairė po kavinę. – Dvejetas meilužių, besidalijančių tuo pačiu kambariu? Ką pasakytų universiteto valdžia?

– Na, aišku, nieko. Kaipgi sužinotų... apie mus?

Veronika pernelyg smaginosi galėdama pajuokauti, tad nesiliovė:

– Vis dėlto pagalvok, koks kiltų skandalas.

– Jeigu tu manai, kad tai pernelyg... tai yra, jeigu tau dėl to keblu...

– Sara, – tarė Veronika, paimdama jos ranką ir iš pradžių spustelėdama, paskiau paglostydama. – Aš *mielai* įsikelčiau gyventi su tavimi. Mielai.

– Tikrai?

– Tikrai, – jos lūpų kampučiuose vėl ėmė šmėkščioti šypsena. – Vis dėlto, vargšas Robertas. Jis *pasius.*

– Vilką mini... – tarė Sara, žvilgtelėdama į duris.

Robertas neryžtingai mindžikavo prieš prisijungdamas prie jų, tačiau tik trumpai. Nė už ką neatsakytų sau malonumo pasėdėti su Sara, nors ir atmiešto kančios regint, kokia ši laiminga Veronikos draugijoje. Šiaip ar taip, jis nusprendė verčiau atsisėsti greta Veronikos: ar todėl, kad nesukeltų įspūdžio, jog reiškia kokių nors pretenzijų į Sarą, ar paprasčiausiai norėdamas turėti daugiau dingsčių žiūrėti į ją, kai sėdės priešais.

– Sveikos, – tarė jis, išliedamas kelis lašelius kavos iš savojo pernelyg pilno puodelio, Veronikai pasislenkant, kad padarytų vietos jam atsisėsti. – Kaip šiandien sekėsi?

– Nuostabiai, – atsakė Sara. – Labai puikiai.

– Tikrai? Aš taip ir žinojau.

– Vaikai buvo nuostabūs, mokomasis personalas išties malonus...

– Ir tau pavyko? Tu jiems patikai?

— Atrodo, taip. Visoje šioje mokykloje miela atmosfera. Aišku, suprantu, kad tikriausiai per anksti galvoti apie tai, bet... jeigu jie metų pabaigoje galėtų mane priimti, žinai, būtų tiesiog idealu.

— Tikrai? Tu dairysies darbo kur nors čia? — Jo mintys jau ėmė veikti, ir jis kūrė planus, kaip prisiderinti prie jos. Prireikus, jis irgi galėtų susirasti darbą šiame rajone; arba likti universitete ir įstoti magistratūron.

— Na, taip, mes abi dairysimės, — pasakė Sara. — Žinai, aš tau pasakojau — Roni nori steigti teatro trupę.

— Ak, taip. — Jo nuotaika iškart smigo žemyn — jau ne pirmąsyk; bet jis pasiryžo to neparodyti, tad pasigręžė į Veroniką ir paklausė: — Kaip tas reikalas sukasi?

— O, po truputėlį. — Ji vel atsivertė *Miego namus* ir klausėsi pokalbio tik puse ausies. — Šiuo metu aš dairaus potencialių rėmėjų.

— Rėmėjų?

— Juk žinai, verslas ir taip toliau. Štai taip šiais laikais sukasi dalykai: privati iniciatyva.

— Roni turi galimybių iš tiesų gerai pradėti, — neslėpė entuziazmo Sara. — Išmano tiek daug apie ekonomiką.

Veronika nusijuokė — ne pasišaipydama, kad šitaip gerai buvo įvertinti jos finansiniai sugebėjimai, bet aptikusi knygoje kažką tokio, kas, matyt, ją pralinksmino.

— *Sugrąžink juos gyvus*, — pasakė ji. — *Išmintingo žmogaus keliai. Gaubiami purpurinės miglos.*

— Atleisk? — nesuprato Sara.

— Tai iš kitos knygos, reklamuojamos pabaigoje. *Dažytosios merginos byla, Konė Morgan medkirčių stovykloje*: oho! Šita skamba kaip tikra lesbių klasika. Paklausyk dar: *Moteris tik iš vardo, Karas su pačia savimi, Linksmasis trikampis...*

Nuostabu: manau, radau medžiagos savo disertacijai. – Paskiau ji nusikvatojo: – O, tik pažiūrėk, čia kai kas tau, Robertai: *Tu ir tavo patirtis.* Kaip tik tau paskaityti, kai mąstai apie mane ir Sarą, a?

– Roni! – Papiktinta, Sara žaismingai įspyrė šiai po stalu. Bet kai Robertas pažvelgė jai į akis, išvydo, kad tos nukreiptos ne į jį, o į savąją meilužę; ir jiedvi juokėsi, juokėsi linksmai ir nerūpestingai – šitai priklausė jai vienai: buvo grynai asmeniška, uždara pašaliečiams. Jis nurijo staiga betvinkstančias į akis ašaras ir ūmai mirksniui prarado sąmonę; kai atsipeikėjo, iš paskos pasivijo aiški, tačiau netikėta frazė:

– *...Tavo akyse mačiau neregystę šią naktį...*

Veronika stojosi išeiti. Ji kažką sakė:

– *...Stoką aistros, nes jaučiaus aš...*

Jautėsi jis koks? Jautėsi kaip?

– Tad ką darysime? – Dabar jis išgirdo Veronikos žodžius.

– Kada mudvi įsikelsime?

– Aš ateisiu ir surasiu tave vėliau, – sakė Sara. – Tuomet apie tai ir pasikalbėsime.

Veronika atsisveikino su jais abiem ir išėjo. Prie Roberto akių jiedvi nepasibučiavo.

Nejučia stojo tyla. Sara atsiprašomai jam nusišypsojo, ir Robertas pasistengė atsakyti jai taip pat šypsena.

– Apie ką jūs kalbėjotės? – pagaliau paklausė jis. – Keliatės draugėn?

Sara linktelėjo.

– Ji persikelia gyventi į Ešdauną. Mudvi perimame senąjį Džefio kambarį.

– Aišku. – Dar vienas dalykas jam atlaikyti, susigyventi. – Kaip miela.

— Taip. Taip, aš manau. Tikiuosi, tai pasiteisins.

— Taigi. — Jis atsivertė *Miego namų* tomelį, pasklaidė jį, nieko nematydamas. — Vadinasi, tavo kambarys dabar liks laisvas?

— Turbūt taip. — Nagi, ko jis rengiasi paprašyti? Tikriausiai, nepuoselėja kokio nors fetišiško potroškio pats ten persikelti? — O ką?

— Mano draugas Teris ieško kambario, tik tiek. Nieko, jeigu aš jam apie tai užsiminsiu?

— Taip, žinoma. — Sarai didžiai palengvėjo. — Būtų puiku.

Vėl tyla: ilgesnė, dar labiau slegianti. Sara iš paskutiniųjų bandė nusitverti už kokių nors niekniekių. Tuzinas prėskų, beprasmiškų replikų taip ir apmirė jai lūpose.

— Šita Slaterio? — paklausė Robertas, tebeapsimesdamas, kad skaito romaną.

— Taip. Antai iš ten. — Ji parodė tuščią tarpą lentynoje.

— Beje, tas mano draugas, Teris. Vienoje iš tų knygų jis laiko dvidešimties svarų banknotą.

— Tikrai? Kuriems galams?

— Žinai — atsargai. Tam atvejui, jeigu jam kada nors taptų striuka.

— Gera mintis.

— Gudru, tiesa? Tikimybė viena iš milijono, kad kas nors jį surastų. — Sara nesusigaudė, kurlink visa ta šneka veda, ir tik po tolesnių apgraibomis tariamų, nedrąsių Roberto žodžių jai šiek tiek paaiškėjo. — Sara, jeigu aš kada nors norėsiu... palikti kai ką tau, padėsiu čia. Šion knygon.

— Ką turi galvoje?

— Puslapis... — jis kaip papuola pasklaidė puslapius, —

...puslapis šimtas septyniasdešimt trečias. Tuomet visad žinosi, kur tai surasti.

— Ką tokio? Kalbi apie pinigus?

— Galbūt apie pinigus, arba... Na, po teisybei, apie bet ką. Aš nežinau. — Tai buvo tiesa: pats vargiai suvokė, kodėl jai tai sako. Tačiau kažkodėl atrodė svarbu pasakyti. — Tu prisiminsi, taip?

— Robertai... — pradėjo ji, tačiau pritrūko ryžto jam pasakyti, kad pasirinkdamas tokią priemonę šiam slaptam susižinojimui, jis pataikė tik į tą pačią knygą, kuri simbolizavo visa, ką ji ir Veronika jautė viena kitai: buvo jiedviejų meilės ženklas. Kaipgi ji dabar galėtų pasityčioti iš jo su tokia ironija? Būtų pernelyg žiauru. — Turiu eiti, — tepasakė. — Aš... klausyk, man nesmagu, jeigu mes tave užgavome.

Robertas perbraukė pirštu per žalią knygos nugarėlę ir nieko nepasakė.

— Pasimatysime, kai grįšime namo, taip?

— Gerai, — linktelėjo jis. Ir kai Sara išėjo, jis tylomis tebestebeilijosi ton vieton, kur sėdėjo, kažkelintą kartą stengdamasis susitaikyti su tuo, kad jos nebėra.

*

Maždaug po dešimties minučių kavinėn įžengė Teris ir aptiko Robertą palinkusį prie užrašų sąsiuvinio — sėdėjo nejučiomis iškišęs liežuvį, pakumpusiais pečiais, iš kurių galėjai nuspėti prastą nuotaiką ir podraug susikaupimą.

— Atrodai lyg koks nors nelaimėlis, besikankinantis prie pirmo savižudybės laiškučio juodraščio, — pasakė Teris.

Robertas nelinksmai susijuokė ir stebėtinai gyvai užvertė užrašų sąsiuvinį. Mat nenorėjo, kad Teris — ar kas nors kitas — sužinotų, jog buvo pradėjęs kurti eilėraštį apie Sarą.

— Nieko, jeigu mes pertrauksime tavo darbus? — paklausė Teris.

— Mes?

— Taip, turiu susitikti su kai kuriais žmonėmis.

— Viskas gerai. Sėskis. Beje, turiu tau kai kurių naujienų. Man regis, išsprendžiau tavo įsikurdinimo problemą. — Ir jis papasakojo jam apie atsilaisvinusį Saros kambarį.

Teris neseniai nusprendė palikti universiteto bendrabutį, kur gyveno, nes triukšmingas gretimo kambario kaimynas trukdė jam kasdien išmiegoti būtinas keturiolika valandų. Mintis persikelti gyventi į Ešdauną jam patiko, ir viskas buvo sutarta iki prisėdant prie juodviejų staliuko draugams. Šie abu studijavo kino meną, vienas buvo vardu Lukas, antra — Čerilė; juodu vilkėjo tradicine kino meno fakulteto uniforma — juodais sunešiotais „Oxfam'o"* apdarais ir taip pat kaip ir Teris atrodė didžiai reikalingi kelių sočių pietų bei ilgų atostogų saulėje.

— Nagi, kas čia per knyga? — paklausė Lukas, paimdamas *Miego namus.*

Robertas susiraukė, regėdamas šį čiupinėjant knygą. Jam atrodė, lyg būtų niekinama šventoji relikvija.

— Tad kas gi tas Frenkas Kingas? — Vyriokas žvilgtelėjo į vieną iš priekinių knygos puslapių ir permetė akimis kitų to paties autoriaus romanų sąrašą. — Čia teigiama, kad pagal vieną iš jo knygų buvo pastatytas filmas.

— Teisybė, — patvirtino Teris. — Jis vadinosi *Gulis***.

Susuktas tūkstantis devyni šimtai trisdešimt antraisiais su Borisu Karlofu ir Sedriku Hardviku.

---

* viena iš žinomiausių pasaulio nevyriausybinių organizacijų kovai su skurdu.

** rytų pasakų piktoji dvasia, mintanti žmogiškomis būtybėmis, ypač plėšianti kapus ir tykanti lavonų.

— *Gulis*? Nesu apie tokį girdėjęs.

— A! — pergalingai nušvito Teris. — Todėl, kad visos kopijos dingę. Bent Anglijoje ir Amerikoje.

Robertas nepastebimai padėjo knygą atgal į lentyną.

— Tai kaip tu apie jį žinai? — paklausė Lukas.

— Na, aš skaičiau tą straipsnį apie pražuvusius filmus. Ir, po teisybei... — Teris stabtelėjo — matėsi, kad buvo patenkintas savimi, — ...aš sukūriau apie juos teoriją. Norite išgirsti?

— Nuostabu, — pasakė Čerilė. — Dar viena iš tavųjų teorijų. — Vis dėlto ji šypsojosi.

Regis, ta naujausioji Terio istorija buvo sumąstyta tą patį rytą, po ypač kankinamo ir neįsimenamo sapno — kažko apie obels žiedus ir šviesiaplaukę moterį, saulės užlietą kalvos šlaite ir plačiakraštę skrybėlę. Teorija apie pražuvusius filmus ir pražuvusius sapnus, ir Robertas, savo ruožtu, visai buvo patenkintas, galėdamas šito klausytis ir leisti prasklęsti viršum savęs — mat stengėsi išmesti iš galvos paskutinįjį susitikimą su Sara ir Veronika.

— Suprantu, kad banalu sakyti, jog filmai panašūs į sapnus — į kolektyvinę pasąmonę, — pradėjo Teris, — bet maniau, kad iš tikrųjų niekas niekad neatsekė šios minties iki galo. Juk esama įvairių sapnų, tiesa? Tad savaime suprantama, kad esama siaubo filmų, kurie primena košmarus, taip pat esama nešvankių filmų, tokių kaip *Gili gerklė* ir *Emanuelė*, kurie primena šlapius sapnus. — Jis nugėrė iš savo puodelio tiršto karšto šokolado, įsijausdamas į savo temą. — Be to, esama perdirbinių ir istorijų, kurios vis pasakojamos ir pasakojamos, ir šie primena vis pasikartojančius sapnus. Ir esama teikiančių paguodą, fantastiškų sapnų, tokių kaip *Dingęs horizontas* ar *Ozo šalies burtininkas*. Bet kai koks nors filmas

pražūva ir niekad nebeparodomas, kai nebelieka kopijų ir niekas nėra jo matęs, tai gražiausias iš iš visų sapnų. Kadangi tai toks sapnas, kuris galbūt buvo geriausias per visą tavo gyvenimą, bet, kai prabundi, jis išslysta tau iš minčių ir po kelių sekundžių ničnieko nebeprisimeni.

— Vis dėlto, ar kada nors taip nutinka? — paklausė Robertas. — Noriu pasakyti, juk tikriausiai, jeigu kas nors tiek vargo ir išleido pinigų statydamas filmą, tai neims ir neuždarys jo į seifą, kad niekam daugiau nebeparodytų.

Šio naivuolio labui kino ekspertai išvardijo visą sąrašą pražuvusių filmų, kokius tik galėjo prisiminti: aštuonių valandų *Godulio* versiją, Džerio Lujiso *Dieną, kai verkė klounas* — apie klouną, kuris dirba nacių koncentracijos stovyklose, trūkstamas *Ambersonų didybės* dalis, legendinį Orsono Velso *Kita vėjo pusė*, *Blokhauzą* — Antrojo pasaulinio karo dramą su Piteriu Selersu pagrindiniame vaidmenyje, nufilmuotą ištisai požeminių bunkerių labirinte po Gernsio sala, trūkstamą dujų kameros sceną iš *Dvigubo draudimo*, keturis sunaikintus epizodus iš *Asmeninio Šerloko Holmso gyvenimo*.

— Bet, kad ir kaip ten būtų, Vailderis toks miesčioniškas talentas, — pasakė Teris. — Kas vargs, kad restauruotų vieną iš jo filmų?

— Atvirai pasakius, jis vienas iš mano mėgstamųjų režisierių. O tavo kas?

Tai, žinoma, buvo pamėgtas jų žaidimas. Teris suraukė lūpas.

— Nemanau, kad tokį turiu, — pasakė jis. — Ar bent esu įsitikinęs, kad jis kažkur yra, tačiau tiesiog aš dar jo neaptikau.

— Jo? — paklausė Čerilė.

— Tai turėtų būti koks nors... nekompromisiškai sąžiningas žmogus. Toks, kuris vienodai gerai rašo scenarijus ir režisuoja. Kinas man — tai iš esmės vieno artisto asmeniškos vaizduotės išraiška.

Jeigu kiti ir pagalvojo jį esant pretenzingą, tai suturėjo liežuvį už dantų.

— Galų gale, aš pats noriu rašyti. Ir režisuoti. Iš teisybės, tai aš šiuo metu rašau scenarijų.

Robertas gurkšnojo savo visiškai atšalusią kavą, Čerilė ėmė vynioti iš popieriaus cukraus gabalėlį, o Lukas tyrinėjo sau nagus.

— Aš jums papasakosiu, gerai? Tai tokio žmogaus gyvenimo istorija, suprantate, ir jį vaidins vienas ir tas pats aktorius, nors filmas apims penkiasdešimties metų laikotarpį. Per pusantros valandos matysite, kaip iš berniuko jis tampa seniu. Brutalus montažas kadrų, staigiai peršokančių nuo jo kaip dvidešimtmečio, veido, kupino jaunatviško entuziazmo, iki veido septyniasdešimtmečio senio, išvagoto kartėlio ir nusivylimo gyvenimu. Svaigi, pagreitintu tempu sukama kronika lūkesčių, nunykstančių į neviltį.

Stojo trumpa pauzė. Paskiau Lukas tarė:

— Manyčiau, bus gan sunku užsitikrinti lėšų, — ir atsistojo apmokėti sąskaitos.

*

Atėjo ir praėjo Kalėdos, prasidėjo pavasario semestras, ir po kelių savaičių Teris nusprendė aptikęs savo mėgstamą režisierių. Vieną šeštadienį, anksti ryte BBC-2 parodė subtitruotą *Il Costo della Pesca (Brangiai mes sumokėjome už kefalę)* kopiją — Salvatorės Ortezės 1947-ųjų metų neorealistinę dramą apie dvi konkuruojančias šeimas žvejų kaimelyje prie Tra-

panio. Nors Teriui šiek tiek buvo pažįstama šio mažai žinomo italų filmų kūrėjo pavardė, jis niekad anksčiau nebuvo matęs nė vieno ano darbo; įspūdis buvo netarpiškas, netikėtai ryškus it žaibo tvyksnis. Jisai žiūrėjo filmą vienas, Ešdauno televizoriaus kambario tamsoje, išgėręs pusę butelio raudonojo vyno: prieš prasidedant pirmiesiems kadrams jo protas buvo sujauktas, norėjosi eiti lovon, bet po penkių minučių jis vėl visai išsibudino ir puolė laiptais viršun į savo miegamąjį pasiimti bloknoto, kur galėtų užsirašyti pastabas. Buvo iki širdies gelmių sužavėtas itin stambiu planu nufilmuotais antikiniais, vėjų nugairintais senų žvejų veidais („veidas nelyginant kraštovaizdis", užsirašė jis bloknote), kontrastingai ant nespalvotos juostos nufilmuota rūsčia Sicilijos pakrante („kraštovaizdis nelyginant personažas", pridūrė jis) ir pirmykščiu dramos paprastumu bei rūsčiu susitelkimu į kankinamą personažų buities ekonomiką („rūgščiu susivilkimu į kankinamą personažų buities ergonomiką", parašė jis, išbaigęs, kas buvo likę butelyje). Teriui atrodė, kad šit pagaliau režisierius, kuris, derindamas nuoširdžią simpatiją eilinių žmonių gyvenimams su paprasta, tačiau puikiai parinkta kinematografine kalba, įkūnijo visa, ko, jo nuomone, ši meno sritis turėtų siekti.

Tą patį šeštadienį, pavakare, jis nukako į biblioteką prieš pat šiai užsidarant ir iš *Kembridžo kino meno vadovo* pasidarė fotokopiją nuorodos apie Ortezę:

ORTEZĖ, SALVATORĖ (1913-1975). Italų kino režisierius, nuo ketvirtojo dešimtmečio vidurio užsiėmė montažu ir dubliažu, kalbama, kad talkino ROSELINIUI (žr.) rašant scenarijų *Luciano Serra, Pilota* (1938). Režisavo daug dokumentinių filmų karo metu ir debiutavo meniniu filmu *Il Costa della Pesca (Brangiai mes sumokėjome už kefalę*, 1947), kuris greta Roselinio *Roma, Citta Aperta* ir *De Sikos*

Sciuscia (abu žr.) žymėjo pirmąjį neorealizmo suklestėjimą. Jo 1950-ųjų metų filmai, kaip *Paese Senza Pieta (Žemė be gailesčio,* 1951) ir optimistiškesnio skambesio *Morte da Fame (Mirtis iš bado,* 1955), rodo nepaliaujamą atsidavimą srovei, išduotai, jam atrodė, kolegų režisierių, ypač De Sikos, kurio Umberto D (1952) sentimentalumą viešai išplūdo. Kai 1960-ųjų metų italų kinas patyrė nuopuolį, paveiktas madingų sekso komedijų ir neskoningų Federiko FELINIO (žr.) ekscesų, Ortezės požiūrio į ekonominius ir žmonių santykius niūrumas tik dar labiau sustiprėjo, ir to laikotarpio jo nespalvotas filmas, kurį sukūrė stambesnei studijai, *É la Vita! (Toksai gyvenimas,* 1964), turėjo būti perdirbtas dėl pabaigos, laikytos pernelyg pesimistiška. (Filme pasakojama apie mylinčią motiną, kuri tampa prostitute, kad galėtų apmokėti savo sūnaus šizofreniko gydymą. Galiausiai ji stoja tarnauti pas turtingą florencijiečių porą kambarine, bet, pagal pirminę Ortezės versiją, kaip tik tada, kai ji jau yra sukaupusi pakankamai pinigų, kad šeima galėtų išsikelti iš ankšto, be sanitarinių sąlygų buto, dėl keisto nelaimingo atsitikimo su dulkiu siurbliu netenka abiejų kojų). Paskutinysis Ortezės filmas niekad nebuvo viešai parodytas. Visų manymu, sukrečiantis, negailestingas kaltinimas karinės valdžios viršūnėlei ir — pasak paties režisieriaus — „himnas žmogaus dvasios degradacijai", *Sergente Cesso (Išvietės budėtojas* [JAV: *Armija dvokia*], 1972) niekaip nesurado distributoriaus ir iš tikrųjų jį matė tik saujelė žmonių, tarp jų ir vienas italų kritikas, kuris, pasakojama, vos po dešimties minučių paliko peržiūros salę ir pasakė reporteriams, kad Ortezė „turėtų būti užmigdytas kaip pasiligojęs gyvūnas". Nebeįstengdamas gauti pinigų sumanytiems filmams, Ortezė paskutiniuosius trejus savo gyvenimo metus praleido

kaip tikras atsiskyrėlis Toskanos kalnuose, kur 1975-ųjų žiemą pasimirė nuo plaučių uždegimo.

Taigi šit „pražuvęs" Ortezės filmas! Perskaičius šias paskutines eilutes, Terį pagavo jaudulys. Iškart suprato, kad jo manija taps atsekti tiek žinomus, tiek nežinomus šio režisieriaus darbus. Pirmadienį iš pat ryto atsilankęs pas savo vadovę, jis gavo šios leidimą trečiųjų studijų metų kursinio darbo tema pasirinkti Ortezės gyvenimą bei karjerą.

Aišku, manijomis neįmanoma su niekuo pasidalyti. Kelias kitas savaites, kai tik jis bandydavo paaiškinti savo įspūdžius apie tuos filmus ar universiteto miestelio projekcinėse salėse surengti peržiūras savo draugams, atsimušdavo į tvirtą nuobodulio ir nesupratingumo sieną. Kaip tik viena tokia proga, baigiantis pavasario semestrui, jis šiek tiek susiginčijo su Robertu dėl estetikos.

— Kodėl tu visai nemėgsti linksmų filmų? — paklausė jį Robertas, kai juodu, palikę universiteto miestelyje kino meno fakultetą žingsniavo per automobilių stovėjimo aikštelę. — Kodėl mėgsti tik tokius filmus, kurie nykūs ir slegiantys? Kodėl nesirenki kaip visi kiti — tarkim *Kasablankos* ar to su Džeimsu Stiuartu per Kalėdas?

— Nes šie — ne tikrų menininkų darbai, — atšovė Teris. — Juose nėra paslapties, mįslingumo.

— O, betgi tai šitaip elitariška. Faktiškai, tu — grynų gryniausias elitaristas, tiesa? Kadangi esi įsitikinęs, kad vienintelis filmas, vertas pamatyti — tai toks, kurio niekas niekad negalės pažiūrėti.

Teisybė, nors išsiuntė apie trisdešimtį laiškų dėl Ortezės į viso pasaulio archyvus ir kino fondų centrus, Teriui iki šiol nepavyko nustatyti, kur galėtų būti vienintelė įmanoma žiūrėti

jo nepagaunamo filmo kopija. Vis dėlto tai nesustabdė jam darbo prie penkių tūkstančių žodžių apybraižos, pavadintos „Ekranizacija neįmanomo ekranizuoti: Publikos reakcijos į Salvatorės Ortezės filmo *Išvietės budėtojas* socialiniai tyrimai", kuri sužavėjo vadovę ir kurią jis dabar rengėsi nusiųsti — pastarosios skatinamas — į *Frame** .— prestižinį šalies kino žurnalą.

— Ir dar vienas dalykas, — pridūrė Robertas. — Man atrodo juokinga, kad tu parašei straipsnį apie filmą, kurio niekad nesi matęs.

— Bet ar kas nors jį matė? Štai kur šuo pakastas. Ar jis išvis egzistuoja?

— Man regis, tu visai kraustais iš galvos. Žinai, man dėl tavęs neramu. Neramu dėl tavo pasichinės sveikatos ir fizinės būklės.

— Nekalbėk niekų, — numojo Teris. Juodu jau pasiekė jo automobilį, ir Teris pagrabinėjo kišenėse raktų. — Pats esi keistai užsiciklinęs. — Sumojęs, kad tai nuskambėjo per šiurkščiai, jis švelniau paklausė: — Robertai, kada tu nuo jos pasveiksi?

— Kodėl turėčiau to norėti?

Teris atsiduso ir įsmuko vairuotojo sėdynėn.

— Tai nevažiuoji su manimi?

— Ne. Ji sakė, kad galbūt užsuks pavalgyti „Pas Džoną". Manau, eisiu ir pasidairysiu jos ten.

— Tai baigsis ašaromis, — pasakė Teris, užvesdamas automobilį. — Perspėju tave.

Robertas kai ką prisiminė.

— Šįryt tavęs ieškojo vienas vyriokas. Toks keistas, nedidelio ūgio. Su amerikietišku akcentu.

---

* „Kadras" *(angl.)*

Teris suraukė nosį.

— Ne Džo Kingslis?

— Kaip tik jis. Sakėsi turįs kažką svarbaus tave paklausti.

— Tikrai šitai gali palaukti, — tarė Teris ir neatsargiu greičiu nurūko universiteto miestelio žiedu, tik sykį žvilgtelėjęs užpakalinio vaizdo veidrodėlin, kuriame išvydo vienišą Roberto figūrą, tebestūksančią lyg įbestą automobilių stovėjimo aikštelėje.

8

Jau daugelį metų Teris nė sykio nesusimąstė apie Salvatorę Ortezę ar šio mitinį „pražuvusį" filmą. Bet kai antradienio rytą paliko kliniką ir sėdo į autobusą, važiuojantį universiteto miestelin, nustebo, su kokiu greičiu tie prisiminimai lavina sugrįžo atgal; nustebo, kaip ryškiai ir netarpiškai vėl patyrė tuos ankstesnius alkio užgintoms žinioms sąrėmius. Vos tik įžengė bibliotekon, prisiminimai ėmė sėlinti iš visų pusių. Durys čia prasiverdavo automatiškai, nuslysdamos su garsu, panašiu į gundantį atodūsį (dar viena šmėkštelėjusi studentiškų laikų užuomina), ir netrukus jis jau stovėjo prie senų pažįstamų lentynų: viena virš kitos eilių eilės tomų žaliomis nugarėlėmis — kadais jis taip fanatiškai būdavo į juos įnikęs, jog bemaž mintinai išmoko pavadinimus: *Positif, Film Comment, Sight and Sound, Cahiers du Cinéma.* Tai čia, prisiminė jis, prasidėjo paieškos, kai naršė po kiekvieną kasmetinę šių spausdinių rodyklę ir atsekdavo netgi menkiausią nuorodą į Ortezę ir jo filmus. Koks užsidegęs jis anais laikais buvo, koks užsispyręs! Savo pokalbyje su daktaru Dadenu Teris apibūdino tai kaip depresijos periodą, tačiau dabar suprato klydęs. Tegul jis tada ir miegodavo bemaž po keturiolika valandų per parą, bet nors turėjo siekį,

tikslą. Kada gi išsibarstė visa ta energija; kada gi jis leido, kad ji būtų nušluota paviršutiniškumo?

Teris svarstė šį klausimą, iki pasidavė pagundai išgerti draudžiamą puodelį kavos tuščiame restorane prie universiteto miestelio Menų centro. Jis tikėjosi nostalgiško apsilankymo „Pas Džoną" — senon kavinukėn, tačiau ta, atrodo, buvo išnykus. Per pastaruosius dvylika metų universitete daug kas pasikeitė: ir šis restoranas buvo naujas, naujut naujutėlaitis, tviskėjo veidrodiniais paviršiais, chromuotais baldais ir tuzino spalvotų abstrakcijų stiklo atšvaitais. Kino teatras šalimais taip pat buvo naujas, nauja koncertų salė ir teatras, pavadintas Stiveno Vebo centru: detalė, kuri, rasi, būtų pastūmėjusi Terį trumpam susimąstyti, jeigu tik jis būtų tai pastebėjęs. Bet buvo pernelyg įnikęs į kontempliaciją paslapties, kodėl prarado savuosius idealus; pernelyg užsiėmęs, stengdamasis tarp kitų dalykų prisiminti paskutinę savo tyrinėjimų apie Ortezę dalį. Veikiausiai tai dėjosi jo kelionės Italijon metu, 1984-ųjų lapkritį. Teris apsilankė Milane, ketindamas parašyti apie kažkokį statomą ten filmą, — nors *Frame* jo straipsniu niekad nepasinaudojo, — o paskiau kelioms dienoms nuvyko į Romą, kur, padedamas savo liežuvio, sugebėjo įsigauti į *Cinecitta* archyvus, uoliai pasimeilinęs maloniai ir seksualiai rudakei vestibiulio budėtojai, kurios darbas būtent ir buvo nepraleisti tokių kaip Teris. Galiausiai ši jam išrašė leidimą į reklaminių kadrų biblioteką ir ten, dvylika valandų iki ausų užsivertęs skaidrėmis bei aštuoni iš dešimties formato nespalvotomis nuotraukomis jis aptiko (vis dėlto tą faktą jis buvo pamiršęs; kaipgi galėjo taip atsitikti?) bemaž tai, ko ieškojo. Šiaip ar taip, jis aptiko įrodymų, kad toks filmas egzistavo; įrodymą, kad tai būta daugiau negu grynų gandų ir žurnalistinės spekuliacijos produkto. Jis aptiko fotografiją.

Vieną fotografiją. Galbūt menką atminą filmo, kuris įkaitusiai Terio vaizduotei menine prasme prilygo Šventajam Graliui: bet kaip tik dėl tos priežasties tapo dar vertingesnė. Ir kas iš to išėjo? Štai čia ir neįtikimiausia dalis: Teris ne kažką teprisiminė. Tikriausiai, parsivežė ją iš Italijos ir matyt kažkur nukišo, bet nuo tada jis bent šešis kartus keitė gyvenamąją vietą, todėl absoliučiai nenutuokė, ar po visų tų persikraustymų fotografija bus išlikusi. Mintis, kad ši galbūt pražuvo, staiga jį pašiurpino.

Kaip galėjo taip nerūpestingai pasielgti su šia neįkainojama relikvija? Jeigu *Išvietės budėtojo* trukmė dvi valandos, po dvidešimt keturis kadrus per sekundę, vadinasi, iš 172 800 vaizdų, kurie sudarė filmą, jis buvo įsigijęs (tiksliau sakant, pavogęs), visiškai galimas daiktas, vienintelį išlikusį kadrą. Šiandien, pirmąsyk per dvylika metų, jis vėl suvokė, kokią didžiulę svarbą tatai turėjo. Ėmė abejoti, ar iškęs iki pat galo klinikoje — taip magėjo parlėkti į Londoną ir paieškoti fotografijos tarp pilnų visokio šlamšto dėžių ir kartotekos spintelių, kurios nūnai jo bute atstojo baldus.

Teris užsisakė dar vieną puodelį kavos, paskiau, savo nuostabai, sumojo nepajėgiąs šio išbaigti. Pagalvojo, kad kava galbūt per karti, ir dar įsimetė cukraus, bet šitai nepadėjo. Pastebėjo, kad rankos ima drebėti. Jautėsi visiškai budrus, bet podraug ir keistai, nerviškai, nenatūraliai sudirgintas, ir tai trikdė giliau tūnančią rimtį, kuri pastarąsias kelias dienas buvo jį beapimanti. Nusprendė, — didžiai jam neįprasta! — kad metas pasivaikščioti.

Vaikštinėjo didžiumą popietės: iš pradžių po miestą, kur ieškojo senų pamėgtų vietų ir nenustebo aptikęs, kad tos jau seniai išnykusios, „Café Valladon" nebebuvo, ją pakeitė krikščioniškasis knygynas. Nebebuvo „Planetariumo" — šį išstū-

mė Turizmo informacijos centras ir kuklus muziejus su dialoginės sistemos vietinės istorijos pasiūla. Tačiau biblioteka liko savo vietoje, taip pat ir „Pusmėnulis" bei „Karūnos" viešbutis, kuriame kartkartėmis apsistodavo jo tėvai, ir kino teatras, kuriame šiuo metu buvo demonstruojami — tą jis pastebėjo su profesinio domesio mikroblyksniu — *Žaislų istorija, Narvelis* ir *Kreida ir sūris-4*. Apie šią vietą tebetvyrojo išsivadėjusi atmosfera, atsidavė pelėsiais — taip būna, kai atidarai seniai nenaudotą stalčių, ir į tave padvelkia silpnas liūdnų prisiminimų kvapelis. Labai greitai jis pasijuto didžiai prislėgtas. Tad leidosi žygiuoti uolų takučiu atgal į Ešdauną — keliu, kurį jis, kai buvo studentas, visados iš tingulio niekino, tačiau kuris dabar neatremiamai kvietė, žadėdamas stiprią pramankštą ir gaivų jūros vėjelį. Teris apskaičiavo, kad jeigu paskubės, nukaks dešimčia minučių anksčiau sutarto penktą valandą pasimatymo su daktaru Dadenu.

*

Kol Robertis ryžtingai žirgliojo uolų viršumi Ešdauno linkui, Sara tuo pat metu lėčiau ir mąsliau kėblino iš mokyklos per parką namo. Jos mintyse vis dar sukosi prisiminimai, kuriuos išjudino vakarykštis pasimatymas su Rube.

Netrukus turėjo įsitvirtinti vasara, ėjo paskutinė birželio savaitė. Keleto pavienių, neįprastai saulėtų dienų pakako, kad daugelį londoniečių įtikintų, jog stojo karščių banga, tad šiandien šmėžavo nemaža marškučių, šortų ir tenisinukų, nors dangus ir buvo apniukęs, o padykęs šiaurės vėjukas grasė pažerti lietaus lašelyčių. Sara, kad ir su darbo drabužiais, ėmė šiurpti; taigi, išvydusi sėdinčią ant suoliuko Elisoną Hil, pirmiausia pagalvojo, kad ši atrodo ne paprasčiausiai nuobodžiaujanti ir vieniša, o sušalusi.

Mokykloje ši diena buvo skirta sportui, tad popietė laisva nuo pamokų. Sara pažiūrėjo pirmąsias kelias rungtis, paskiau nusprendė, kad bus apsieita ir be jos; o mokiniams, nedalyvaujantiems varžybose, leista pasirinkti — likti stebėti jas ar keliauti namo. Buvo šiek tiek neramu ir keista, kad Elisona pasielgė nei vienaip, nei antraip.

— Sveika, — tarė Sara, sustojusi ties menkute, gležna figūrėle ant suoliuko. — Ką tu čia veiki vienut vienutėlė?

— Šiaip, sėdžiu, — romiai atsakė Elisona.

— Ką gi... Tu ne prieš, jeigu aš minutėlę prisėsiu greta?

Elisona — kas liko jai daryti — linktelėjo galvą.

— Taigi nežiūri varžybų? — paklausė Sara, sėsdamasi šalia jos.

— Ne.

— Tau atrodo nuobodoka?

— Mm.

— Taip... — Sara nežinojo, kaip geriau prieiti prie mergytės. — Vadinasi, tu gyveni netoliese? Mudvi turbūt bemaž kaimynės?

— Visai arti, — pasakė Elisona. Ji parodė vienų parko vartukų linkui. — Mes gyvename antai ten. Ne prie pagrindinės gatvės, bet visai šalia.

— Kalbi apie Septynių seserų gatvę?

— Taip.

— Ką gi, netoli mano namų, — tarė Sara. Faktiškai melas, bet šiomis aplinkybėmis pateisinamas, pagalvojo ji. — Gal paėjėtume drauge namo. Matai, čia, šiame parke ne visad gerai sėdėti vienai.

— Aš kol kas negaliu grįžti namo, — atsakė Elisona. — Mama dar bus darbe.

— Tu neturi rakto, ką?

Elisona papurtė galvą.

— Maniau, kad turiu, bet dabar nerandu. Privalėjo būti mano kuprinėje. Galbūt aš jį palikau namie.

— Betgi... Kada grįš tavo motina?

— Septintą, ji sakė.

Taigi negrįš dar keturias valandas. Greitai išsiaiškinusi, kad Elisona neturi nei kaimynų, nei giminių, pas kuriuos galėtų pabūti, Sara priėjo neišvengiamą, kad ir priverstinį sprendimą. Atsisakydama savo jau pusiau sudarytų planų palįsti po dušu, nusnūsti, paskaityti keletą Lorės Mur romano skyrių, o paskiau rimtai imtis pažymių knygelių, ji pasiūlė Elisonai:

— Na, o gal popietei norėtum užeiti pas mane? Išgertum arbatos, pažiūrėtum televizorių, o paskiau grįžtum namo.

Regis, ne pernelyg sujaudinta šio pasiūlymo, Elisona linktelėjo galvą:

— Gerai.

— Tad eime.

Jiedvi atsistojo ir tylomis nužingsniavo parko vartukų link. Sara mąstė, kodėl Elisona neužsiminė apie savo tėvą, ir bandė pasitelkti keletą smulkmenų apie jos šeimą iš nugirsto prieš porą mėnesių mokytojų kambaryje pokalbio, kurį prisiminė miglotai. Iš tikrųjų, tai tėvo *nėra*, ji beveik tuo neabejojo. Būta kai kurių spėlionių, — kiek ji prisiminė, nieko neišsprendusių — apskritai buvo kada nors tėvas ar šis pasitraukęs tik neseniai. Ir čia jai vėl atmintin sugrįžo keistas Elisonos eilėraštis bei ėmė bręsti įtarimas.

— Anądien klasėje paskaitei mielą eilėraštį, — pasakė Sara. — Kas tau pakišo mintį? Ar turi savo teleskopą? Mėgsti žiūrėti į žvaigždes?

Elisona nedrąsiai papurtė galvą.

— Ne, aš tik... pradėjau rašyti ir žodžiai atėjo savaime...

— Jis buvo labai liūdnas, — pasakė Sara. — Man pagailo tų dviejų, likusių vienų, žvaigždžių, kai didžioji numirė. Ar tu ir ketinai parašyti tokį liūdną eilėraštį?

— Na... — pradėjo Elisona, tačiau tuojau pat nutilo.

Sara suprato, kad šitoks klausinėjimas niekur nenuves ir taip pat suprato, kad jos nevilioja perspektyva visą popietę turėti namuose Elisoną, prigludusią ant sofos kraščiuko, prislopintą ir baugščią, knebinėjančią biskvitus, sėdinčią priešais televizorių sustiklėjusiomis iš nuobodulio akimis ir žiūrinčią laidą vaikams. Tad kaip į tarpinę priemonę, jiedvi užsuko į Makdonaldą, kur Sara užsisakė kavos ar kažko panašaus, o Elisona — žuvies filė ir šokoladinio kokteilio. Regis, mergytę tai mažumėlę pralinksmino, tačiau kalbesnė ji nepasidarė; po penkiolikos minučių jiedvi visai išseko.

— Na, gal einam, — tarė Sara, pasižiūrėjusi į laikroduką. — Bet visų pirma noriu, kad tu darsyk paieškotum to rakto. Ar esi tikra, kad kuprinėje jo neturi?

Kol Elisona nuolankiai, klusniai atidariusi maišelį rausėsi, Sara pastebėjo kai ką, nuo ko iškart pašiurpo.

— Kas tai? — švelniai paklausė ji, ištiesdama kaklą.

Elisonos akys, plačios ir prasikaltusios, iškalbingai meldė Sarą toliau nesigilinti į šį dalyką. Bet ji nesidavė nukreipiama nuo kelio. Patraukė į šalį pratybų sąsiuvinius ir sugumuliotą pilką megztinį, įsižiūrėjo kuprinės vidun ir, savo išgąsčiui, pamatė, kad pirmas žvilgsnis jos neapgavo: dugne gulėjo kažkoks nugaišęs gyvūnas. Siaubingą mirksnį ji pamanė, jog tai žiurkė; bet, pasirodo, ten buvo mažas rusvas

pelėnas. Elisona iš kažkur buvo susiradusi skiautelę žalio aksomo ir iš dalies juo susupusi gyvūnėlį. Regis, tas buvo nugaišęs ne per seniausiai: galimas daiktas, mažiau nei prieš dieną.

— Elisona, — Sara rimtai pažvelgė jai į akis, — tau niekad nevalia laikyti savo kuprinėje tokių nugaišusių padarų. Jie perneša visokias ligas. Tu iš tiesų gali sunkiai susirgti. Ar nešiojies šiame maišelyje maistą?

— Kartais, — prisipažino Elisona. — Kai mama sutaiso man sumuštinių.

— Ką gi, kai tu pareisi namo, paprašyk, kad ji dezinfekuotų kuprinę. O geriau mudvi dezinfekuosime pačios, kai užsuksime pas mane į namus. Dabar štai ką padarysime — neišimsime gyvulėlio čia, restorane, nes galime susilaukti nemalonumų; bet kai atsidursime gatvėje, aš suvyniosiu jį į popierinę servetėlę ir išmesiu į artimiausią šiukšliadėžę.

— Betgi jis ne šiukšlė, — užprotestavo Elisona, jau su ašaromis akyse.

— Kur tu jį radai?

— Mokykloje. Prie futbolo aikštės.

— Ir ką ketinai su juo daryti?

— Parsinešti namo ir palaidoti.

Staiga iš metų gelmės iškilo ir pervėrė Sarai sąmonę atklydęs prisiminimas, sukeldamas (labai netinkamu metu) slaptą šypsnį. Ji prisiminė absurdišką pokalbį su Robertu tądien, — iš teisybės, tik antrą jų pokalbį, — kai jis kalbėjo apie savo žuvusią katę, o ji pamanė, kad jis kalba apie savo seserį, ir pasibaisėjo išgirdusi, jog jo tėvas ketino išnešti ją į sodo galą ir palaidoti šiukšliadėžės įklote. Išsyk tas nesusipratimas pasirodė toks mielas, jog ji vos nesukrizeno; net pasvarstė, ar nevertėtų pasidalyti juo su Elisona, gal tai sumažintų įtampą,

bet užteko vieno žvilgsnio į šios nesugadintą, patiklų veidelį, imančią drebėti apatinę lūpą, akis, pritvinkusias ašarų, kurios sruvo (Sara buvo beįtarianti) daugelį pastarųjų naktų, kad Sara nuslopintų tą mintį. Todėl ji tik atsistojo ir nusivedė Elisoną prie durų, tyliai sau mąstydama jau bemaž su panika: ši mergytė persekiojama minčių apie mirtį. Tiesiog apsėsta ja.

Dar trys valandos iki septintos. Saugiai atsikračiusi pelėno, Sara pradėjo ieškoti kitos dingsties uždelsti sugrįžimą į savo tykius nesvetingus namus; kelias minutes pažingsniavus, pasimaišė kažkas panašaus į išsigelbėjimą — kelių demonstracinių salių kino tetras. Sara įsivedė Elisoną į fojė ir jiedvi stovėjo, žvelgdamos į afišas su nuorodomis, kuriuo laiku prasideda seansai.

— Ar tu dažnai vaikštai į kiną? — paklausė Sara.

— Nelabai. Kartais per atostogas. Mes nuomojamės į namus vaizdajuostes.

Daugelis filmų buvo visiškai netinkami, ir pažymėti „tik nuo 15-os" ar „tik nuo 18-os". Tačiau vienas atrodė daugiau teikiantis vilčių: komedija pavadinimu *Kreida ir sūris-4*. Afiša nekėlė didelio pasitikėjimo, mat joje buvo pavaizduoti du uniformuoti policininkai, nutaikę vienas kitam į veidą milžiniškus revolverius, o apačioje prierašas: JIE SUGRĮŽO — JIE VĖL TIRIA BYLĄ — IR JIE TRENKTESNI NEI VISADOS! Betgi tai filmas, sumojo Sara, kurį Teris praeitą savaitę tiek išgarbino laikraštyje. „Pramoga visai šeimai": ar ne tokia buvo jo išvada? Ką gi, visą likusią šios popietės dalį ji su Elisona lyg šeima, ir abiem tikrai reikia šiek tiek pramogos. Sara nupirko du bilietus ir jiedvi įėjo vidun.

Kai tik filmas prasidėjo, jau po kelių minučių ji suprato padariusi baisią klaidą. Jis buvo papiktinantis tokia daugybe skirtingų atžvilgių, kad ji kažin ar būtų pasiryžusi nusivesti

bet ką jo pasižiūrėti, jau nekalbant apie jautrią ir nesubrendusią devynmetę mergaičiukę. Esmė buvo ne tiek humoras, nors Elisona sėdėjo nejudėdama ir aiškiai suglumusi per tas scenas, kurios neva turėjusios būti juokingos (pavyzdžiui epizodas, kur dviem policininkams buvo paskirta užduotis lydėti prezidento žmoną pakeliui į sutartą pasakyti kalbą, tačiau taip išėjo, kad policijos būstinėje sočiai pasistiprinę keptomis pupelėmis, jie ištisai gadino orą jos limuzine); nei kaip vienas besikartojančių motyvų filme parodomas siaubingai brutalus elgesys su moterimis (jame buvo viena šalutinė siužeto linija apie neteisingai areštuotą krautuvininką, kurio kukli, padori žmona turėjo atlikti striptizą dviem policininkams, kad išgelbėtų iš kameros savo vyrą; savaime suprantama, sužadinta šios patirties, ji vėliau pasirinko striptizo šokėjos karjerą). O labiausiai Sarą išgąsdino ir privertė raudonuoti iš gėdos, kad šią popietę atsivedė Elisoną į kiną, — filmo pomėgis mirčiai: mėgavosi mirtimi, vaizduodamas šią kaip intermediją, atrakcioną, peną anekdotams ir komišką panacėją. Personažai buvo užmušinėjami, sprogdinami, pašalinami, ištaškomi šratiniais šautuvais — ir visa tai vardan fabulos vystymo ar paprasčiausiai kokios nors šmaikštybės. Atsitiktiniai praeiviai patirdavo nuolatinį genocidą netikėtai sprogstant automobiliams bei pastatams. Vienintelis filmo simpatiškas juodaodis personažas, toks mielas Dėdė Tomas, pagalbininkas herojų, pagal kuriuos vadinosi filmas, buvo smagiai nužudytas, kad suteiktų veiksmui kelių sekundžių trukmės patoso. Šis filmas nėsyk nekilęs iki ko nors aukščiau kaip tik žeidžiančio linksmumo, buvo persunktas mirtimi; prisotintas ir sukrekintas ja.

Negana to, netrukus kava, kurią Sara gėrė Makdonalde, pradėjo spausti jai pūslę.

— Aš tuoj sugrįšiu, — sukuždėjo ji Elisonai, spustelėdama šios alkūnę; o paskiau šlakstydamasi moterų tualete šaltu vandeniu veidą, nusprendė, kad ir kaip ten būtų, su tokia pačia sėkme jos gali išeiti iš filmo dabar pat. Kokia prasmė pratęsti kankynę?

Popieriniais rankšluosčiais Sara nusisausino veidą ir sugrįžo į savo vietą. Bet Elisonos nebebuvo.

*

— Punktualus, pone Vortai, — pritariamai linktelėjo daktaras Dadenas, pasižiūrėdamas į laikrodį, kai Teris sėdosi priešais jį. — Punktualumas — raktas į organizuotumą. O šis — raktas į sėkmę. Malonu matyti, kad jūs šiuo klausimu mano pusėje. — Jis išjungė savo portatyvų kasetinį magnetofoną (kuris grojo kažkokią bedvasę, neraiškią klavesino muziką) ir pridūrė, veikiausiai pačiam sau: — Tas atlikėjas nepaiso metronomo ženklų. Paprasčiausiai jų nepaiso.

Šitaip palengvinęs širdį, jis įsitaisė prie rašomojo stalo ir džiugiai nusišypsojo savo pacientui, kuris atsakė blankia šypsena. Iš tikrųjų tai šis anaiptol nesijautė gerai. Pasivaikščiojimas uolomis, užuot suteikęs jėgų, fiziškai išsekino: jis nė neįsivaizdavo esąs tokios prastos formos. Pusantro puodelio kavos, išgertos šįryt, tebeveikė galingai, ir jo protas dirbo su energija, kuri trikdančiai neatitiko galūnių nuovargio: o labiausiai jis nepajėgė pamiršti tos vertingos fotografijos, kuri galbūt kur nors jo londoniškiame bute, o galbūt ir ne. Ir galiausiai — o tai buvo blogiausia — jo galvoje ėmė šaknytis dvejetas nerimą keliančių minčių, susijusių su daktaru Dadenu. Pirmoji: sprendžiant iš maišelių po akimis, daktaras, matyt, nepakankamai gauna pamiegoti. Antroji dar labiau verčianti susirūpinti: tasai komplimentas dėl punktualu-

mo, išsakytas kur kas širdingesnėmis ir prielankesnėmis intonacijomis nei paprastai, Teriui sukėlė baisų įtarimą, kad imąs patikti daktarui Dadenui.

Šis įtarimas tuojau pat buvo patvirtintas tolesnės šio kalbos.

— Jūs čia jau šiek tiek ilgiau nei savaitę, pone Vortai, ir todėl man atrodo tinkamas laikas trumpai apžvelgti mūsų *modus operandi**. Aš šitai sakau, nes maniau, kad pagrindinė jūsų atsilankymo nauda — man kaip tyrinėtojui — bus galimybė įvertinti, kokią įtaką sapnų turiniui turi per tokį trumpą laiką tiek daug pamatytų filmų patirtis. Tačiau, kadangi jūs išvis nesapnavote, tą padaryti, aišku, buvo neįmanoma.

— Gal aš ir nesapnavau, — atsakė Teris, — bet jaučiuosi kitaip. Labiau pailsėjęs.

— Šitai manęs nestebina. Jūs *pradedate* miegoti daugiau. Pavyzdžiui, praeitą naktį išbuvote aštuoniolika minučių antroje stadijoje.

Iš teisybės nieko nesuprasdamas, Teris linktelėjo.

— Juk malonus pojūtis — ar ne? — šitas suvokimas, jog jautiesi pailsėjęs.

— Na... taip, — sutiko Teris, šiek tiek nustebęs.

— Aišku. — Atrodo, ne tokio atsakymo daktaras Dadenas laukė ar tikėjosi. Tad pasilenkė į priekį ir prašneko su tam tikru entuziazmu. — Nebijau jums pasakyti, pone Vortai, kad jūs pranokote mano lūkesčius ir pasirodėte esąs kur kas nepaprastesnis bandinys nei aš įsivaizdavau. Tiesą sakant, pradedu save klausinėti, ar tik jūsų atvejis nebus unikalus miego tyrimų analuose. Ir štai ką norėčiau jums

---

* darbo metodus *(lot.)*.

pasiūlyti, — toliau *pakviesti*, kad liktumėte šioje klinikoje tiek ilgai, kiek pageidausite. Kaip mūsų svečias. Ir kad tie „pasikalbėjimai", kaip aš juos gan formaliai pavadinau taptų... na, ne tokie formalūs.

— Ne tokie formalūs?

— Draugiškesni. Panašesni į... pašnekesius. Tokiu būdu...

— Tokiu būdu jūs tikitės man įsiteikti ir tuo palenkti, kad pasilikčiau. Ir tuomet jūs kaip tyrinėtojas galėsite laisvai naudotis manimi kaip bandiniu.

— *Labai* ciniškas požiūris.

— Galimas daiktas. — Rasi, paprasčiausiai todėl, kad jautėsi toks silpnas ir uždusęs, Teris nejučia ėmė minkštėti daktaro Dadeno atžvilgiu. — Taigi dėl tų pašnekesių: ar galime čia įsivaizduoti abipusį keitimąsi informacija? Šiaip ar taip, iš manęs tikimasi, kad parašyčiau apie šią įstaigą.

— Be abejo. Be abejo. Man išties malonu girdėti, kad manote mūsų darbą galint būti įdomų visuomenei. Ir aš galiu jums padaryti laisvai prieinamą — žinoma, protingose ribose, gerbiant mūsų pacientų konfidencialumą...

— Žinoma.

— Taigi: norite ko nors paklausti, kad reikalas pajudėtų į priekį?

— Taip, noriu, — atsakė Teris. — Daug ko.

— Tad klauskite.

— Gerai. — Teris atsilošė kėdėje, bandydamas dėtis, kad kaupia mintis. — Taigi... pavyzdžiui, jūs pasakėte, kad mano atvejis gali būti unikalus. Su kuo būtent jį lyginate?

— Man galvon ateina du palyginimai, vienas iš jų profesionaliai dokumentuotas, kitas — ne. Septyniasdešimtmetė apylinkės medicinos sesuo, jau pensininkė, žinoma tiktai kaip mis M., praleido keletą naktų geros reputacijos miego laboratorijo-

je, ir buvo nustatyta, kad naktį ji miega tik vieną valandą. Jos požiūris į žmones, kurie miega ilgiau, buvo gana niekinamas: laikė, kad visi jie tinginiai ir dykinėtojai. Galbūt iš dalies ji buvo teisi. — Jis trumpai nutilo, paskiau dėstė toliau: — O dar įstabesnis buvo plačiai išgarsintas Londono našlaičių prieglaudos direktoriaus atvejis. 1974-aisiais metais jis teigė neva miegodavęs, kai pasibaigė karas, vos po penkiolika minučių per parą. Šitai tačiau nebuvo niekad patikrinta, nes jis griežtai atsisakydavo apsilankyti laboratorijoje. Ilgiausio nepertraukiamo bemiegio periodo rekordas priklauso Rendžiui Gardneriui iš San Diego: 1965-aisiais, būdamas septyniolikmetis, jis išbuvo be miego du šimtus šešiasdešimt keturias valandas. Jo motorinės ir fizinės funkcijos, regis, visai nepakito, ir paskutiniosios savo išbandymo nakties trečią valandą paryčiui jis žaidė krepšinį ir laimėjo. Bet aš spėju, pone Vortai, kad jūs lengvai sumuštumėte tą rekordą, jeigu tik sau nežiniomis jau nesate to padaręs. Aš tikrai žinau, kad jūs šioje klinikoje jau daugiau kaip du šimtai valandų ir nepažengėte toliau antros miego stadijos.

— Gal man paaiškintumėte, kaip tos stadijos veikia: aš nelabai nutuokiu.

— Tai labai paprasta. Pirma stadija — tai pereinamoji būklė iš budrystės į snūdurį. Jos metu krinta kraujospūdis, sulėtėja pulsas, atsileidžia raumenys. Smegenys šiame etape skleidžia alfa bangas nuo septynių iki keturiolikos ciklų per sekundę dažniu. Ši stadija paprastai trunka nuo penkių iki dešimties minučių, daugių daugiausia. Antra stadija prasideda pasirodant teta bangoms nuo trijų su puse iki septynių su puse ciklų per sekundę, podraug su miego verpstėmis ir K kompleksais. Nakties pradžioje ši stadija irgi trunka vos kelias minutes, o paskiau mes matome pamažu pasireiškiant delta bangų aktyvumą, kuris žymi visiško nesą-

moningumo pradžią. Trečia stadija — tarpinė, kai delta bangos vis dar sudaro mažiau nei pusę iš užrašomų EEG-oje. Ketvirtoje stadijoje delta bangos dominuoja, labai māža kūno judesių ir miegantįjį sunku išbudinti. Ketvirta stadija — giliausioji ir ramiausioji miego dalis: kai kurie tyrinėtojai ją vadina „požievio miegu". Maždaug po pusvalandžio ar trijų ketvirčių valandos tokio miego atsiranda pastebimų kūno judesių ir padėties kaitų. Nutraukus ketvirtą stadiją, miegantysis per labai trumpą laiką grįžta į antrą ar trečią stadiją, o paskiau sparčiai pereina į tai, ką mes vadiname REM* arba paradoksiniu miegu. Faktiškai tai daugiau panašu į būdravimą nei miegą: raumenų tonusas išnyksta, bet pasireiškia smarki smegenų veikla, o akys po užmerktais vokais sukinėjasi iš vienos pusės į kitą. Šis visas ciklas, nuo pirmos stadijos iki REM, trukęs apie devyniasdešimt minučių, pasikartoja su kai kuriomis variacijomis apie keturis ar penkis kartus per naktį.

— Kokiomis variacijomis?

— Visų pirma, dominuoja ketvirtos stadijos miegas. Toliau nakties metu REM periodai vis ilgėja ir ilgėja. Todėl kai kurie tyrinėtojai mano, kad ketvirta stadija yra kaip tik tai, ko iš tikrųjų reikia smegenų atsinaujinimui, o sapnai, generuojami paradoksinio miego metu — ypač anksti rytą — yra tik reiškinys, susimanytas smegenų, kad turėtų ką veikti, kol kūnas tebesiilsi.

— Bet iki šiol aš nepasistūmėjęs toliau antros stadijos — tiesa?

— Stebėtina, tačiau taip.

— O kada aš galiu tikėtis, kad vėl pradėsiu sapnuoti?

* rapid eye movements — greiti akių judesiai *(angl.)* — *med. term.*

— Veikiausiai, kai pereisite į paradoksinį miegą: jeigu tik šitai kada nors atsitiks. — Davęs Teriui keletą mirksnių suvokti informaciją, daktaras Dadenas varė toliau: — Aš prieš jums atvykstant, pone Vortai, susikūriau dar vieną prielaidą — labai naivią. Spėjau, kad kaip kiti mano pacientai, atvykstate čia vildamasis, jog aš išgydysiu jus nuo nemigos: išrašysiu raminamųjų, ciklopirolonų, dar ko nors. Aš neįsivaizdavau... — ir dabar daktaras pažvelgė į jį kitaip — tiriamai, — ...kad jūs ir aš žiūrime į miegą vienodai. Kad mudu esame... sąjungininkai, tarkime.

Teris šiek tiek pasimuistė.

— Nesu tikras, ar gerai suprantu...

— Leiskite man suformuluoti kitaip, — tarė daktaras Dadenas ir mašinaliai pasitrynė akis. — Kaip manote, ar būtumėte pasiekęs savo kaip žurnalisto karjeroje tiek daug, jeigu pastaruosius dvylika metų būtumėte miegojęs po aštuonias valandas per naktį?

— Ne, turbūt nebūčiau. Kaip laisvajam žurnalistui tai teikia man didelį pranašumą — gebu būti dvigubai produktyvesnis už bet kurį kitą.

— Būtent! Būtent! O tuo tarpu čia, pone Vortai, čia jūs tikriausiai galvos netenkat iš nuobodulio. Kiaurą naktį pririšiotas prie lovos tais elektrodais.

— Taip, nykoka.

— Tad apie ką galvojate? Kaip save prablaškote?

— Blogiausia, kad neturiu palatoje televizoriaus. Jeigu turėčiau televizorių, būtų visai kas kita. Dabar klausausi savo ausinukų, kai ką užsirašau į mikrokompiuterį. Kartais skaitau.

— Ką jūs skaitote?

— Įvairius žinynus, jeigu tik man pavyksta jų rasti.

Mėgstu sąrašines knygas. Knygas, teikiančias informacijos trupinėlių.

– Neskaitote romanų, biografijų?

– Ne. Nemėgstu tęstinių pasakojimų, nepajėgiu į juos įsigilinti.

– Bet jūs mėgstate filmus?

– Taip.

– Beje, apie juos... – Daktaras Dadenas ištiesė ranką ir nuo lentynos už savęs nukėlė dėželę su aplankais. – Anądien aš buvau apstulbintas, kad nepažinote Lornos, mūsų laborantės, nors buvote dusyk su ja supažindintas. Padedamas savo kolegų iš universiteto Kino meno fakulteto sugalvojau nedidugą eksperimentą. Jūs ne prieš, jeigu išmėgintume jį?

– Labai prašom.

Daktaras Dadenas atvertė aplanką ir išėmė pluoštą fotografijų.

– Noriu pažiūrėti, kiek iš visų šitų sugebėsite identifikuoti, – tarė jis ir padavė pirmąją. – Nieko neprimena?

Teris įsistebeilijo į nuotrauką ir susiraukė. Veidas kažkoks tolimai pažįstamas, ir vaizdas sukinėjosi kažkur visai netoliese jo sąmonės, bet abu galiausiai išslydo jam iš atminties.

– Ne. Labai gaila.

– Tai daktaras Goldsmitas, mūsų neurologas. O šita?

Antroji fotografija nesukėlė jokių problemų.

– Stivas Basemis. *Baseino šunyse* jis buvo ponas Pinkas, taip pat vaidina vieną iš pagrobėjų *Farge*.

– Labai gerai. O šita?

Teriui vėl nepasisekė identifikuoti nuotraukos. Tai buvo Lornos fotografija.

– O čia?

– Rėjus Liota iš *Neteisėto įrašo* ir *Kai kas beprotiška*.

— Na, dar pora. Kas čia, kaip jums atrodo?

Teris dabar suprato, kurlink krypsta bandymas ir prie kitos nuotraukos pasistengė susitelkti. Šįsyk veidas buvo tikrai pažįstamas; jautė, kad kažkodėl šis turėtų būti įstrigęs jo sąmonėn giliau nei anie du. Bet vis dėlto gavo pripažinti savo nesėkmę.

— Tai daktarė Medison. Na, dar viena, ir baigsime. Man sakė, kad šitą jums, ko gera, pasirodys sunku atpažinti.

Teriui pasirodė visai nesunku.

— Šelė Hek, — pasakė jis. — Kurį laiką viena iš *Čarlio angeliukų*, ji taip pat vaidino Džerio Langfordo asistentę *Komedijos karaliuje*.

— Puiku, pone Vortai. Puiku. Tiesą sakant, man palengvėjo. Iš pradžių pamaniau, kad jums galbūt rimta atminties netektis, bet problema aiškiai lokalizuota. Dvylika metų! — Jis padėjo fotografijas atgal į aplanką ir pažvelgė į Terį pastebimai suspindusiomis akimis — triumfuojančiomis, savininkiškomis. — Dvylika metų tik su selektyviu atminties pažeidimu. Tikiuosi, jūs suvokiate, koks dėl to esate ypatingas. Tikiuosi, suvokiate, koks esate svarbus.

— Nelabai jaučiuos tuo tikras.

Daktaras Dadenas ir toliau sužavėtas lingavo galvą. Kažkurį bjaurų mirksnį Teris pamanė, kad šis pasilenks per stalą ir apkabins jį.

— Aš iš jūsų tiek daug sužinosiu, pone Vortai. Labai labai daug. — Atgijęs jis pašoko ant kojų. — O kol kas eime su manimi. Kai ką norėčiau jums parodyti; žinau, kad tai sudomins jus.

Teris visai nenutuokė, kur daktaras Dadenas jį veda — juodu paliko kabinetą ir perkirto akmeninėmis plytelėmis klotą vestibiulį. Jo nuostabai daktaras atidarė kažkokias

duris po pagrindine laiptine ir nusileido į pusrūsį, kurį Teris prisiminė kaip drėgną, apleistą, nemalonų ir retai lankomą studentų. Tačiau dabar kalkėmis baltintos sienos ir liuminiscencinės lempos sudarė šviesumos, švarumos, netgi sterilumo įspūdį. Garsiai dundėjo skalbimo mašinos ir džiovintuvai.

— Mes nusprendėme čionai apačioje įrengti skalbyklą, — paaiškino daktaras Dadenas. — Netgi mokslo šventovėje, kaip matote, tenka pasirūpinti praktiškais dalykais. Tačiau ne tai aš norėjau jums parodyti.

Jis nusivedė Terį į pat koridoriaus galą, kur kelią jiems tvirtai užtvėrė sunkios metalinės durys su užrašu: „DRAUDŽIAMA ZONA. TOLIAU EITI LEIDŽIAMA TIK TURINČIAM TEISĘ PERSONALUI". Jos buvo užrakintos elektronine šifrine spyna. Daktaras Dadenas surinko klaviatūroje šešis skaitmenis.

— Taigi: jūs nepavadintumėte savęs sentimentaliu žmogumi, ką? — paklausė jis Terį. — Arba jautriu?

— Anaiptol.

Daktaras Dadenas nusišypsojo:

— Ir aš taip maniau, — tarė, nuspaudė du paskutinius skaičius, palaukė atsakomojo trakštelėjimo, paskiau stumtelėjo, plačiai atidarydamas duris.

9

Pliažas buvo mažai lankomas ir tepasiekiamas stačiu siauru takučiu, negrabiai iškirstu bemaž vertikalioje uoloje.

Iš pliažo buvo matytis uolų viršuje prigludęs Ešdaunas — saulėtą dieną pilkas ir beformis.

Iš Ešdauno galėdavai įžiūrėti figūras pliaže, bet sunku būdavo nustatyti jų tapatybę.

Robertas žengė takučiu pirmas, nešinas krautuviniu maišeliu, iki viršaus prikrautu maisto, gėrimų, knygų ir žurnalų. Sara ėjo gale, su kastuvėliu rankoje ir užkabinta ant peties kuprine, kurioje buvo rankšluosčiai ir maudymosi kostiumai. Rubė tapeno viduryje: ji nešėsi kibirėlį.

Gavęs lydėti šiuo maršrutu vaiką, Robertas susivokė, kad čia pavojingiau ir daugiau nelygumų nei jo prisiminta iš anksčiau. Kartkartėmis jis atsigręždavo ir paimdavo Rubę už rankos, padėdamas mergytei įveikti kokį nors staigų nuolydį, kokį nors plyšį takutyje, kur buvo ištrupėjęs perdžiūvęs smėlėtas gruntas. Vienoje vietoje mergytė prarado pagrindą po kojomis, paslydo ir mažne nuvirto nuo takučio krašto, bet Robertas spėjo laiku ją sugriebti; ir nors pati Rubė atrodė nė kiek nesutrikdyta to nutikimo, Robertas vėl suabejojo, ar tik jie neviršijo savo kompetencijos, pasiimdami mergytę pliažan, ar neužsimojo daugiau nei iš tiesų galėjo susidoroti. Jam tatai buvo visiškai nauja patirtis — imtis atsakomybės (kad ir pasidalytos perpus bei laikinos) už šios mažos ir pažeidžiamos būtybės gerovę. Suvokimas, kad ji absoliučiai nė kiek nesvarstydama pasitiki juo, sruveno kūnu nelyginant elektra, sukrečiančiai ir nuostabiai.

Taip pat nuostabi ir aplinkybė, — visai netikėta, — padėjusi šiai stebuklingai dienai įvykti: tai, kad šalia nebuvo Veronikos. Vietos mokyklose ėjo trimestro vidurys, ir jinai su Sara savanoriškai sutikdavo prižiūrėti Ešdauno ūkvedžių, ponų Šarpų vaiką. Kai kada šiems prisireikdavo, kad kas nors pažiūrėtų aštuonmetę dukterį Rubę, nes ponia Šarp neseniai buvo apsiėmusi popietėmis dirbti valytoja kaimyniniame miestelyje. Dvejetas studenčių parsivesdavo Rubę į savo kambarį, kurį jiedvi dabar dalijosi drauge, ir kol viena dirbdavo prie seno

pušinio stalo užsigvembusi viršum krūvos rašomojo popieriaus ar bibliotekos knygų aptriušusiomis nugarėlėmis, antra padėdavo mergytei spręsti paveikslėlines dėliones, garsiai skaitydavo ar tupėdavo sukryžiuotomis kojomis ant grindų ir žaisdavo su ja kortomis „alkaną lapę" ir žodžių loto ar sėdėdavo prie gaubtinio lango, atsiveriančio į okeaną, žaisdamos ant aprasojusio stiklo nuliukais ir kryžiukais.

Tačiau tuo pat metu Veronika buvo bepaliekanti savo kaip režisieriaus asistentės pareigas šio semestro *Arturo Ui* pastatyme ir šiandien ji nusprendė, kad ilgiau nebegali išsisukinėti nuo darbo. Buvo vienas gegužės ketvirtadienis, ir oras ką tik persimainė: staiga atšilo taip, jog visai panėšėjo į vasarą, jokio vėjo dvelksmo, dangus be mažiausio debesėlio, tokio mėlsvio, koksai būna liepsnos apačioje. (Į popietės pabaigą Sara, nutraukusi ilgą tylą, pažvelgs aukštyn ir pacituos šešis žodžius iš romano, kurį skaitė: „taip ramu, taip sustingę tartum mirtis" — ir praėjus daugeliui metų Robertas prisimins tuos žodžius, kurie visados neišvengiamai sugrąžindavo atmintin tikslią tos dienos esmę ir pobūdį.) Pro savo paties kambario langą Robertas jau kurį laiką be minčių žvelgė į šį melsvį, kai išgirdo Sarą pasibeldžiant į duris (jis visados atpažindavo, kad beldžiasi Sara), ir ši pasirodė ant slenksčio su įsikibusia į ranką Rube. Atėjo pasiteirauti, ar jis negalėtų trumpai pasergėti mergytės: tik valandą, kol ji baigs šį bei tą konspektuoti. Tačiau tos valandos pakako, kad Robertas ir Rubė suregztų planą nueiti į pliažą, tad juodu sugebėjo pastatyti Sarą prieš *fait accompli**, netgi sutaisydami drauge virtuvėje sumuštinius, kol ši nieko nenujausdama sėdėjo viršuje, baigdama rašyti paskutines savo darbo sentencijas. Iš pradžių Sara atmetė pasiūlymą, paskiau šiek tiek suminkštė-

* įvykęs faktas *(pranc.)*

jo ir galiausiai sutiko su juo iš visos širdies. Ponia Šarp buvo jai palikusi raktus nuo savo kotedžo – tokio iš keistų, išdėstytų atskiromis eilėmis terasų – apie pusę mylios toliau keliu nuo Ešdauno, ir kaip tik iš ten jie pasiėmė Rubės kibirėlį, kastuvėlį ir maudymuką, o paskiau patraukė uolų viršun, iš kur ėmė rizikingai leistis žemyn. Apačią pasiekė pusę trijų ir, kaip ir būtų galėję tikėtis eilinę savaitės dieną ne sezono metu, pliažas buvo visiškai tuščias.

Pirmiausia jie ėmė nusirenginėti.

Kaip paaiškėjo, Rubė iš visų trijų mažiausiai varžėsi. Stovėjo rami ir nuolanki, kol Sara atseginėjo jai suknelę ir guviai padėjo apsivilkti mėlynbaltį maudymuką. Pačios Saros maudymosi kostiumėlis buvo tamsiai mėlynas, vientisas, su žema iškirpte nugaroje, atidengiančia (kaip Robertas dūsaudamas visados ir įsivaizduodavo) tobulas mentes ir sodrų vienodą, ištisinį įdegį. Atėjo ji su ilgu šviesiu permatomu vasarišku sijonu ir šio nenusivilko. Roberto maudymosi glaudės buvo senos ir šiek tiek per mažos: jis nusimovė kelnes, bet pasiliko su tenisinukais, ir netrukus suprato tai buvus klaida, nes netgi tų neuždengtų Saros kūno dalių pakako, kad sukeltų žaibišką siutinančią erekciją, kurią gavo slėpti, nevikriai pasiversdamas ant šono ir užsimesdamas ant viršutinės šlaunų dalies absurdišką rankšluostį. Todėl Sara juokais pasiteiravo:

– Tau viskas gerai?

– Taip. Taip, tvarka.

– Neatrodai labai patogiai, štai kas.

Sara paėmė Rubę už rankos ir nusivedė jūros linkui. Vos tik jiedvi nutolo per saugų atstumą, Robertas nusiėmė rankšluostį ir su atvira neapykanta dėbsojo į gumbą glaudėse iki tas neatslūgo. Koks jam nekenčiamas, bjaurus buvo tas idiotiškas organas su be galo nuspėjama tipiška elgsena, pasto-

viomis nelyginant roboto reakcijomis į gerai pažįstamą vizualinių dirgiklių diapazoną. Sara veikiausiai pastebėjo: dėl to nereikėjo abejoti. Jam ėmė dilgčioti pakaušį. Kraujas plūstelėjo veidan.

Šią popietę atoslūgis buvo pasitraukęs labai toli. Rubės ir Saros balsai vos girdėjosi nelyginant tolima muzika. Nebuvo jokio vėjelio, kuris atpūstų garsus jo linkui.

Robertas pasižiūrėjo į knygas, Saros atsineštas į pliažą. Rozamondos Lėman romanas — šią autorę jis jau išmoko atpažinti (Veronika įsigydavo pirmuosius jų leidimus); taip pat keistas tomelis, sudarytas, atrodė, vien tik iš trumpų skirsnių, padalytų į poskyrius su antraštėmis, kaip antai: „Atsiribojimas", „Savasis aš" ir „Susitaikyti su tuštuma". Jis perskaitė kelias eilutes ir pamatė susidūręs su painia, abstrakčia, sunkia kalba, kuria, regis, buvo išdėstyta nemaža religinių ir teologinių sentencijų. Jis pažvelgė į knygos titulinį puslapį: *Rimtis ir palaima*, autorius — Saimona Veil, o po pavadinimu mėlynu rašalu įrašyti žodžiai:

Sarai. Atleisk, kad užverčiau tave visais tais akivaizdžiais ženklais. Čia — ne toks akivaizdus. Su meile — Roni.

Robertas paskubom ėmėsi sklaidyti kitus puslapius.

Sara ir Rubė, atrodo, išdykavo. Pasikaišiusi sijoną, Sara buvo įsibridusi seklumėlėn ir kojomis taškė vandenį į Rubę, kuri klykavo ir krizeno. Paskiau pasigirdo garsesnis tekštelėjimas — tai Rubė pusiau parkrito, pusiau pati pūkštelėjo vandenin. Vėl krizulys. Ar moka ji plaukti? Jis nė nepagalvojo paklausti. Sara tikriausiai bus tą sužinojusi, prieš pasiimdama mergytę prie jūros. Be abejo, joms abiem niekas negresia.

Robertas pagalvojo: štai, matyt, kaip būna, kai turi šeimą. Žmoną ir vaikų. Nerimas ir atsakomybė, kurie nuolatos tave lydi.

Aptikęs knygoje poskyrį, pavadintą „Meilė", jis ėmė skaityti. Didžiuma to buvo miglota, ir vis dėlto žodžiai tartum persunkti kažkokios trikdančios, hipnotizuojančios įtaigos, o kartkartėmis jį apstulbindavo netikėto minties aiškumo fragmentai:

...Tą dieną, jeigu tik tokia kada nors ateis, kai tau bus padovanotas tikras jausmas, neliks prieštaros tarp vidinės vienatvės ir draugystės, — visiškai atvirkščiai. Kaip tik pagal šį neklystamą požymį tu jį ir atpažinsi.

Vanduo, matyt, buvo šaltas: Sara ir Rubė jau paliko jūrą ir žengė atgalios jo linkui. Rubė kaip padūkusi lakstė zigzagais, vis perkirsdama Sarai kelią.

...jeigu tik tokia kada nors ateis...

Robertas stebėjo besiartinančią Sarą ir šįsyk nepajuto nieko sau krustelint tarp kojų. Susivokė, kad iš tikrųjų niekad anksčiau jam neteko stebėti jos einančios. Turėjo dailias gražiai susiformavusias kojas, judesiai atrodė neįtikėtinai lengvi ir grakštūs. Nekreipė dėmesio į Rubės pastangas ją išblaškyti ir artindamasi šypsojosi Robertui. Šypsena buvo kažkokia rimta, mąsli. Šis ramumo ir melancholijos, lengvumo ir svarumo derinys giliai persmelkė Robertą, ir jam buvo sunku irgi atsakyti šypsniu.

— Rimtis ir palaima, — pratarė ji, prisėsdama greta jo.

Kaip tik apie tai jis mąstė. Apstulbęs, kad jo paties minčių tėkmė susilaukė tokio tikslaus atgarsio, tepajėgė išstenėti:

— Ką?

— Tu skaitai mano knygą: *Rimtis ir palaima.*

— Ak, taip. Taip, tiesa. Bent mėginu skaityti.

— Aš dar jos neskaičiau. Tai Roni dovana.

— Taip, aš mačiau.

— Paskaitysi man? — paklausė Rubė, stovėdama ties jais ir šnairom žvelgdama į knygos viršelį, lyg iš tos daug nesitikėtų.

— Manau, tik ne šią, — atsakė Sara.

— Na ir gerai. Vis tiek aš nenoriu klausytis knygos.

— Ką gi norėtum, mano meile?

— Tiesą sakant, aš visai patenkintas tik... — pradėjo Robertas ir nutilo, susivokęs, kad klausimas buvo adresuotas ne jam. Išvydęs pralinksmintos Saros žvilgsnį, tylomis nusikeikė. Ką apie save galvoji, jeigu įsivaizduoji, kad ji galėtų tau skirti tokį malonybinį kreipinį? Pasiduodąs fantazijoms. Nebesusivaldąs.

— Norėčiau statyti smėlio pilis, — pasakė Rubė.

— Gerai, — sutiko Robertas, užvis labiausiai stengdamasis paslėpti savo nepatogumą. — Einam, aš tau padėsiu, jei nori.

Juodu drauge nužingsniavo prie ribos, kur sausą smėlį, niekad nepasiekiamą potvynio, ėmė keisti drėgnesnis, kuris labiau tiko kaip statybinė medžiaga. Robertas stebėjo, kaip Rubė, energingai pakasusi, dusyk pripildė smėliu kibirėlį ir apvertusi iškepė du kauburėlius, o paskiau atsitraukė, užėmusi kvapą pasigrožėti.

— Va, — tarė.

Robertas linktelėjo.

— Puiku, — ištiesęs ranką, jis paėmė iš jos kastuvėlį. — Dabar mudu pastatysime tikrą pilį. Pirmyn!

Rubė stebėjo, kaip jis užsibrėžia smėlyje apie šešių kvadratinių pėdų plotą, o paskiau iškasa šį kokius keturis penkis colius gylyn, toliau vėl sustumia į padarytą baseiną šiek tiek smėlio, suformuodamas viduryje kokių trijų kvadratinių pėdų salelę.

— Ką tu darai? — paklausė ji.

— Tai bus griovys aplink pilį. Pačioje pabaigoje mes jį pripildysime vandens.

Jis pasiuntė Rubę pririnkti, kiek pajėgs rasti, kriauklelių sienoms ir įtvirtinimams papuošti. Tuo tarpu saloje jisai supylė naują smėlio kalvelę ir pradėjo iš jos formuoti pagrindinę pilies dalį. Nusprendė pastatyti šešis bokštus: keturis apvalius — po vieną kiekviename kampe — ir du keturkampius, kylančius vidury rytinės ir vakarinės sienų. Pagrindinis vartabokštis žvelgs į pietus, jūros pusėn, ir prie jo ves pyliminis kelias, per vidurį pertraukiamas aštuoniabriaunio barbakano. Bus du pakeliamieji tiltai: vienas — saugantis barbakaną, kitas — susisiekiantis su pačiu vartabokščiu.

Kol Rubė sugrįžo su savuoju kriauklelių laimikiu, jis jau buvo beveik baigęs šį darbą; šiame etape abu nusprendė nepaisyti architektūrinės logikos ir statyti bokštą ant bokšto, tad pilis ėmė įžūliai stiebtis į dangų lyg koks nors neįtikėtinas neogotikinio stiliaus vestuvinis tortas. Robertas stovėjo vieną pėdą pastatęs į vandens griovį, kitą — uždėjęs ant pilies sienų ir darbavosi prie viršutiniųjų aukštų, o Rubė tuo tarpu ėmė padenginėti apatines sienas itin storu įvairių kriauklelių — geldelių, spiralių, ragelių — sluoksniu.

— Kas čia buvo? — paklausė ji, mirksniu pertraukdama darbą, nes jos dėmesį patraukė Roberto basa pėda, pavojingai pastatyta virš poternos. Ji lengvai palietė pėdą, perbraukdama pirštu per vis dar violetinį dvigubą randą tarsi citatos kabutes, kur jis prieš kelis mėnesius buvo skustuvu įsirėžęs kulkšnį.

— Ak, tai, — tarė jis, pažvelgdamas žemyn. — Niekis. Įsipjoviau skusdamasis, tik tiek.

— O aš maniau, kad vyrai skutasi tik veidus, — pakomentavo Rubė.

— Teisybė, — sutiko jis. — Dažniausiai. Bet aš, tiesą sakant, skutausi tuomet kojas.

— Kodėl?

— Tikrai nežinau. Šiaip, pamėginau.

Rubė patikliai išklausė paaiškinimą, paskiau žvilgtelėjo į Robertą plačiomis rimtomis akimis ir sugrįžo prie savosios puošybos.

Tarp jos įdomesnių radinių buvo trejetas melsvadryžių geldelių, pora balninių austrių ir puiki „pelikano pėda". Turėjo rieškučias įvairiaspalvių kriauklelių su dar nepažeistais elastingais raiščiais, tad jų porines geldeles galėjai atidaryti it peteliškės sparnus. Spalvų teikė kvahogai, kurių ji rado dešimt ar dvylika: praskyrusi juos, sudėliojo spalvinga vidine puse išorėn, pridurdama karališkojo purpuro štrichą. Dar subtiliau ji išdėstė eilėmis viena ant kitos ciprėjų kriaukleles, kaip atsvarą jų panašiam į tešlos plutą vienodumui, vykusiai pasirinktose vietose prikaišiodama jūrinių ausiniukių, kurių vaivorykštinių atspalvių vidus pagaudavo ir atmušdavo saulės spindulius, todėl visas statinys žybsėjo ir mirguliavo nelyginant fantastiškas miražas. Grąžtines ir sraigtines kriaukles ji pasiliko pilies bokštams, kur tos atrodė nelyginant dailūs vėliavų stiebai — su šventiška puikybe sukosi ir rangėsi dangaus linkui, nejučia Rubei primindami parko atrakcionus, spirališkas rogutes, ledų kūgelius.

Abu sutiko, kad pilis buvo šedevras.

— Ir rytoj ji čia stovės, taip? — paklausė Rubė. — Jeigu tik nelis. Tuomet galėsiu pasikviesti savo draugus, kad jie pamatytų. Siuzę Brigs, Džilę Drin ir Deividą.

— Nemanau, kad stovės, — pasakė Robertas. Jis pataisė vieną aštriabriaunę kriauklelę, kurią juodu panaudojo kaip pakeliamąjį tiltą ir sujudino skaidrų sūrų vandenį griovyje, su-

keldamas raibulius. — Matai, netrukus iki pat čia pakils potvynis ir tada nuplaus pilį. Bent didžiumą jos.

— O! — Rubė labai nusiminė. — Na, tai kodėl anksčiau tu apie tai nepagalvojai?

— Pagalvojau. Tačiau turėjome čia statyti, nes čia geras, drėgnas smėlis. — Jis paėmė kibirėlį ir kastuvėlį, o kitą ranką ištiesė jai. — Na, eime, papasakosime apie mūsų pilį Sarai.

Juodu peržengė šiugždančių jūržolių juostą ir pradėjo bristi per sausą smėlį atgalios, bet Rubė ir toliau niurzgėjo, kodėl jis pasirinko tokią vietą statybai. Bet Robertas nebegirdėjo jos balso, kuris susiliejo su bevėje pliažo tyka, su mirtina pavakarės oro ramuma. Artindamasis prie Saros išdrįso nusišypsoti, kai ši pakėlė akis nuo knygos. Ant pečių buvo užsimetusi susagstomą nertinuką ir pėdomis įsiraususi į smėlį; šįsyk žvelgdamas į ją jisai suprato, — suprato su absoliučiu ir sukrečiančiu tikrumu, — kad jo gyvenime įvykusi baisi permaina; įvykusi jau prieš mėnesius, tądien jo kambaryje, kai ji atėjo dar šlapiais plaukais jo paguosti; tačiau tik šiandien paaiškėjo tikroji tos permainos prasmė ir mastas: per šį vieną užsitęsusį mirksnį jisai sumojo, kad viską padarytų dėl šios moters; imtųsi bet kokio žygio, kažin ką mielai paaukotų...

Tavoji rimtis ir palaima banga pakilo many...

— Ilgai užtrukote.

Žodžiai išgaravo jam iš galvos taip pat greitai ir nesuprantamai, kaip ir atsiradę. Jis juokais nutaisė pasipiktinusį toną.

— Ką tu kalbi? Ar matei, kokia pilis? Tiesiog meno kūrinys.

— Skamba įspūdingai. O tu ką manai, Rube? Tau ji patiko?

Rubė linktelėjo, įsitaisė greta Saros ir patikino:

— Aš sudėliojau kriaukleles.

— Nežinojau, kad jūs abu turite kūrybinių polėkių.

— Ir aš nežinojau, — prisipažino Robertas. — Manau, smėlis mano natūrali terpė.

— Tai tu Smėlčius? — paklausė Rubė.

— Galbūt ir Smėlčius. Galbūt aš ateisiu šiąnakt pas tave, kai tu miegosi.

Sara meiliai pažvelgė į pavargusį Rubės veiduką ir besimerkiančius vokus.

— Kažkaip nemanau, kad tau prireiks laukti nakties.

— Matyt, aš ją išvarginau, — sutiko Robertas.

Neilgai trukus Rubė kietai užmigo, ir kai ji saldžiai, lengvai grimzdo besąmoniškuman, tarp Saros ir Roberto stojo šilta ir draugiška tyla. Tame tuščiame pliaže sėdėdamas greta jos, ne tiek skiriamas, kiek jungiamas to miegančio vaikučio kūnelio, jis jautė, kad niekad dar nebuvo toks artimas su ja. Nuo kaitrios saulės jo mintys maloniai išskydo į tirštą ūką ir jam visai nesinorėjo skaityti: kaip gera paprasčiausiai sėdėti čia, mėgautis šia artumo akimirka, žvelgti į okeaną iki akių sopulio nuo šviesos, atspindimos žaižaruojančio vandens. Po kažkiek laiko jis pastebėjo, kad Sara padėjo knygą į šalį ir taip pat žvelgia į jūrą; melsvai pilkos jos akys buvo blausios iš pasitenkinimo, apgirtusios nuo saulės.

— Apie ką tu mąstai? — paklausė jis.

Sara palaukė, įkvėpė oro.

— Žinai, aš nemėgstu, kai mane to klausia *Roni.*

— Atleisk, nenorėjau lįsti sielon.

— Ne: aš pasakiau, kad nemėgstu, kai mane to klausia Roni.

Kažkaip širdyje Robertas apsidžiaugė tais žodžiais. Jis tuojau pat užsigeidė daugiau.

— Bet ne kai aš?

— Kai aš esu viena su ja, — pamažu tarė Sara, — jaučiu, kad nuolatos bando mane... perprasti. O tu man duodi — na, nežinau — kažkaip erdvės. Vietos alsuoti.

Suvokdamas savo paties drąsą, Robertas pasakė:

— Tai ir yra neklystamas tikro jausmo požymis. Pagal tavo knygą.

— Tikrai?

— „Neliks prieštaros tarp vidinės vienatvės ir draugystės". — Išdrįsęs nueiti tiek toli, jis virpėdamas ryžosi dar vienam žingsneliui. — Tačiau tu vis tiek mieliau būni su ja nei su manimi?

Sara pora sekundžių atlaikė jo žvilgsnį, paskiau nusišypsojo ir vėl nusigręžė į okeaną.

— Jei jau tu klausi, tai aš mąsčiau apie Klėją.

— Klėja?

— Konkrečiai, aš mąsčiau... mąsčiau, kad jeigu būčiau turėjusi seserį dvynę, ir ši būtų pradingusi man esant dar visai mažai ir nespėjus gerai jos pažinti, kažin ar būtų diena, kažin ar būtų minutė, kai aš apie ją nemąstyčiau. Svarstyčiau, kur ji yra, ką veikia. Ar šitaip būna?

Robertas nesumojo, ką atsakyti. Šįsyk niekaip nerado žodžių.

— Matyt, — galiausiai prisivertė ištarti.

— Ar kada nors užsimeni apie ją namuose? Kalbiesi su tėvais?

— Ne, — atsakė jis. — Ne, niekad. — Regis, pasijutęs dėl šios temos nepatogiai, jis vėl pasiėmė *Rimties ir palaimos* tomelį ir pridūrė: — Čia dar kai kas pasakyta... — Pasklaidė knygą, bet jam nepasisekė surasti reikiamą puslapį. — Kai kas apie netektį: kad kai tu ką nors prarandi, kai ilgiesi — kenti, nes iškeliavęs anan pasaulin žmogus tampa

kažkuo įsivaizduojamu, kažkuo nerealiu. Tačiau tavo geismas jiems – ne įsivaizduojamas. Tad štai į ką turi įsikibti: į geismą. Nes šis realus.

Sara susiraukė.

– Galbūt kurią nors dieną tu ją vis dėlto sutiksi. Ji tave susiras; arba tu imsi jos ieškoti.

– Galbūt. – Jis nupūtė kelias smilteles nuo knygos ir užvertė ją. – Juk būtų keistoka, tiesa, visą gyvenimą ko nors geisti ir nieko dėl to nedaryti?

– Esu tikra, kad taip ir atsitiks.

– Taip. Ir aš taip manau.

Uolos šešėlis pailgėjo, prisėlindamas prie jų. Darėsi vėsiau, ir Sarai rankos pašiurpo žąsies oda. Rubė, susirangiusi jai prie šlaunų, mirksnį krustelėjo ir pasimuistė prie Saros kojų, ištikta ne itin stiprių traukulių. Iš burnos jai trūkčiojamai sugargaliavo keli žodžiai. Skambėjo lyg „biskvitai", ar „buvo kitas", ar „Timotis šičia".

– Kaip manai, ji gerai jaučiasi? – paklausė Robertas.

Žodžiai išsiliejo į tylų, nelygų, murmenantį srautą. Frazės formavosi ir skaidėsi; keisti daugiaskiemeniai žodžiai ir neiššifruojami neologizmai tai slūgo, tai vėl sruvo iš pravirų Rubės lūpų. Jos kūnas ilsėjosi, o akys buvo užmerktos, bet kelias minutes per miegą mergytė vis kažką niurnėjo. Sara ir Robertas, abu klausėsi šios somnilokvijos sunerimę, tačiau ir keistai pakerėti, kol pagaliau Rubė nutilo.

– Kaip manai, ar nereikėtų ją pažadinti? – galiausiai paklausė Robertas. – Gal jai priepuolis ar dar kas nors.

– Jai viskas gerai. – Sara palietė Rubės skruostą ir kaktą. Mergytė kvėpavo lėtai ir normaliai. – Gal būtų klaida ją pažadinti. Vis tiek jau greitai einame atgalios. Tada ją ir pažadinsime. – Švelniai, atsargiai ji pasitraukė nuo miegančios

Rubės ir atsistojo. — Na, turbūt reikia nueiti pasižiūrėti to jūsų kūrinio. Kol vanduo jo neapsėmė.

— Norėjau pabūti tau gidu...

— Ne. Tu lik čia ir pasaugok ją.

Robertas stebėjo, kaip ji žengia smėlio pilies linkui, pastelinės sijono ir nertinio spalvos nuo užslenkančių sutemų nupilko ir numelsvėjo; stebėjo, kaip ji eina aplinkui pilį, apžiūrinėdama iš visų pusių sukryžiuotomis ant krūtinės rankomis; stebėjo, kaip pritupia šalia ir iš arčiau tyrinėja meistrystę — dekoratyvų kriauklelių išdėstymą ir išdailintas kuorų detales. Ir kol taip sekė ją akimis, nejučia siekęs ranka jis palietė raudonus it virtas omaras miegančios Rubės plaukus ir prašneko. Troško kam nors pagaliau papasakoti apie savo jausmus Sarai, troško nusimesti emocinę naštą, kurią vos pajėgė pakelti, tad pasirinko šią mažą miegančią mergytę kaip tinkamiausią šiuo metu išlieti savosioms paslaptims.

Taigi jis prabilo:

— Nesuprantu... kaip šitai apskritai galėjo...

*

Rubė šiek tiek paverkė, išvydusi pusiau nuplautą savąją pilį — bokšteliai ir vartai besiveržiančio, šniokščiančio vandens buvo paversti beforme tyre; bet apskritai mergytė pasirodė labai šauni ir rado apie ką kita mąstyti bei kalbėti, kai Robertas ir Sara lydėjo ją atgal aukštyn uolų takučiu. Buvo jau labai pavargusi, ir paskutinę kelio dalį, kur takutis buvo platus ir pakankamai lygus, Robertas ją nešė. Po to kompanija iširo. Robertas sugrįžo į Ešdauną, kur jis turėjo susitikti su Teriu, o Sara su Rube vienos eismo krypties keliu pasuko į pastarosios namus. Jau leidosi sutemos ir mergytė tvirtai laikėsi įsikibusi jos rankos.

— Tikiuos, tavo motina nebus susirūpinusi, — tarė Sara. — Mudvi pareisime vėlokai.

— Ne, nebus, — nerūpestingai numojo Rubė.

— Tau šiandien buvo smagu?

— Taip. Pati geriausia iš visų dienų.

— Puiku. Aš džiaugiuosi. Tik gal nereikėjo taip ilgai užsibūti.

— Man atrodo, kad buvome *negana* ilgai, — pasakė Rubė. — Norėčiau, kad būtume ten pasilikę visą naktį.

— Nekvailiok. Esi jau pavargusi.

— Aš visai nepavargusi.

— O kodėl pliaže užmigai, a?

Rubė mirksnį pritilo; paskiau šiek tiek sudomintu tonu pasakė:

— O aš ir nežinojau, kad buvau užmigusi.

— Na taip, buvai, — patvirtino Sara. — Ir tu triukšmavai.

— Triukšmavau? Nori pasakyti, aš kalbėjau?

— Turbūt galima pavadinti tai kalba, — Sara nustebo, kad Rubė suprato tai tartum kaip visai natūralų dalyką. — O ką, ir anksčiau tau taip būdavo?

— Nuolatos, mamutė sako. Jai buvo dėl to neramu, tad nuvedė mane parodyti daktarui, bet šis pasakė, kad jai nėra ko nerimauti.

— Ir apie ką tu kalbi pro miegus?

— Mamutė sako, visokius niekus.

Jiedvi pasuko už kampo ir dabar jau matėsi kotedžai — iki jų liko vos keli šimtai jardų.

— Jeigu aš turėčiau dviratį, — pasakė Rubė atsisukdama ir pažvelgdama į Ešdauną — ryškų siluetą atgalios horizonte, — galėčiau visą laiką atvažinėti ir lankyti tave, ar ne?

— Tačiau tu neturi dviračio, — priminė Sara.

— Aš užsiprašiau. Netrukus mano gimtadienis.

— Ir ką pasakė tėvai?

— Pasakė, kad tam reikia daug pinigų.

— Na, veikiausiai tai tiesa.

— Taip, bet aš tikrai, tikrai noriu dviračio. Ne truputėlį. Jeigu turėčiau dviratį, — pasakė ji, — galėčiau atvažiuoti pas tave, ir judu su Robertu kasdien mane vestumėtės į pliažą. Išskyrus tada, kai aš būnu mokykloje.

— Tau greit nusibostų, jeigu mes kasdien ten eitume, — pasakė Sara. — Bet mes dar nueisime. Nueisime kitąsyk vėl. Kitąsyk galėtume nueiti su Veronika.

— Ar ji moka statyti smėlio pilis? — paklausė Rubė.

— Tikriausiai.

— Tokias pat kaip Robertas?

— Turbūt didesnes ir gražesnes.

Rubei aiškiai buvo sunku tuo patikėti. Šiaip ar taip, ji nesidavė taip lengvai nukreipiama į šalį.

— Bet aš *vis tiek* noriu dviračio, — tarė ji. — Šįvakar vėl jos paprašysiu.

Sarai toptelėjo planas: planas gerokai šelmiškas. Atėjo galvon gana netikėtai, ir ji vis svarstė, perkratinėjo mintyse, — šiek tiek pati nustebusi, — iki jiedvi pasiekė vartukus Šarpų sodo gilumoje. Rubė juos atidarė ir jau buvo bepuolanti prie paradinių durų, bet Sara sulaikė ją už peties.

— Paklausyk, — tarė ji ir prisėdo ant vienos iš žemų sienelių, einančių abipus sodo takučio — šitaip jos ir Rubės veidai atsidūrė viename aukštyje, sąmokslininkiškai arti vienas kito.

— Ką? — paklausė Rubė.

— Štai ką tu turėtum padaryti, — sukuždėjo Sara, — jeigu nori to dviračio.

Rubė laukė užėmusi kvapą.

— Turi jo paprašyti *pro miegus.*

Suglumusi pauzė.

— Pro miegus?

— Taip. Tavo motina yra girdėjusi, kaip kalbi pro miegus, tiesa?

— Mm...

— Tad kai kitą sykį ji ateis naktį pas tave į miegamąjį, tu apsimesk, kad kalbi pro miegus — gerai? — ir daug šnekėk apie tai, kaip nori to dviračio.

Rubė ramiai pažvelgė jai į akis.

— Bet kodėl aš negaliu jo paprašyti, kai nemiegu?

— Todėl, kad jeigu tu kalbėsi apie jį pro miegus, motina supras, jog tu tikrai jo nori. Supras, kaip tau tai svarbu. Tad *privalės* nupirkti jį.

Šlakuotame Rubės veide pamažu ėmė ryškėti supratingumas, tad Sara skubėjo užbaigti reikalą iki galo.

— Ji turės tavimi patikėti. Supras, kad tai tiesa. Kadangi niekas... — (ir iš daugelio keistų dalykų, Rubės tądien išgirstų, tai buvo antrasis, kurio ji niekad nepamirš) — ...niekas pro miegus nemeluoja. Juk taip?

*

Kitas dalykas, kurio Rubė niekad nepamirš — tai Roberto balsas, kai jai kalbėjo tą pavakarę, manydamas, kad ji miega, o iš tikrųjų buvo ką tik pabudusi nuo atsargaus Saros judesio stojantis. Jo balso, kai kalbėjo jai tyliai, bemaž negirdimai apie kažką tokio, ko ji nesuprato. Jo balso, tariančio:

— Nesuprantu... kaip šitai apskritai galėjo...

O paskiau:

— Aš niekad nieko taip netroškau...

Ir dar, po gilesnio ir ilgesnio atodūsio:

— Aš niekad nieko taip netroškau, Rube... Tu nepyksti, jeigu aš tau tai sakau?.. Ką gi, galiu tau pasakyti... Kol tu miegi, nes tuomet... Mano paslaptis bus saugi... Nors kažin, ar tai jai paslaptis... Ar dar kam nors... Ne tai, kad kas nors kita būtų svarbu... Ką jie mano...

— Rube...

— Aš dar jaunas... Nors tau aš turbūt atrodau senas, labai senas... Bet aš jaučiuosi jaunas... Arba jaučiausi iki... Pastarojo meto... Bet kad ir taip... Kad ir taip, aš *žinau*... Ar bent įsivaizduoju...

— Aš negaliu įsivaizduoti... Kad kada nors... Netrokščiau jos...

— *Kada nors*...

— Nors galbūt... kai išmuš valanda, kai ateis vakaras...

— Betgi dabar ir *yra* vakaras...

— Esmė ta...

— Žinoma, tu teisi... Aš *iš tiesų* jaunas, *gali* būti kitų... Bet asmeniškai... Negaliu to įsivaizduoti... Ir bet kuriuo atveju... Bet aš to nenoriu... Aš noriu... Aš *privalau* laimėti... Kaip nors *palenkti* ją į save... Ir jeigu...

— Matai... Jeigu ji nemyli manęs dabar... Jeigu ji negali mylėti manęs tokio, koks esu... Tuomet tvarka... Nes ir aš negaliu... Jeigu ji negali manęs mylėti... Tuomet ir aš negaliu savęs paties mylėti...

— Ir nėra nieko... Visiškai nieko, Rube... *Ko* aš nepadaryčiau... Kad tik ji imtų trokšti...

— Supranti? Tu tiki tuo? Ar žinai, ką aš?..

Ir tuomet Robertas nutilo, nes pažvelgęs žemyn pamatė, kad Rubė, kurią jis manė miegant, visai nemiegojo. Gulėjo ramut ramutėlė, bet jos galūnės buvo pastyrusios ir įsitempusios, o akys atmerktos, atmerktos taip plačiai

•

10

plačiai, ir įvedė Terį į užtemdytą kambarį, kuriame tarp savęs varžėsi, stengdamiesi vienas kitą nustelbti, dvejetas garsų: žemas dūzgesys, lyg veiktų koks neaiškus elektros prietaisas, ir kažkokia tyli bėgionė – pastovus smulkių skubrių žingsnių tapenimas, kuris tartum sklido iš visų pusių. Daktaras įjungė palubės apšvietimą ir Terio akims atsivėrė tokia scena:

Patalpa nebuvo didelė – maždaug tokio pat dydžio kaip Terio palata su langais į okeaną – ir turėjo dvylika staliukų, sustatytų trimis eilėmis po keturis. Ant kiekvieno staliuko stovėjo po didelį ketvirtainį stiklinį indą. Teris įdėmiau įsižiūrėjo į pirmąjį iš jų. Jo pagrindą sudarė seklus vandens baseinas, o vos colį virš šio buvo kažkas panašaus į sukamąjį diską, maždaug pėdos skersmens. Indas buvo padalytas pusiau stikline pertvara, ir kiekvienoje pusėje buvo po baltąją žiurkę, prie kurios galvos buvo prijungti elektrodai, o šie savo ruožtu buvo sujungti su vieninteliu pagrindiniu kompiuteriu patalpos viduryje. Diskas pamažu sukosi, tad žiurkės turėjo pastoviai judėti, antraip būtų nublokštos į vandenį, susidūrusios su stikline pertvara. Žiurkės atrodė ryškiai skirtingos sveikatos: viena buvo švari, liekna, gyvų akių, antrosios – kailis nušiuręs ir plinkantis, o akys neramios ir pasruvusios krauju.

– Na, pone Vortai, ką pasakysite? – suspindęs išdidumu paklausė daktaras Dadenas, iškilmingai žingsniuodamas tarp stiklinių indų. – Būtų labai įdomu išgirsti jūsų pirmuosius įspūdžius.

– Įstabu, – atsargiai pratarė Teris, pritūpęs iš arčiau pažiū-

rėti kenčiančių gyvūnų. — Nesu regėjęs ką nors tokio... visai...

— Manau, eksperimento principas visiškai aiškus. Išties elementaru.

— Užmiršote, kad — skirtingai nuo jūsų — aš niekad nebuvau mokslo žmogus. Gal šiek tiek man padėtumėte.

— Žinoma. — Daktaras Dadenas įjungė kompiuterio monitorių, ir po kelių sekundžių ekraną užpildė dantytos, nuolat besikaitaliojančios linijos, horizontaliai slenkančios mėlyname fone. — Visi dvidešimt keturi gyvulėliai šioje patalpoje prijungti prie kompiuterio, — paaiškino jis. — Juo užrašomi elektroniniai impulsai iš jų smegenų — kaip ir tuo prietaisu, kuriuo buvo užrašinėjama kasnakt jūsų paties smegenų veikla. Šis, tačiau, šiek tiek sudėtingesnis. Aš pats atsigabenau jį iš Amerikos su didelėmis asmeniškomis išlaidomis. Jis vienu metu stebi visus gyvulėlius. — Spustelėjęs kelis klavišus, daktaras kelissyk demonstratyviai patapšnojo kompiuterio klaviatūrą, — aš galiu persijungti nuo vieno rodmens prie kito.

— Taip, aš tą matau, bet kas verčia judėti aplinkui diskus? Vieni iš jų sukasi, kiti stovi.

— Eksperimentas paprastas, jeigu supranti principą. Ir negaliu priskirti sau išradėjo nuopelnų: kaip ir daugelis naujovių miego tyrimuose, šitai atėjo iš Amerikos. Aš jums paaiškinsiu. — Jis parodė į sveikiau atrodančią iš dviejų žiurkių stikliniame inde. — Šita žiurkė — kontrolinė. Antroji — bandomasis gyvulėlis. Kai abi žiurkės nemiega, diskas nejuda. Kai bandomasis gyvulėlis užmiega, kompiuteris atpažįsta lėtesnes jos smegenų bangas ir diskas automatiškai paleidžiamas suktis. Abi žiurkės turi pradėti judėti, kad nebūtų nustumtos į vandenį. Bet, kai bandomasis gyvulėlis savaimingai nemiega ant nesisukančio disko, kontrolinis gyvulėlis gali miegoti, nes jo smegenų bangos nepaleidžia mechanizmo. Taigi

kontrolinis gyvulėlis gauna mažiau miegoti, bet vis tiek nemažai, o bandomasis gyvulėlis visai negauna miegoti.

— Veikiausiai, iki nugaišta.

— Kaip tik.

— Ir kiek tam prireikia laiko?

— Dažniausiai nuo dviejų iki trijų savaičių. Šiam draugužiui, — tarė jis, parodydamas į išsekusį, išplėstomis akimis sutvėrimėlį, — liko dar keletas dienų. O šis... — jis nuėjo prie tolimiausiojo indo, — ...sakyčiau, jau bebaigiąs kelionę. Dar kelios valandos: daugių daugiausia šešios ar septynios.

Tik dabar Teris sumojo, kad ne kiekviename inde buvo po porą žiurkių. Viduriniuosiuose keturiuose — po porą baltųjų triušių; o paskutiniuosiuose keturiuose — mažyčių niūfaundlendų. Būtent į vieną iš šių daktaras Dadenas ką tik nukreipė savo dėmesį: gailų, išsišovusiais kaulais, apsiseiliojusį sutvėrimą, iškankintomis, nieko nematančiomis akimis.

Teris vis tvardėsi.

— Kodėl jie neloja? — paklausė jis.

— Paprastos injekcijos pagalba išjungtos balso stygos, — pasakė daktaras Dadenas. — Atsargumas šių gyvūnų atžvilgiu, šiek tiek užteršiantis eksperimentą, tačiau būtinas.

— Aš vis tiek ne visai suprantu, — pasakė Teris, dabar sunkokai rasdamas žodžius, — kontrolinio gyvulėlio vaidmens šiame eksperimente. Kodėl jų turi būti du?

— Tai lengva paaiškinti, — pasakė daktaras Dadenas. — Eime su manimi.

Laboratorijos gale buvo dvejos greta viena kitos durys. Iš savo švarko kišenės daktaras Dadenas išsitraukė du auksaspalvius raktus ant plonos grandinėlės ir atrakino kairiąsias duris. Tos atsivėrė, praleisdamos į didelį ir keistai apstatytą kambarį. Jame nebuvo lovos, stovėjo tik viena kėdė su skysta,

neviliojančia atsisėsti pagalvėle. Bet jame taip pat buvo daug įvairių treniruoklių: bėgtakis, irklinis prietaisas, dviratis ir netgi krepšinio lankas, pritvirtintas prie vienos iš sienų. Kitą sieną visą dengė lentynos, pilnos knygų ir žurnalų, o dar kitos lentynos buvo užkrautos kompiuteriniais ir stalo žaidimais. Taip pat televizorius, vaizdo ir stereofoninis grotuvai su vaizdajuosčių ir kompaktinių diskų stelažais.

— Tai, kaip jūs tikriausiai atspėjote, miego deprivacijos kambarys, — pasakė daktaras Dadenas. — Čia mes eksperimentuojame su žmonėmis. Ne pernelyg spartietiška, ką?

— Ne, anaiptol.

— Pastebėkite, kad įrengdamas šį kambarį pirmenybę teikiau priemonėms, kurios padėtų stimuliuoti tiriamąjį. Kaip matote, svarbiausia, kad jis lengvai rastų kuo visiškai užimti savo protą ir kūną.

— Labai įspūdinga, — išsiblaškęs atsakė Teris: akis, kaip visados, traukė lentyna su vaizdajuostėmis, ir dabar jis tyrinėjo jų pavadinimus.

— Iš pirmo žvilgsnio, taip, — sutiko daktaras Dadenas. — Tačiau tai, po teisybei, gana primityvus būdas miego deprivacijai studijuoti. Suprantate, kodėl? Tarkime, po trijų čia praleistų parų tiriamajam pastebimi visi fizinio išsekimo požymiai. Šitai dėl miego stokos ar todėl, kad jis tiek daug laiko praleido su irkliniu treniruokliu? Jo protinės reakcijos sulėtėjusios ir padrikos. Šitai dėl miego stokos ar todėl, kad jis aštuonias valandas žiūrėjo televizorių? Matote, kur problema? Miego stygius jį taip išsekino ar *veikla, reikalinga sukelti tam miego stygiui*? — Jis išsivedė Terį iš kambario ir rūpestingai užrakino paskui save duris. — Tai problema, — pasakė jis, vėl pamodamas į dvylika stiklinių indų, — kurią šis eksperimentas sumaniai padeda išspręsti. Abu gyvulėliai stimuliuo-

jami vienodai, tačiau tik vienas iš jų patiria nuolatinį miego stygių. Šitaip mums pavyksta išskirti tuos simptomus, kuriuos lemia vien tik miego deprivacijos.

— Taip, aš dabar suprantu, — pasakė Teris. — Tad jums dabar būtina surasti tokį eksperimento variantą, kuris tiktų ir tiriamiesiems žmonėms.

— Kaip tik taip.

Teris kryptelėjo nykštį į antrąsias duris — į tas, kurios kol kas tebebuvo užrakintos.

— Jūs parodysite man, kas už jų?

Daktaras Dadenas nusišypsojo, sukiodamas tarp pirštų antrąjį iš auksaspalvių raktelių ant grandinėlės.

— Jūs dar nepagalvojote apie mano pasiūlymą? — paklausė jis. — Kai — ir jeigu — jūs nuspręsite, kad norite ilgiau pasilikti čia, tuomet aš pageidaučiau, kad mes pasirašytume nedidukę sutartį, suteikiančią man tam tikrų... teisių į jūsų atvejį. Kai būsime šitai padarę, tuomet aš galbūt jums parodysiu, kas yra šitame kambaryje. O tuo tarpu... beje, — užbaigė jis, pasižiūrėdamas į laikrodį, — aš matau, kad mes galime pavėluoti į vakarienę.

Teris džiaugėsi galįs palikti laboratoriją, bet jis padarė klaidą prieš pat daktarui Dadenui išjungiant šviesą atsigręždamas atgal į dvylika stiklinių indų su jų nelaimingais gyventojais. Netgi jam, pastaruosius dvylika metų laimingai apsiėjusiam be miego, buvo aiškiai matyti, kokie tie metodai žiaurūs. Tikrai, pamanė jis, joks valstybės globojamas kankintojas, tarnaujantis kad ir kokiam despotiškam ir engiamajam režimui nesugebėtų sugalvoti tokios piktavališkos bausmės: sukonstruoti sistemą, kurios vien tik potroškio miegoti apraiškos — kai atsiranda lėtos smegenų bangos, susijusios su miegu — pasmerktų tuos gyvulėlius nuolatiniam judėji-

mui ir nesibaigiančiai budrystei. Net nusipurtė dėl tokio velniško išradingumo.

— Atleiskite, kad klausiu, — prašneko jis, kai juodu kopė laiptais į pirmą aukštą, — tačiau kaip jūs įtikinate savo tiriamuosius — turiu omeny žmones — dalyvauti šiuose eksperimentuose? Nemanyčiau, kad tai jiems sudarytų daug smagumo.

— Nėra taip sunku, kaip jūs manote, — numojo daktaras Dadenas.

Ešdauno valgomasis Terio studentystės laikais buvo naudojamas kaip žaidimų salė. Dabar jame vos užteko vietos ilgam ąžuoliniam stalui, prie kurio galėjo susėsti dvidešimt žmonių. Matyt čia galiojo paprotys kasdien lygiai pusę septintos visam personalui ir pacientams susėsti drauge vakarienei, bet tuo laiku, kai atvyko Teris ir daktaras Dadenas, daugelis valgytojų jau buvo pasišalinę: liko tik daktarė Medison podraug su Marija Greindžer (kankinama narkolepsijos) iš vienos pusės ir nakviša vardu Barbara — iš kitos. Daktaras Dadenas, sąmoningai vengdamas šios grupelės, nuėjo atsisėsti kiton galustalėn, kur jam ir Teriui buvo atnešti du dubenėliai pomidorų sriubos. Nurijęs keletą gurkšnelių ir įsibėręs gausiai druskos bei pipirų, daktaras Dadenas vėl ėmėsi aiškinti:

— Laimė, universitetas mus aprūpina dideliu būriu savanorių dalyvauti eksperimente. Daugeliui studentų miego deprivacijos kambarys pasirodė gana maloni aplinka palyginti su didžiuma universiteto miestelio patogumų. O be to, žinoma, mes jiems už dalyvavimą eksperimentuose sumokame. Sakyčiau, gerai sumokame...

— Vis dėlto...

— Jūs ir aš, pone Vortai, — o gal jau galiu jus vadinti Teriu? — jūs ir aš, Teri, mokėmės tomis laimingomis dieno-

mis, kai studentai gaudavo pakankamas vyriausybines dotacijas, kad užtektų mokesčiui už mokslą ir pragyvenimo išlaidoms. Buvome išlepinti, šaukšteliu penimi. Nuo tada teko imtis tam tikrų priemonių: būtinų priemonių, mano nuomone. Nūdienos studentai nepaliauja verkšlenę, kokie yra nuskurdę; kaip sunku jiems palaikyti savąjį švaistūnišką, hedonistišką gyvenimo būdą. Tikiuosi, kartkartėmis jūs paskaitote savo paties laikraščius? Jie užpildyti graudžių istorijų apie nelaimingus mokslagraužius, priverstus plauti indus, valyti langus ar dar blogiau. Pavyzdžiui, dirbti pozuotojomis. Jaunos Londono universiteto absolventės priverstos užsidirbti duonos kąsnį Soho topleso baruose. Šokiai ant kelių*, pasirodymai striptizo programose, kai kada prostitucija. Žinote, šio miesto masažo salonai pilni mūsų studenčių — ir matytumėte, kokias kainas jos užsiprašo.

— Tikrai?

— Na, bent man taip sakoma, — skubiai pasitaisė daktaras Dadenas. — Šiaip ar taip, aš, regis, mažumėlę nukrypau nuo temos... O norėjau pasakyti, matote, tik tai, kad mes teikiame priimtiną alternatyvą tokios rūšies plūkiavai. Beje, ar nepageidautumėte vyno?

Jis pripylė gerą taurę burgundiškojo sau, paskiau ir Teriui — matyt šį vakarą neimdamas galvon fakto, kad jo pacientams alkoholis griežtai ribotinas.

Juodu susidaužė taurelėmis, ir Teris pasakė:

— Taigi, kitaip tariant, jūs teikiate socialines paslaugas.

— Visiška tiesa. Aš — visuomenės geradarys. Ne per švelniausiai kalbant, prakeiktos bendruomenės didvyris. Ak,

* erotinė programa, kai šykščiai apsirengusios šokėjos sėdi vyrui ant kelių, imituodamos seksualinius judesius.

puiku, puiku! – Iš anksto patenkintas jis pasitrynė delnus – mat Džanetė, viena iš virėjų, pastatė priešais jį lėkštę jautienos kepsnio, skrudintų bulvyčių ir vijoklinių pupelių. – Raudona mėsa. Geriau nieko nebūna, tiesa? Škotiška jautiena. Dieve, vien nuo to vaizdo man seilės varva. O kaip jūs, Teri? Mėgstate mėsą? Esate mielas senoviškas pilnakraujis mėsėdis? Kertu lažybų, jog toks.

– Visiškai. Tačiau ne per daugiausiai valgau šių dalykų. Žinote, nemaža vietų, kur jų nebesiūloma.

– Turite galvoje, dėl BSE*? Vien isteriški paistalai, kuriuos sukurstė pačios niekingiausios ir neskrupulingiausios profesijos atstovai: žurnalistai. – Jis vienu mauku ištuštino savo taurę, vėl prisipylė, ir, Terio išgąsčiui, juokaujamai palietė jam alkūnę. – Žinoma, nekalbant apie čia esančią kompaniją. Ne, pas mus netikima tokia nemoksliška panikyste. – Jis kryptelėjo šakute į daktarę Medison, kuri kitame stalo gale buvo įsigilinusi į pokalbį su savo pašnekovėmis. – Žinoma, ana ten mis Rukata kemša sumautus kotletus ar dar kokį ten šiam vakarui išsireikalautą nemaistingą šlamštą, kad patenkintų savo pačios neaiškius ideologinius įsitikinimus.

– Man regis, – prašneko Teris, – kiekvienas turi teisę į savo...

– Pasakykit man, kokios jūsų politinės pažiūros, – pertraukė daktaras Dadenas. – Įsivaizduoju, esate nuosaikus kairysis, kaip ir visi kiti nūdien žiniasklaidoje.

– Gaila, bet politika manęs nedomina. Kairė ir dešinė tapo bereikšmėmis sąvokomis. Kapitalizmas įrodė esąs neįvei-

* raguočių spongioforminė encefalopatija *(med. term.)* – galvijų pasiutligė.

kiamas, ir anksčiau ar vėliau visą žmonijos gyvenimą valdys tik atsitiktiniai rinkos svyravimai.

— Ir kaip tik taip turi būti?

Teris truktelėjo pečiais.

— Kaip tik taip ir yra.

— Betgi, jeigu turi ganėtinai valingą politinį lyderį, ganėtinai tvirto charakterio... Ar jūs nors valandėlę nesusimąstėte, kad vadovaujama ponios Tečer Britanija vėl stovėjo ant didybės slenksčio?

— Aišku, ji buvo įstabi moteris. Bet negalėčiau jums pasakyti, kokia buvo jos politika: nekreipiau į tai dėmesio.

— Ir vis dėlto, jūs ir ji, žinoma, turite kai ką bendra.

— Nejaugi?

— Tikrų tikriausiai. Argi ji savo sėkmę nepriskyrė faktui, jog tenkindavosi vos dviejų ar trijų valandų nakties miegu? — daktaras Dadenas vėl nugėrė vyno ir mirksnį sėdėjo apie kažką išsiblaškęs mąstydamas, pakėlęs sau prieš pusiau pravirą burną atsipjautą gabalėlį kraujo spalvos jautienos. — Aš jai parašiau. Iš teisybės, daug kartų. Klausiau, ar nesutiktų kai kuriems paprastiems bandymams. Visados nepasivargindavo atsakyti jos kanceliarija. Maloniai atmesdavo pasiūlymą. Mandagiai, tačiau tvirtai. Šiaip ar taip, aš nenuleidau rankų ir vis bandžiau. Tikriausiai dabar ponia Tečer turi daugiau laiko. Ji suprastų, ką aš mėginu čia daryti, — pridūrė jis, dabar pasisukdamas į Terį; jo balsas darėsi vis pakilesnis. — Jai užtektų įžvalgumo.

— Taip, neabejoju, — linktelėjo Teris, pasmeigdamas bulvę.

— Napoleonas irgi prastai miegodavo. Ir Edisonas. Jūs pamatysite, kad tas pat pasakytina apie daugelį didžių žmonių. Pasakojama, Edisonas *neapkentė* miego, ir, manding, jis buvo

teisus. Aš irgi neapkenčiu. Neapkenčiu savęs, kad neapsieinu be jo. — Jis pasilenkė arčiau prie Terio ir prisipažino. — Žinote, aš jau susitrumpinau iki keturių valandų.

— Keturių valandų?

— Keturių valandų per naktį. Išsilaikiau visą pastarąją savaitę.

— Betgi tai tikrai neišeis jums į gera. Nenuostabu, kad atrodote toks pavargęs.

— Nesvarbu. Mano tikslas — trys valandos, ir aš jį pasieksiu. Žinote, kai kuriems iš mūsų tenka pakovoti. Ne visi mes tokie apdovanoti kaip jūs. Štai kodėl jums taip pavydžiu. Štai kodėl pasiryžau atskleisti jūsų paslaptį.

Teris truputėlį nugėrė iš taurės.

— Betgi, kodėl neapkęsti? Aš nesuprantu.

— Pasakysiu jums kodėl: nes tas, kuris miega, yra nesaugus, bejėgis. Miegas net stipriausius žmones atiduoda paties silpniausiojo ir didžiausio pabėgėlio valion. Įsivaizduojate, kaip turėtų jaustis ponios Tečer kietumo, jos dvasios tvirtumo moteris, priversta kasdien kniubti ton nužeminto nuolankumo pozon? Protas neįgalus, raumenys inertiški ir suglebę? Turėtų būti nepakenčiama.

— Šitaip aš anksčiau apie tai nepagalvodavau, — tarė Teris. — Apie miegą, kaip didį sulygintoją.

— Kaip tik. Jis kaip tik toks ir yra: didysis sulygintojas — kaip ir sukruštas socializmas. — Vynas, pastebėjo Teris, ėmė daryti daktarą Dadeną gaižų, ir gardaus kvatulio papliupos iš daktarės Medison galustalės pakako, kad ton pusėn nukryptų tulžingas žvilgsnis. — Tik pasiklausykite tos rėksmingos raganos, — suniurnėjo jis. — Susikišusi su savo bandžiulėmis aname kambario gale. Ar nepastebėjote, Teri, kaip šis stalas tartum skiria žmones pagal lytį? Tai jos darbas.

— Esu tikras, kad tai tik...

— Matote, daktarė Medison labiau linkusi į moterų nei į vyrų draugiją.

Teris santūriai priminė:

— Betgi taip elgiasi dauguma moterų, tiesa?

Daktaras Dadenas pritildė balsą:

— Regis, jūs ne visai mane supratote, — tarė jis (vis dėlto apsirikdamas). — Daktarė Medison, — paaiškino dabar jau pakuždom, — Sapfo dukra.

— Sapfo kas?

— Ji yra, — daktaro Dadeno kuždesys tapo labiau švokščiantis, taigi ir garsesnis, — Lesbo sesė.

Teris nesusigaudė, buvo tai visuotinai paplitęs eufemizmas ar ką tik daktaro Dadeno nukaldintas.

— Norite pasakyti, kad ji — Dorotės draugužė*?

— Būtent taip. Ji sukrušta ar, tiksliau sakant, nekrušta šepšlaižė.

— Iš kur jūs žinote? — paklausė Teris.

— O, Dieve mano, žmogau, tik pažvelkite į ją. Iš visko matyti. Tiesiog ant jos parašyta. Noriu paklausti, ar ji šnekėjosi su jumis nuo tada, kai čia atvykote?

— Neskaitant pirmojo vakaro, ne.

— Žinoma, ne. Ir ji, jei tik gali, neprataria man daugiau kaip kelis žodžius. Yra viena iš tų moterų, kurios ignoruoja vyrus — jie seksualine prasme joms neįdomūs.

— Esu pastebėjęs tarp jūsų šiokį tokį priešiškumą... — linktelėjo Teris.

---

* lesbietės eufemizmas pagal 19-ojo amžiaus pabaigos populiarią muzikinę komediją, taip pat panaudotas Džono Lennono tokio pat pavadinimo dainoje.

— Ji kompetentinga psichologė, — pasakė daktaras Dadenas. — Šioje plotmėje jaučiu jai tam tikrą pagarbą. Bet asmeniškai tarp mūsų nieko bendra. Visiškai nieko.

— Ar bendraujate artimai su kuriuo nors iš savo kolegų? Turiu omeny, asmeniškai?

— Iš teisybės, tai ne. Tarp mano personalo užsimezga draugysčių, bet aš nelinkstu į jas įsitraukti. — Jisai slaptingai pasilenkė priekin. — Galbūt jums tai pasirodys keista, Teri. Mane ir patį glumina. Tačiau, tiesą sakant, nesu šioje klinikoje itin populiarus. — Jis atsilošė su kankinio šypsena. — Paaiškinkite, jeigu galite.

Nuo tada, kai išvydo tas antrąsias, užrakintas duris daktaro Dadeno pusrūsio laboratorijos gale, Teris šiam vakarui sumąstė savotišką planą, ir klausytis dar kelias valandas šios pliurpalynės, deja, buvo neatskiriama to plano dalis. Po vakarienės juodu patraukė į daktaro Dadeno svetainę, kur buvo pripilta, išgerta ir vėl pripilta brendžio, po to sekė antras ir trečias butelis raudonojo vyno. Teris gudravo ir pylė į save minimaliai, tačiau, kai laikrodis ant židinio išmušė dešimtą, vis tiek jautėsi gerokai apsinešęs. Sumojo, jog didžiuma iš pastarosios daktaro Dadeno diatribės praėjo jam pro ausis.

— ...Jungtinėse Valstijose tie dalykai daromi kitaip, — regis, šisai kalbėjo. — Miego tyrimai ten kur kas toliau pažengę. Mano klinika — vienintelė tokio pobūdžio Didžiojoje Britanijoje, o Amerikoje jų — dešimtys. Ganėtinai finansuojamos, su gerai sukomplektuotu personalu ir aprūpintos naujausia technologine įranga. Amerikoje kompiuterinės programos, skirtos grynai polisomnografijai, sukurtos bei realizuojamos komerciniame sektoriuje. Jie gali netgi monitoruoti pacientus, miegančius savo namuose, o smegenų bangos perduodamos į tyrimų centrą modemu per telefono linijas. Įsi-

vaizduokite! Tik pagalvokite apie tai! Tokio pobūdžio projektus bei naujoves stengsiuosi įdiegti čia, bet mano sulaukiama parama lygi nuliui. Prakeiktos šios šalies nuostatos – nieko negausi už dyką, sakau jums. Amerikiečiai išgali daryti tai, ką daro, nes turi efektyvią privačios medicininės draudos sistemą, palaikančią visą struktūrą.

– Tikrai, tikrai, – sulinksėjo Teris.

Daktaras Dadenas padėjo ant stalelio savo taurę.

– Jūs nekaip atrodote, – tarė jis. – Mes abu per daug išgėrėme. Eime kiek pasivaikštinėti.

Nespėjus Teriui nė užprotestuoti, juodu pasinešė koridoriumi – stabtelėję pasiimti iš spintos žibintuvo – ir jau žengė mėnesienos užlieta terasa linkui uolų viršaus.

– Kur mes einam? – paklausė Teris. – Ar šiek tiek ne per tamsu tokiam...

– Ne tai, kad aš skundžiuosi prestižo stoka šioje bendruomenėje, – varė toliau daktaras Dadenas, nekreipdamas į jį dėmesio. – Aš ne prieš, kad mane laiko balta varna, keistuoliu. Tai dažnai nutinka plataus akiračio žmonėms. Pavyzdžiui, neimu į galvą, jeigu manęs nepriims į masonus. Visų pirma, aš ir nenorėjau tapti sukruštu masonu. Kodėl turėčiau norėti juo tapti? Man visai nerūpi tokie šūdniekiai, nes tikrai žinau – kai aš numirsiu ir išnyksiu iš šio pasaulio, mano darbus prisimins. Mat esu *vienintelis*, suprantate, Teri. – Jis pasisuko ir įsistebeilijo Teriui į veidą. Buvo pakilęs stiprus vėjas ir apačioje šniokštė okeanas. – Esu *vienintelis* iš dirbančiųjų šioje srityje, kuris mato miegą tokį, koks jis iš tikrųjų yra.

– Kokį gi?

– Aišku, tai liga. – Jis patraukė takučiu, kuris šioje vietoje ėjo pavojingai arti uolos krašto, pareikšdamas per

petį: – Liga, Teri, – labiausiai paplitusia ir trumpinančia gyvenimą iš visų! Pamirškite vėžį, pamirškite išsėtinę sklerozę, pamirškite AIDS. Jeigu praleidžiate aštuonias valandas per parą lovoje, tuomet miegas sutrumpina jums gyvenimą trečdaliu! Tas pat, jeigu numirtum penkiasdešimties metų – ir šitai ištinka mus visus. Tai daugiau nei liga: tatai Dievo rykštė! Ir, suprantate, nė vienas iš mūsų neturi imuniteto. Nė vienas iš mūsų, išskyrus... – Jis pasisuko į Terį ir stabtelėjo atgauti kvapą, nes dabar jau pūškavo – ar iš jausmų pertekliaus, ar nuo fizinio krūvio, – ...išskyrus jus.

– Gregori, – neišturėjo Teris (pirmą sykį jis pavartojo šį vardą, kurį išspaudė iš savęs su didžiausiomis pastangomis), – kur mes einame?

– Na, kaip jūs, tai aš nežinau, – atsakė daktaras Dadenas, – bet aš einu paplaukioti.

Jis uždegė žibintuvą ir staiga baugiai tarsi prasmego bedugnėn. O iš tikrųjų tai jie buvo pasiekę stačią siaurą takučio dalį, negrabiai iškirstą uolų sienoje; takutis, Teris dabar prisiminė, vedė žemyn į smėlėtą pliažą, kur jis pats kartkartėmis apsilankydavo būdamas studentu. Šiek tiek padvejojęs šio pavojingai atrodančio kriaušio viršuje, jis nusekė paskui šokčiojančią žibintuvo šviesą, tylomis sau po nosimi keikdamasis.

– Taigi, – toliau postringavo daktaras Dadenas kažkur iš nakties sutemų, – mane vadina keistuoliu, taip? Na ir puiku. Ką gi, aš tik temėginsiu sugrąžinti žmonijai trečdalį gyvenimo. Aš tik mėginu kiekvieno šios sumautos planetos vyro, moters, vaiko gyvenimo trukmę prailginti trisdešimt trim procentais. Dievaži, ar šitai ne pasiteisinimas, kad priverti kentėti kelias žiurkes? Kelis simpatiškus šunyčius? – Jisai mirksnį stabtelėjo, gavęs įveikti kažkokį netikėtą įlinkį, kažkokią spragą takutyje dėl išrypėjusio sauso, smėlingo grunto, o paskiau

stengdamasis perrėkti lūžtančių bangų gausmą, ėmė šaukte šaukti: — O kaip dėl mirštamos baigties žmonių, jeigu jau apie tai prakalbome? Tos sumautos mirtinos baigties? Ar tai tokia baisi kaina sumokėti?

Teris vos ėmė domėn šią kalbą, nes gerokai turėjo vargo, kad išsilaikytų ant kojų, ir buvo bepradedąs vis labiau ir labiau atsilikti. Pagaliau gruntas ėmė lygėti, ir jisai sau po pėdomis pajuto smėlį. Dabar pasivijo daktarą Dadeną ir šiokiai tokiai savo nuostabai aptiko, jog šis išsirengęs visiškai nuogai.

— Na kaip? — paklausė daktaras. — Jūs pasirengęs?

— Atleiskite?

— Paplaukioti, žmogau, paplaukioti.

— Ar ne per šaltoka?

— Na jau, na jau, nebūkite boba: užteks maivytis. Dvejetas dailių, visai suaugusių vyrų, nuogų mėnesienoje: argi nebūtų į ką šiąnakt pažiūrėti Dievuliui?

— Jūra gan audringa.

— Juk nesu koks nors menkas banditėlis. Šiuo atžvilgiu jums nėra ko bijotis.

— Aš nemoku plaukti, — gynėsi Teris. Melas buvo neoriginalus, tačiau suveikė.

— Ką gi, netenkate malonumo. Pasergėkite mano drabužius.

Keista buvo to paprašyti vėlai naktį tuščiame pliaže, tačiau Teris linktelėjo sutikimo ženklan ir ėmė stebėti, kaip jo pašnekovas tapena jūros linkui. Vos tik toji blyški gauruota nugara išnyko iš akių, jisai sugriebė daktaro švarką, susirado kišenėje du auksaspalvius raktus ir nukabino juos nuo grandinėlės. Gerai, kad tai padarė mikliai, nes netruko nė dviejų minučių, kai daktaras Dadenas sugrįžo, visas drebantis ir dar

labiau švokšdamas. Jo lūpos buvo pamėlusios, o varpa susitraukusi iki mažutėlaičio grybuko.

— O Viešpatie! — suvaitojo jis, tempdamasis ant savęs sudrėkusias apatinukes ir brukdamas smėliu aplipusias kojas į kelnių klešnes. — Kaip atgaivino! Tokie dalykai grūdina žmogų.

— Jums viskas gerai? — paklausė Teris, padėdamas jam įsimuistyti į marškinius. Daktaro Dadeno rankos taip drebėjo, jog vos tesusidorojo su sagomis.

— Man? Ar viskas gerai? Žinoma. Šitaip ugdoma ištvermė prie Tėjaus*. Ne pirmas kartas, kai tą praktikuoju.

— Tačiau gali būti paskutinis, jeigu jūsų greitai nepristatysime namo.

— Niekai, žmogau, — drąsinosi daktaras Dadenas. Tačiau jis vis dėlto negaišo veltui laiko, kopdamas taku, ir dar tebedrebėjo, kai juodu pasiekė Ešdauno vestibiulį ir pagaliau stojo metas palinkėti vienas kitam labos nakties.

— Pavėluosite nusigauti į savo miegamąjį, — tarė jis, varvindamas balas sūraus vandens ant plytelių grindų. — Atsiprašykite mano vardu Lornos. Pasakykite jai, kad aš užlaikiau jus besišnekėdamas.

— Būtinai.

— Ir pagalvokite apie tai, ką aš jums pasakiau. Rytoj porai dienų išvykstu, tad galite neskubėti apsispręsti.

— Gerai, pagalvosiu, — pažadėjo Teris.

Daktaras Dadenas ištiesė ranką ir garsiai nusižiovavo.

— Taigi, labanakt.

— Jūs jau einate gulti?

Daktaras pasižiūrėjo į laikrodį:

---

* upė rytinėje Škotijoje, įtekanti į Šiaurės jūrą.

— Tik keturioms valandoms. Nustatysiu žadintuvą trečiai valandai. Tiksliau, trečiai dešimt. Žinau, tai *įmanoma*. Jūs šitai man įrodėte.

Teris nusišypsojo, paspaudė daktarui ranką ir stebėjo, kol šis užkopęs laiptais pradingo antrojo aukšto koridoriuje. Jis luktelėjo dar minutę ir išgirdo atidaromas ir uždaromas miegamojo duris. Tuomet perkirto vestibiulį ir nutykino laiptais, vedančiais į pusrūsį.

Žinoma, jis ėmėsi atsargumo priemonių ir įsiminė aštuonių skaitmenų kodą, padedantį atrakinti laboratorijos duris, nors nelengva buvo nepamesti šio iš galvos, atlaikant alkoholio ir podraug daktaro Dadeno tiradų poveikį. Skalbykla dabar buvo tuščia, ir pusrūsio koridoriuje, kol Teris rinko užrakto kodą, atrodė tyku, stebėtinai tyku. Vos tik atidaręs duris pajuto, kaip gyvūnėliai jaudulingai subruzdo, tačiau žengdamas tarp stalų jisai stengėsi nežiūrėti į indus. Girdėjo šlepsint pavargusias pėdukes į sukamuosius diskus. Galiausiai, pasiekęs tolimąją sieną, jis kol kas nekreipdamas dėmesio į kairiąsias duris, pasuko tiesiai prie tų, kurių daktaras Dadenas nesutiko jam atidaryti. Šios atsirakino nesunkiai, ir kai spynos liežuvėlis įsitraukdamas trekštelėjo, palubėje savaime įsijungė šviesa.

Iš pradžių Teris nesusigaudė, ką mato prieš save, nes tartum žvelgė į kažkokį kambarį kambaryje. Prieš pat jį kelią tvėrė organinio stiklo plokštė, o maždaug dešimt pėdų už šios matėsi pertvara, — iš pažiūros, medžio drožlių, — ant kurios rikiavosi trejetas įrenginių: šaldytuvas, prausyklė ir tualetas. Maždaug colį po pertvara buvo didelė pusapvalė medinė platforma, pakylėta kokias dvi pėdas virš grindų. Erdvė tarp platformos ir grindų buvo pripildyta melsvo chloruoto vandens.

Tai, į ką žvelgė, netrukus Teris sumojo, buvo milžiniškas organinio stiklo narvas, bemaž tokio pat didumo kaip kambarys, kuriame stovėjo. Indą buvo galima apeiti aplinkui ir taigi aptikti, — nors kažin ar Teriui tai buvo staigmena, — kad šis padalytas į dvi vienodas kameras, kiekvieną su tokia pat būtina įranga, kad tiktų įkurdinti žmogui. Aukštai pertvaroje buvo išgręžta skylė, nuo kurios iš abiejų pusių karojo ilgi vielų rezginiai, užsibaigiantys elektrodų komplektais. Kitaip tariant, čia buvo padidinto mastelio laboratorijos aparato versija su sukamuoju disku, pakankamai dideliu dviem tiriamiesiems žmonėms.

— Beprotiška, — sukuždėjo sau Teris, baigdamas trečią ratą aplinkui indą, žvelgdamas į šį podraug nustebęs, išsigandęs ir apdujęs. — Visiškai, visiškai beprotiška...

Jisai siekė kelnių kišenėn ir išsitraukė suglamžytą raštelį — raštelį, kuris prieš savaitę buvo jam atsiųstas anonimiškai, popierinio lėktuvėlio pavidalu: „PAKLAUSKITE JĮ APIE STIVENĄ VEBĄ". Instinktyviai Teris suvokė esant sąsajos tarp šios žinutės ir siaubingo kambario, kuriame stovėjo. Stiveno Vebo — kad ir kas jis buvo — čia būta, dalyvauta viename iš daktaro Dadeno eksperimentų. Ir kas toliau? Galbūt nelaimingas atsitikimas ar netgi mirtina baigtis (taip, Dadenas tada pavartojo tą žodį), ir dabar kažkas mygo Terį tai ištirti. Daktaras turėjo šioje klinikoje priešų, — galbūt daug priešų, — ir Terio buvo prašoma prisijungti prie jų. Atrodė, kad šie tam tikra prasme deda į jį viltis.

Jis paliko patalpą, paliko laboratoriją ir uždarė paskui save abejas duris. Nusprendė pamiršti aštuonių skaitmenų kodą. Neturėjo jokio noro vėl čia ateiti.

Todėl stypsendamas ant pirštų galų laiptais į pirmą aukštą Teris mąstė apie savo dingusiąją fotografiją. Mąstė apie tikimybę, kad galbūt netrukus jis vėl pradės miegoti ir sap-

nuoti. Be abejo, apie Stiveną Vebą būtų galima papasakoti įspūdingą istoriją: tačiau jis kino kritikas, o ne naujienų žurnalistas. Paprasčiausiai ne tas žmogus šiam darbui.

Be to, jis jau valandą vėluojąs atsigulti lovon.

11

PSICHOANALITIKAS: Apibūdinkite savo jausmus Robertui.

PACIENTĖ: Jis vienintelis žmogus, su kuriuo galėjau būti visiškai atvira. Aš juo pasitikėjau ir (...) jaučiau, kad galiu viską išsipasakoti.

PSICHOANALITIKAS: Ir vis dėlto jis nebuvo jūsų draugužis?

PACIENTĖ: Ne. Veikiau jis buvo man kaip sesuo. Tai yra kaip brolis.

PSICHOANALITIKAS: Jūs pasakėte: „kaip sesuo".

PACIENTĖ: Aš norėjau pasakyti „kaip brolis".

PSICHOANALITIKAS: Ar jūs turite brolių, seserų? Niekad apie juos nekalbate.

PACIENTĖ: Taip, vieną seserį. Aštuonerius metus vyresnę už mane, ji emigravo, kai buvau vos trylikos. Apsisprendė emigruoti gana netikėtai.

PSICHOANALITIKAS: O Robertas, man regis, dingo iš jūsų gyvenimo irgi staiga.

PACIENTĖ: Labai staiga.

PSICHOANALITIKAS: Ką gi, mes jau stumiamės į priekį.

Nuo uolų takučio jiems matėsi Teris, sėdintis prie savo miegamojo lango, užsikniaubęs viršum rašomojo stalo, tarsi

mažučio švyturio žibintas laukan metė šviesą spinkgsinti ant jo stalo lemputė. Pamojo jam, bet Teris jų nematė ar nebuvo nusiteikęs atsakyti tuo pačiu.

Jie žengė toliau. Kartkartėmis Robertas išdrįsdavo paskersuoti į Saros akis: ne todėl, kad troško pažvelgti į jas (nors jam nenusibosdavo to daryti), o todėl, kad norėjo jas paminėti savo eilėraštyje ir niekaip nerado tinkamų žodžių.

Tavo kažkokios kažkokios akys man išdavė...

Jos.. romios ir švelnios akys? Šiltos ir linksmos? Šviesios ir gyvos? Tvirtos ir žvalios?

Ne, šitie žodžiai visai netiks. Jis pamėgino išmesti iš galvos šią problemą ir susitelkti į tai, ką ji kalbėjo: kažką apie Veronikos neseniai nusipirktą drabužį, kuris, regis Sarai nepatiko; ir kažką apie Veronikos gautą laišką, kurį ta paslėpė, atsisakydama aptarinėti jo turinį. Sara aiškiai buvo gerokai sudirgusi dėl abiejų šių aplinkybių. Robertas kaip įmanydamas stengėsi suprasti, kodėl.

— Ar tu kam nors kitam papasakojai apie tai? — paklausė jis.

— Žinoma, ne. Tu vienintelis, su kuriuo aš galiu kalbėtis. Kam kitam būčiau papasakojusi?

— Maniau, gal tu ką nors pasakei Teriui.

Sara nelinksmai nusijuokė.

— Negalėjau jo priversti, kad ko nors klausytųsi, jeigu tai ne apie filmą. Tu nieko jam nesakyk, gerai?

— Žinoma.

— Tik aš suprantu, koks tu artimas.

Jis vėl pažvelgė jai į akis ir stengėsi nustatyti, kokios šios — mėlynos ar pilkos. Be abejo, mėlynos.

Tavo mėlynos ir kažkokios akys...

Juodu persiropštė kopyne per tvorą ir priėjo vietą, kur takutis šakojosi. Viena atšaka vedė uolomis į miestą. Kita vedė pagrindinio kelio linkui, kur juodu galėtų pagauti autobusą. Nusprendę, kad per vėlu žingsniuoti visą nuotolį, abu pasuko kelio link.

Mėlynos įsimintinos akys?

Ne, tai kalnai mėlyni ir įsimintini, ne akys. Be to, šios veikiau pilkos nei mėlynos.

— Manau, nereikia iš to daryti tragedijos.

— Tu teisus. Turbūt aš pernelyg karštai reaguoju.

— Šiaip ar taip, ji tik nusipirko drabužį, neatsiklaususi tavo nuomonės. Iš tiesų, nieko bloga.

— Taip, tačiau tai buvo *kostiumėlis*, Robertai. Bjaurus, pretenzingas, oficialus kostiumėlis. Juk žino, kad aš visai nenoriu, kad ji tokius nešiotų.

Štai tokius mažmožius — menkut menkutėlaičius — Robertui buvo sunkiausia pakelti. Mintis, kad Sara ir Veronika netgi rengėsi, stengdamosios prisitaikyti viena prie kitos skonio, siutino jį, todėl neiškentęs pasakė:

— Juk tai paprasčiausiai smulkmena, ar ne?

— Ne, Robertai, anaiptol ne *smulkmena*. — Iškart paviršiun iškilo visas jos aštrumas, ta jos dalis, kurios jis labiausiai bijojo ir tačiau užvis labiausiai buvo pakerėtas. — Tai šį tą reiškia. Rodo, kad mes dar labiau tolstame viena nuo kitos. Aš įdėjau visa, ką turiu, į šį ryšį, ir jeigu jis pradės žlugti... Nežinau, ką padarysiu.

— Esu įsitikinęs, kad nepradės...

— Kalbame ne apie kokį nors *pasiišdykavimą*, Robertai, o apie mano ateitį. Man tai buvo svarbus apsisprendimas — susidėti su Roni. Svarbiausias, kada nors mano padarytas.

— Žinau tai. Žinau.

Tavo pilkos, mąstančios akys...

Mąstančios? Mąslios? Dabar, geriau pagalvojus, nė vienas iš tų žodžių neatrodė itin tinkamas.

— Supranti, čia ne tik tas kvailas kostiumėlis, — skundėsi toliau Sara. — Šiuo metu mudvi apskritai bemaž nesikalbame. Vien tie planai dėl ateinančių metų... Man atrodo, nepajėgiu jos sudominti jais.

Sara vis dar tikėjosi susirasti darbą čionykštėje mokykloje ir išsinuomoti namą drauge su Veronika, kuri, galimas daiktas, tuomet pabandytų suburti savąją teatro trupę, apie kurią tiek daug kalba. Bet jau darėsi per vėlu įgyvendinti tuos planus. Oficialiai semestras baigėsi, baigiamieji egzaminai išlaikyti, rezultatai paskelbti ir vos po kelių dienų visi jie galutinai paliks Ešdauną. Laikas buvo beišsenkąs: ne tik Sarai bei Veronikai, bet ir Robertui.

Stengdamasis nuvyti šalin šią mintį ir pastarąją lydinčią paniką, jis tarė:

— Na, nemanau, kad turėtum dėl to sielotis. Regis, ji labiau užsidegusi dėl teatro negu kada nors anksčiau — bent man taip atrodo. Paskutinį sykį, kai su ja kalbėjausi, — tai buvo aną vakarą kavinėje, — vien apie tai tešnekėjo. Apie tą moterį, surengusią seminarą Menų laboratorijoje — Siliją kokia ten...

— Silija Bleik! — Sara grįžtelėjo į jį, bemaž rėkte išrėkdama šią pavardę. Robertui buvo baugu suvokti, kokia įsitempusi pastaruoju metu ji tapo, kaip greitai užpykdavo, — o taip, ji užsidegusi dėl jos, tikrai. Užsidegusi tiek, kad praeitą savaitę nusitrenkė net į Londoną pasižiūrėti jos kažkokiame spektaklyje, ir po to, tikriausiai, susitikti su ja užkulisiuose.

— Vis dėlto, kas ji tokia?

— Jiedvi abi mokėsi toje pačioje mokykloje. Su trejų metų skirtumu ar panašiai. O dabar Silija perpus išgarsėjusi, tad atvyko čionai surengti to seminaro, ir kai tasai pasibaigė, Roni prisistatė jai, ir ana ją prisiminė, taigi dabar girdėsime apie tai be paliovos.

— Ji gėjė? Turiu omeny, Silija?

— Manau, taip.

Kelyje eismas buvo nedidelis. Sara atsirėmė į autobusų stotelę, giliai atsiduso ir atstatė veidą į besileidžiančią saulę. Dabar jos akys atrodė nei mėlynos, nei pilkos. Turėjo tartum žalsvą atspalvį.

Daugiaspalvės akys...

Ne, siaubinga. Nors ritmas jam visai patiko, patiko mintis pavartoti tik vieną penkiaskiemenį žodį vietoje tų dviejų lengvesnių, besvorių.

Tavo polimorfiškos akys...

Tavo diatoninės akys...

Galbūt jau šiek tiek arčiau. Bet nespėjus jam sumąstyti daugiau pakaitalų, Sara vėl atsigręžė į jį: jai vis dar nėjo iš galvos Veronikos elgesys, ir dabar jos veidas buvo surūgęs ir kaltinantis.

— Šūdas, štai kodėl ji nusipirko tą kostiumėlį, supranti. Kad galėtų nuvažiuoti į Londoną ir pasimatyti su ja. Kertu lažybų, visa išsičiustijo, kad tik galėtų patekti į kokio nors Vest Endo teatrėlio užkulisius ir paskiau nueiti į ištaigų restoraną.

— Ar išvykdama vilkėjo juo?

Tavo blausios akys...

— Tą rytą jos nemačiau. Nei kai sugrįžo.

— Ji ten pasiliko nakčiai?

— Pas pusseserę. Bent taip ji pasakė.

Ar netgi –

Tavo narkoleptiškos akys...

Taip, galimas daiktas. Jis anaiptol dar nebuvo tikras, kad Sara kamuojama narkolepsijos, bet ši mintis jam porąsyk buvo toptelėjusi, kai svarstė apie jos nakties miego sutrikimus, keistus haliucinacinius sapnus ir kartkartėmis pasireiškiantį polinkį užmigti bet kuriuo dienos metu. Kad ir kaip ten būtų, žodis dailiai tiko į šią eilutę.

– Noriu pasakyti – tarkime, štai nuo ko atėjo laiškas, a?

Dabar ji buvo praradusi jį – pernelyg ilgai jo dėmesys buvo sutelktas kitur.

– Atleisk?

– Tarkime, laiškas atėjo nuo jos – Silijos? – Saros balsas buvo įsitempęs iš susierzinimo.

– Na... – Robertas žinojo, kad negražu kurstyti šį įtarimą, bet nieko negalėjo sau padaryti. – Gal ir taip? Ar matei pašto spaudą?

– Aš vos spėjau pamatyti voką. Čiupo Teriui iš rankų, vos tik šis atnešė laišką virtuvėn, ir įsikišo kišenėn. Paskiau, kai aš užlipau viršun ir aptikau ją skaitančią... – Visa stojosi savo vieton: pernelyg siaubingai tai atrodė įtikima. – Taip, tikriausiai laiškas buvo nuo jos. Veidas įraudęs, švytintis. Nesu dar mačiusi, kad kas nors atrodytų toks laimingas.

– Na, ir kas toliau?

– Žinoma, aš paklausiau, nuo ko tas laiškas. O ji atsakė, kad kai kurie dalykai asmeniški ir įsikišo jį stalčiun. Labai demonstratyviai. Nenorėjau pyktis, tad pasakiau, kad paklausiau tik todėl, jog maniau tai turint ką nors bendra su teatro trupe. Žinojau, kad rašanti laiškus, ieškodama finansavimo. Ir ji aiškiai pasijuto iš tiesų sutrikusi, nes tuomet

pradėjo svaičioti apie šį bei tą ir mudvi įsileidome į tą keistą pokalbį apie...

— Apie istoriją?

Sara nusijuokė — juoku iš savęs pačios, tokiu gerai jam pažįstamu, tačiau visad užklupdavusiu netikėtai: labai keista, kintama kaip gyvsidabris toji savybė akies mirksniu atsigręžti į save nepriklausomai nuo nuotaikos. Savybė, kuria, regis, buvo apdovanotos tik moterys, ir Robertas pašėlusiai to pavydėjo.

— Dieve, — šypsodamasi prašneko ji. — Daraus nuobodi kaip senė, tiesa? Tikriausiai aš jau tau pasakojau apie tai. Ko gero, dar man pasakysi, kad mudu turėjome lygiai tokį pat pokalbį, žodis žodin, prieš porą dienų, ir dabar tu tik stengiesi man įtikti.

— Ne, visai ne. Anaiptol. Tik Teris man užsiminė, — regis, tai buvo vakar, — kad tu jam uždavei keistą klausimą. Kažką apie Caitgeistą ir... istorinius momentus ar dar kažką.

— Teisybė. Turėjai jį paklausti, kas yra Caitgeistas. Nepatogu, tiesa? Mažne tiek pat nepatogu, — pridūrė ji pagalvojusi, — kaip susidėti su kuo nors, kuris kasdienėje šnekoje vartoja žodžius, tokius kaip Caitgeistas. Šiaip ar taip, tai tampa, matyt, pagrindine problema telkiant teatro trupę. Caitgeistas. Pasak Roni, galbūt dabar nėra tinkamas, cituoju, „istorinis momentas".

— Ji persigalvojo?

— Kiek suprantu, persigalvojimas niekuo dėtas. Istorija yra prieš ją: štai kaip paprasta. Keičiasi prioritetai. Vertybės fliuktuoja.

— „Vertybės fliuktuoja"? Ji taip pasakė?

— Neįtikėtina. Pamaniau, ar tik ji nepasigėrusi. Bet buvo šiek tiek per ankstyvas rytas, netgi jai. — Kad ir šmaikštus,

jos balsas išdavė įtampą. Visai netikėtai ji nukreipė kalbą. — O, Robertai, ką man *daryti*?

Horizonte pasirodė autobusas ir pamažu atidardėjo iki jų. Buvo bemaž tuščias, tad Robertui buvo lemta netekti malonumo sėdėti šalia jos. Užuot klestelėjusi greta, ji užėmė vietą priešais, nugara remdamasi į langą, kojomis, ištiestomis linkui praėjimo, ir nematančiu žvilgsniu spoksodama pro jį.

— Kaip manai, man reikėjo vogčiomis pasižiūrėti laišką? — paklausė ji.

Narkoleptiškos akys, pamanė Robertas: kaip tik tie žodžiai. Jis vis dar nežinojo, ar jie visai tikslūs — medicinine prasme — kalbant apie Sarą, bet ritmas ir skambesys buvo idealūs. O tai galų gale reiškė, kad eilėraštis užbaigtas. Prireikė mėnesių, kol sukūrė, bet dabar galėjo nusinešti jį kavinėn ir pasakyti Sarai, kad pasižiūrėtų jų sutarton knygon. Per kelias ateinančias dienas ji tikrai turėjo ten apsilankyti, kad ir vardan senų laikų.

— Taip, — pasakė jis ir probėgšmom pagalvojo, ar kada nors išsigydys nuo šios ydos — kalbėti jai vien tai, ką labiausiai trokšta girdėti. — Atsižvelgiant į aplinkybes, manau, kad tai būtų visiškai pateisinama.

— Gerai. — Ji apdovanojo jį plačia, dėkinga šypsena. — Tad aš taip ir padarysiu.

*

Traukinyje Teris bandė susikoncentruoti į klaidas ir spaudos netikslumus savo pasiųstame *Frame* straipsnyje, kurio korektūra šįryt atėjo. Bet jo dėmesį pernelyg blaškė bendrakelionis, Džo Kingslis, sėdintis priešais kitoje pusėje stalelio. Visų pirma, tai kepurė. Ko ko, bet labiausiai Teris nemėgo beisbolo kepuraičių. Žinoma, nieko bloga, jeigu šias nešioja

vaikai, bet kai tik išvysdavo tokią ant suaugusiojo galvos, ji tartum simbolizuodavo visa, ko jis labiausiai nekentė Amerikoje — netgi stipriau nei Mikio Mauzo, naujausios kokos reklamos ar galybės milžiniškų geltonų „M", kurios kaip tik šiuo metu ėmė plisti po Britaniją kaip nesuvaldomas virusas. O dar blogiau, kad Kingslis *nešiojo ją priekiu į užpakalį*. Šitai, be abejo, buvo ryškiausias kvailumo požymis. Vien tik todėl Teris asmeniškai jautėsi nepatogiai, kad sėdi drauge su juo. O kitas dalykas, kuris blaškė — tai, kaip Kingslis čia sėdėdamas skaitė kino žurnalą — ne tikrą kino žurnalą, bet vieną iš tokių, kurie nemokamai dalijami kino teatruose — prikimštą spalvotų paveikslėlių ir pusiau raštingų straipsnių, nuplagijuotų nuo pranešimų spaudai. Skaitydamas jis krutino lūpas ir priėjęs itin sudėtingą pastraipą sunkiausius žodžius pamažu tarė garsiu šnabždesiu.

— Ei, Kingsli, — nebeiškentė Teris. — Nutilk, gerai? Aš mėginu dirbti.

— Aš nieko nesakiau.

— Šnabždi sau po nosimi. Negaliu susikaupti.

Kingslis nuvėrė jį akimis, paskiau vėl įkniubo į žurnalą, mesdamas:

— Atsipalaiduok, a? Juk aš tau darau čia didelę malonę.

Teris suvokė tai, bet nesirengė rodyti savo dėkingumo. Neapkentė minties, kad turi būti dėkingas Kingsliui, kuris nuo pat tada, kai pavasario semestro pradžioje atvyko į Kino meno fakultetą, buvo jo asmeninis *bete noire**. Jaunas, nesiskutęs, spuoguotas ir savotiško inkščiančio balso, jis buvo amerikiečio verslininko, šiuo metu dirbančio Anglijoje pagal šešių mėnesių kontraktą, sūnus. Kingslis Jau-

* neapykantos objektas *(pranc.)*.

nesnysis, įpusėjęs filmų statytojų kursą kažkuriame nedidukiame Viduriniųjų Vakarų koledže, pasinaudojo proga lydėti tėvą šion kelionėn ir kaipmat buvo priimtas į universitetą dviem semestrams; šitai pasiekta — kaip visiems gerai buvo žinoma — padovanojus nemenką sumą naujo bendrabučio statybai. Rėksnys, savimi pasitikintis, nerišlios kalbos, turtingas, kitų studentų buvo visuotinai nemėgstamas. Taip pat jau turėjo sukūręs (ir kaip tik čia įsismelkė pavydo elementas) tėvynėje du trumpus filmus, iš dalies finansuojamus savo tėvo; ir sprendžiant iš kopijų, įrašytų į vaizdajuostes, kurias jis atsivežė į Angliją, aiškiai matėsi juos esant — bent pagal techninį lygį — apmaudžiai pavykusius. Faktiškai, antrasis iš jų, trisdešimties minučių „gaudau-šaudau" kovinukas su triukšminga ir stipria kulminacija padarė įspūdį netgi rinktinei šutvei kino žinovų, mėgdavusių telktis aplinkui kampinį „Café Valladon" staliuką, tačiau su viena išimtimi. Teris tvirtino, kad visi efektingi baigiamieji epizodai — tai „tik daugybė susprogstančių pastatų" ir kad filme kaip visumoje nematyti „jokios aiškesnės vizijos". (Jeigu kiti ir pagalvojo, kad jis pernelyg nešasi, tai nutylėjo). Tad Teris tuo labiau užpyko ant savęs, kai vieną naktį nusigėręs „Sąjungos" bare išsipasakojo Kingsliui apie savo svajonę parašyti scenarijų, kurį būtų galima filmuoti apimant penkiasdešimties metų laikotarpį. Iš to trumpo alkoholio aptemdyto pokalbio Kingslis susidarė įspūdį, kad Teris nemenkas fantazuotojas, ir po to atkakliai vadindavo tiesiog „rašytoju", kai tik pokalbyje iškildavo jo pavardė. Ir būtent dėl šios priežasties, kaip paaiškėjo, jis taip netikėtai prieš kelias savaites paprašė Terį susitikti.

— Mano tėvukas susidraugavo su vienu tokiu prodiuseriu, — tuomet paaiškino. — Regis, šis dabar Londone, ren-

giasi statyti vieną tokį filmą, ir tėvukas jam parodė mano dalykėlius. O dabar anas nori su manimi susipažinti.

— Ką gi, nuostabu, Kingsli. Aš iš tiesų dėl tavęs džiaugiuosi. Kodėl tu man šitai pasakoji?

— Nes dabar man reikia rašytojo. Vis dėlto juk tai Džo. Džo Kingslis.

— Vis tiek ne visai suprantu, kur aš čia įtelpu.

— Juk esi rašytojas, ar ne? Tu rašai.

— Na taip, tačiau ką — nejau turi omeny mano scenarijų, tą, apie kurį tau papasakojau?

— Ne, tas vyriokas jau įsigijęs teises į kelis kūrinius. Mums tik reikia scenaristo. Tokio, kuris mokėtų rašyti.

Teris vis dar nesuprato, kodėl priėmė šį pasiūlymą. Buvo įsitikinęs, kad tai baigsis katastrofa. Galop jis pasidavė Roberto ir Saros spaudimui — šie kaip įmanydami įrodinėjo, kad mažų mažiausiai tai suteiks jam progą parodyti kai ką iš savo paties darbų įtakingai kino industrijos figūrai, tad, geriau pagalvojus, visa diena, praleista Kingslio draugijoje, iš tiesų atrodė nedidelė kaina susimokėti.

— Kodėl į mane žiūri?

Teris kaltai pasimuistė ant sėdynės, suvokęs, kad pastarąsias kelias minutes jo akys hipnotizuojančiai buvo įbestos į erzinantį galvos dangalą.

— Atleisk, — atsiprašė jis. — Mintimis buvau kažkur toli.

Kingslis suprunkštė ir pervertė savo skaitomo žurnalo puslapį. Po kelių minučių raukdamas antakius paklausė:

— Čia kalbama apie vieną tokį dalyką, vadinasi *Trečias žmogus*. Esi apie jį girdėjęs?

— Taip, tai filmas.

— Niekad apie tokį negirdėjau. Turbūt iš tiesų senas?

— Tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt devintųjų.

— Oho. Nori pasakyti, nelyginant nebylus filmas?

— Ne visai toks senas, ne. Stebiuosi, kaip apie jį negirdėjai. Gana garsus. Režisavo Kerola Ridas.

— Net neįsivaizdavau, kad tais laikais režisuodavo moterys.

Po teisybei, Teris anaiptol nebuvo nustebęs, kad Džo nėra apie šį filmą nieko girdėjęs. Kingslio kino istorijos (iki *Krikštatėvio*) neišmanymo gelmė nesiliovė jam kėlusi nuostabą.

— Beje, ketinau tave paklausti, — tarė jis, — ką tu manai apie Hoksą?

Kingslis atidėjo į šalį žurnalą — atrodė patenkintas, kad jiedu pagaliau kaip reikiant pasišnekės.

— Man jie patinka, — atsakė jis kiek pagalvojęs. — *Vanagai**, grifai, o ypač — ereliai. Turbūt, visi plėšrūnai.

— Aha. — Teris pabarbeno pirštais į stalelį ir kiek patylėjęs paklausė: — Ar tau neatrodo, kad Velsas šiek tiek pervertinamas?

— Tikrai. Praeitą mėnesį buvau ten su tėčiu. Batas** kur kas malonesnis. Nepalyginsi.

— Visiška tiesa. — Traukinys praskriejo pro kažkokią stotį. — Pasakyk man, Kingsli, — kaip manai, krizė britų kino industrijoje kilo dėl to, kad buvo grįžta prie „laisvojo kino" principų?

Čia Kingslis gavo susimąstyti.

— Ne, iš teisybės, tai ne, — galiausiai atsakė jis. —

---

* nesusikalbėjimas: Howard Hawks — britų kino režisieriaus pavardė, hawks — vanagai *(angl.)*.

** nesusikalbėjimas dėl tokio paties žodžių skambesio: Orson Welles — žymus kino režisierius, Velsas *(Wales)* — Didžiosios Britanijos sritis, o Batas — pietvakarių Anglijos miestas, garsėjantis karštaisiais šaltiniais.

Manau, kad žmonės neturi laisvai patekti į kinus – privalo susimokėti už vietas kaip ir visur kitur.

Teris nusikvatojo.

– Žinai, tau nėra lygių. Tikrai.

– Apie ką tu kalbi?

– Hoksas ir Velsas – kino režisieriai, – paaiškino Teris vis tebesijuokdamas. – O „laisvasis kinas" – įtakinga penkiasdešimt devintųjų kino srovė.

– O tu, – atrėžė Kingslis, piktai pašokdamas ant kojų ir parodydamas į jį pirštu, – pasipūtęs pimpalas, – ir išlėkė į vagoną restoraną.

Patenkintas, kad kuriam laikui liko vienas, Teris sutelkė dėmesį į savojo straipsnio korektūrą.

Galėjo pagrįstai džiaugtis savo pirmu žurnalistiniu bandymu: *Frame* ne tik iškart priėmė straipsnį spaudai, bet ir savo redakcinės kolegijos vardu pasiūlė už kelių savaičių, nuo rugsėjo pradžios, priimti dirbti etatiniu bendradarbiu. Jie atrodė visai patenkinti, kad nepaisant visiškos savo nesėkmės nustatyti, kur yra *Išvietės budėtojo* kopija, nei aptikti bent kokių kadrų iš filmo gamybos ar scenarijaus egzempliorių, Teris parašė įdomų ir vertą paskaityti straipsnį, kuriame pirmąsyk buvo sukaupta nemažai anksčiau išblaškytos informacijos. Pavyzdžiui, buvo aprašytas keistas nutikimas su britų kino apžvalgininku, kuris nuskrido Italijon uždaron filmo peržiūron, ir jau po dvylikos valandų buvo rastas negyvas savo viešbučio numeryje Romos pakraščiuose – kiaurai peršauta galva, su revolveriu šalimais ir sugniaužta delne popieriaus skiautele, kurioje rasti pabrėžti keli žodžiai: „Gyvenimo neįmanoma ištverti". Vėliau tą pačią savaitę *Variety* aprašė šį įvykį su antrašte „Liguistas filmas verčia iš koto britų kritiką" ir nors pridūrė, kad galima šią savižudybę paaiškinti ir kuo kitu (ap-

žvalgininką neseniai buvo palikusi žmona su vaikais), regis, liko mažai abejonių, kad svarbiausias veiksnys, nulėmęs savižudybę, buvo Ortezės nihilistinių *tour de force** sukeltas įspūdis. Teris šio pranešimo buvo suglumintas ir suerzintas, nes iš jo vis tiek liko neaišku, kas būtent parodyta filme, ar kodėl šis galėjo taip giliai ir žaibiškai paveikti vieną iš žiūrovų. Toks pat paslaptingas buvo ir aštuonerių metų senumo straipsnis iš Kanados akademinio žurnalo *The Quarterly Review of Urinary Medicine***. Jame buvo aprašoma ligos istorija italų filmų distribucinės kompanijos atstovo (jau išėjusio pensijon), kuris buvo matęs filmą ir nors griežtai atsisakė atskleisti šio turinį, po to nuolat kentėjo nuo keistos šlapimo pūslės funkcijos sutrikimo, kai negalėdavo šlapintis kitų vyrų kompanijoje.

Kuo daugiau Teris skaitė apie šį filmą, tuo labiau darėsi jo pagautas. Kokį iškrypėlišką skatologijos*** ir politinio radikalizmo mišinį Ortezė galėjo būti sugalvojęs, jeigu kilo visi šie keisti prasimanymai ir gandai? Jis buvo ne pirmasis, susidomėjęs šiuo klausimu, bet ankstesnieji tyrinėtojai, regis, buvo aptikę labai mažai. Spėjamas filmo vyriausiasis operatorius paskiau neigė turįs ką nors bendra su juo; filmo redaktorius atkakliai tvirtino šį neegzistuojant; kostiumų projektuotoja, dabar perlipusi gerokai per aštuoniasdešimtį ir ne visai šviesaus proto, buvo įsitikinusi, kad visos juostos kopijos sunaikintos, tačiau prisiminė tai kaip „iš esmės švelnų ir romantišką filmą"; o pagrindinio vaidmens atlikėjas 1973-aisiais — matyt, pastūmėtas tiesioginės reakcijos į išgyveni-

---

* pastangos *(pranc.)*
** „Šlapimo išskyrimo sistemos ligų kvartalinė apžvalga" *(angl.)*
*** perdėtas žavėjimasis žmogaus ekskrementais literatūroje, mene.

mus, patirtus statant filmą – įstojo į nuošalią vienuolių broliją, kurioje buvo griežtai laikomasi tylėjimo įžadų.

Šis dalykas vis dar labiausiai užėmė Terio mintis per priešpiečius.

– Ne, nesu matęs to filmo, – pasakė prodiuseris, kuris pasirodė esąs lieknas, energingas, iš pirmo įspūdžio malonus vyras, įpusėjęs ketvirtą dešimtį. Vadinosi jis Briusas Loganas. Privertė Terį ir Kingslį jo laukti penkiolika minučių „Athenaeum" bare, o paskiau nusivedė juos į itališką restoraną čia pat Meifero rajone. – Aišku, apie jį girdėjau. Man žinomos tos istorijos. Bet sykį Paryžiuje aš mačiau neiškarpytą versiją *Salo**, ir to man gana. – Jis įsidėjo čiabatos** ir pasiūlė kitiems. – Ortezė, žinoma, turėjo didelę įtaką tam filmui. Man pasakojo, kad netgi pasinaudota kai kuria jo filmuota medžiaga. – Jis pasigręžė į Kingslį. – Jums patinka Pasolinis?

– Tiesą sakant, aš kaip tik ketinau užsisakyti burgerio. – Jis įdėmiai studijavo valgiaraštį.

– Jis toks šaipokas, – nusijuokė Teris be entuziazmo ir po stalu įspyrė savo draugeliui.

Loganas nerūpestingai, atlaidžiai numojo.

– Vadinasi, bernelis niekad negirdėjęs apie kažkokį pedalą italų režisierių, sukūrusį kelis pretenzingus filmus. Kam tai rūpi? Šiaip ar taip, eksperimentų laikas europietiškame kine jau praėjęs. Dar dešimt metų, ir jisai savaime numirs. Prabėgs kiti dešimt, ir nerasite nė vieno iš pinigus mokančio žiūrovo, kuris jums pasakytų, kas toksai buvo Renuaras. Be

---

* Salo: 120 Sodomos dienų – italų režisieriaus P. Pasolinio filmas (1975), kuriame alegoriškai į paskutines fašizmo dienas perkelti markizo de Sado raštai.

** *ciabatta* – plokščias, pailgas itališkos duonos kepaliukas.

to, aš čia ne tam, kad patikrinčiau jūsų žinias, vaikinai. Tai joks egzaminas.

— Beje, jis nė šūdo nenutuokia apie amerikietiškus filmus, — suinkštė Kingslis pačia niūriausia intonacija. — Netgi nepasižiūrėjo visų *Vaiduoklių gaudytojų*. Išėjo įpusėjus seansui.

Teris prunkštelėjo:

— Aibė nesubrendėliškų, nudailintų...

— Vadinasi, jums patiko? — paklausė Loganas Kingslį.

— Žiūrėjau jį septynis kartus. Vienas iš nuostabiausiųjų. Vienas iš visų laikų nuostabiausiųjų. Pasakiški efektai.

— Taip, manau, Kompsis iš tiesų padarė savo.

— Kompsis? — nesuprato Teris.

— Kompiuterizuota multiplaninė sistema, — paaiškino Kingslis. — Naudojama kaip „matte camera"* ant horizontalios ir vertikalios slinkties sistemos. Sakoma, kad ji faktiškai geresnė foninio vaizdo projekcijai nei „Automatte"**. — Jis pasisuko į Loganą. — Vaizdas tame filme buvo toks švarus, štai kas neįtikėtina. Kaip tatai padaroma?

— Man regis, jie filmavo į šešiasdešimt penkių milimetrų juostą, o paskiau padarė kombinuotas nuotraukas anamorfiškai*** suvesdami ant trisdešimt penkių milimetrų. Bent aš taip suprantu.

— Oho. Na, tai daug ką paaiškina.

— Šis džentelmenas, regis, laukia, kol užsakysi, — priminė Teris, parodydamas į čia pat lūkuriuojantį padavėją.

---

* televizinė kamera, naudojama grafitiniam pritemdytam vaizdui.

** automatinė sistema foniniam vaizdui išgauti, pritemdant pirmąjį planą.

*** anamorfija — metodas, kai plataus ekrano filmas suspaudžiamas į 35 mm juostą.

— O! — Kingslis paėmė valgiaraštį. — Aš dar nenusprendžiau.

Teris matė, kad šis visai nenutuokia, ką rinktis.

— Tu mėgsti *tortellini**? — paklausė jis.

Kingslis narsiai nužvelgė jį:

— Žinoma, — atsakė. — Ypač jo ankstyvuosius, nespalvotuosius.

Kol jie laukė, iki atneš pagrindinį patiekalą, Loganas nubrėžė savo pasiūlymą. Jis dirbąs vienai iš didžiųjų Holivudo kino studijų, ir šiuo metu bandąs įgyvendinti bent dešimt ar dvylika projektų, visus tiesiogiai nutaikytus į pagrindines Amerikos rinkos tendencijas. Pamatęs du trumpus Kingslio filmukus, kurie padarę jam didelį įspūdį, ypač tuo, kaip buvo susidorota su veiksmo epizodais, ir išgirdęs, kaip kolegos studentai kelia į padanges kūrybinius Terio sugebėjimus, tikįs, kad jie abu sutiks dirbti pas jį prie vieno iš dviejų siužetų, į kuriuos neseniai nusipirko teises: pirmasis — tai populiarus komiksas *Šnipas ir sūnus*, kurį norįs ekranizuoti.

Išgirdus šį pavadinimą, Kingsliui nušvito akys, nors Teris niekad nebuvo apie tokį veikalą girdėjęs, nei apie tą tariamai garsią komiksų knygą, kuri pasirodė.

— Tu niekad nesi girdėjęs apie *Šnipą ir sūnų*? — nustebo Kingslis. — Betgi jis toks nuostabus: negaliu patikėti, kad čionai nėra populiarus. Tas vyriokas, tikrai, jis nelyginant amerikietiškasis Džeimsas Bondas. Bet supranti, kaip susukta — jis našlys, turi tokį trylikos metų sūnų, išties šaunų ir sąmojingą, kuriam tenka vykti drauge su juo į visas užduotis.

— Teisybė, — patvirtino Loganas. — Jo žmona žūva autoavarijoje, iki filmui prasidedant: aišku, mes nieko tokio

---

* koldūnai *(it.)*.

neparodome, nes nenorime iš pat pradžių žiūrovams gadinti nuotaiką. Tad iš esmės mes čia kalbame apie tokį nelyginant amerikietišką devintojo dešimtmečio Džeimsą Bondą, tik tikroviškesnį.

— Tikroviškesnį, — bemaž negyvai pakartojo Teris.

— Būtent. Nes tai vyriokas, kuris nenumojo į savo pareigas šeimai. Tvarka, tad jis didžiumą laiko kažkur kitur rizikuoja gyvybe, kovodamas už savo šalį ir prieš komunizmą ir taip toliau, bet dienai baigiantis ištaiko progą sugrįžti namo pas savo berniuką, suvalgyti drauge picos ir galbūt pasižiūrėti beisbolo rungtynių. Tikras šeimyniškas dalykėlis.

— Ir šauniausia, — įsiterpė Kingslis, — kad kai juodu išsirengia į kokią nors užduotį, taip, visados tai tas vaikiščias sutvarko blogiečius. Kaip tą kartą, kai dvejetas rusų šnipų šoka juos vytis, bet užmina ant jo burbulinės kramtokšlės ir jų padai prilimpa prie grindų! — Jis ir Loganas garsiai nusikvatojo. — Arba kai jis šaudo savo revolveriu į visus tuos arabus, bet iš vamzdžio lekia ping-pongo kamuoliukai ir visiems jiems užkemša burnas?

— Įsivaizduojate? — paklausė Loganas. — Idėja labai vizuališka. Labai tinkama filmui.

Teris giliai atsiduso.

— Papasakokite man apie tą kitą, — paprašė jis.

Loganas keistai nužvelgė jį, bet jeigu ir buvo įsižeidęs, to neparodė.

— Gerai, — tarė. — Gal šis bus labiau jums prie širdies. Aš įsigijau teises į tą romaną, kuris yra apie du Niujorko kopus*, tiriančius vieną ir tą pačią bylą. Taigi, jūs galite dary-

---

* policininkų pravardė iš *copperhead* — „variagalvis", pagal anksčiau nešiotus varinius šalmus.

ti su ta knyga, velniai rautų, ką tinkamas, noriu tik, kad būtų išsaugotas pavadinimas *Kreida ir sūris*. Nuostabus pavadinimas, tiesa? Suprantate, iš tikrųjų tai jų vardai*: pareigūnas Čolkas ir pareigūnas Čyzas. Ir kebelis toks: juodu tiria ne tik tą pačią bylą, bet ir nepriklausomai vienas nuo kito atsiliepia į tą patį skelbimą laikraštyje ir galiausiai abu apsigyvena tame pačiame bute.

— Nuostabu, — pasakė Kingslis. — Man patinka.

— Vienas iš jų kiek vyresnis, ir žinote, truputėlį keistuolis, truputėlį nepritapėlis, truputėlį slunkius...

— Taigi galėtume čia kalbėti... apie Džimą Belušį?

— Kaip tik. Tikrai taip. O antrasis vyriokas — jaunas, naivus, idealistas, žaidžia pagal taisykles...

— Taigi dairomės... argi Tomo Kruzo?

— Galimas daiktas. Visai galimas daiktas. Ir štai apie ką aš čia mąstau — apie kažką tokio mišraus tarp...

— Tarp *Keistos porelės* ir, tarkime, *Purvinojo Hario*.

— Puiku. Pagavote. Ir, žinoma, yra bosas, šiek tiek, ee... šiurkštokas, bet mielas. Tvirtas, tačiau teisingas.

— Ir, aišku, juodasis.

— Savaime suprantama.

— Toksai... Džeimso Erlo Džonso** personažas.

— Kaip tik pataikėt. O dar mums, žinoma, reikia tam tikro, sakysim, romantiško seksualinės pinkliavos aspekto...

— Tvarka, taigi Tomas Kruzas turi tokią vieną draugužę, taip? Šiek tiek vyresnę, šiek tiek labiau prityrusią. Čia matau vaidmenį, tarkime, Džeinei Li Kertis.

---

* žr. paaiškinimą 85-ame psl.

** James Earl Jones (gim. 1931) — žymus afro-amerikietiškos kilmės JAV teatro, kino ir televizijos aktorius.

— Taip. Su *aptempta* juoda suknute.

— Su aptempta, aptempta juoda suknute. Papyčiai išsivertę, va, iki čia.

— Kalbi mano žodžiais, Džo. Tačiau kaip tau atrodo šitai: Tomas Kruzas nežino, kad ji iš tikrųjų kekšelė, ir Džimas Belušis anksčiau ją barškino?

— O Tomas Kruzas barškina ją?

— Žinoma, ir Tomas Kruzas ją barškina.

— Arba galbūt ji yra striptizo šokėja.

— Galėtų būti. Ji galėtų būti striptizo šokėja.

— Bet jis vis tiek ją barškina?

— Žinoma, jis vis tiek ją barškina. *Ir* Džimas Belušis barškina. Visi ją barškina.

— O kaip dėl boso — jis irgi ją barškina?

— Ei — argi mes nepasakėme, kad tas vyriokas juodasis? Dėl Dievo meilės, Džo, reikia švariau! — Loganas pasigręžė į Terį, kuris iki šiol visai nedalyvavo šiame ekspromtu surengtame scenarijaus aptarime. — Neužpykite, tačiau ne per daugiausiai susilaukiau čionai jūsų indėlio. Atrodo, visą toną duodame mudu su Džo.

Teris sėdėjo atsilošęs kėdėje sukryžiuotomis ant krūtinės rankomis.

— Manau, idėja siaubinga, — tarė jis. — Man toks jausmas, lyg jau būčiau anksčiau matęs tą filmą kokius dvidešimt kartų.

Stojo ilga tyla, kurią tik pertraukinėjo Kingslio šliurpesys — šisai stengėsi pasmeigęs šakute perkelti sau burnon milžinišką kupetą makaronų.

— Manote, siaubinga, a? — Tyčia ar netyčia, Loganas dabar pats irgi atsilošė kėdėje ir susikryžiavo ant krūtinės rankas, mėgdžiodamas Terio pozą. — Ką gi, žinoma, jeigu jūs

turite geresnių idėjų, norėčiau jų išklausyti. Džo, va, man pasakojo, kad jūs, po teisybei, dirbate prie originalaus scenarijaus.

— Taip. Taip, tai tiesa, — gana nenorom prisipažino Teris.

— Gal papasakotumėt man, apie ką jis?

— Žinoma. Jis apie... na, apie vieną tokį žmogų ir — ir, iš esmės, apie jo gyvenimą.

— Jo gyvenimą? — Loganas kilstelėjo antakius. — Skamba gražiai. Taigi, ar kas nors — ar kas nors tokio nutinka šiame gyvenime, kad mes turėtume apie tai žinoti?

— Na, taip, — Teris išsitiesė ir pasisausino lūpų kampučius servetėle. — Jis pereina — suprantate, jisai... *subręsta*, jei norite, iš jaunuolio į — na, iš pradžių į pusamžį vyrą.

— Aha. Ir kas toliau?

— Na, toliau jis pasensta ir galiausiai, turbūt, numiršta. — Kažkodėl, kai pasakojo, šisai scenarijus nenuskambėjo taip įspūdingai kaip Teris visados įsivaizdavo. — Dalykas tas, matote, kai iš tiesų šis personažas nuo pradžios iki galo būtų vaidinamas vieno ir to paties aktoriaus.

— Iš tikrųjų? Ir ką jūs turėjote mintyje? Kadangi, žinote, kai toks užmojis, Hofmanas, Nikolsonas ir Redfordas pešis dėl to vaidmens. Tikrai, kraujas liesis upeliais.

— Na, aišku kol kas dar reikia šiek tiek subrandinti...

— Pasakyti jums, kokią matau problemą šioje idėjoje, Teri? Bent vieną iš problemų. Kažkodėl man visa tai atrodo šiek tiek per smulku. Mažumėlę britiška.

— Betgi...

— Nesupraskite manęs neteisingai. Neturiu nieko prieš britus. Beje, ir aš pats perpus britas. Ar jūs kada nors girdėjote apie tokį Henrį Loganą?

— Žinoma, jis buvo... buvo irgi prodiuseris, taip?

– Visiška tiesa. Jis – mano tėvas. Rašė, režisavo, prodiusavo – buvo tikras amatininkas. Trumpai, baigiantis penktajam ir prasidedant šeštajam dešimtmečiams, atvyko į Valstijas, pirmą kartą vedė – tai yra, mano motiną – bet didžiumą savo gyvenimo dirbo Britanijoje. Pastatė daug komedijų, daug nedidelės sąmatos trilerių. Nesiekė nieko didaus... suprantate, estetiško lygmens, tačiau kūrė filmus ir kartkarčiais prašokdavo koks nors vienas geras. Baigė aštuntą dešimtį švelnia pornografija – tik tokį darbą galėjo gauti.

– Kaip apmaudu, – tarė Teris, tačiau nenutuokė, kurlink šitai krypsta.

– Ką gi, esama priežasties, kodėl jis tegalėjo gauti tokį darbą. Žinote, kokios?

Teris papurtė galvą.

– Per tokius žmones kaip jūs.

Staiga jis trenkė kumščiu per stalą, sužvangindamas šakutėmis bei peiliais. Teris ir Kingslis mažne pašoko nuo kėdžių.

– *Dievaži*, tokie žmonės kaip jūs, Teri, veikia man nervus. Tebeturėtumėte bent šio to vertą, po šimts, kino industriją, jeigu ne tokie žmonės kaip jūs. Kai jūs, vaikinai, ėmėte brautis į ją, – kada tai buvo – šeštojo dešimtmečio pabaigoje? – tatai tapo galo pradžia. Intelektualai, įpykęs jaunimas – Džonas Osbornas, „Woodfall Films", viduriniosios klasės kairieji. Staiga iš mūsų visų pradėta reikalauti, kad visur skelbtume kiną esant meno forma, – tartum anksčiau niekas tuo netikėjo, – ir kas antras filmas buvo kuriamas kokio nors priveligijuotą mokyklą baigusio romantiko, teikiančio mums savąją darbo klasės gyvenimo sampratą. Ir nuo to laiko visur tas pat. Viešpatie, nepažinojau kitos tokios šalies kaip Anglija, kur lenkiamasi žmonėms vien už tai, kad šie sakosi esą

menininkai! Ir rašytojai! Dievuliau, kaip jūs garbinate rašytojus! Antraip, kodėl tipas kaip jūs turėtų tokią puikią nuomonę apie save — nors, kiek suprantu, vienintelis dalykas, kurį sugebėjote iki šiol parašyti, sutilptų antroje voko pusėje ir dar liktų vietos Getisbergo prakalbai*.

Teris atsistojo.

— Baigėte? — paklausė jis. — Mat, ketinau podraug ir šiek tiek apsipirkti, kad jau esu Londone.

— Ne, Teri, *aš* dar nebaigiau, — atrėmė Loganas. — Beje, nei Džo. Bet, manau, suprasite, kad *jūs* baigėte. Baigėte savo reikalą čionai, tad kai tik panorėsite išeiti...

— Jeigu kada nors tie jūsų filmai bus pastatyti, — atkirto Teris, stengdamasis paleisti atsisveikinamąjį šūvį, — šitai taps liūdna diena kinui.

— O jeigu tas jūsų filmas kada nors bus pastatytas, šitai taps sukruštu stebuklu!

— Jeigu kiekvienas prodiuseris pasaulyje būtų kaip jis, — dabar Teris pasisuko į Kingslį, tačiau pirštu kaltinamai rodė Logano pusėn, — tuomet tik įsivaizduok! Nebūtų buvę nei Eizenšteino, nei Micogušio, nei Venderso...

Iš Kingslio veido, aptaškyto karbonara**, buvo matyti, kad jį mažai tesujaudino tokia perspektyva.

— Klausyk, tik susimąstyk apie tai minutėlę. Ar gali bent *įsivaizduoti* kino istoriją be Venderso?

— Ne, negaliu, — nuoširdžiai prisipažino Kingslis. — Juk kas nors turi pardavinėti tau koką bei kukurūzų spragėsius.

---

*Abraomo Linkolno prakalba, pasakyta atidarant Nacionalines kapines Getisbergo mūšio lauke 1863 m.

** it. carbonara — spageti su pomidorų, plaktų kiaušinių ir kumpio uždaru.

Loganas patenkintas pratrūko kvatotis.

— Jūs vienas kito verti, — metė Teris ir paliko restoraną su teisuolio aureole, kuri dar labiau sustiprėjo, kai žingsniavo Meifero gatvėmis metro stoties linkui, ir tebešildė jį ilgas valandas, kurias sėdėjo traukinyje pakeliui į pakrantę.

*

PSICHOANALITIKAS: Ir kodėl manote, kad turėjote teisę perskaityti savo meilužės laišką?

PACIENTĖ: Kadangi žinojau, jog ji mane išdavė.

PSICHOANALITIKAS: Ar ne todėl, kad tam pritarė Robertas?

PACIENTĖ: Ne, visiškai ne. Tai neturi nieko bendra.

PSICHOANALITIKAS: Ir ką jautėte, kai perskaitėte laišką?

PACIENTĖ: [...] Nežinau, kaip tatai nusakyti. Tartum apsivertė pasaulis arba staiga visa tapo beprasmiška, kaip būna, kai sužinai, kad žmogus, kurį tareisi pažinojęs, iš tikrųjų tau pasirodo visai nepažįstamas. Manau, tą pat jaučia moteris, kai tvarkydama indaują aptinka savo vyrą slėpus pripučiamą lėlę ar krūvą nepadorių žurnalų. Arba motina, kuri sužino, kad jos sūnus prievartautojas ar dar kas nors.

PSICHOANALITIKAS: Jums neatrodo, kad perdedate?

PACIENTĖ: Ne. Buvo dar blogiau. Blogiau nei kuris nors iš tų dalykų.

Nesiryždama Sara laukė dar tris dienas, kol pasielgė, kaip patarė Robertas arba kaip stūmė jos pačios pavydas, ir perskaitė Veronikos laišką. Laukė iki penktadienio ryto — tos dienos, kai turėjo įvykti atsisveikinamasis pobūvis.

Ant pirštų galų ji perbėgo miegamąjį, nors namai, kiek ji galėjo spręsti, buvo tušti ir nors ji žinojo, kad Veronika visą

dieną negrįš. Valandžiukę sėdėjo ant lovos, kaupdama drąsą. Orai pasikeitė: lietaus lašai nutaškė langą, tolumoje vientisai šniokštė bangų mūša. Buvo vienuolikta valanda ryto.

Galiausiai ji atidarė rašomojo stalo stalčių ir išėmė voką. Laiškas buvo apmokėtas iš anksto, be pašto ženklo ir turėjo Londono spaudą. Veronikos pavardė ir adresas atspausdinti rašomąja mašinėle. Vokas atplėštas tvarkingai, su peiliu, ir viduje Sara aptiko vienintelį lakštą storo, reljefiško popieriaus su spausdintomis gerai žinomo Londono prekybos banko nuorodomis.

Laiške buvo rašoma:

Gerbiamoji panele Stiuart,

Dėkojame, kad atvykote pasimatyti su mumis praėjusįjį ketvirtadienį. Malonu, kad galime pasiūlyti jums jaunesniojo agento vietą mūsų užsienio valiutos skyriuje su pradine alga 43725 svarų metams, plius komisinius ir tantjemas, kaip anksčiau aptarta.

Tikimės jus pamatyti čia rugsėjo 3-iąją, pirmadienį, 8.30 ryto ir norėtume palinkėti geriausios kloties pradedant, kaip tikimės, ilgą ir vaisingą karjerą finansų tarnyboje.

Pirmiausia ji pamanė, kad tuoj tuoj susivems. Gerklėn pakilo šleikštulys, ir susiėmusi už pilvo, ji palinko priekin, jau pasirengusi pulti tualetan. Bet šitai netrukus praėjo. Padėjo laišką atgal į Veronikos stalo stalčių ir nuslinko prie lango, kur įbedė žvilgsnį į okeaną ir stengėsi nuslopinti įsiūtį, iš vidaus rusenantį pyktį, jog leidosi taip apmulkinama — gal tuomet pavyktų blaiviau mąstyti ir prisiminti mažiausią smulkmeną, nujaučiamą užuominą, kuri, rasi, būtų ją perspėjusi, kad kažkas panašaus gali įvykti.

Nepajėgė prisiminti nieko. Viena tik prisiminė — kad jiedvi su Veronika buvo susitarusios šiandien trečią susitikti „Café Valladon". Tai turėjo būti paskutinis jų apsilankymas ten, bet dabar Sara žinojo, kad nenueis. Netinkama vieta barniui. Netinkama vieta nutraukti su kuo nors santykiams.

12

Kitą rytą Teris atsibudo. Įvykis galbūt įprastas daugumos žmonių gyvenime, tačiau tik ne jo. Pojūtis, kurį patiri atsibusdamas iš miego, Teriui buvo svetimas daugiau nei dešimtmetį, ir nors šiandien jis nebūtų galėjęs visiškai užtikrintai šio identifikuoti kaip tokio, bent suvokė, — vos tik brėkšma pradėjo boluoti mažo, storos užuolaidos dengiamo miegamojo lango pakraščiais, — kad atsitiko kažkas nauja ir nepaprasta. Jautėsi gerai pailsėjęs ir buvo įsitikinęs, kad nesąmoningas išgulėjo ilgiau negu paprastai. Atsargiai atsiklijavęs ir išsinarpliojęs nuo elektrodų, jis paliko miegamąjį, pamojo labo ryto Lornai (blausiomis akimis palinkusiai prie kompiuterio ekrano bei įprasto puodelio arbatos) ir išėjo terason stebėti, kaip viršum iškyšulio teka saulė. Buvo penkta valanda ryto. Jo protas sruveno energija nelyginant iš naujo pakrautas akumuliatorius, galūnės buvo tvirtos ir lanksčios; visi pojūčiai — užaštrėję, įsitempę. Gyvenimas niekad neatrodė toks kupinas galimybių.

O daktaras Dadenas, atvirkščiai, tą rytą iš savo miegamojo nepasirodė. Prieš tai naktį išgėrė pernelyg daug raudonojo vyno ir pramiegojęs žadintuvo signalą dešimt po trijų, kietai pūs į akį neprabusdamas dar devynias valandas (per plauką nepavėluodamas į traukinį, kuriuo buvo užsibrėžęs važiuoti antroje dienos pusėje). Tad tai Lorna, nešina glėbiu kompiu-

terinio popieriaus, besiplaikstančio nuo jūros brizo, pati atėjo pranešti Teriui, kad vienu metu naktį jis išbuvo ne mažiau kaip aštuoniasdešimt septynias minutes trečioje miego stadijoje — pirmąkart praėjo tikro, ramaus, delta bangų miego stadiją.

— Atrodo, jūs pradedate grįžti normon, — tarė ji. — Dargi pasakyčiau, kad savo miego pobūdžiu netrukus prisijungsite prie likusios žmonijos dalies. Kaip ketinate tai atšvęsti?

— Manau, išvykėle dienai į Londoną, — linksmai atsakė Teris. — Kai ką turiu ten surasti.

*

Sara miegojo prastai, didžiumą nakties vis prasukdama mintyse nemaloniausias vietas iš savo telefoninio pokalbio su Elisonos motina. Jiedviejų ginčas baigėsi pažadu, kad rytoj iš pat ryto bus įteiktas mokyklos direktorei oficialus skundas dėl Saros elgesio. Todėl, kai tik atvyko į mokyklą, Sara nė kiek nenustebo, aptikusi mokytojų kambaryje jos laukiančią žinutę.

— Gerai žinau, koks reikalas, — pasakė ji, įžengusi į ponios Palmer kabinetą ir sėsdamasi į jai pamotą kėdę. — Tai dėl Elisonos, tiesa? Jos motina jau jums paskambino.

— Taip, prieš dešimt minučių. Atrodė gerokai sujaudinta.

— Ką ji pasakė?

— Atvirai kalbant, visa tai buvo šiek tiek nerišlu ir nervinga. Kažkas tokio, neva jūs nusivedusi Elisoną pažiūrėti pornografinio filmo. Prisipažįstu, man tai skamba neįtikėtinai. Gal pirmiau išklausysiu jūsiškę tos istorijos versiją.

Šios kalbos metu įtampa Sarai šiek tiek atlėgo. Prisiminė, kad Ailina Parker visad jos atžvilgiu buvo tikrai teisinga

ir didžiadvasiška; ir kad per tuos trejus metus, kai jiedvi kartu dirbo, abi taip stengėsi padėti viena kitai rasti kelią per naujų įstatymų bei administracinės tvarkos džiungles, apraizgiusias jas iš visų pusių, jog tapo neišskiriamomis sąjungininkėmis. Sara žinojo, kad jeigu pasakys tiesą, direktorės nėra ko bijotis.

— Vakar popiet aptikau Elisoną Hil sėdinčią vieną Finsberio parke, — pradėjo ji. — Paklausiau, ką tenai veikianti, ir ji man atsakė, kad negalinti pareiti namo, nes pametusi raktą, o motina iki septintos nesugrįšianti iš darbo. Tokiomis aplinkybėmis aš pagalvojau, kad nelieka nieko kita kaip tik parsivesti ją pas save namo. Mudvi užsukome į kavinukę, o paskiau, kai ėjome pro kinoteatrą, man toptelėjo, gal ji norėtų pažiūrėti filmo. Prisiminiau vieno filmo pavadinimą iš recenzijos laikraštyje, kur buvo lyg pasakyta, kad tai dalykėlis, tinkamas visai šeimai. Buvo pažymėtas ženkleliu, kuris tartum patvirtino šią nuomonę, tačiau, kai įėjome vidun, ir filmas prasidėjo, pamačiau, kad jame itin nepagarbiai traktuojamos moterys, labai daug prievartos ir... apskritai daug kas nepriimtina. Tad aš nusprendžiau, kad mudviem derėtų pasišalinti. Aš nuėjau į tualetą, o kai sugrįžau išsivesti Elisonos, jos jau neradau. Buvo dingusi. Pabėgusi.

Ailina įdėmiai klausėsi. Buvo susiraukusi, tačiau veikiau padrąsinamai: raukšlės bylojo apie dėmesingumą.

— Ir kas toliau?

— Tuomet aš supratau, kad pasielgiau kvailai. Pirmiausia man reikėjo susižinoti iš Elisonos adresą, bet aš to nepadariau. Tad gavau vėl sugrįžti čionai mokyklon, paprašyti Dereką, kad įleistų mane į sekretoriatą ir susirasti bylose adresą. Paskambinau iš čia į Elisonos namus, ir atsiliepė jos motina. Grįžusi iš darbo ji aptiko dukterį sėdinčią prie durų — matyt,

labai sujaudintą. Filmas turbūt gerokai mergytę sutrikdė, ir ji kurį laiką verkė. Tad jos motina mane dėl to išbarė ir apkaltino turint rimtų sveikos nuovokos spragų, aš atsikirtau, kad ji aiškiai neprižiūrinti tinkamai savo dukters, jeigu aptikau šią tris valandas klaidžiojant vieną be jokios globos po viešąjį parką, ir tada visa tapo... gana nemalonu, man regis.

— Na, jūs aiškiai privertėte ją gintis. O ji, kiek aš pati esu patyrusi, yra gana karinga moteris.

— O, tai jūs... jūs buvote susitikusi su ponia Hil?

— Ponia — tai jos pačios labiau vartojamas žyminys.

— O ponas — turiu galvoje, jos vyras, partneris ar dar kas nors?

— Ne. Nieko apie jį nežinau. Netgi nežinau, ar toksai yra.

— Susidariau įspūdį... — Sara palinko į priekį, jau labiau pasitikinti savimi, jausdamasi įtraukiama paslapties, supančios šią šeimą. — Susidariau įspūdį, kad jis galbūt miręs. Tai yra, galbūt jis mirė visai neseniai.

— Tikrai? Kas jums tokią mintį sukėlė?

— Tiesiog kai kas, susiję su Elisona... Ji tartum turi savyje kažką tokio bendra su mirtimi. Anądien per Normano pamoką ji perskaitė eilėraštį, kurį parašė, ir šis buvo...

— Nesveikas?

— Ne tiek nesveikas, kiek... na, nelaimingas. Apie numirštančią ir pavirstančią juodąja skyle žvaigždę, kuri palieka kitas žvaigždes gedinčias ir vienišas. O vakar aš nutvėriau ją nešantis kuprinėje pelę. Negyvą pelę. Rado ją žaidimų aikštelėje ir pasakė norinti parsinešti ją namo ir palaidoti.

— Tai turi tendenciją paremti jūsų hipotezę, — pasakė Ailina, mėgdavusi tokias sausokas formuluotes. Ji pasižiūrėjo į laikrodį ir atsistojo: bemaž jau buvo atėjęs metas rytiniam susirinkimui. — Ką gi, Sara, šiandien popiet parašysiu poniai

Hil ir pranešiu, kad išnagrinėjusi jos skundą likau patenkinta, jog mano personalas šiuo atveju pasielgė teisingai.

— Dėkui.

— Būčiau buvusi labai nustebusi, jeigu būčiau išsiaiškinusi dėl jūsų ką nors kita. — Ji šiltai nusišypsojo. — Ir vis dėlto, būtų visai neblogai, jeigu jūs pati pabandytumėte užglaistyti su ja tą reikalą. Ypač jeigu tai suteiks jums progą patenkinti abiejų mūsų smalsumą dėl šios šeimos.

— Norite pasakyti... — Sara surizikavo pasirodyti nepagarbia: — Norite pasakyti, kad aš turėčiau nuvykti į namus ir pašniukštinėti?

— Kažką panašaus. — Ailina linktelėjo ir palydėjo Sarą į koridorių, jau užtvindytą vaikų, triukšmingai, be tvarkos traukiančių susirinkimų salėn.

*

Tą vakarą Sara nukako į Rebekos Hil namus apsišarvavusi prietarais: iš esmės klasiniais prietarais, nes jai niekad nebuvo atėję į galvą, kad moteris, turinti (Saros nuomone) tokį atsainų požiūrį į vaikų auklėjimą, galėtų būti tiek pasiturinti. Ji save drąsino, rengdamasi kažkam panašaus į skurdą, o susidūrė su visais viduriniosios klasės skonio požymiais. Kol viena laukė Rebekos svetainėje, pradinė jos nuostaba netrukus užleido vietą priekaištams sau pačiai; o paskiau į ją ėmė smelktis kitas, dar labiau netikėtas jausmas. Sara sumojo, kad pradėjo jaustis lyg namie — labiau lyg namie negu ji kada nors jautėsi savo pačios namuose nuo tada, kai išėjo Entonis — ir nepajėgė suprasti, kodėl. Juk tesėdėjo čia vos kelias minutes, laukdama, iki vėl pasirodys Rebeka su vynu, kuris šaltai, nenorom buvo pasiūlytas, kai Sara prisistatė ir neliko nieko, kaip tik susitaikyti su jos pasirodymu prie durų. Iš tiesų absurdiška per tokį

trumpą laiką pasijusti taip namie svetimuose namuose, kai jų šeimininkė pasirodė priklausanti aiškiai didesnių pajamų kategorijai nei ji pati ir tikintis ypač sunkaus pokalbio. Ir vis dėlto baldai, sienų dekoras, paveikslai, pro grindis siekiančius langus krentančios šviesos žaismas ant kilimo, eilės knygų kietais viršeliais, vazos su gipsofilėmis ir šarkakojais kažkuo kėlė visapusišką, tegul ir nesuprantamą, jaukumo bei pasitikėjimo jausmą. Mirksnį ji netgi paklausė save, ar tik nepatirianti *déja vu** pojūtį, o gal mačiusi šį kambarį prieš daugelį metų viename iš savųjų itin gyvų sapnų. Bet pagalvojo, jog ne. Paaiškinimas to jos keisto, malonaus sugrįžties namo jausmo (kitaip jo nepvadinsi) slypi kažkur giliau.

— Deja, jis tik iš Geinsberio, — pasakė Rebeka, atsainiai paduodama jai taurę žalsvai geltono australiško vyno. — Elisona viršuje, ruošia pamokas. Galėčiau ją pakviesti apačion, bet gal geriau išgvildenkime šitai pačios.

Sara išsigando nuo minties gvildenti ką nors su šia moterimi. Ji jau buvo pastebėjusi rinkinį teisės žinynų lentynose ir spėjo Rebeką veikiausiai būsiant advokate. Sara paskubom, nervingai nugėrė tris gurkšnelius vyno.

— Sakykite, kodėl jūs čia? — be užuolankų paklausė Rebeka. — Šįryt aš pasiskundžiau jūsų direktorei. Manyčiau, kad tai jos reikalas.

Sara perpus nusijuokė, perpus liko be amo dėl tokios ryžtingos pradžios.

— Na, regis, ji taip nemano, po teisybei — nė aš. Veikiau *mums* labiau kelia nerimą tas faktas, kad vakar popiet aš aptikau jūsų dukterį sėdinčią Finsberio parke, keletą va-

* pažodž. „jau regėta" *(pranc.)* — psichologijos terminas, nusakantis, kad žmogus ką nors jau yra patyręs.

landų negalinčią patekti į namus ir neturinčią kur saugiau nueiti.

Rebeka atsiduso.

— Klausykite, aš labiau nei kas nors kitas esu susirūpinusi. Šito jokiu būdu neturėjo atsitikti. Dėl vienos bylos privalėjau išvažiuoti iš Londono, o Elisona man pasakė, kad iki penktos valandos žiūrės sporto varžybas. Pamaniau, kad galėtų pareiti namo su kokiomis nors draugėmis ir pati atsirakinti duris. O paskiau kvailelė ima ir pameta raktą. — Ir pusbalsiu, tartum sau, pridūrė: — Regis, ji viską šiuo metu pameta.

— Atleiskite, — tarė Sara, — tačiau tai dar ne viskas. Visų pirma, nesu tikra, kad, tiesą sakant, mokykloje Elisona išvis *turi* draugų. Neatrodo, kad labai sugebėtų jų įsigyti. Ir manęs nestebina, kad ji nuolat ką nors pameta, nes dabar aiškiai išgyvena labai nelaimingą ir pažeidžiamą periodą.

— Atidedant į šalį populiariąją psichologiją, — ryžtingai atkirto Rebeka, — norėčiau žinoti, ką tai turi bendra su jūsų sprendimu priversti ją sėdėti filme, kuris atrodo ganėtinai smurtingas ir nemalonus, kad galėtų išmušti iš vėžių bet kurią jos amžiaus mergaitę.

Moteris pakėlė ir sustiprino toną. Sara visai nenorėjo, kad konfrontacija taip įkaistų — ir dargi taip anksti.

— Nereikia — ar nereikėtų — kaltinti, — pasakė ji. — Mums abiem vienodai rūpi Elisonos gerovė, tad neužmirškime, kad iš tikrųjų mudviejų tikslai sutampa. Ir kai šitai pasakiau, — čia ji leido pasireikšti tvirtesnei gaidelei, — noriu, kad patikintumėte, jog panašūs dalykai nepasikartos. Antraip turėsiu parašyti raportą.

— Taip, žinoma. — Tai buvo pažadėta irzliai, nemaloniai, ir Rebeka tučtuojau pridūrė: — O aš norėčiau, kad geriau

pamąstytumėte prieš primesdama mano dukrai dar kokių nors... netinkamų pramogų.

Sara kiek patylėjo, — ir šitai jai atrodė daugiau nei tinkamas atsakas, — paskiau paklausė:

— Ar Elisonos tėvas šįvakar namie?

— Elisonos tėvas čia negyvena, — pasakė Rebeka.

— A! Ką veikia jūsų vyras, jeigu leisite paklausti?

— Mano kas?

— Jūsų vyras.

— Aš neturiu vyro.

— Tuomet jūsų partneris.

— Mano partneris, — Rebeka, neišsiduodama jausmų, pabrėžė pastarąjį žodį, — miręs.

Kaip tik tai Sara ir tikėjosi išgirsti. Vis dėlto šie žodžiai sukrėtė: tiek savo galutinumu, tiek ramiu, bemaž bejausmiu atvirumu, su kuriais buvo ištarti. Ji nulenkė galvą.

— Atleiskite.

— Ką gi... tokios tokelės. — Rebeka giliai patraukė vyno iš savo taurės.

— Turbūt šitai paaiškina... vieną... ar du dalykus... — Sara pakėlė akis. — Ar matėte tą eilėraštį, kurį ji parašė kaip namų užduotį? Tą apie žvaigždes?

— Taip.

— Spėju... spėju, kad Elisona tam tikra prasme parašė tai apie savo tėvą.

Rebeka nuvėrė ją žvilgsniu: niekinamu, nepakančiu.

— Elisonos tėvas nėra miręs.

— Ne? Bet, man regis, jūs sakėt...

— Sakiau, kad jos tėvas čia negyvena. Tačiau jis gyvut gyvutėlis. Po teisybei, jis — mano brolis.

Sarai buvo sunku iškart susigaudyti.

— Jūsų brolis? Betgi tuomet... Tai yra, kaip?..

— Nesirūpinkit. Nesusidūrėte su kraujomaišos atveju, apie kurį taip pat tektų parašyti raportą socialinei tarnybai. Suprantate, nesu biologinė Elisonos motina. Tiksliau sakant, aš — jos teta.

— Jos teta. Taip. Tad *kas gi*... kas gi jos biologinė motina?

— Mano partneris, kuris, kaip sakiau, jau miręs.

Sutelkusi valią, Sara privertė savo smegeninę veikti sparčiau. Nepajėgė suprasti, kodėl ėmė jaustis tokia vangi, tokia atbukusi.

— Vadinasi, tai buvo moteris — tas jūsų partneris?

— Taip. — Rebeka atsistojo ir pažvelgė laukan pro stiklines balkono duris. — Žinote, nesu visiškai tikra, kad tai koks nors jūsų reikalas.

— Ne. Ne, jūs teisi. Tikrai ne mano reikalas.

— Kažkaip jūs nedarote man įspūdžio tokios, kuri į šiuos dalykus žiūrėtų itin šviesuoliškai.

Sara nuleido šią pastabą negirdomis; ar veikiau šitai jos nepasiekė.

— Kiek laiko jūs buvote kartu? — paklausė ji.

— Šį rugpjūtį būtų buvę vienuolika metų. Ji mirė beveik prieš metus.

Kurį laiką abi tylėjo, ir kai Rebeka vėl atsisėdo, Sara lyg pajuto jos įtampą sušvelnėjant, ryškiai atslūgstant. Staiga pagalvojo, kad galbūt Rebeka per pastaruosius kelis mėnesius turėjo labai mažai žmonių, su kuriais galėtų pasidalyti šiomis skausmingomis paslaptimis. Tad kitą klausimą ištarė nedrąsiai, švelniai, lyg siūlydama gležną dovaną.

— O kaip ji numirė?

— Bjauriai, — atsakė Rebeka. Tačiau tai buvo paskutinis bandymas pasirodyti narsia. Staiga kaukė nuslydo, Rebe-

kos veidas sukrito ir jame teliko vien kančia — atvira ir nenumaldoma. — Ji nusižudė. — Tačiau Rebeka tramdėsi, kad nepravirktų.

Iš pradžių Sara nepratarė nė žodžio. Nepajėgė prisiversti ko nors daugiau klausti. Žinojo, kad vis tiek tuoj seks visa kita.

— Laikraščiai surado tam pavadinimą, — kalbėjo toliau Rebeka lūžtančiu balsu. — „Jupė* perdega". Matyt, tai toksai sindromas. Dešimt metų dirbi Sityje, kol tau išklypsta varžtukas. Užkali krūvas pinigų, o paskiau vieną dieną atsigręži į savo gyvenimą ir neprisimeni, kuriam galui jį eikvojai. Ji — tiesiog vadovėlinis atvejis. Vieną penktadienio vakarą iki vėlumos važinėjasi po Pietų Londoną, — suranda dailų ilgą akligatvį su plytų siena gale, įsibėgėja iki devyniasdešimties mylių per valandą ir pasineša tiesiai į ją. Nurašo kompanijos „BMW". Ir save podraug.

— Tai... tai baisu, — pasakė Sara, bodėdamasi kokius netinkamus tesurado žodžius. — Nieko panašaus negaliu įsivaizduoti. Tai yra, negaliu įsivaizduoti, kad kas nors panašaus... būtų man papasakota.

— Nebuvo tai taip ypatinga, — Rebeka sujudėjo, prisivertė nusišypsoti. — Manau, aš dabar išgersiu dar taurę vyno. Jūs norite?

— Mielai.

— Gal aš atnešiu butelį.

Ji užtruko kelias minutes: pakankamai ilgai, kad į Sarą įsismelktų suvokimas — pamažu, tykodamas patogaus mo-

---

* *Yuppie* — santrumpa iš „young urban professional" — „jaunas miesto profesionalas" *(angl.)* — taip vadinami jauni verslininkai, finansininkai, sėkmingai darantys karjerą.

mento, žingsnis po žingsnio, kad, kai nugriaudės trenksmas, jis būtų kuo žiauresnis, kuo daugiau niokojantis. Šisai suvokimas ėmė rastis, sugrįžtant tam keistam pažįstamumo jausmui: iš pradžių bendrais bruožais, susijusiais su formomis, tekstūromis ir spalvomis, iki ėmė ryškėti konkrečios detalės. Visų pirma knygos. Jos akis patraukė Rosamondos Lėman romanų eilė: kietais viršeliais, neabejotinai pirmieji leidimai, originalūs jų aplankai buvo saugomi plastikinio dangalo. Tačiau stigo vieno pavadinimo: *Kvietimo valsui*. Taip, ji visados sakydavo, kad šitą sunku bus surasti... Ir vos tik ši mintis įsismelkė jon, visa kita iškart atsekė iš paskos, staiga paaiškėjo visa neįmanoma tiesa, vienu mažutėlaičiu mirksniu pasaulis apsivertė aukštyn kojomis... Afrikietiška figūrėlė ant židinio atbrailos, suvenyras iš šeimyninės kelionės Ganon... Mažutė įrėminta fotografija ant knygų spintos, rankos, apsivijusios Rebeką, džiugiai švytinti, laiminga porelė... Ir čia pat už Saros akipločio tai, kuo dar negalėjai patikėti, tačiau nenuneigiamai buvo ten: dar viena knyga, ta pati knyga, toji gerai prisimenama žalia nugarėlė... Visa tai jos. Jos daiktai. Čia buvo jos namai, jos kambarys...

Rebeka sugrįžo su buteliu. Sara vos pajėgė ją įžvelgti pro ūką.

— Koks buvo jos vardas?

— Atleiskite?

— Jos vardas: juk Veronika, tiesa?

Ir visa aptemo, iki ji atsipeikėjo ir susivokė gulinti ant sofos, tampoma nesuvaldomos raudos, o Rebeka laiko nepatogiai ją apglėbusi, nieko nesuprasdama. Valandėlę jai pasirodė, kad niekad nesiliaus verkusi, ir paaiškinimas, kurį pro ašaras pateikė Rebekai, matyt, buvo baisiai nerišlus, nes gavo daugsyk jį pakartoti — su spragomis ir pertrūkiais, kai Sara,

pavyzdžiui, turėdavo nueiti į tualetą, kad suimtų save į rankas, ir kai pasirodė Elisona, atviliota triukšmo ir balsų, o Rebeka gavo nusivesti šią viršun ir paguldyti lovon.

Vakarui slenkant, visa kiek aprimo. Lauke pradėjo temti, tad Rebeka atnešė žvakių ir išdėstė jas po kambarį. Paskiau atkimšo antrą butelį, ir jiedvi ėmė kalbėtis apie Veroniką.

Labiausiai Sara negalėjo patikėti tuo, kad per visus Rebekos ir Veronikos drauge praleistus metus jos vardas nėsyk nebuvo paminėtas.

— Betgi tokia iš dalies ji buvo, — spyrėsi Rebeka. — Absoliutistė, jums neatrodo? Tai yra, kai ji gyveno su jumis, ar kada nors kalbėdavo apie bent vieną iš savo ankstesniųjų draugužių?

— Ne, turbūt ne.

— Ji niekados prie nieko ilgiau neapsistodavo. Buvo mažiau susaistyta praeities nei bet kuris iš mano pažinotų žmonių. Kai gyvenau su ja, aš irgi mėginau būti tokia pat. Iš teisybės, tik dabar mane ėmė kamuoti klausimas, ar tai tikrai tinkamas būdas nugyventi savo amžių.

— Ką gi... Matyt, jūs ją pažinojote kur kas geriau nei aš. Faktiškai, aš apskritai menkai ją pažinojau. Mes buvome kartu tik... na, apie devynis mėnesius. Jūs turbūt šitai laikote tam tikru atžvilgiu labai keista — turbūt stebitės, kodėl aš tiek susikrimtusi dėl to dalyko.

— Ne, ne, anaiptol. — Trumpai jiedviejų akys susitiko, bet Rebeka iškart nusuko žvilgsnį į šalį ir gan įsijautusiu gestu nubraukė sau nuo kaktos sruogą. — Vis dėlto, kodėl jūs išsiskyrėte? Abipusiu sutarimu?

— Ne, — papurtė galvą Sara. — Ne, tai buvo grynai mano kaltė. Keista tebekalbėti apie klaidas iš tokio nuotolio, tiesa? Bet *buvo* kvaila išsiskirti su ja: bent dabar man

taip atrodo. Tai įvyko netgi ne dėl asmeninių priežasčių. Reikalas buvo... bemaž susijęs su politika. Kažkas bendra su laiko dvasia...

— Caitgeistu: tai mėgstamas Roni žodis.

— Taip. — Sara pati nustebo, kad nusišypsojo. — Taip, vienas iš jos mėgstamųjų. Tuo metu iš jos šaipydavaus, tačiau tam tikra prasme tai aš buvau... pernelyg rimta dėl visų tokių dalykų. Visi neteisingai vertina devintąjį dešimtmetį, ar ne? Įsitikinę, kad svarbiausia buvo pinigai, ir, galimas daiktas, kai kuriems žmonėms — taip, tačiau tų, tarp kurių aš sukinėdavaus, studentų ar į juos panašių, buvo kita vertybių skalė, tokia pat griežta, tokia pat netolerantiška, tikrai. Visą laiką mes buvome *apsėsti* politikos: lyčių politikos, literatūros politikos, kino politikos... Juk netgi buvo toks posakis, tas baisus posakis „politinė lesbietė".

— Ir jūs šitaip galvodavote apie save?

— Galimas daiktas, paviršutiniškai. Dieve, tikriausiai aš netgi apibūdindavau save šitaip kai kuriems žmonėms. Ir, žinoma, mes skaitėme savąsias Džuliją Kristevą ir Andrėją Dvorkin, taip pat niekad nepraleisdavome progos skųstis dėl patriarchato, bet... žinote, ne tai buvo tikroji priežastis. Aš dabar netgi nepajėgiu prisiminti, kaip visa prasidėjo. Tik prisimenu, kad man iš tiesų patiko Veronika... Laikiau ją tiesiog mielu ir įdomiu žmogumi. Ir kaip tik dėl to dar juokingiau, kad mudvi galop išskyrė *manasis* politinis puritonizmas. Negalėjau susitaikyti su mintimi, kad ji nueis dirbti į banką. Supratau tai kaip asmenišką įžeidimą, iššūkį visiems dalykams, dėl kurių kovojome kaip pora... Suprantate, ji neva turėjusi suburti tą teatro trupę. Toks visad buvo planas.

— Ji vis dar kalbėjo apie tai. Niekad nesiliovė kalbėjusi. — Rusvos Rebekos akys sužioravo, atspindėjusios žvakės švie-

są; tie prisiminimai ją šildė. — Tai vienas iš dalykų, kurie ją palaikė.

— Vadinasi, jai nepatiko dirbti Sityje? Kažkaip aš ir nemaniau, kad ji sugebės tai ištverti.

— Matyt, šiek tiek patiko — ar bent iš dalies patiko. Neabejoju, darbas ją uždegdavo, nors taip pat ir versdavo bodėtis. Man regis, ji gaudavo iš jo malonumo kaip iš didžiai abstraktaus, didžiai intelektualaus žaidimo, tačiau veikiausiai suprato, — tikrai suprato, manau, sprendžiant iš to, ką galiausiai padarė, — kad tai buvo fikcija, kad kažką prarado, stengdamasi taip ilgai jos laikytis: prarado kažką iš savęs pačios. Ir, žinoma, ji nekentė visų žmonių, su kuriais turėjo dirbti — ką čia ir kalbėt. Pastebėjau tai iš pat pradžių. Mudvi susipažinome šlykščiame įstaigos pobūvyje — tuo metu aš atstovavau jos firmai — ir iškart užpelengavome viena kitą, ėmėme šnekučiuotis, supratome aptikusios giminingas sielas, anksti išėjome ir... štai ir viskas. Visa toliau sekė nuo čia.

— O Elisona? Jūs, tikriausiai — tai yra, Veronika, tikriausiai jos susilaukė faktiškai netrukus vėliau. O tai mane stebina, nes ji niekad, *niekad* neužsiminė, kad nori vaikų, ar netgi kad mėgsta juos.

— Taip, tai buvo labai netikėtas sprendimas. Matote, ji suprato pavojus, kurie gresia šitame darbe: suprato, kiek tai jai galų gale kainuos. Ir Elisona buvo tartum koks draudos polisas nuo to. Ji pagalvojo, — mudvi pagalvojome, — kad jeigu turėtume vaiką, tuomet mums liktų mažiau tikimybių nebepastebėti... esminių dalykų, jeigu norite. Ar tai nors kiek suprantama?

— Taip, manau, taip.

— Tad pirmiausia mudvi turėjome surasti donorą, ir tai pasirodė nelabai sunku. Čia padėjo mums mano brolis. Bet

dalykai po to, sakyčiau, susiklostė prastai. Gimdymas buvo siaubingas — dvidešimt keturios valandos gimdykloje, mažne prireikė Cezario pjūvio — ir po to Roni įpuolė didžiulėn depresijon, kuri tęsėsi... iš tikrųjų tęsėsi metų metus.

— Vargšė Veronika... Dabar jau galiu įžvelgti šitai — panašumą. Visą laiką jis tiesiog badė man akis. Štai, dar tik anądien aš be jokios aiškios priežasties ėmiau apie ją galvoti, bet dabar žinau, kodėl: nes neseniai kai kas dėl Elisonos man krito į akį — kai kas dėl jos burnos...

— Jiedvi daug kuo buvo panašios. Deja, kokia ironija: mat Roni niekad nelinko prie Elisonos. Visai neatrodė, kad būtų prie jos prisirišusi. Aš viena rūpinausi mergyte, padėjau, kai lankė darželį, įtaisiau pradinėn mokyklon; žaisdavau su ja, skaitydavau knygutes, miegodavau su ja — daugelį naktų. Maniau, kad teisingai elgiuosi — ir, po teisybei, kitaip negalima buvo elgtis: noriu pasakyti, juk kas nors turėjo rodyti mergytei bent kokį dėmesį. Bet aš visai nepastebėjau, kaip tatai veikė mus abi; kokia ji darėsi dirgli, kokia nutolusi. Labai staiga visa tapo be galo nusivadėję. Tad mes bandėme griebtis įprastų gudrybių — prieš porą metų persikėlėme į šiuos namus, manydamos, kad gal tai padės mums viską pradėti iš naujo, bet... Ką gi, jau buvo per vėlu.

Sara linktelėjo.

— Taip, suprantu... gerai suprantu, kaip kažkas panašaus galėjo atsitikti.

Rebeka išgėrė kiek dar jai buvo likę vyno.

— Atleiskite, — tarė ji, viršum savo taurės palenkdama butelį, iš kurio išvarvėjo keli lašai. — Atleiskite, kad anksčiau buvau jums tokia priešiška. Nepakankamai įvertinau jus. Palengva įpranti visus kitus laikyti įsikibusius sąlyginumų, nusiteikusius priekabiauti.

— Viskas gerai. — Sara pasižiūrėjo į laikroduką. — Vis dėlto turėčiau jau eiti. Iki rytojaus reikia dar užpildyti pažymių knygeles. Niekados nesibaigiantis košmaras.

— Taip, žinoma.

Jiedvi stovėjo kambario viduryje, viena priešais kitą ir, atrodė, gerai nenutuokė, kaip užbaigti šį nepaprastą vakarą. Galiausiai Sara prisiminė reikalą, dėl kurio visų pirma čion atėjo.

— Nežinau, ar liko dar kas nors aptarti, — pasakė ji. — Turiu omeny, apie Elisoną.

— Klausykite, labai gailiuos, kad dėl jos pasiskundžiau. Tikrai, gerokai per...

— Ne. Gerai, kad tai padarėte. Dabar mes abi ją prižiūrėsime. Manau, bus viskas gerai.

— Tikiuosi, — sumurmėjo Rebeka. — Aš stengsiuos kaip galiu. — Ji nedrąsiai luktelėjo, paskiau prisipažino: — Vis dėlto yra vienas dalykas... Šviesus taškelis horizonte.

— Koks gi?

— Man regis, aš kai ką sutikau. Kai ką nauja.

— O? — Mirksnį Sara pasijuto lyg vandeniu perlieta: be laiko žlugo sau pačiai neprisipažinta viltis.

— Ji dirba leidykloje, — toliau kalbėjo Rebeka. — Kol kas mes matėmės kelis kartus, bet... buvo gerai. Suprantate, mudvi su tuo neskubame.

— Kaip nuostabu, — tarė Sara, ir ji buvo nuoširdi.

Jiedvi nutilo, kol Rebeka nerūpestingai pridūrė, pakeisdama temą:

— Beje, man patinka jūsų plaukai.

— Tikrai? — Sara pasijuto pamaloninta ir nuraudo — nebuvo įpratusi prie komplimentų. — Vis ketinu juos nudažyti, bet, regis, žmonėms patinka tokie.

— Jie nuostabiai atrodo.

Drauge jos nuėjo prie paradinių durų, ir apsikabinusios, — ilgiau ir, matyt, skausmingiau, nei abi norėjo, — palinkėjo viena kitai labos nakties. O naktis buvo šilta, drėgna ir žvaigždėta. Sara pasakė pareisianti namo pėsčiomis. Kelio tik penkiolika minučių ar panašiai.

Prieš pat joms išsiskiriant, Rebeka paklausė:

— Kas... kas konkrečiai padėjo jums suprasti, kad tai buvo ji? Pasakėte, kad atpažinote kai kuriuos jos daiktus...

— Knyga, — paaiškino Sara. — Pas jus ant lentynos yra knyga *Miego namai*. Mudvi kartu ją skaitydavome. Tai buvo dalykas, kuriuo abi dalijomės.

Rebeka delsė.

— Ar nesurastumėte jos man? Nelabai gerai pažįstu Veronikos knygas.

Tad jiedvi sugrįžo vidun ir Sara pasistiebė paimti Frenko Kingo romano tomelį.

— Štai.

Pabandė paduoti knygą, bet Rebeka sutūrėjo jos ranką.

— Man jos nereikia, — tarė ji. — Norėčiau, kad jūs ją pasilaikytumėte. Privalėtumėte turėti ką nors jos, ir jeigu knyga buvo jums ypatinga, tuomet...

Sara nieko neatsakė, tik tvirčiau suspaudė knygą.

— Paskambinkite man, gerai? Kada nors netrukus.

— Taip, — pažadėjo Sara. — Aš paskambinsiu.

Ir leisdamasi žingsniuoti medžiais apsodinta gatve, šiuo vėlyvu metu tankiai prikimštą sustatytų automobilių, kurių stogai nuo gatvės žibintų spindėjo sidabriniais atšvaitais, Sara pagalvojo, kad Veronika per tuos metus negalėjo jos užmiršti, bent ne visiškai, nes ši knyga ne taip jau lengvai surandama: matyt atkakliai jos ieškojo nenaujų knygų par-

duotuvėse. „Ji buvo mažiau susaistyta praeities nei bet kuris iš mano pažinotų žmonių", pasakė Rebeka, bet kažkoks nedrąsus balsas Saros sieloje troško suabejoti tuo. Prieš savo valią – nes Veronikos savižudybės faktas vis dar buvo nepakenčiamas, neįsivaizduojamas – ji ėmė mąstyti, kaip Veronika galėjo atrodyti tą naktį, paskutinę savo gyvenimo naktį: automobilyje, lekiančiame į akligatvio sieną, baltą ir švytinčią nuo plieskiančių priekinių žibintų. Gal tą akimirką jai šmėstelėjo mintyse prisiminimas apie jiedviejų draugystę, kokia nors mažutėlaitė atminties kibirkštėlė? Akys Sarai vėl peršėjo nuo ašarų, ir ji klausė save

Ketvirta stadija

13

klausė save, kur ši galėtų būti. Jiedvi susitarė susitikti „Café Valladon" trečią valandą, bet kai Veronika atėjo, salė buvo tuščia. Ji atsisėdo prie staliuko arčiausiai durų, surūkė dvi cigaretes ir išgėrė puodelį kavos.

Sarai buvo nebūdinga vėluoti.

Be penkiolikos keturios Veronika nusprendė galinti jau grįžti į Ešdauną. Rytoj šeštadienis, jie visi paliks universitetą ir daugelis vasaros pradžiai parvažiuos pas tėvus. Ji turėjo susikrauti lagaminus ir pasirengti atsisveikinamajam vakarui. Galimas daiktas, per organizacinį bruzdulį bei maišatį Sara paprasčiausiai pamiršo, kad jiedvi susitarusios susitikti: tačiau tai buvo keista, nes joms abiem atrodė, kad vien iš sentimentų dera paskutinį sykį apsilankyti kavinėje, toje vietoje, kur prieš visus tuos mėnesius jiedvi susipažino.

Šiaip ar taip, buvo aišku, kad Sara nebepasirodys. Veronika, priėjusi prie prekystalio, įmetė penkiasdešimties pensų monetą į nedidelę cukrinę šalia kasos aparato.

— Grąžos nereikia, — pasakė ji kaip paprastai.

Slateris, įnikęs į Ričardo Rorčio *Pragmatizmo pasekmės* egzempliorių, pakėlė akis ir krenkštelėjo. Prie durų Veronika stabtelėjo.

— Man stigs mūsų pokalbių, — pasakė ji.

Atsakymo nesulaukė.

— Abipusio apsišaudymo, — pridūrė ji. — Keitimosi nuomonėmis. Lengvų pasišmaikštavimų.

Galiausiai sugniuždyta jo tylos, ji ėmėsi lenkti durų rankeną, ir tik tada išgirdo:

— Taigi išvykstate?

Negalėdama patikėti, ji staigiai apsisuko, jausdama pasiekusi nedidukę pergalę.

— Ką?

— Paliekate miestą? Jau baigėte?

— Teisybė. Visi mes.

Slateris pasielgė neįmanomai: atidėjo į šalį knygą ir atsistojo. Veronika sumojo, kad pirmą sykį regi jį stovint. Buvo stebėtinai žemas.

— Pasiimkite ką nors, jeigu norite. Atminčiai.

Veronika įtarė išgirdusi kažkokį neperprantamą slateriška pokštą.

— Jūs rimtai?

— Knygų ar ką nors.

Ji pažvelgė į beaistrį, šeriuotą jo veidą ir nusprendė, kad vyriokas nuoširdus.

— Bet kurią knygą?

Jis pamojo visaaprėpiančiu gestu.

Veronikai nė neprireikė pagalvoti — nuėjusi prie lentynos viršum sau įprasto staliuko, išsiėmė Frenko Kingo *Miego namus*.

— Šita visad buvo mano mėgstamoji, — paaiškino ji.

— Ji jūsų, — pasakė Slateris.

Ji atidarė duris, žengė laukan, sumirksėdama nuo saulės, ir nuėjo Aukštąja gatve prisispaudusi knygą prie širdies, kuri

kažkodėl pašėlusiai daužėsi.

Ketino papasakoti apie šį nutikimą Sarai, tačiau taip ir nepapasakojo. Kai atidarė jiedviejų miegamojo duris, Sara sėdėjo ant lovos, spygsodama į ją. Rankoje laikė laišką iš komercinio banko.

Giliai atsidususi, Veronika tarė:

— Imkime ir pabandykime pasišnekėti apie tai protingai, gerai?

*

PSICHOANALITIKAS: Kodėl jums taip sunku kalbėti apie tą vakarą?

PACIENTĖ: Man nesunku apie jį kalbėti.

PSICHOANALITIKAS: Susidarau įspūdį, kad kažką slepiate.

PACIENTĖ: Aš nieko neslepiu. Tik iš tiesų nedaug apie jį teprisimenu.

PSICHOANALITIKAS: Esama subtilaus skirtumo, kai pamiršti įvykį ir kai stengies, kad jo neprisimintum.

PACIENTĖS atsakymas neužrašytas.

Jau gana seniai Robertas buvo atsikėlęs nuo stalo nueiti į tualetą. Netgi tokiomis akimirkomis, kai skubėdavo, spirdavo reikalas kuo greičiau ištuštinti pūslę ir kai galbūt už durų kas nors laukdavo, jis verčiau mėgdavo atsisėsti ir paskirti tam šiek tiek laiko. Mintis stovėti viršum pasėstės, apytikriai nusitaikius į dubenį ir taškant po visur buvo jam atgrasi. Nenorėjo apie tai nė pagalvoti.

Sėdėjo ant pasėstės susiėmęs rankomis galvą, palinkęs į priekį, pamažu linguodamas. Vakaras užsitęsė ilgai ir stokojo saiko: visi atrodė pervargę, visi per daug išgėrę. Išmintingesnieji jau prieš kurį laiką pasišalino miegoti. Teris, subūręs

virtuvėje aplinkui save gerbėjus, dabar pasitelkė savo sąmojų repertuarą, kuris palaipsniui darėsi vis nešvankesnis ir linksmesnis. Iki Roberto atsklisdavo juokas. Taip pat ir Saros balsas tarp visų tų balsų.

Betgi Sara ir Veronika išsiskyrė — štai kas neįtikėtina. Ji tai papasakojo jam šįvakar. Baigta. Baigta jiedviejų meilės romanui ir jo kančioms.

O kur, konkrečiai, šitai jį palieka?

Pakeliui atgal į virtuvę jis ketino kiek pastovėti ant slenksčio, įvertinti visą sceną kiek įmanoma objektyviau ir nuspręsti, ar norėtų įsijungti į vyksmą, o gal jau metas patyliukais išsmukti viršun ir atsigulti lovon. Bet dabar, regis, apie pastovėjimą negalėjo būti nė kalbos — nei ant slenksčio, nei kur nors kitur: tą pat akimirką, kai pabandė sustoti ar liautis iš inercijos judėjęs, suprato, kad tuoj tuoj susmuks; tad, nustūmęs iš minčių suvokimą, jog iš tiesų jau esąs *labai* girtas, girtesnis nei kada nors anksčiau gyvenime, jis vėl nusvirduliavo prie virtuvės stalo ir su palengvėjimu įdribo kėdėn greta Saros. Aplinkui stalą dar spietėsi jų dešimt ar vienuolika, buvo labai ankšta, tad juodu su Sara sėdėjo susispaudę, girtai remdamiesi vienas į kitą, o Teris toliau skaldė savąjį anekdotą, ir juokas vilnijo nuo žmogaus prie žmogaus.

— ...taigi jis nusprendžia vestuvių sukakties proga nupirkti žmonai dovaną, tai jų dešimtosios metinės, ir jis pamano sau — žinau, nupirksiu jai naminį gyvūnėlį...

Stalas buvo nustatytas pustuščiais buteliais ir taurelėmis. Robertas nepajėgė prisiminti, kuri taurelė jo. Paragavo skystį iš vienos taurelės dugno, suprato, jog tai viskis, ir vėl prisipildė ją. Skonis buvo neapsakomai bjaurus.

— ...taigi jis nueina į gyvūnėlių parduotuvę, ir tos savininkas jam sako: „Na, kodėl jums nenupirkus jai šunyčio?"

— O jis: „Ne, ji jau turi šunytį". — Tada žmogus sako: „O gal papūgėlę?" — O jis vėl: „Ne, ji jau turi papūgėlę..."

Robertas juto Saros alkūnę liečiantis su jo alkūne, siekdama pasiimti nuo stalo butelį petimi ji sunkiai atsirėmė į jį. Sara gėrė džiną — gryną: visi mikseriai seniai buvo išnykę. Ji jau lenkėsi priekin, laukdama Terio baigiamosios šmaikštybės, su lūpų kampučiais įtemptais juoko, tačiau blausiomis pavargusiomis akimis.

— ...taigi jisai sako: „Na, o gal šitą?" — ir išsiėmęs padeda ant prekystalio tą sutvėrimėlį. O žmogelis klausia: „Kas tai?" — Parduotuvės savininkas jam pasako, tada anas linkteli: „Puiku, tiks", — įsideda gyvūnėlį į dėžę ir parsineša namo pas žmoną.

Veronika sėdėjo tolimajame nuo Saros stalo gale, tad jiedvi akimis mažai susidurdavo. Nei per visą vakarą viena su kita kalbėjosi: bet abi buvo aiškiai pasiryžusios įrodyti savo pranašumą, pasilikdamos iki vakarėlio pabaigos. Veronika gėrė vandenį iš čiaupo. Kartkartėmis slapčia mesdavo aštrų žvilgsnį per stalą į Robertą ir Sarą, su taurelėmis rankose įsispraudusius prie stalo.

— ...taigi jis pareina namo, įteikia žmonai dovaną, ši išvynioja, ir ten, dėžėje, tupi milžiniška žalia varlė, didžiule burna ir išpūstomis lūpomis, tupi ir dėbso į ją...

Robertas norėjo išeiti. Labai norėjo išeiti, bet nepajėgė priversti save pasitraukti nuo Saros. Kaipgi čia taip atsitiko, kad juodu sėdi drauge? Kas tai nusprendė?

— ...taigi ši užmeta žvilgsnį į gyvį ir sako: „Kas čia per *sukruštas* daiktas?" — O jis atsako: „Tai, mieloji, Pietų Amerikos byblaižė varlė..."

Visi dabar juokėsi, bet Sara užvis garsiausiai. Mažne isteriškai. Robertas pažvelgė į ją, išvydo virpantį smakrą, be-

sikilnojančius pečius, ir staiga išsigando. Kažkas negerai.

— ...o ji klausia: „Tai ką man su ja veikti?" — O jis: „Na, išmokyk ją gaminti valgį, o paskiau atsiknisk."

Per naują juoko protrūkį, antrąją šio bangą, Sara ir Robertas buvo pastūmėti vienas prie kito, ir kelias sekundes juodu sėdėjo susiglaudę, nugeibę iš linksmumo; bet kai jis pamėgino Sarą kilstelėti iš šios padėties, šiek tiek atstumti nuo savęs, pastebėjo, kad jos kūnas inertiškas, galūnės bejėgiškai nukarusios. Užvirto ant jo nelyginant skudurinė lėlė, plačiai atmerktomis akimis, šiepulio grimasa sustingusia burna. Jisai suskato ją purtyti.

— Sara! Sara, kas tau?

Aplinkui stalą juokas nutilo, visi sužiuro į suglebusį jos kūną Roberto glėbyje.

— Dievuliau, o maniau, kad aš nusitašęs, — kažkas pasakė; bet sąmojis neprajuokino.

— Ji nualpo?

Veronika atsistojo ir nuskubėjo padėti Robertui.

— Jai bus viskas gerai. Matydavau tai ją ištinkant ir anksčiau. Ilgai netruks. — Ji prisėdo šalia Saros, paėmė vieną jos ranką, ir jie abu drauge pasodino sudribusią ją tiesion padėtin tarp savęs. — Atneškite jai vandens. Šalto vandens. — Paskiau ji tyliai sukuždėjo merginai į ausį. — Viskas gerai, Sara. Nagi. Tvarka. Ei, pabusk.

Pamažu, vos praslinkus dar kelioms sekundėms į Saros akis ėmė grįžti gyvybė, jos raumenys vėl tapo valdomi, kūnas įsitempė. Sumirksėjo ir nusižiovavo, tartum žmogus, pabundantis iš miego, kupino patrauklių sapnų.

— O, Dieve, aš... o, tai buvo sunkus...

— Viskas gerai? — paklausė Robertas, pasilenkdamas prie jos. — Nieko bloga? Ar suvokei, kas dedasi?

— Žinoma, suvokė, — pasakė Veronika. — Ji...

— Taip. Aš girdėjau, ką jūs visi kalbate. Tik negalėjau į tai reaguoti. Nepajėgiau judėti. — Remdamasi abiem rankomis į stalą, ji atsargiai atsistojo. — Klausyk, atleisk, kad pertraukiu vakarėlį, bet... man, turbūt, reikia atsigulti lovon...

Ar todėl, kad Saros keistas elgesys sugadino nuotaiką, ar iš bendresnio suvokimo, kad vakaras užsibaigė savo natūralia tėkme, subildėjo visuotinai atstumiamos kėdės, ir vakarėlio dalyviai nusekė jai iš paskos — žiovaudami, pritariamai linksėdami ir solidariai kuždėdamiesi, tad per kelias minutes pobūvis iširo ir padrikos grupelės skirstėsi koridoriais į įvairias puses, beveik nė nepalinkėdami vieni kitiems labos nakties.

Kopdama laiptais į antrą aukštą, Sara susivokė iš abiejų pusių lydima Roberto ir Veronikos, rūpestingai nuo jos nesitraukiančių, nors nebeatrodė silpnesnė ar nesveikesnė nei jie visi. Teris sekė atsilikęs kelis žingsnius.

Laiptų viršuje Sara pasigręžė į Veroniką ir iš įtampos veldama žodžius tarė:

— Regis, Mišelės kambarys šiąnakt laisvas. Aš miegosiu jame.

Veronika kažką tyliai sumurmėjo ir nuėjo savo kambario linkui. Paskiau labos nakties palinkėjo Teris, pridurdamas, kad su jais abiem dar pasišnekės ryte, prieš išvykdamas.

Namuose buvo labai tyku. Regis, visi žaibiškai išsiskirstė miegoti.

— Buvo nuostabus vakaras, — neįtikinamai pratarė Robertas, nes tyla tapo slegianti.

Sara keistai — su nepatvariu, paukštišku įdėmumu įsispitrijo į jį. Neatrodė, kad ketintų pajudėti iš vietos. Rober-

tas stengėsi prisiminti, kur Mišelės kambarys, kad galėtų ją tenai nuvesti. Netrukus sumojo, kad šis laiptinės viršuje: kaip tik toje vietoje, kur jie jau faktiškai stovėjo.

— Tu tikrai dabar gerai jautiesi? — paklausė jis.

— Taip, dėkui, man žymiai geriau, — atsakė Sara, vis nenuleisdama nuo jo akių.

— Puiku. Tu mus visus ten išgąsdinai. Ar šitaip yra atsitikę anksčiau?

— Taip, kokius porąsyk.

— Tau derėtų pasikonsultuoti su daktaru.

— Tai nieko baisaus, tikrai. Tiesiog, jeigu daug juokiuos, šiek tiek užsimirštu.

Kažkas vis dar sukinėjosi aplinkui: virtuvėje negarsiai bilstelėjo ir dzingtelėjo dūžtanti stiklinė, paskiau koridoriuje apačioje užgeso šviesa.

— Nori, kad padėčiau tau atsigulti?

— Ne visai taip, — pasakė Sara. Buvo visiškai tamsu, bet jos akys tebešvytėjo blyškia, vangia šviesele. — Po teisybei, norėčiau, kad atsigultum su manimi.

Nors vėliau niekad nebepajėgs prisiminti savo žodžių, Robertas atsakė:

— Rasi, tai ne tokia jau gera mintis.

Šviesa Saros akyse išsyk užgeso.

— Ne, — tarė ji, ir tas žodis pakibo tarp jų tamsoje, tyla tapo galutinė, nebeatšaukiama.

— Norėjau pasakyti, — pasitaisė Robertas, — kad tai gal ne pats tinkamiausias metas ar...

Sara jau pasiekė duris, atidarė jas, buvo beišnykstanti už jų.

— Labanakt, Robertai, — tarė.

Jisai sušuko jos vardą, ar bent įsivaizdavo sušukęs. Paskiau durys užsidarė, trakštelėjo raktas.

Be žado nuo sukrėtimo, Robertas stovėjo patamsy, įbedęs žvilgsnį į uždaras duris. Iš po jų neprasismelkė joks šviesos spindulėlis: Sara kambary neuždegė lempų. Jis nežinojo, ką daryti: prieiti ir pasibelsti į duris ar apsisukti ir sugrįžti į savo paties kambarį. Apsisuko ir žingtelėjo kelis žingsnius atgalios koridoriumi; paskiau stabtelėjo ir išsigandęs liko stovėti tamsoje, drebėdamas, paralyžiuotas neryžtingumo, sugniaužinėdamas ir atgniaužinėdamas kumščius. Paėjėjo dar kelis žingsnius koridoriumi, apsisuko ir ant pirštų galų vėl nutykino Saros durų linkui. Sustojo prie jų klausydamasis, užėmęs kvapą. Po kokių poros sekundžių ėmė įtarti, kad ji stovi čia pat anapus durų, prisišliejusi prie įsprūdos, klausydamasi jo neryžtingų žingsnių koridoriuje. Atrodė keista, kad negalima ištiesti rankos ir paliesti jos, juk juodu teskyrė vos pora colių medžio. Pasiklausė iš arčiau, ir jam pasirodė, kad tartum girdi jos alsavimą: gilius, sujaudintus atodūsius. Ranką ar kūną braukiant įsprūda; medžiagos sąlytį su medžiu. Bet paskiau kitas garsas — giliau kambaryje kažkas bumptelėjo, lyg žmogus nudribo ant lovos, lyg batas nukrito ant grindų — paskatino jį pakeisti sprendimą. Ištiesė ranką, ketindamas pasibelsti, ir pagalvojo, ką pasakys, kai ji atidarys duris; nustūmė šią mintį kaip neurotišką, netinkamą; buvo bepabeldžiąs ir sulaikė ranką. Užuot pastuksenęs krumpliais duris, palietė jais sau akių obuolius ir smarkiai patrynė. Rauda supurtė jam kūną: jautėsi toks girtas, toks pavargęs. Apsigręžė ir sparčiai atsitolino koridoriumi savo kambario linkui.

Kitas pojūtis, kurį pajėgė prisiminti — tai aštrus skausmas kairiame delne. Pažvelgė į jį ir išvydo gilias dantų žymes. Sėdėjo ant viengulės lovos savo kambaryje ir kandžiojosi delną, bemaž iki kraujo leisdamas dantis į nykščio pilvelį. Buvo

įsijungęs šviesą ir nusimovęs kelnes. Šios gulėjo numestos ant grindų prie drabužių spintos.

Jis atsistojo ir tuoj pat susverdėjo, perpus iš girtumo, perpus negalėdamas patikėti. Scena, ką tik patirta su Sara, tarsi pranoko bet kokią sveiką nuovoką: pusė jo troško tuojau pat ištrinti ją iš atminties, o pusė — stengėsi atgaivinti ir išnagrinėti kiekvieną detalę. Nejau ji iš tikrųjų, *iš tikrųjų* paprašė jį tą padaryti? Ir nejau jis iš tikrųjų atsisakė?

Šitai niekad nebepasikartos, pasakė jisai sau. *Ji niekad tavęs nebepaprašys.*

Jis pakėlė nuo grindų kelnes. Gal apsimauti jas ir sugrįžti prie jos kambario?

Kur batai?

Sugrįžk.

Bet jis pasakė sau — ne; ir kai tik tai pasakė, kvietimas tapo atšauktas, visiškai.

Tau gyvenimo vieno mažiausiai prireiks...

Šiaip taip įkišo vieną koją į kelnių klešnę; paskiau, kišdamas antrą prarado pusiausvyrą, šoktelėjo ir parvirto. Griūdamas pataikė galva į lovos staliuko kampą, ir kiaušą bei sprandą nuvėrė aštrus skausmas. Embriono poza susmukęs ant grindų, palietė sau skruostikaulio viršų, tarp akies ir ausies ir užčiuopė lipnią kraujo srovelę.

Paslaptims jos atskleist...

— Negrįšiu, — garsiai pasakė sau jis.

Išsipančiojo iš kelnių, susirado vienoje iš kišenių nosinę ir atsisėdęs ant lovos prispaudė prie prakirsto skruosto. Žaizda buvo negili, ir kraujas netrukus sukrešėjo. Per tą laiką jis išsiblaivė — kaip jam pasirodė, nepaprastai sparčiai. Drebantis, be kelnių, staiga panoro ką nors parašyti ir su šia mintimi priėjo prie stalo, paėmė flomasterį ir atvėrė

bloknote pirmą švarų puslapį, ties kuriuo baigėsi visi jo eilėraščio apmatai.

Veikiausiai kaip tik išvydus šias literatūrines pastangas jo skausmas, sumaištis bei nuovargis susikoncentravo, o paskiau susiliejo į vienintelį jausmą: įsiūtį. Visi tie sunkūs, bandomieji posmai, tie ankstyvieji variantai, persvarstymai, ilgai brandinti ir ištrinti, perfrazuoti ir iškankinti, Robertui dabar pasirodė apgailėtini. Kas iš viso to slapto triūso, to laiką eikvojančio, savyje gniaužiamo atkaklaus darbo, jeigu, kai buvo pasiūlyta lyg ant lėkštutės proga įgyvendinti savo troškimus, jis neturėjo nei ryžto, nei nuovokos pasinaudoti ja?

Jisai spitrijo į žodžius puslapyje, iki šie ėmė atrodyti padrika, beprasme keverzone, iki šie ėmė netekti bet kokios minties.

Paėmęs plunksnakotį, storai perbraukė užbaigtą eilėraščio variantą. Paskiau patraukė kita kryptimi, nubrėždamas „X" kryžmę. Šįsyk taip stipriai spaudė plunksną, jog ši, nors ir minkšta, perplėšė puslapį. Plyštančio popieriaus garsas buvo malonus. Prirašinėjo ankstesniuose eilėraščio variantuose nešvankybių ir vėl plunksnos galu suplėšė puslapius, o galiausiai visą bloknotą sudraskė rankomis ir išbarstė skutelius po stalą ir po grindis.

Tebelaikydamas rankoje plunksnakotį, atsistojo, pasviro ir susidūrė su siena. Nebuvo toks blaivus, kaip manė.

Sara dabar guli lovoje už kelių žingsnių toliau koridoriumi, tikriausiai jau miega, jos kambaryje tamsu, durys užrakintos. Ir ji niekad jo nebeprašys.

Kvailys, kvailys, kvailys.

Tardamas šiuos žodžius, nestipriai daužė galva sieną ir tuo pat metu ištepė ją krauju. Žaizda, matyt, vėl atsivėrė. Flomasteriu jis pabrėžė ant sienos:

SUKRUŠTAS KVAILYS SUKRUŠTAS KVAILYS SUKRUŠTAS KVAILYS SUKRUŠTAS KVAILYS

Stovėjo prie pat spintos, nelygiomis didžiosiomis raidėmis rašydamas šiuos žodžius, ir paskiau pajuto kojas sulinkstant, o kitą akimirką susivokė slystąs spintos šonu ant grindų. Pažvelgė per kambarį į savo lovą, ir paskutinėmis pastangomis sugebėjo pasislinkti jos link. Paskiau prarado sąmonę.

*

Robertas teatsipeikėjo po kelių valandų, kankinamas siaubingo troškulio. Būtų buvęs jis labiau prityręs gėrovas, būtų žinojęs, kad iš tikrųjų ne metas dar buvo keltis: kad tai tik ne daugiau kaip laikinas organizmo poilsio pertrūkis – metas išmaukti kelias stiklines vandens, nusvirduliuoti atgal į lovą ir išmiegoti dar tris ar keturias valandas, bent iki vidudienio. Bet jis klaidingai palaikė nenatūraliai karštligišką entuziazmą, su kuriuo pasitiko ryto saulę, tikrąja budryste; taip pat jo dėmesį sužadino iš virtuvės apačioje atsklindantys garsai. Tad apsišlakstė veidą šaltu vandeniu, išsinėrė iš vakarykščių drabužių ir apsivilko šiokiais tokiais naujesniais. Prieš pat palikdamas kambarį, žvilgtelėjo į savo parašytus prieš kelias valandas žodžius. Susigėdęs, apkabino sunkią tikmedžio spintą, įsirėžė ir patraukė kelis colius lango linkui. Žodžiai pasislėpė, ir dabar jis galėjo eiti apačion.

Virtuvėje aptiko tris savo praeitos nakties sugėrovus, kurie taisėsi duonos skrebučių ir kavos, o vienas netgi narsiai ryžosi pasigaminti šiltą pusrytį. Visų veiduose buvo sustingusi tokia pat kontūzyta, nenormaliai žibančių akių išraiška. Jie pasiteiravo, kas nutiko jo veidui, ir Robertui paaiškinus, jog nieko, pokalbis toliau tęsėsi dusliai minimalus. Nei Teris, nei Sara dar neišlindo iš savo kambarių, nors tuojau pat pasirodė

Veronika, kuri tik linktelėjo Robertui ir patraukė tiesiai prie šaldytuvo, kur kaipmat sudorojo litrinį apelsinų sulčių paketą.

— Troškina? — kvailai paklausė jis, kai ji baigė.

Veronika nuleido negirdomis klausimą ir tik pasiteiravo:

— Kas nors praeitą naktį tave sumušė?

— Ne. Nelaimingas atsitikimas.

— O aš maniau, gal įsimylėjėlių kivirčas, — pasakė Veronika ir ėmė storai riektis duoną.

Įėjo Teris, vilkintis pižama.

— Aš ką tik išvėmiau, — pranešė, į nieką konkrečiai nesikreipdamas.

— Mes tau atleidžiame, — atsiliepė Robertas.

— Viską ant telefono. Bandžiau prisiskambinti į namus.

Teris buvo ne vienintelis iš Ešdauno gyventojų, kuriuos tėvai šį rytą turėjo pasiimti. Keletas kitų tikėjosi, kad juos pavežės; kai kurie turėjo nuosavus automobilius ir ketino susikrauti daiktus ir išvažiuoti, kai tik pasijus geriau. Po visuotiniu silpnumu ir šleikštuliu slypėjo keistas, baugus jausmas, kad jiems liko dar vos kelios valandos praleisti drauge iki išsiskirs ir galbūt niekad nebesusitiks.

— Man reikia gryno oro, — kažkas pasakė. Nuo kepamos kiaušinienės su kumpiu karščio aprasojo virtuvės langus.

— Gera mintis. Eime pasivaikščioti.

Dabar jų buvo aštuonetas, ir visi pasuko takučiu per uolas aukščiausiojo kyšulio linkui. Robertui toptelėjo, kad kol kas ankstoka, alkoholio poveikis dar bus neišgaravęs, faktiškai jie visi tebegirti. Šiltas, drėgnas ūkelis tvyrojo ore ir blyški saulė švyksojo stelbiama debesų, tesugebėdama lieti ant banguojančio okeano skystą, blausią gelsvai pilkšvą šviesą.

Robertas žengė grupelės priekyje. Pasivijęs Teris paklausė:

— Taigi Sarai praeitą naktį nenutiko nieko bloga?

— Manau, ne.

Teris palingavo galvą.

— Keistas tas reikalas. Beje, kas tavo veidui?

Robertas nutylėjo; Teris delsė, tarsi baimindamasis poveikio, kurį sukels jo tolesni žodžiai:

— O ar ji užsiminė — ar išvis ką nors pasakė apie mūsų... susitarimą?

— Kokį susitarimą? — paklausė Robertas — šiek tiek per greitai.

— Tau ir nepasakė?

— Nežinau, apie ką tu kalbi.

— Na, gerai... Tu juk žinai, kad nuo rugsėjo aš pradedu bendradarbiauti *Frame*?

— Taip.

— Ir tu žinai, kad ketinu nuomotis tą butą Londone?

— Taip, žinoma. — Robertas kaip tik jau buvo atsisakęs atliekamo kambario pas Terį, pirma norėdamas sužinoti, kokie Saros planai.

— Ir tu žinai, kad Sara su Veronika išsiskyrė, tad čia jiedvi nebesidairo būsto?

— Arčiau prie reikalo, Teri, dėl Dievo meilės.

— Ką gi... — Jis vėl paskutinįsyk tiriamai nužvelgė savo draugelį, paskiau varė toliau: — Ji ketina atvykti ir gyventi su manimi.

Robertas pasibaisėjęs išpūtė į jį akis:

— *Gyventi* su tavimi? Ką turi galvoje?

— Turiu galvoje, kad ji užims vieną iš mano atliekamų kambarių.

— Betgi... kada tai buvo nuspręsta?

— Vakar vakare: prieš pobūvį. — Jisai suėmė Robertą už peties ir nerangiai papurtė. — Supranti, čia nieko tragiška.

Tarp mūsų nieko nėra. O geriausia, kad bus ir tau vietos su mumis. Ten yra trys miegamieji. Visa bus kaip Ešdaune, tik kad Londone. – Robertas tebebuvo priblokštas. Teris matė, kad kol kas mažai ką daugiau iš jo teišpeš. – Pagalvok apie tai, – užbaigė. – Pakalbėsime vėliau.

Teris nuėjo pirmyn, ir kiti netrukus prie jo prisijungė, prasigrūsdami pro Robertą, kuris liko stovėti takučio vidury, nugara į okeaną, žvilgsnį įbedęs į pilkus didžiulio statinio bokštus. Po kelių minučių jis išvydo, kaip pro paradines duris išniro Sara. Apsisukęs ėmė žingsniuoti tolyn, tačiau pamažu, tad netrukus mergina jį pasivijo. Neplauti jos plaukai atrodė tamsesni ir menkesni nei paprastai. Buvo pašalinus nuo veido praeitos nakties makijažą, tačiau daugiau kosmetikos nepavartojo. Jos oda atrodė pablyškusi, o ant viršutinės lūpos formavosi peršalimo dedervinė. Iš akių ugnelė buvo išblėsusi, vokai patamsėję. Vilkėjo įprastu džinsiniu švarkeliu, stora medvilnine palaidinuke ir samaninės spalvos velveto kelnėmis.

– Dėkui, kad palaukėte, – tarė ji, vengdama jo žvilgsnio.

Iš tiesų, kiti irgi buvo sulėtinę tempą ir nespėjo toli nueiti.

– Ne per geriausiai atrodai, – pasakė Robertas.

Sara nusijuokė:

– *Aš* ne per geriausiai atrodau? O kas nutiko tau?

– Susipykau su vienu tokiu baldu.

Regis, Sara to veik neišgirdo. Atrodė nerami, bemaž išsiblaškiusi.

– Visi šįryt baisiai atrodo, – pridūrė Robertas. – Galbūt ne labiausiai tinkama gaida baigėme.

Juodu įsiliejo į grupę, bet kažkaip sugebėjo išlikti atsiskyrę, tad intymumas tarp jų tęsėsi, nors iš abiejų pusių draugai tingiai persimetinėjo žodžiais.

– Praeitą naktį... – pradėjo Robertas.

Sara pastatė šerius.

— Norėjau kai ką dėl to pasakyti. Tu ne prieš, jei pradėsiu pirma?

— Ne, žinoma, ne. Drožk.

— Gerai. — Ji vėl padarė tą patį gestą: perbraukė delnu sau per plaukus, sugriebė sruogą ir lengvai šią patampė. Kaip visada Robertui smilktelėjo širdį staigus švelnumas. — Tiesą sakant, norėjau tau padėkoti.

— Padėkoti man?

— Robertai... — juodu sklandžiai, bemaž nepastebimai atsiskyrė nuo grupės, — ...žinau, ką tu man jauti. Be abejo, žinau. Žinojau visąlaik. Faktiškai, manau, visi žino.

— Puiku. Kodėl turėtų nežinoti?

— Tad... tam tikra prasme iš mano pusės buvo žiauru pasakyti tai... ką praeitą naktį pasakiau.

— Ką? Tu kalbėjai nenuoširdžiai?

— Taip, nuoširdžiai. Ar bent... tuo metu.

— Suprantu.

— Buvau siaubingai pasigėrusi. Ir tu taip pat. — Ji nusisuko į šalį, pažvelgė jūros pusėn. — Tad, aš sakau...

— Žinau, ką sakai. Tu manai, kad tai būtų buvusi klaida ir nori man padėkoti, kad neleidau jai įvykti.

— Taip. — Sara nelaiminga linktelėjo. — Turbūt kaip tik tai.

— Neapsigauk dėl šito, — tarė Robertas. — Tatai neturi nieko bendra su būdo stiprumu. Iš teisybės, vien grynas silpnumas.

— Netikiu. Tu ne silpnas žmogus.

— Taip, aš toks. Silpnas ir neryžtingas.

Kiti pradėjo slinkti atgalios namų linkui. Pro šalį praėjo Veronika, kuri nesusilaikė ir metė pavydų, smalsų žvilgsnį į

juodu. Netgi kai ši nutolo tiek, jog negalėjo girdėti, Sara kalbėjo pakuždom:

– Gerai, kad iš čia išvykstame. Mes visi per daug nuodugniai vienas kitą pažinome. Pernelyg suartėjome.

– O? Tad kaip gi į šią mintį įtelpa buto dalybos su Teriu Londone?

– Tai tik tarpinė stotelė. Laikinas dalykas. Aš nežinau, kaip šitai išdegs. – Pagauta nevilties, ji atsigręžė ir užsipuolė jį. – O, Robertai, tu juk *negali* pavyduliauti dėl manęs ir Terio.

– Žinai, tu nustebtum.

– Vis dėlto, kas tau irgi neleidžia atvykti? Juk tame bute dar yra atliekamas kambarys. Būtų miela, jeigu tu jame apsigyventum.

Robertas papurtė galvą.

– Ne to aš noriu.

– Na, tai ko tu nori? Grįžti ir gyventi su savo tėvais?

– Ne. Pagalvojau, kad gal kurį laiką liksiu čia.

– Betgi būsi visai vienas. Kaip siaubinga.

– Galbūt.

Šioje vietoje tarp takučio ir uolų krašto nebuvo jokios tvorelės. Tik keletas stambių akmenų ir vienas ar du kuokšteliai melancholiškų, atkaklių šilojų, besiveržiančių iš žolės. Robertas nutykino pirštų galais prie uolos krašto ir pažvelgė žemyn į vandenį, kuris apatiškai, pavieniais judesiais teliuškavosi į uolų sieną.

– Ką tu praeitą naktį veikei? – paklausė jis.

– Atleisk?

– Po to, kai palinkėjome vienas kitam labos nakties. Norėčiau žinoti.

— Pasitrauk nuo ten, — mygo Sara. — Esi per arti krašto. Tai nesaugu. — Robertas stovėjo kur stovėjęs, tad ji atsiduso ir atsakė, iš pradžių irzliai: — Na, įėjusi į Mišelės kambarį, aš atsisėdau ant lovos. Man pasirodė, kad girdžiu tave už durų. Pamaniau, kad tu tuoj tuoj pasibelsi.

— Mažai trūko. — Jis atsisėdo ant žolės su šilojais ir sukryžiavo kojas. — Ką tu būtum dariusi?

— Nereikia, Robertai. Neklausinėk. Nėra prasmės. — Ji atsisėdo greta jo. — Tai *būtų* buvus klaida, tu žinai. Nesuprantu, kas man užėjo. Aš tik bandžiau tavimi pasinaudoti.

— Pasinaudoti?

— Taip. Kad įskaudinčiau Veroniką. Noriu pasakyti, turbūt nebūčiau nuėjusi iki galo. Aš netgi nemėgstu sekso su vyrais... — staiga pagauta švelnumo, ji pažvelgė į jį, — su *bet kuriais* vyrais, tad esu įsitikinusi, kad tai būtų buvusi katastrofa. Būčiau viską sugadinusi.

— Pavyzdžiui, mūsų draugystę, — tiesiai pasakė jis.

— Kaip tik. Mūsų draugystę. Ir man tai *taip svarbu*, Robertai: ypač dabar. Man iš tiesų šiuo metu reikia draugo. Gero draugo. O tu visad buvai geriausias: tam tikra prasme, geriausias iš mano kada nors turėtų.

— Ką gi, labai gaila, — tarė jis, nukreipdmas akis į šalį, — nes aš nenoriu būti su tavimi draugais. Daugiau nepajėgiu šitaip tęsti.

Praėjo kelios sekundės, kol Sara tai įsisąmonino. Paskiau ji pasakė:

— Ką gi, teks. Kadangi tai viskas. Ir bus viskas.

— Visados?

— Visados. — Ji uždėjo delną jam ant kelio. Šiek tiek nepatikliai jis nuleido akis į jos delną. — Roni ir mano santykiai šiuo metu ne itin geri, — kalbėjo ji toliau, — bet

aš visad būsiu jai už kai ką dėkinga. Kadangi... ji iš tiesų padarė nuostabų dalyką. Supažindino mane... su manąja prigimtimi.

— Esi tuo įsitikinusi?

Atrodė, praslinko daug laiko, kol Sara atsakė:

— Taip, esu.

Robertas linktelėjo ir peštelėjo žolę.

— O aš maniau, gal ji buvo... Na, nežinau, išskirtinis atvejis.

— Ne, tiesiog ji, galų gale, pasirodė man netinkama, — Sara nusišypsojo. — Pastarąsias kelias savaites aš daug mąsčiau, trokšdama, kad ji būtų labiau panaši į tave.

— Panaši į mane?

— Žinoma, būtumei man idealus — tau neatrodo? Tai yra, jeigu tik ne... tam tikras dalykas.

— Nežaisk su manimi, Sara. Prašau. Aš to neištversiu.

— Aš ir nežaidžiu. Rimtai kalbu. Manau, tu nuostabus. Visad taip maniau. Ir tu taip pat tą žinai. — Ji spustelėjo jam kelį, ir jis vėl nuleido akis į jos ranką — nelyginant mieguista katė, sureguojanti į glamonę, smalsi, bet suglumusi. — Žinai, iš tikrųjų tai aš turėčiau leistis į Klėjos paieškas. Tik įsivaizduok — tavo sesers dvynės: tavęs, tik moteriškosios lyties. Man tai būtų ideali partnerė, tiesa?

Dabar Robertas stebeilijo į ją. Stebeilijo ramiai, tiriamai, ilgai, kol ir ji sutrikusi atsakė tuo pačiu, tikėdamasi pamatyti jo akyse linksmumo kibirkštėlę. Tačiau Roberto žvilgsnyje nebuvo nė pėdsako humoro. Kažin, ar būtų galėjęs žvelgti į ją rimčiau, įdėmiau: nors, jei būtų žinojęs, kiek laiko praeis, kol galės vėl normaliai į ją žvelgti, jis galbūt būtų pabandęs.

— Gal eime vidun, — pagaliau pasiūlė Sara. — Darosi šalta.

— Tu eik, — pasakė Robertas. — Aš dar čia šiek tiek pasiliksiu.

Ji nevikriai atsistojo.

— Tikrai?

— Taip. — Jis pastebėjo jos veide rūpestį. — Nesijaudink, — tarė, — aš nenušoksiu.

Sara pasilenkė ir pabučiavo jį į viršugalvį.

— Gerai.

Dar nenužengus jai nė kelių metrų, Robertas pašaukė:

— Sara!

Ji atsigręžė.

Buvo jau bepasakąs jai eilėraštį; bepasakąs, kad nueitų į kavinę ir paieškotų šio knygoje, 173-ame puslapyje. Bet sumojo, kad dabar nėra prasmės. Paliko jį per vėlai.

— Tad sudie, — tepasakė jis.

Ji vėl nusišypsojo ir toliau nužingsniavo namų linkui.

14

Tą vakarą Teris labai vėlavo sugrįžti iš Londono. Fotografijos paieškos truko daugiau nei penkias valandas, kurioms baigiantis jis buvo pridusęs, artimos nevilčiai būklės. Vis dėlto pagaliau surado ją: per kažkokią piktą likimo išdaigą buvo atsidūrusi pačiame kartoninės dėžės dugne, antrajame iš jo dviejų iki viršaus užgriozdintų kambarių. Kai galiausiai išvydo nuotrauką, sugriebė ją lyg savo brangiausio, seniai prarasto draugo ranką ir gavo nuslopinti džiaugsmo ir palengvėjimo ašaras. Paskiau pasižiūrėjo į laikrodį, greitai paskaičiavo ir sumojo, kad vos turi laiko suspėti į paskutinį traukinį pakrantėn, nors tai reiškė, kad bute liks įvairaus šlamšto nuklota netvarka lyg po saugumo tarnybų kratos ar

po nemokšų plėšikų įsilaužimo. Toksai stiprus noras tą pat vakarą sugrįžti į Ešdauną jį patį užklupo netikėtai. Po keturiasdešimties minučių jis jau sėdėjo besikratančiame iš Londono traukinyje, laikydamas prieš save ant kelių fotografiją, saugiai įdėtą į paskutinį *Sight and Sound* numerį: kartkartėmis atversdavo žurnalą ir slapčia žvilgtelėdavo į ją – į tą vėl atrastą simbolį, įkūnijantį visa, kas buvo vertingiausia, labiausiai siektina jo gyvenime. Buvo pasiryžęs daugiau niekur jos nenukišti ir nepamiršti.

Gavo keletą minučių palaukti stotyje taksi, ir jau buvo po vienuoliktos, kai pasiekė Ešdauno priebutį. Jis tikėjosi, kad šiuo nakties metu namuose bus tamsu ir tyku, visi pacientai ilsėsis savo miegamuosiuose ir vienintelė tikra veikla tepriklausys polisomnografo adatėlėms, pašėlusiai krebždenančioms elektros srovių sukeltas linijas (ir, žinoma, nepaliaujamam prievartinių daktaro Dadeno eksperimento dalyvių tapenimui – tokiam pat pašėlusiam, nors ir užslėptam). O jo laukė visiškai kitokia scena: skaisčiai apšviestoje terasoje sėdėjo trejetas moterų, šiltoje naktyje aidėjo jų besijuokiantys balsai, skimbčiojo buteliai ir taurelės. Tai buvo daktarė Medison, Marija Greindžer ir Barbara Deintri, nakviša.

Išvydusi jį kopiant laiptais, Marija šūktelėjo:

– Ei, Hari, ką jūs sugalvojote?

– Vardas tai Teris, – pataisė jis, pamažu pėdindamas artyn prie jų.

– Teris – Haris, nesvarbu. Ką veikiate, įtykindamas šiuo nakties metu?

Marija buvo linksma, atlapaširdė pusamžė londonietė, kuri per paskutines kelias dienas jau keletą kartų mėgino draugiškai gretintis prie Terio. Stambi, su keliais pagurkliais, burna tartum nuolat nutaisyta naikinančiai šypsenai. Didžiulis pil-

vas, milžiniškos krūtys. Jam pasakojo, kad iš dalies jos apimtis buvo nulemta vaistų, kuriuos turėjo vartoti, kad įveiktų savo lėtinės narkolepsijos simptomus; bet Marija taip pat pirmoji pripažindavo, kad prie to prisidėjo ir jos ryškus *penchant** spurgoms su šokoladu bei varškės tortui su braškėmis. Teriui ji patiko; taip pat – ir visiems kitiems klinikoje, išskyrus daktarą Dadeną.

– Dienai buvau išvykęs į Londoną, – pasakė jis.

– Matau: pabėgote iš pamokų.

– Tam tikra prasme, taip.

– Taigi išgersite su mumis? Mums būtų neprošal šiokia tokia vyriška kompanija.

– Argi neturėtume visi jau būti lovose?

– Tačiau čia jo – Daktaro Giltinės – nėra. Šiandien popiet išvyko į konferenciją. Be to, tai mano paskutinioji naktis, tad aš švenčiu. Juk žinote, kai katinas iš namų...

– ...pelėms atsipūst džiugu, – užbaigė Teris. Ir skirdamas savo žodžius daktarei Medison pridūrė: – Ir žiurkėms taip pat, tikiuosi. – Ši nieko neatsakė, veidu neišsidavė, kad supranta, apie ką kalbama. – Ką gi, gerai, – pasakė jis. – Tik užsinešiu daiktus viršun ir ateinu prisijungti prie jūsų.

Kai sugrįžo, daktarė Medison buvo dingusi.

– Ji nuėjo miegoti, – paaiškino Marija.

– Per sunkiai dirba, ta moteris, – pridūrė Barbara. – Jis varo ją po velėna.

Marija padavė Teriui popierinį puodelį ir įpylė mažne iki kraštų baltojo vyno.

– Taigi, – tarė jis, nugėręs pirmą gurkšnį, – laukiate, kada vėl sugrįšite į tikrąjį pasaulį.

---

* pomėgis *(pranc.)*

— Laukiu, kada vėl išvysiu savo vaikus. Ir vyrą. Ilgėjaus jų. Tačiau, tiesą sakant, man čia buvo smagu. Dvi savaitės pajūry. Vieni juokai.

— Ji mėgsta juoktis, — pasakė Barbara, ir abi sukikeno. — Matytumėt, kas jai nutinka, kai juokiasi. Tampa itin savotiška.

— O, nepradėk, — paprašė Marija, ir jos krizulys užleido vietą kažkokiam gerkliniam, iš giliau einančiam garsui. — Nepradėk pasakoti man anekdotų. Juk žinai, kad aš to nemėgstu.

— Kodėl? — paklausė Teris. — Kas jums nutinka, kai juokiatės?

— Ji visa suglemba, — paaiškino Barbara. — Suglemba ir tampa labai keista. Žinote, kai kada sakoma, kad kas nors tampa bejėgis nuo juoko. Kaip tik tai nutinka jai.

— Nagi, tik nepradėk manęs užvedinėti, — sudraudė Mariją, jau stengdamasi sutramdyti veido raumenis. — Nedrįsk manęs išprovokuoti vienu iš savųjų anekdotų.

— O kaip dėl to, kurį tu man papasakojai? — paklausė Barbara. — Apie tą žmogų su bananais. — Ji pasigręžė į Terį. — Suprantate, toks žmogelis turėjo tris bananus. Spūsties metu jis įlipa į tajį pilnutėlį autobusą ir išsigąsta, kad tų bananų nesutrintų, tad vieną įsideda švarko vidinėn kišenėn, kitą — šoninėn, o trečią — kelnių užpakalinėn kišenėn...

Regis, didžiulėmis valios pastangomis Marija nuslopino sau juoką ir įsakmiai pertraukė Barbarą:

— Na, liaukis, gerai? Duok man atsikvėpti. Nenoriu, kad tai įvyktų Hario aivaizdoje.

— Terio.

— Terio. Supranti, aš tikrai tuo nesididžiuoju. Nemėgstu, kai žmonės mato mane tokią.

— Atleisk, brangute, — sudrausta, kupina atgailos atsiprašė Barbara. — Aš tik pamaniau, kad gal jam būtų įdomu.

— Taip, taigi, aš, po šimts, ne koks nors eksponatas. — O Teriui storulė paaiškino: — Suprantate, kai esi narkoleptikė, turi dar tokį dalyką, kuris vadinasi katapleksija. Tad kai juokiesi — paprastai kaip tik juokas tai išprovokuoja — užeina toks tartum nuoalpis. Nepajėgi savęs kontroliuoti, nors suvoki, kas tave ištinka. Taip man dedasi per trisdešimt metų, bet vos prieš porą metų išsiaiškinta, kokia to priežastis. Tad gavau dabar suretinti juoką, nes man pakyrėjo nuolat rodytis tokia juokinga. Visiems mano draugams, šeimynykščiams ir šiaip kitiems labai linksma, kai regi mane nuvirstant ir atsijungiant, tad nuolat stengiasi mane užvesti, bando išjudinti, kad imčiau kikenti. Ką gi, taip jau lemta man gyventi, tiesa? Kitaip niekad nebūdavo. Visados mėgau juoktis. Suprantate, antraip kaipgi stumsies per gyvenimą? Turi juoktis, kad išliktum...

Šioje vietoje Teriui prisiminė atsisveikinamasis pobūvis Ešdaune prieš visus tuos metus, ir staiga jisai suprato, kas tą vakarą Sarai atsitiko, kai taip keistai sureagavo į jo sąmojus, ir jie visi tada padarė išvadą, kad ji susmuko per daug išgėrusi. Ir išsyk šis prisiminimas iš praeities siekė dabartin, nuspalvindamas, pakeisdamas viską, ir Teriui nutiko tai, ko nebuvo patyręs daugelį metų: jo viduje įvyko permaina, galėjo žvelgti į Mariją ir užjausti ją — po viso to laiko iš tiesų užjausti kitą žmogiškąją būtybę. Stebėjo jos veidą ir skaitė jame liūdesį, sumišusį su linksmumu, mąstė, kaip turėtum jaustis, kai trokšti juoktis, trokšti labiau už viską, ir nuolatos privalai to atsižadėti, suprasdamas, kad tai tavo sunaikinimo įrankis — visai kaip žiurkės ant daktaro Dadeno sukamųjų diskų priverstos atsižadėti miego kaskart, kai jo labai trokšdavo...

— Ar tai padėjo? — paklausė jis. — Ar padėjo, kad atvykote į šią įstaigą?

— Na, davė man kai kurių naujų vaistų, — atsakė Marija. — Nežinau, kiek jie pasirodys veiksmingi. Svarbiausia, kad galėjau apie tai kalbėtis. Iš tiesų, Klėja buvo nuostabi. Valandų valandas galėjau su ja kalbėtis. Man regis, galėčiau pasakoti jai bet ką...

— Atleiskite, — pertraukė Teris. — Kas buvo nuostabi? Kas tokia, jūs pasakėte?

— Klėja. Daktarė Medison.

Teris ilgai spoksojo į ją.

— Klausykite, aš iš tiesų turiu eiti gulti, — galiausiai pasakė jis. — Bemaž visą dieną praleidau kelionėje, o dabar jau po pusės dvyliktos. Tikrai turiu eiti.

Atsistūmęs su kėde nuo stalo, jis nukėblino vidun ir tik kitą rytą — po nakties, kurią nugrimzdo daugiau kaip valandai į kevirtos stadijos miegą ir, svarbiausia, netgi patyrė pirmąsias silpnas sapno apraiškas — jis leido sau vėl susimąstyti apie tą vardą ir imtis analizuoti svaiginantį nuostabos jausmą, kurį šis jam sužadino. Paskiau prisiminė to vardo reikšmę ir prisiminė, kodėl daktarės Medison veidas pastarąją savaitę nedavė jam ramybės lyg kažkaip iš tolo pažįstamas.

Jis iškart nuėjo susieškoti jos.

*

Tą ketvirtadienio rytą, kai Teris po Ešdauno koridorius ieškojo daktarės Medison, Sara valgė riekę skrudintos duonos, atsargiai žvelgdama į *Miego namų* egzempliorių, gulintį ant virtuvės stalo nelyginant nesprogusi bomba. Dar buvo jo neatsivertusi.

Kvaila, tarė sau, būti tokiai prietaringai dėl šios knygos. Kas čia bloga pasklaidyti ją vėl, perskaityti kelis puslapius? Nejau iš tiesų mananti, kad šis pigus skaitalas, kurį ji su Veronika visąlaik traktavo kaip smagią išdaigą, būtų įgijęs kažkokią paslaptingą galią skaudinti ją?

Ji pažiūrėjo į laikrodį: dar penkios minutės, ir turės eiti darban.

Virtuviniu rankšluosčiu nusišluostė nuo pirštų sviestą, paėmė knygą ir pamažu atvertė. Tartum visai savaime ši atsivertė konkrečiame puslapyje, šiek tiek toliau pusės, ir tada iš vidaus iškrito popieriaus lapelis. Sulankstytas lapelis liniuoto bloknotinio popieriaus, iš vienos pusės prirašyto ranka.

Jai visai neatėjo į galvą, kad tai galėjo būti tas pats egzempliorius. Visai neatėjo į galvą, kad per dvylika metų nei Veronika, nei Rebeka jo nėsyk nebuvo atvertusios.

Drebančiomis rankomis išlankstė popierių ir atpažino Roberto braižą. Jo žodžiai, taip ilgai užmiršti — visiškai užmiršti — vėl atslinko jai į sąmonę.

Jeigu aš kada nors norėsiu palikti kai ką tau, padėsiu čia. Šion knygon.

Puslapis 173-as.

Tuomet visad žinosi, kur tai surasti.

Ji padėjo lapelį neperskaičiusi ir ėmė giliai alsuoti. Juto silpstant visą savo raumenų jėgą, jų galią reaguoti. Vos pajėgė judinti rankas. Susmuko ant kėdės palinkusi priekin.

Ne. Ji pajėgs visa tai sustabdyti. Pajėgs paimti save į rankas.

Išsitiesė kėdėje. Vėl privertė savo ranką nuslinkti prie lapelio. Privertė pirštus sugriebti šį ir atversti. Ji perskaitys. Perskaitys greitai, vienu ypu, ir tada bus baigta.

Dar vienas gilus atodūsis. Tuomet:

Rimtis ir palaima... taip, žinoma, tokią knygą juodu tuomet skaitė pliaže, kalbėjosi apie jausmą ir netektį, apie tai, ką darai, jeigu ko nors netenki... *narkoleptiškos akys*... betgi kaip jis galėjo tą parašyti? Iš kur galėjo žinoti? Tuomet niekas nežinojo... *stoką aistros... stoką aistros... nes jaučiaus aš bejėgis*... jis turėjo galvoje kavinę, tą kartą kavinėje, kai ji ir Roni pasityčiojo iš jo... *tą ramią, sustingusią tartum mirtis*... vėl pliažas, ji tuomet perskaičiusi tą eilutę garsiai, tai iš Rozamondos Lėman... *užmaršties neramus, kad baigtųs virsmu... tuoj nuvys tąsias šmėklas... tau gyvenimo vieno... gyvenimo vieno mažiausiai prireiks*...

Sara baigė skaityti, ir lapelis iškrito jai iš rankos. Žvelgė priešais save nereginčiomis akimis. Užmiršo, kad turi eiti mokyklon. Nejautė laiko slinkties. Šis tartum sustojo.

Iš tikrųjų, tik bemaž po trisdešimties minučių ji perėjo per kambarį ir nukėlė įrengto ant sienos telefono ragelį. Surinko numerį, kuris buvo pakeverzotas bloknotėlyje šalia aparato.

Po dešimties ar vienuolikos šaukiamųjų signalų atsiliepė nepažįstamas balsas.

— Atleiskite, norėčiau pasikalbėti su Rube. Rube Šarp.

— Palaukite minutėlę. Pažiūrėsiu, ar ji namie.

Sprendžiant iš akustikos kitame linijos gale, galėjai spėti ten esant vestibiulį ar koridorių. Sarai girdėjosi žingsniai ir tolimi balsai. Įsivaizdavo kokį nors prastą įstaigų komplekso pastatą, pigaus parketo grindis, raštelius, prisegtus prie kamščiu išmuštos skelbimų lentos. Paskiau sukaukšėjo besiartinantys vieno žmogaus žingsniai, ir trakštelėjo pakeliamas ragelis.

— Taip, klausau?

— Rube, čia Sara. Sara Tiudor.

— O! — Pauzė, kupina pasitenkinimo ir netikėtumo. —

Sveika, Sara. Kaip miela tave girdėti. — Paskiau ilgesnė pauzė; suglumusi, laukianti: — Sara, tau viskas gerai?

— Man reikia su tavimi pasikalbėti.

— Taip, žinoma. — Rubė laukė. — Apie ką?

— Man reikia ateiti ir pasimatyti su tavimi.

— Ar... klausyk, kas nors atsitiko? Kas nors svarbaus?

Pati ilgokai patylėjusi, Sara prašneko:

— Tu buvai teisi.

— Teisi? Dėl ko aš buvau teisi?

— Pasakei, kad aš iš tiesų jam rūpėjau. Tu buvai teisi.

— Kam iš tiesų tu rūpėjai?

— Robertui. Anądien tu man pasakei, bet aš nepatikėjau. Tačiau dabar aš prisiminiau.

— Sara... — Rubė atsiduso, nebetekdama kantrybės. — Tu kalbi labai keistai. Man regis, turėtum...

— Aš suradau kai ką nuo jo.

— Ką suradai?

— Tai, ką jis man parašė. *Paskyrė* man.

— Nori pasakyti — neseniai? Jis parašė tai neseniai?

— Ne. Prieš daugelį metų. Klausyk, aš galiu ateiti ir pasimatyti su tavimi? Gal šiandien kur nors susitiktumėme?

— Ar tau nereikia būti mokykloje?

— O, taip. Žinoma. — Nusiminusi Sara pažvelgė į sieninį laikrodį. Perbraukė ranka sau per akis. — Tuomet šį vakarą: ar galiu pasimatyti su tavimi šį vakarą?

— Šiandien važiuoju namo. Savaitgalį pabūsiu pas motiną. — Ji pajuto Saros nusivylimą. — Atleisk.

— Nieko tokio. Na, gal dabar verčiau aš eisiu mokyklon. — Bet Sara nepajudėjo iš vietos; Rubė — irgi. Kai Sara vėl pajėgė kalbėti, jos tonas tapo ramesnis, lyg kalbėtų pačiai sau, balsu mąstytų. — Kodėl jis taip paprasčiausiai ėmė ir

išvyko? Nieko nepasakęs? Pabėgo naktin? – paskiau ji tartum prisiminė, kad Rubė tebesiklauso. – Tai buvo paskutinis kartas, kai jį mačiau. O prieš tai – kelerius metus prieš tai – atėjo laiškas. Vienas laiškas.

– Ką jis rašė?

– Nieko.

– Visiškai nieko?

– Iš teisybės, ne. Minėjo vieną savo sapną. O neskaitant šito – na, net nepranešė man, iš kur rašo. Ar ką veikia. Tuo metu pagalvojau, ar...

– Ką?

– Ar tu žinojai, kad Robertas turėjo seserį dvynę?

– Ne. Nežinojau. Apskritai, aš menkai jį tepažinojau.

– Jis turėjo seserį dvynę vardu Klėja, kuri vos kelių savaičių amžiaus buvo atiduota įdukrinti. Jis niekad jos daugiau nebematė ir galbūt rengėsi ieškoti. Visad sakydavo, kad šitai darys.

Rubė sutriko.

– Klausyk, Sara, man reikia važiuoti. Tikrai reikia važiuoti.

– Suprantu. Kaip gaila.

– Po savaitgalio sugrįšiu. Tuomet užeisiu, ir mudvi pasimatysime, gerai? Pirmadienį vakare.

– Nėra būtino reikalo. Nežinau, kodėl turėčiau tau kvaršinti galvą. Tik kad... tu vėl viską sugrąžinai atmintin, anądien prakalbusi apie jį. – Ji sušnirpščiojo, pasitrynė akis ir pamažu suėmė save į rankas. – Atleisk, meldžiu. Tai ne tavo problema.

Ir tuomet Rubė tyliai pasakė.

– Ne, iš teisybės tai mano problema, – ir padėjo ragelį.

*

Nors ir skaudu buvo daktarui Dadenui palikti savo kliniką dviem dienoms daktarės Medison globai, jis nė už ką nebūtų praleidęs šios konferencijos. „Hingleton Pendlebury" — viena iš prestižiškiausių šalies vadybos konsultantų firmų, ir šis trumpas, intensyvus rezidentinis kursas „Permainų motyvacija" žadėjo padaryti tai, kas, jo nuomone, buvo jau gerokai pavėluota, būtent, supažindinti žymiausius psichiatrijos specialistus su kai kuriomis pagrindinėmis verslo koncepcijomis, derinantis prie sveikatos apsaugos skausmingo, tačiau neišvengiamo krypsmo į vadybos kultūrą.

Podraug su kitais delegatais jis atvyko į nurodytąjį Londono viešbutį anksti trečiadienio vakarą. Viešbutis buvo penkių žvaigždučių; o kambariai, regis, suprojektuoti — deja — turint mintyje patogumo, poilsio ir atsipalaidavimo kraštutinumus. Jo lova buvo su minkštu žąsies pūkų čiužiniu, o foteliai — pūpsantys, gerokai prikimšti. Nesiduodamas atgrasomas nuo užsibrėžto tikslo, vidurnaktį daktaras Dadenas įsitaisė ant grindų, išskleidęs prieš save paskutiniuosius laboratorinius duomenis, ir nusprendė užsiimti darbu bent iki, anksčiausiai, pusės penkių. Kiek ilgai sugebėjo išlikti neužmigęs, jis niekad taip ir nesužinos. Pabudo po devynių penkiolika ant pliko kilimo su skaudančia nugara ir siaubingai perkreiptu sprandu. Tad kaip tik tuo pat metu, kai kitame Londono gale Rubė padėjo vieton telefono ragelį ir susimąsčiusi ėjo atgal į savo kambarį, daktaras Dadenas, nesiskutęs, nesiprausęs ir vilkintis praeito vakaro drabužiais, puldinėjo po viešbučio koridorius, iš paskutiniųjų stengdamasis surasti pagrindinę konferencijų salę.

Tačiau nepaisant nuovargio ir netvarkingos būklės, jis laukė šios dienos atidaromojo posėdžio su kur kas didesniu entu-

ziazmu nei kiti dalyviai, kurie visi, kaip vėliau paaiškėjo, buvo čia iš vienokios ar kitokios prievartos. Dauguma jų — psichiatrai, iš Londono, dalyvaujantys konferencijoje, regis, pagal sutartinius įsipareigojimus, kurių griežtai vertė laikytis jų ligoninių naujųjų finansinių fondų valdytojai ir administruojantys direktoriai.

— Velniškai juokinga, — buvo besakąs vienas iš jų, daktarui Dadenui įžengiant į salę. — Turėjau atšaukti penkias paskaitas ir šešias konsultacijas — ir visa tai per kažkokį spuoguoto veido sąskaitininką, kuris tariasi žinąs, kas man geriau.

Tuo tarpu pasirodė dvejetas kursų instruktorių skaisčiais, nesusiformavusiais veidais. Abu vilkėjo vienodomis, dailiai gulinčiomis „Jaeger" eilutėmis. Atrodė, kiekvienam buvo šiek tiek per dvidešimtį, jų akys švietė tuštuma nelyginant evangelijos fanatikų.

— Sveiki: aš — Timas Simpsonas, — prisistatė pirmasis.

— O aš — Markas Makgvairas.

Timas Simpsonas paaiškino, kad neseniai grįžęs iš metų studijų Minesotoje, kur specializavosi Daluto universiteto „Organizacinių permainų" kurse. Savo ruožtu Markas Makgvairas pasigyrė Miltono Keinzo universiteto diplomu „Grupinių ryšių, susirinkimų planavimo ir žmogiškųjų išteklių plėtros" srityje.

— Ir mes esame čia, kad pakalbėtume apie permainas, — pasakė Timas Simpsonas. Jis atvertė pirmą susegtų diagramų puslapį ir parodė į žodį PERMAINOS, užrašytą pėdos aukščio raidėmis.

— Taip, — pasakė Markas Makgvairas. — Permainos — baugus žodis. O daugeliui jūsų tai baugūs laikai. — Jis atvertė kitą diagramų puslapį ir parodė žodžius BAUGŪS LAIKAI.

— Daugelis jūsų tikriausiai bijotės permainų, — pasakė Timas Simpsonas. — Kai kurie iš jūsų tikriausiai netgi pyksta dėl jų. Bet mūsų užduotis per ateinančias dvi dienas bus *išnaudoti* tą baimę; *valdyti* tą pyktį; ir svarbiausia...

Jis žvilgtelėjo į Marką Makgvairą, kuris pervertė diagramą, ir abu vienu balsu suskandavo:

— PRIIMTI PERMAINAS!

— Kaip kvalifikuotų pagalbininkų, — kalbėjo toliau Markas Makgvairas, — mūsų uždavinys per šiuos posėdžius bus įtraukti jus į sumodeliuotus situacinius žaidimus ir kūrybiškumą ugdančias procedūras.

— Šie metodai patikrinti ir aprobuoti kai kurių labiausiai klestinčių Amerikos korporacijų, — pridūrė Timas Simpsonas.

— Pratimus, kuriuos atlikinėsite, nereikėtų laikyti mokymo programomis *per se**, — pasakė Markas Makgvairas.

— Mūsų tikslas — paprasčiausiai atverti jūsų protus...

— Paskatinti kūrybišką mąstymą...

— Patraukti jūsų dėmesį...

— Įtvirtinti atmintyje pagrindinius punktus ir koncepcijas, kad šie išliktų ilgam...

— Ir svarbiausia...

Darsyk virstelta diagrama, ir tuomet vienu balsu:

— MOTYVUOTI JUS PERMAINOMS!

— Na, — tarė Timas Simpsonas, — ar kas nors turi klausimų?

Dauguma klausytojų atrodė pernelyg apdujęs ir išgąsdinti, kad šiame etape uždavinėtų klausimus, tad pagalbininkai padalijo juos į grupeles po penkis ir paaiškino, kad pirmas pratimas

---

* iš esmės, kaipo tokiomis *(lot.)*.

bus surengti laisvą forumą, kuriame būtų galima prisistatyti.

— Visa, ką turėsite daryti, — paaiškino Markas Makgvairas, — tai kreiptis į grupę, pasisakyti savo pavardę — ir amžių, jeigu tik panorėsite — ir apibūdinti darbą, kaip jums atrodys tinkama.

— Ar jau viskas, Markai? — paklausė Timas Simpsonas. — Man tai skamba gana nuobodžiai ir standartiškai.

— Tu teisus, Timai. Aš kai ką pamiršau, — atsakė Markas Makgvairas. — Ir žinai, ką aš pamiršau?

— Man regis, taip, Markai. Man regis, tu pamiršai... — ir čia Timas Simpsonas iš už susegtų diagramų ištraukė kartoninę dėžę, o jie abu tuo pat metu sušuko:

— ...PAIKAS SKRYBĖLES!

Iš dėžės dabar buvo ištrauktos ir išdalytos kaip papuola nustebusiems delegatams vakarinės ir maskaradinės skrybėlės, o Markas Makgvairas tuo tarpu paaiškino, kad jie galbūt galės lengviau ir ne taip varžomai prisiimti vaidmenį, atitinkamą kiekvieno skrybėlei, sakydami savo prisistatomąsias kalbas.

Penketas daktaro Dadeno grupelės narių sėdėjo ratu, užsidėję kiekvienas savo skrybėlę, ir graudžiai žvelgė vienas į kitą, nesiryždami imtis iniciatyvos.

— Ką gi, turbūt galiu pradėti ir aš, — prabilo vienas akiniuotas, žilstelėjęs delegatas, kuriam ant galvos buvo užmaukšlintas policininko šalmas iš papjė mašė. — Vadinuosi daktaras Kristoferis Majersas, man keturiasdešimt aštuoneri, esu bendrosios psichiatrijos vyresnysis lektorius.

— O aš, — atsiliepė sėdinti greta jo moteris su raguotu Valkirijos šalmu, nestokojančiu dargi ragų, — vadinuosi daktarė Siuzana Heriot, Karališkosios psichiatrų kolegijos narė. Man keturiasdešimt dveji, ir aš skaitau perinatalinės psichiatrijos paskaitas.

— Aš — Raselas Votsas, — pasakė dar vienas vyriškis, kuris puikavosi veltine medžioklio skrybėle. — Privačios praktikos konsultantas ir psichoterapeutas. Trisdešimt devynerių metų.

— Ei ten, vyručiai! — Dabar sušuko daktaras Dadenas, su tokia jėga trenkdamas kumščiu į stalą, jog visi kiti pašoko. Jis turėjo ant galvos pirato skrybėlę. — Pakelt Linksmuolį Rodžerį*, pritvirtinti grotą, užimti vietas ant juto! Penkiolika vyrų ant numirėlio skrynios, jo-ho-ho, ir romo butelis**. — Kolegos nustebę sužiuro, tad jis užbaigė tylesniais tonais, pranešdamas: — Daktaras G. K. Dadenas, Karališkosios psichiatrų kolegijos narys, „Dadeno klinikos" ir kolektyvo vadovas. Praeitą gimtadienį sukako trisdešimt šešeri. Jūsų paslaugoms.

Atrodo, kitiems nelabai smalsu buvo sužinoti jo vardą, tad nesispyrė, kad jį išgirstų. Be to, vien tik šios nuorodos į kliniką pakako, kad įžiebtų atpažinties blyksnį paskutiniajam grupės nariui, kuris, prieš kreipdamasis į juos visus, replikavo:

— A, miego žmogus!

Tai buvo vyriausias iš penketo, su žilų plaukų kupeta ir dailaus ereliško profilio, šiuo metu iš dalies temdomo šydo, nukarusio nuo jo plačiakraštės vestuvinės skrybėlės, užviršuotos daugiasluoksne kompozicija iš rausvų ir mėlynų plastikinių rožių.

— Aš vadinuosi, — pamažu prisistatė, — Markas Koulas, Karališkosios psichiatrų kolegijos tikrasis narys. Man penkiasdešimt aštuoneri, esu teismo psichiatrijos profesorius ir

---

* piratų vėliava.
** piratų daina iš R. L. Stivensono „Lobių salos" *(K. Grigo vert., V., 1986)*.

turėjau atšaukti susitikimą Vidaus reikalų ministerijoje, kad šiandien galėčiau būti čia. Na, gal nusiimsime tuos juokingus daikčiukus?

Tebesitęsiant rytiniams užsiėmimams, įtampa tarp tų penkių grupės narių, regis, veikiau sustiprėjo nei susilpnėjo. Profesorius Koulas ir Kristoferis Majersas jau atrodė visai gerai susipažinę: vienas kitą vadino vardais ir elgėsi su aiškia abipuse pagarba. Tačiau abu buvo atvirai įtarūs Raselo Votso atžvilgiu ir pastebimai šalti daktarui Dadenui. Kitas žaidimas, kuriame jie turėjo sugalvoti, kaip išdėstyti šešis degtukus, kad susidarytų įvairios lygiakraščių trikampių kombinacijos, praėjo palyginti be incidentų. Po to, idant būtų atblokuoti snaudžiantys kūrybiškumo kanalai (anot Marko Makgvairo), jie buvo paprašyti padaryti personalizuotas figūrėles iš pypkių valytuvų*. Tai sukėlė tam tikrų nesutarimų, kadangi buvo nuspręsta, kad Raselo Votso figūrėlė nepadori ir dviprasmiška; kaip iš tikrųjų ir gestai, kuriuos jis ėmė su ja demonstruoti daktarei Heriot, kuri į šiuos kaip įmanydama bandė nekreipti dėmesio. Galiausiai prieš pat priešpiečius, jie užsiėmė žaidimu, kuris vadinosi „Pakeisk tą šabloną!" Iš kiekvieno jų buvo reikalaujama iškirpti iš laikraščio ar žurnalo spalvotą reklamą ir iš jos dalių sudėlioti originalų koliažą. Naujieji paveikslai, pasakyta jiems, turėtų būti veikiau vaizduojamieji, o ne abstraktūs.

— Ar tai geriausia, ką sugebėjote padaryti? — galiausiai paklausė daktaras Majersas, apžiūrinėdamas profesoriaus Koulo koliažą.

---

* vaikiškas žaidimas, skatinantis kūrybiškumą ir erdvinį suvokimą, jam naudojami įvairaus ilgio ir storio pypkių valytuvai ir karoliukai, šiaudeliai, polisterolio plokštelė, į kurią susmaigstomi pypkių valytuvai.

— Ką turite galvoje? — irzliai atsiliepė profesorius. Jo pirštai buvo aplipę klijais.

— Na, tai šiek tiek primityvu, ką?

— Visai geras lėktuvo atvaizdas, jeigu jau mane klausiate. — Ir su paniekos žvilgsniu į daktaro Majerso bandymą jis pridūrė: — Bent galima pasakyti, kas pas mane pavaizduota.

— Kaip šitai reikėtų suprasti?

— Na, kas čia pas jus? Tai turėjo būti dramblys ar dar kas nors?

— Tai arklys, dėl Dievo meilės!

— Forma ne tokia.

— Ką jūs čia kalbate, forma ne tokia? Po velnių... tai arklio forma, štai kieno. Aš bent šiek tiek pasunkinau sau užduotį. Kiekvienas galėtų padaryti lėktuvą.

— O, atsikniskit, Majersai. Jūs visados buvote pasipūtęs senas kelmas.

Per priešpiečius bendros jų nuotaikos nepagerėjo. Nusiplovęs nuo rankų klijus, profesorius Koulas atrodė nebe toks aikštingas ir tik tylomis sėdėjo su nuolankia, melancholiška veido išraiška, kramsnodamas savo valgį. Daktaras Majersas buvo kur kas balsingesnis.

— Tartum vėl būtum atsidūręs prakeiktame vaikų darželyje, — pasiskundė jis. — Kiek moka tiems nesubrendėliams klounams už tai, kad šitaip gaišina mūsų laiką? Kažin, ar kas nors yra girdėjęs apie tą kompaniją — „Higldi Pigldi"* ar kaip ją dar ten vadina?

— „Hingleton Pendlberi", — įsiterpė daktaras Dadenas, — firma su solidžia reputacija verslo sluoksniuose. Man as-

---

* kiauliškas kinis, jaukalas *(angl.)*.

meniškai šio ryto užsiėmimai pasirodė itin paskatinantys. Neturėtume lengvai numoti į tuos metodus vien todėl, kad jie iš pirmo žvilgsnio atrodo šiek tiek vaikiški. Amerikos verslo sėkmė kaip tik sukurta tokių renginių dėka.

— O, kas per šūdniekiai, — atkirto daktaras Majersas. — Pirma, teikti sveikatos priežiūrą — ne verslas. O, antra, Amerikos verslo sėkmė — mitas. Tik pažiūrėkit į jų nacionalinę skolą. Nepamatysite vokiečių ar japonų savo darbo valandomis besiknebinėjančius su degtukais ar pypkių valytuvais. Atvirkščiai, tokie dalykai aiškiai parodo, kas ne taip su amerikiečiais: tai jų beviltiškas infantilumas.

— O ką jūs manote, profesoriau? — paklausė daktarė Heriot. Ji sėdėjo greta Raselo Votso ir pastebimai šalinosi jo.

Profesorius Koulas, padėjęs peilį ir šakutę, svajingai prašneko:

— Po dvejų metų aš pasitrauksiu pensijon. Būsiu išbuvęs savo profesijoje daugiau nei dvidešimt penkerius metus ir per tą laiką regėjęs psichiatriją pasikeičiant, visuomenės akimis, iš rimto medicinos mokslo į diskredituotą valstybinės tarnybos atšaką; į atpirkimo ožį už kiekvieną blogį, kurį visuomenė, deja, pagimdo. Man atrodo visai tinkama, kad užbaigčiau karjerą kurdamas koliažus iš popieriaus ir klijų, prižiūrimas žmogaus, dešimčia metų jaunesnio už mano jauniausiąjį sūnų. Šiandien, — tęsė jis, kai kiti klausėsi su bežadžiu dėmesingumu, — aš būčiau turėjęs susitikti su Vidaus reikalų ministerijos atstovais ir ligoninės finansinių fondų valdytojais aptarti vienos iš mano palatų jauno šizofreniko atvejį. Esu vienintelis asmuo, kompetentingas pateikti medicininę išvadą dėl šio atvejo, bet susitikimas vyks be manęs. Tokios nūnai psichiatrinės praktikos Londone realijos.

— Spėju, valdytojai norėjo jį išlaisvinti? — paklausė daktaras Majersas.

— Taip. Stoka lovų, o jo būklė pastarąsias kelias savaites stabilizavosi.

— Negrįžtamai?

— Ne. Tik mūsų pastangų dėka.

— Jo neišleis, ką?

— Tikiuosi, ne. Tačiau visko gali būti.

— Jis pavojingas?

— Labai. — Profesorius Koulas pavargęs atsistojo ir tarė: — Turbūt aš truputėlį prigulsiu. Pasimatysime po kokio pusvalandžio.

Kai jis pasišalino, daktaras Dadenas ėmėsi visiems pilstyti kavą ir prunkštelėjo:

— Šioks toks dinozauras, tas vienas. Privalėtų žengti koja kojon su mūsų laikais.

Kristoferis Majersas pastatė šerius:

— Turėtumėte prisiminti, — tarė, — kad ne visi mes su tokiu entuziazmu kaip jūs priėmėme laisvąją rinką, daktare Dadenai.

— Priimsite, — atkirto šis. — Neturėsite pasirinkimo.

— Kiek suprantu, klinika klesti?

— Šiaip taip verčiamės, verčiamės.

— Ne per daugiausia nepalankaus viešumo?

Maišęsis kavą, daktaras Dadenas sulaikė ranką.

— Kaip suprasti?

— Aš tik pagalvojau apie nediduką nemalonumėlį, kurį ten patyrėte dėl to jaunikaičio: regis, jo pavardė buvo Vebas?

— Stivenas Vebas žuvo per eismo nelaimę. Nieko bendra su mano klinika.

— Taip, žinoma. Vis dėlto tai tikrai atkreipė šiokį tokį dėmesį, suprantate...

Daktaras Dadenas truktelėjo pečiais:

— Tai manęs nestebina. Ir, jei visiškai atvirai, nė kiek nejaudina.

— Galbūt ir ne, — daktaras Majersas delsė, lyg rengdamasis pakeisti delikačią temą. — Šiaip ar taip, manau, turėtumėte žinoti, kad esu paprašytas pirmininkauti komitetui, nagrinėsiančiam šitą įvykį. Netrukus apie tai jums bus oficialiai pranešta laišku.

Daktaras Dadenas kaip gėrė kavą, taip ir sustojo išsižiojęs. Jo veidas išblyško.

— Aišku, — tarė ramiai.

Pastebėjusi stojusią prie stalo tylą, daktarė Heriot kreipėsi į Raselą Votsą ir paprašė perduoti jai cukrų. Šis padavė jai indelį su rudais bei baltais paketėliais ir tuo pat metu ryžtingai slystelėjo ranką jai ant šlaunies.

— Spėju, — šnibždėjo jis, — tavo piziukė kaista.

— Turbūt metas grįžti konferencijų salėn, — nepaprastai aukštu ir įsitempusiu balsu tarė daktarė Heriot, staiga išgąstingai atsistodama.

Tądien po priešpiečių didžiumą laiko jie praleido žaisdami ilgą ir sudėtingą žaidimą, pavadintą „Ateivių lėliukai". Šiam tikslui Timas Simpsonas ir Markas Makgvairas sužymėjo ant konferencijų salės grindų virtinę apskritimų. Tie apskritimai buvo kokių dvylikos pėdų skersmens, ir kiekvieno viduryje stovėjo kibirėlis su želatininiais lėliukais.

— Taigi jie galbūt jums atrodo paprasti želatininiai lėliukai, — pasakė Timas Simpsonas, — bet iš tikrųjų tai kitų planetų gyvybės formų embrionai. Jie ką tik nusileido jūsų

sodo gale ir per trisdešimt minučių išsiperės bei virs milžiniškais, grėsmingais baisūnais, pajėgiais sunaikinti pasaulį.

— O be to, — įsijungė Markas Makgvairas, — jie jau skleidžia galingą ir mirtiną radioaktyvumą, tad kiekvienas, kuris įžengs į kurį nors iš tų apskritimų, bus nužudytas.

— Tėra vienintelis būdas sunaikinti tiems ateiviams, — vėl prašneko Timas Simpsonas. — Jie visai neatsparūs vandeniui. Panardinti į vandenį, jie iškart žūna.

Kiekvienai grupei buvo išdalyta po kibirą vandens ir po penkis aštuoniapėdžius virvagalius. Paskiau jiems buvo pasakyta, kad turi tik trisdešimt minučių surasti, kaip perkelti želatininius lėliukus iš vieno kibiro į kitą, neįžengiant į pavojingą radioaktyvų lauką, nepaliečiant rankomis ateivių kibirėlio ir neišnešant šio iš apskritimo.

Daktaras Dadenas ėmėsi vadovauti savajai grupei.

— Nagi, neskubėkime, — pasakė jis. — Išsaugokime šaltą protą, ir duokite penkias minutes pagalvoti apie strategiją.

— Ką gi, man atrodo pakankamai aišku, — tarė daktaras Majersas. — Vienam iš mūsų reiktų įžengti į apskritimą ir suversti juos tiesiai į kibirą su vandeniu.

— Betgi jis žus, — pasakė daktaras Dadenas.

— Na ir kas? Jis bus išgelbėjęs visus Žemės gyventojus. Juk dėl to verta mirti, ką?

— Traukime burtus, — pasiūlė daktarė Heriot. — Arba meskime juos.

— Bet juk žūni vos tik įžengęs į apskritimą.

— Jie nepasakė, kad miršti iškart. Gal turi dešimt sekundžių, trisdešimt ar netgi minutę.

Daktaras Dadenas pasikonsultavo su Marku Makgvairu, kuris pasakė, kad kam nors įžengus į apskritimą, mirtis ištinka vienu mirksniu; be to, individualios aukos neatitinka prati-

mo dvasios. Tad jisai sugrįžo ir aptiko profesorių Koulą besistengiant surišti mazgą.

— Ką jūs darote? — paklausė jis.

— Juk visai aišku, — atsakė profesorius. — Mums reikės ant kibirų užmesti lasus. Vieną ant kibiro su vandeniu ir nutempsime šį į apskritimo vidurį. Paskiau ketvertas mūsų turi pagauti lasu kibirą su želatininiais lėliukais, ir jeigu mes visi įtempsime virves, turėtume sugebėti pakelti šį ir taip palenkti, kad tie išbyrėtų į vandenį. Žiūrėkit, — jis parodė į kitas grupes, — anie jau pradėjo.

Daktaras Dadenas mąsliai susiraukė.

— Šitai galėtų suveikti, — tarė jis.

Tatai buvo stebėtinai sunki operacija, ir prireikė daugiau nei dvidešimties minučių, iki jie pagavo vidurinįjį kibirą keturiomis virvėmis ir pasirengė įtempti jas, prižiūrimi daktaro Dadeno.

— Tvarka, — pasakė jis. — Dabar, kai suskaičiuosiu iki trijų, pakelsime kibirą ir tada...

— Ar galiu kaip tik dabar kai ką pasakyti? — paklausė Raselas Votsas.

— Ką? — viauktelėjo daktaras Dadenas. Jisai smarkiai prakaitavo ir ėmė jausti, kad visa situacija gan įtempta. — Žinote, mes dar turime tik šešias minutes.

— Aš tik pagalvojau, kad mes einame neteisinga kryptimi.

— Ką turite omenyje?

— Taigi mes manome, kad tos būtybės turi būti sunaikintos.

— Na?

— Bet galbūt mums reikėtų pamėginti su jomis tartis.

Kristoferis Majersas ir Siuzana Heriot padėjo virves ant grindų ir pažvelgė vienas į kitą kupini nevilties. Antra vertus,

atrodė, kad profesorius Koulas nesiklauso. Jo veidas vėl įgavo svajingą išraišką. Faktiškai jis mąstė apie susitikimą, kurį šiandien buvo priverstas praleisti; mąstė apie šizofreniką pacientą, kurį globojo pastarąsias kelias savaites, ir klausė save, kas nutiks, jeigu ligoninės vadovai nuspręs šį išleisti.

užpuolikas buvo šešių pėdų dviejų colių ūgio, vilkėjo juodais džinsais ir žalia alpinuke

— Tartis su jais? Apie ką jūs kalbat?

— Tai gali būti mūsų pirmas kontaktas su kitų pasaulių civilizacija, o mes rengiamės juos užmušti netgi nebandydami užmegzti ryšį.

jis vaikštinėjo pirmyn atgal po peroną, murmėdamas sau po nosimi ir kartkartėmis šūkčiodamas

— Dėl Dievo meilės, žmogau, juk tai želatininiai lėliukai, o ne ateiviai. Čia tik žaidimas.

— Taigi, jeigu tai tik žaidimas, kodėl mes taip rimtai priimame taisykles?

— Paprasčiausiai suverskime prakeiktus daikčiukus vandenin ir bus baigta.

vakaro saulėje žybtelėjo jo peilio geležtė

— Vis dėlto iš kur mes žinome, kad vanduo juos užmuš?

— Ką?

— Juk ką tik nusileido mūsų sodo gale. Mes nieko apie juos nežinome. Iš kur žinome, kad vanduo juos užmuš?

auka tebelieka komoje po daugybinių durtinių žaizdų krūtinėje ir kakle

— Klausykite, tik įsitverkite virvę ir pirmyn!

— Taip. Nesielkite vaikiškai.

— Jūs pasirengęs, profesoriau?

pacientas buvo išleistas, neatsižvelgiant į mano profesio-

nalią nuomonę ir rekomendaciją, pateiktą memorandume Vidaus reikalų ministerijai

— Markusai, jūs pasirengęs?

kadangi, atrodo, nėra perspektyvų, kad jūsų sūnaus būklė pagerės, galiu tik pareikšti užuojautą dėl sielvarto, kurį tikriausiai tai sukėlė jums ir jūsų šeimai

Profesorius Koulas sumojo, kad kreipiamasi į jį, ir pažvelgė į laukiančius savo kolegų veidus. Pasijuto besėdįs ant konferencijų salės grindų, nors visai neprisiminė, kaip čia atsidūrė. Išsiėmė iš kišenės nosinaitę ir nusišluostė prakaito lašelius nuo skruostų ir kaktos.

Karališkosios psichiatrijos kolegijos tikrasis narys, profesorius Markusas Koulas nenorom tarė:

— Taip, aš pasirengęs.

Tuomet ketvertas virvių tempėjų užėmė pozicijas ir daktaras Dadenas rūpestingai, tačiau sujaudintas, monotonišku balsu suskaičiavo iki trijų. Kai jie sėkmingai atliko savo užduotį, gavo leidimą suvalgyti permirkusius vandeniu želatininius lėliukus.

15

Teris iš tikrųjų tai nesudavė, tą visados Sara stengdavosi pabrėžti, kai tik kalbėdavosi apie šį incidentą su viena iš savo draugių ar netgi su savo psichoanalitiku. Ir vis dėlto ji buvo išsigandusi. Niekad jai neteko regėti panašaus pykčio, netgi iš Gregorio tąnakt, kai juodu išsiskyrė. Trankomi stalai ir sienos. Šaižūs, nerišlūs įsiūčio šūksniai. Spardomi ir svaidomi po kambarį mažesni baldai.

— Betgi tai ne mano kaltė, — vis kartojo Sara. — Tai ne mano *kaltė*. Aš nieko negalėjau padaryti.

Po to Teris nesišnekėjo su ja mažne savaitę. Butas, kurį juodu drauge dalijosi, buvo nedidelis, ir visiškai išvengti susidūrimų būtų buvę sunku, bet jis pasistengė pašalinti visas savo knygas ir popierius iš svetainės, kur paprastai dirbdavo, ir įsirengė improvizuotą kabinetą tamsiame ir nešildomame laisvame miegamajame. Vis dėlto tai nieko nepadėjo, nes savaitės pabaigoje buvo iškviestas į savo redaktoriaus kabinetą ir informuotas, jog esąs atleistas iš darbo; o kadangi jis mokėjo nuomą vienas pats, šitai reiškė juodviejų gyvenimo bendrame bute pabaigą. *Frame* jį samdė tik tris mėnesius.

Po kelių dienų juodu išsikraustė: Teris — pradėti ilgą laikotarpį nakvynių pas draugus ant grindų, Sara (kuri kol kas dar nebuvo susiradusi mokytojos darbo) — apsistoti kambaryje pas didžiai nemėgstamą tetulę, kuri gyveno Krauč Ende. Bet Terio pyktis šiuo metu jau buvo atslūgęs. Jis gebėjo įžvelgti tame incidente jeigu ir ne perdėm juokingą pusę, tai bent šiokį tokį ironišką aspektą, kuriuo per sekusius po to metus ims vis labiau ir labiau mėgautis. Jis palaikė ryšį su Sara, dažnai nusivesdavo ją išlenkti taurelę bei pavalgyti ir kartkartėmis paprašydavo ją, kad vėl papasakotų jam tą istoriją vien todėl, jog pagaliau išsiaiškintų, kaip įvyko katastrofa.

— Tai buvo sapnas, Teri. Aš veikiausiai susapnavau, kad įvykdžiau užduotį.

— Betgi kaip šitai įmanoma? Niekas taip nesapnuoja.

— Sapnuoja. *Aš* sapnuoju. Taip dėjosi visą mano gyvenimą.

Ir netgi dabar, atsigręždama į tą dieną, Sara nepajėgė atskirti sapno nuo tikrovės: nuolat visiškai nepastebimai viena pereidavo į kita. Abiem buvo būdingi tie patys elementai: silpna popietės saulė, nuo slenkančių dangumi debesų tai pri-

blėstanti, tai vėl sušvintanti ant jos rašomojo stalo; dundesys, kai kas kelias minutes vis praskriedavo pro šalį traukiniai; o už geležinkelio kapinių pakraštyje — siūbuojama lengvo vėjelio medžių viršūnių jūra. Lapkričio vidurys. Bute — vaiduokliška tyla, tvyranti pastarąsias dvi dienas, kai Teris išvyko į Italiją. Nuo tada ji su niekuo nesikalbėjo, neskaitant paties Terio, kai tąryt paskambino iš Milano, nesitverdamas istorijomis apie garsų režisierių, iš kurio buvo nusiųstas paimti interviu, ir norėdamas sužinoti, ar dar neatėjusi Henrio Logano kalbos korektūra. Taip, pasakiusi Sara, atėjo su šios dienos paštu. Ir Teris pasakęs: „Gerai, mat aš noriu, kad tu kai ką pakeistum".

Frame tuo laiku, savo paskutiniaisiais gyvavimo metais, buvo asketiškas, gan atgrasios išvaizdos leidinys su negausių, tačiau įtakingų akademinių sluoksnių ir paprastų skaitytojų būriu. Straipsniai dažniausiai būdavo ilgi, šykščiai iliustruoti ir perkrauti ilgomis išnašomis. Normaliomis aplinkybėmis jo redakcinė taryba niekad nebūtų svarsčiusi, ar spausdinti ką nors tokio skysto ir anekdotiško kaip Henrio Logano kalbos, pasakytos per iškilmingus pietus, tekstas; bet šis liūdnai pagarsėjęs britų kino magnatas ir buvęs prodiuseris neseniai paskelbė pasitraukiąs iš kino verslo ir podraug — dėl sau pačiam geriausiai žinomų priežasčių — atėjo į pagalbą žurnalui per šio paskutiniąją mažne pražūtingą finansinę krizę. O dabar, kai jis buvo jų geradarys ir pagrindinis akcininkas, deja, negalėjai nespausdinti maistu sutaškyto rankraščio, kurį išdidžiai numetė vieno pirmadienio rytą ant vyriausiojo redaktoriaus stalo. *Mano gyvenimo kine fragmentai* buvo jo pasiūlyta antraštė, ir vos tik pasirodę šie puslapiai patraukė paskui save aibę išsisukinėjimų, nes vienas po kito redakcijos nariai iš paskutiniųjų vengė baisios

atsakomybės juos suredaguoti bent į kokį nors įmanomą pavidalą. Darbas galiausiai buvo pavestas Teriui, kaip naujausiam ir žemiausiam pagal rangą darbuotojui. Šis iškart sumojo, kad ne kažin ką įmanoma padaryti dėl kalbos turinio, kurį sudarė, kaip ir tikėjosi, mišrainė iš banalių prisiminimų ir nepakenčiamos savigyros. Vis dėlto jis pasistengė nustumti į šalį asmenišką priešiškumą, įgytą Logano sūnui, kai buvo trumpai susitikę, ir atsidėjo tam, kas šiuo atveju atrodė ypač naudinga redakciniu požiūriu: pasirūpino išnašomis, pridūrė šiek tiek daugiau biografijos štrichų ir pasistengė padaryti daugelį specifiškai britiškų kultūrinių nuorodų suprantamesnes tarptautinei žurnalo skaitytojų auditorijai.

Su naujoko stropumu Teris sugaišo mažiausiai savaitę dirbdamas prie šių išnašų ir vis dar tebesikankino spręsdamas, kas reikalinga, o ką galima išmesti, kai jam paskambino iš redakcijos ir pasakė, kad vienas iš etatinių žurnalistų susirgęs. Teris turėsiąs jį pavaduoti, ir į šitai įėjo maloni pareiga nuskristi į Milaną, parengti vietoje reportažą apie prestižinės bendros anglų ir italų produkcijos filmavimą. Prieš išvykdamas jis atidavė redakcijai daugmaž galutinį jo anotuoto rankraščio variantą, kuris, tačiau, paliko jam kai kurių neduodančių ramybės netikrumų. Ir kaip tik norėdamas atsikratyti vienu iš jų, jis tąryt paskambino Sarai iš Italijos ir pasiteiravo, ar dar neatėjusi korektūra.

— O dabar atidžiai klausykis, — tarė jis, — nes korektūra turi sugrįžti šį pat vakarą skubia pašto siunta. Tad pirmiausia tau reikia ją kruopščiai perskaityti dėl galimų spaudos klaidų. O paskiau — tu klausaisi? — o paskiau aš noriu, kad išimtum trečiąją išnašą. — Jis kaip įmanydamas aiškiau ištarė šiuos žodžius, nes tarptautinis ryšys treškėjo ir užsikirtinėjo.

— Trečioji išnaša. Išbrauk ją. Ji nereikalinga. Yra sujaukta ir ničnieko daugiau nepasako.

— Gerai, — sutiko Sara. — Tai lengva. Aš išbrauksiu, jokios problemos.

— Taip, bet pasistenk tą padaryti deramai, — mygo Teris. — Turėsi pernumeruoti visas išnašas. Patikrink, kad jos sutaptų.

— Teri, aš padarysiu tai. Nesirūpink.

Tuomet jis padėjo ragelį, matyt, nuramintas, sumurmėjęs kažką apie būsimus sutartus priešpiečius su Marčelu Mastrojaniu.

Sara palaukė iki vidudienio, kai bus užbaigusi vaikščioti po krautuves ir svetainėje ant rašomojo stalo turės geresnę šviesą. Susitaisiusi puodelį kavos, ji išėmė iš voko popieriaus lapus ir tvarkingai išdėliojo priešais save. Terio išnašos buvo ant atskiro lapo; trečioji turėjo būti išbraukta, o kitos pernumeruotos, bet kol kas ji atidėjo jas į šalį ir ėmėsi pagrindinio teksto (iš viso penki puslapiai), atidžiai skaitydama dėl prasmės ir spaudos klaidų. Tai užtruko apie dvidešimt minučių. Paskiau ji sugrįžo prie sakinio pačioje pradžioje. „Kas būtų pagalvojęs, — rašė Loganas, — kad dar tik praeitais metais aš tapsiu ne kuo kitu, o generaliniu direktoriumi iš esmės naujo užmiesčio klubo ir pramogų centro, esančių vos per žingsnį nuo tų pačių kino studijų — tai yra Tedingtone?" Po žodžio „Tedingtone" sekė skaičiukas viršuje „3", nukreipiantis skaitytoją į paprastą aiškinamąją išnašą atskirame lape, kur buvo parašyta: „Ramus, respektabilus Londono priemiestis prie Temzės, tuoj į pietus nuo Ričmondo". Tai buvo išnaša, kurią Teris norėjo, kad Sara išbrauktų. Ji nesuprato, kodėl, — tokioje vėlyvoje straipsnio rengimo stadijoje, — bet, šiaip ar taip, toks buvo jo sprendimas. Tad ji perbraukė mažutį „3" tekste,

paliko paraštėje tuštumos ženklą spaustuvės rinkėjui ir ėmėsi keisti visus paskiau sekančius numerius: „4" tapo „3", „5" — „4" ir taip toliau. Kol kas pačias išnašas ji paliko neliestas. Darbas buvo lengvas, techniškas, o bute tvyrojo tokia rimtis, jog dirbdama girdėjo savo tušinuką krebždenant puslapį, ir kiekvienas atsargus kavos siurbsnis atrodė tarsi trankus įsibrovimas į tylą.

Ji ką tik buvo pakeitusi paskutinįjį „16" į „15", kai iš prieškambario atsklido garsas: pro plyšį laiškams kažkas įkrito vidun. Buvo vėlu antram dienos paštui. Ji nuėjo pasižiūrėti ir aptiko ant grindų laišką. Paprastas baltas vokas turėjo spaudą „skubus" ir buvo adresuotas jai, kaip iškart atpažino, Roberto braižu. Drebėdama ji smiliumi atplėšė voką ir stovėdama prieškambaryje ėmė skaityti laišką.

Ji neturėjo nuo Roberto žinių nuo tos dienos, kai juodu išsiskyrė; nuo tos dienos, kai paliko jį sėdintį ant uolos nubrozdintais ir ištinusiais skruostais nuo kažkokio keisto, neaiškaus nutikimo jo miegamajame paryčiais. Jis neatsekė paskui ją į namus, o po valandos atvyko Saros tėvai ir išsivežė ją su visa manta visam laikui iš Ešdauno.

Nuo tada — nieko.

Du laiškai, adresuoti Robertui į Ešdauną, liko be atsako. Paskiau, praėjus šešioms ar septynioms savaitėms nuo semestro pabaigos, Sara paskambino ten į bendrabutį ir kažkoks vyriškis, kurio balso ji niekad anksčiau nebuvo girdėjusi, pasakė, kad Robertas išvykęs — jau daugiau nei mėnuo. Paskui paskambino jo tėvams ir sužinojo, kad jis atostogauja kažkur Europoje, važinėjasi iš šalies į šalį. Kitą sykį jie davė jai neįtikimai skambantį adresą — kažkokio miesto, kurio pavadinimas nieko nesakė — kažkur apie 200 mylių nuo Londono. Telefono numerio nebuvo. Ji parašė, bet Robertas nėsyk neatsakė. Rašė

ir Teris, bet jo laiškai irgi liko be atgarsio. Sara pasidavė. Robertas buvo pasakęs, kad nenori jos draugystės – bent kol kas. Tai buvo ir visos jos pastangos, kurioms ryžosi.

O dabar štai šis laiškas.

Atgalinis adresas nenurodytas, voke – vienintelis popieriaus lakštas, kuris atrodė prikeverzotas paskubomis. Aišku, daug naujienų ji nesužinos.

Laiške buvo rašoma:

Mieloji Sara,

Ešdaunas buvo niekam tikęs. Netikęs sumanymas. Aš ten pasilikau tik apie savaitę. Pernelyg daug šmėklų.

Paskiau kuriam laikui sugrįžau namo. Kivirčai su tėvu (mudu niekad nesutarėme) ir daug dienų lovoje. Ne per įdomiausia, tad pamėginau šiek tiek pakeliauti. Irgi ne per įdomiausia.

Beviltiška, pamanė Sara. Blogiau nei beviltiška. Bet kita pastraipa nors atrodė ilgesnė.

Ar aš kada nors tau pasakojau apie sapną, kurį susapnavau vaikystėje? Manau, kad veikiausiai pasakojau – vienu ar kitu metu tau papasakojau viską. Sapnavau, kad stoviu kelyje – labai karštame ir dulkėtame kelyje, jame moteris medicinos sesers uniforma rodo tolumon, pastato linkui, kuris, kaip supratau, ligoninė. Stovėjo ji priešais kelženklį su užrašu svetima kalba.

Aš galiausiai išsiaiškinau, ką reiškia šis sapnas. Ką bandė jis man pasakyti.

Taigi aš čia. Tu maždaug žinosi, kur, nes yra pašto spaudas, bet aš tavimi dėtas nemėginčiau kurį laiką susisiekti. Pamatytum, kad su manimi būtų nelabai gera.

Štai taip, Sara, bent šiuo tarpu. Bet vieną kurią nors dieną vėl sulauksi iš manęs žinutės. Pažadu tau. Ir tikiuos, iki to laiko visa tau klostysis gerai.

Myliu tave labiau nei visados.

Robertas

— Ką jis laiške *rašė*? — nuolat, būdavo, klaus Teris.

— Nieko, — būdavo, atsakys Sara. — beveik nieko. Neparašė man, kur yra ar ką ketina veikti... nieko.

— Ir kas toliau atsitiko?

— Na, man regis... prisimenu, kaip nusinešiau laišką svetainėn, kaip kažkur atsisėdau, kaip bandžiau darsyk jį perskaityti. Ir tada, įpusėjusi, pradėjau drebėti, jutau, kad visa drebu, bet nieko negalėjau sau padaryti, o paskiau tikriausiai... susmukau, taip man atrodo.

— Susmukai? Kaip?

— Žinai, esu pastebėjusi, kad šitai man kartkartėmis nutinka. Tarsi nuoalpis, tik aš tebelieku sąmoninga: raumenyse visai nelieka galios, ir aš nepajėgiu pajudėti, kol tai nepraeina... Šitaip man atsitiko tame vakarėlyje — ar neprisimeni?

— Tu buvai girta.

— Visi mes buvome. Nebuvau girtesnė už kurį nors kitą. Aš žinau, ką reiškia būti nusigėrusiai, o čia visai kas kita. Visų pirma, labai išsekina. Po to aš pirmiausiai užsinoriu miegoti.

Ir kaip tik tą ji padarė tuoj pat, po kelių minučių, visu ilgiu išsitiesusi ant sofos su Roberto laišku, suglamžytu po savimi. Sara tądien užmigo ir ėmė sapnuoti; ir kaip daugelis sapnų, kurie ją ištikdavo, kai būdavo dėl ko nors išmušta iš vėžių ar susijaudinusi, šis buvo sužadintas prieš tai nutikusių įvykių. Ji susapnavo Terio straipsnio korektūras. Susapnavo, nelaimė, kad užbaigė jas skaityti. Netgi susapnavo dusyk patikrinusi tekstą.

Tad kai (po kelių minučių? — neįmanoma pasakyti) pabudo apsiblaususi, atsisėdo, apsidairė aplinkui, atidėjo į šalį Roberto laišką ir sugrįžo prie rašomojo stalo, ji nė nepažvelgė į puslapius, o tik įkišo juos į voką, jau su pašto ženklu, jau su adresu, užklijavo jį ir nubėgo kiton gatvės pusėn prie pašto dėžutės.

Bet pačios išnašos nebuvo pataisytos nei pernumeruotos. Ir štai kaip išėjo, kad Henrio Logano kalba, pasakyta per iškilmingus pietus, netyčia išprovokavo mažų mažiausia septynetą ieškinių dėl šmeižto, pražūtingai paveikė Terio karjerą ir galų gale įėjo į žurnalistikos legendą kaip „dalykėlis, kuris pribaigė *Frame*".

Fragmentai iš gyvenimo kine

Prodiuseris, filmų kūrėjas ir *bon viveur**

Henris Loganas nostalgiškai apžvelgia savo ilgos karjeros skrydžius ir nuopuolius

Dabar, kai aš pasitraukiu į tikrai užtarnautą poilsį, atrodo, sunku patikėti, kad bemaž prieš penkiasdešimt metų, 1935-aisiais, kai pirmąsyk buvau priimtas pasiuntinuku Tvinkenhemo studijose, galėjau įsijungti į šį beprotišką nuostabų verslą. Pats pirmasis filmas, prie kurio dirbau — *Gaisras* buvo suplanuotas iš anksto su tuo nuostabiuoju komikų duetu, Badu Flenegenu ir Česniu Alenu[1]: kai filmavimo aikštelėje tokia padūkėlių pora, galite įsivaizduoti, ar yra kada nuobodžiauti! Nors, žinoma, ir ne „klasika", tačiau neblogas filmukas, ir kažkur atlikėjų sąrašo

---

* pažodž. „gerai gyvenantis" *(pranc.)* — bonvivanas, turtingas smagaus gyvenimo mėgėjas.

1. Populiarūs britų miuzikholo komikai, scenoje drauge pradedant 1931-aisiais metais, vėliau — „Beprotiškos Gaujos" nariai [čia ir toliau šiame skyriuje — išnašos autoriaus — *(vert. pastaba)*].

apačioje galite pastebėti pavardę jauno aktoriaus Alesteiro Simo, kuris netrukus nužengs į savo paties didžius vaidmenis[2].

'Gyvenimas, kaip patyriau, kažkaip geba apsisukti ratu. Kas būtų pagalvojęs, kad dar tik praeitais metais aš tapsiu ne kuo kitu, o generaliniu direktoriumi iš esmės naujo užmiesčio klubo ir pramogų centro, esančių vos per porą žingsnių nuo tų pačių kino studijų — tai yra, Tedingtone? Šis klubas, mano panašių įstaigų tinklo flagmanas, jau yra glaudęs tarp savo sienų nemažai garsių lankytojų ir tarp kitų savo patrauklybių gali pasigirti ne mažiau kaip dviem gana viliojančiomis aštuoniolikos duobučių golfo aikštelėmis[3].

Tos studijos lieka artimos mano širdžiai ir kitais atžvilgiais, nes kaip tik Tvikenheme, vos prieš kelerius metus aš pirmąsyk sutikau savo mieląją (penktąją) žmoną Maršą, kuri tuo metu ten filmavosi. Dabar, žinoma, žymi aktorė, Marša pasigėrėtinai atvira apie ankstesniąją savo karjerą ir niekad neslėpė fakto, kad pradėjo reikštis versle, atlikdama pagrindinius vaidmenis serijoje sekso juostų, kurias aš pats režisavau[4]. Tačiau daugelis žmonių nežino, kad ji — taip pat didžiai religinga moteris, karšta katalikė. Tarp vertingiausių mūsų bibliotekos leidinių yra keletas knygų, rekomenduotų jai per audienciją pas popiežių Paulių VI, kuris jai pasakė, kad tai vieni iš labiausiai įkvepiančių ir stipriausią įspūdį darančių kūrinių, kokius tik kada nors jis yra skaitęs[5].

---

2. Simas (1900-1976) iškilo į žvaigždes tokiuose vėlesniuose hituose, kaip Pažaliavęs iš baimės (1946), Laimingiausios tavo gyvenimo dienos (1950) ir galbūt labiausiai išgarsėjo Sent Trinjano serijos filmais.
3. Ramus, respektabilus Londono priemiestis prie Temzės, tuoj į pietus nuo Ričmondo.
4. Šias neseniai labai išgyrė Denisas Tečeris, pasakęs, kad suteikė jam „šešias pačias smagiausias gyvenimo valandas". Jo žmona Margaretė vėliau juokavo, kad po to jis buvo dar „kažkiek valandų nelankstus".

Prisipažįstu, aš niekad nemačiau nieko bloga, jei filme atvirai, tiesiai šviesiai pavaizduojamas lytinis aktas. Beje, nematau jokios prieštaros tarp to ir ankstesnės mano kaip stipraus šeimyninių filmų propaguotojo reputacijos, dėl kurios nedera abejoti. Pavyzdžiui, penktojo dešimtmečio pabaigoje aš pamėginau įsteigti anglų ir amerikiečių kino produkcijos kompaniją, kuri kurtų šeimyninius filmus, patrauklius visam pasauliui. Su bagažu puikių knygų, į kurias buvau įsigijęs teises, bergždžiai praleidau Holivude daug mėnesių, bandydamas išjudinti reikalus. Galbūt mano klaida buvo ta, kad mėginau spyriotis dėl konkrečios žvaigždės — mat buvau aptikęs jauną, dailų aktorių, tuomet dar tik pradedantį savo karjerą, kuris vadinosi Dinas Martinas: retrospektyviai žiūrint, gan keistas pasirinkimas[6]! Šiaip ar taip, iš to nieko neišėjo.

Jeigu kada nors pasijuntu nuviltas tokių nesėkmių, paprasčiausiai aš pagalvoju apie kuklius savo pirmuosius žingsnius ir stebiuosi, kokį milžinišką kelią nukeliavau nuo tada. Mano tėvas buvo nedidukės saldumynų krautuvėlės Market Harbore savininkas, ir su ja susijusi linksma istorija, kuri, nors ir dažnai buvo kartojama, bet viliuosi neužpyksite, jei aš vėl ją papasakosiu. Vieną popietę — turbūt baigiantis 1929-siems ar 1930-siems — prisimenu, prie jos privažiavo didžiulis „Rolsroisas", iš automobilio išlipo mažas berniukas nusipirkti už kelis pensus įvairių ledinukų, kuriuos suvalgė su didžiu pasimėgavimu. „Kada nors, — pasakė jis mano tėvui, — aš tapsiu labai turtingas ir garsus, bet visados prisiminsiu šią krautuvėlę ir jos puikius saldėsius". Ir tikrai, po trisdešimties metų mano

---

5. Jų pavadinimai, fiksuojant faktą, tokie: Pašlapusios kelnaitės, Apželtukės šneka ir Vafliai man ant veido.
6. Tarp minimų knygų, regis, buvo Šv. Augustino Išpažintys ir Julijaus iš Norvičo Dieviškosios meilės apsireiškimai.

tėvas gauna kvietimą į Bekingemo rūmus: mat anas mažasis berniukas buvo ne kas kitas kaip Filipas, būsimasis Edinburgo kunigaikštis[7]!

•Žinoma, mano šeimoje būta ir tragedijų, ne tik sėkmių. Aš gerai prisimenu tą baisią 1959-ųjų rugpjūčio naktį, kai pas mane namuose viešėjo mano brolis Džekas, ir paskambino policija, kad dingo trys maži jo vaikai. Mylimiausias sūnus – vyriausiasis iš trijų brolių – vėliau buvo rastas pagrobtas ir nužudytas brutalaus seksualinio maniako[8]. Aš visados žavėjaus didžiuliu charakterio tvirtumu, kurį Džekas parodė, išgyvendamas tą nelaimę ir susikurdamas sėkmingą politiko ir valstybės veikėjo karjerą; šiame kai kada korumpuotame kovos lauke jis nėsyk neprarado padorumo. (Kaip pavyzdį jo į kompromisus nelinkusios elgsenos, aš prisimenu, kaip sykį man karštai sukuždėjo apie vieną politiką, kuris šio paties kuklumo labui telieka neįvardytas: „Yra tik trys žmonės, kuriais aš tikiu visuomenės gyvenime: jis – vienas iš jų")[9].

Manau, jūs dabar tikriausiai suprasite, kad esu kilęs iš artimai bendraujančios šeimos, ir kad tradicinės šeimyninės vertybės visados buvo man labai svarbios. Nors esu išsiskyręs su savo pirmąja žmona (amerikiete), palaikau glaudžius ryšius su mūsų sūnumi Briusu, šiuo metu sėkmingu Holivudo prodiuseriu. Moteris, įdiegusi mums šias vertybes ir kurią mes tebeprisimename su didžiule meile – tai mano brangioji motina: moteris nepaprastos šilumos ir gyvybingumo, kuri nugyveno savo gyvenimą supama auksinės juoko miglelės. Iš tie-

---

7. Savo paties pripažįstamų pomėgio išgerti ir didžiulio seksualinio apetito dėka jis vėliau tapo žymia visuomenės persona.
8. Įvykis, kuriuo vėliau tapo pagrįsta viena iš ne itin pavykusių Normano Visdomo komedijų Žmogus iš saldainių krautuvėlės.
9. Kiti du, dėkui Dievui, vėliau buvo surasti drauge apklostyti lovoje Džeko Logano namuose, Ešere.

sų, ji numirė kaip ir gyvenusi — juokdamasi: šiuo atveju iš anekdoto, per televiziją papasakoto kažkokio komiko (kaip gaila, neprisimenu jo pavardės) apie namų šeimininkę, besidžiaugiančia kaimynui savo nauju televizoriumi. „Laimė, jis turi aštuoniolikos colių konsolę", — neva ji pasakiusi. „Na, — atsakęs kaimynas, — manau, aštuoniolika colių suteiktų laimę bet kuriai"[10], ir čia mano motina pratrūko kvatotis, užspringo kiaulienos spirgu ir per pusvalandį numirė.

Aš kalbėjau apie savo šeimą; tačiau turėčiau taip pat pakalbėti apie savo draugus. Vienas iš dalykų, kuriuos labiausiai mėgstu šiame pašėlusiame, magiškame versle — tai nepaprasta įvairovė talentingų žmonių, susirenkančių draugėn po jo mielu prieglobsčiu, ir per tuos ilgus metus apdovanojusius mane savo draugyste ir prieraišumu. Šitai man pasisekė suprasti tik prieš dvi savaites, kai rinktinis būrelis susimokėlių — tarp jų, esu laimingas pasakyti, ir daugelis šio vakaro garbingų svečių — kartu pasitarę suorganizavo netikėtą pobūvį mano garbei Londono nacionalinėje portretų galerijoje. Kas per garbinga pavardžių sąšauka! Po to, kai prie durų buvau pasveikintas savo seno ir brangaus bičiulio Džefrio Arčerio[11], ką aš pirmiausiai pastebėjau (žvelgiantį su patenkintai, bet skeptiškai surauktais antakiais į naują aliejumi tapytą savo paties portretą) — ogi tą šaunųjį literatą Kingslį Eimisą[12]. Mudu gana smagiai pasišnekučiavome apie kultūrą ir politiką (jo prisiminimai apie neseniai turėtą susitikimą su Lariu Olivjė buvo, turiu pasakyti, trumpi, tačiau patrauklūs[13]), tačiau aš gavau pernelyg greitai pasitraukti, idant atnaujinčiau savo

10. Manoma, kad turėta galvoje tuometinis ministras pirmininkas Edvardas Hitas.
11. Kad ir kaip stengėmės, šio anekdoto kilmė lieka neaiški.
12. Ištikimas konservatorių partijos rėmėjas ir propagandistas, į kurio romanus, tačiau, literatūrinėse sferose labai rimtai nežiūrima.

pažintį su žavią ja dama Vera Lin[14]. Galiausiai turėjau kerintį pokalbį su žmogumi, kuriuo nuo seno žavėjausi ir kurio veikla kine niekados nebuvo, mano nuomone, deramai pripažinta – su tuo didžiuoju melodijų kalviu ir šeimų linksmintoju Klifu Ričardu[15].

Teris ir Sara palaikė ryšį vienas su kitu apie metus po to, kai abu išsikėlė iš buto. Juodviejų vaišės restorane nunyko į kelias taureles, kurios savo ruožtu nunyko į telefono skambučius. Ji jautė, kad jis darosi vis šaltesnis. Kelis mėnesius po to, kai buvo išvytas iš *Frame*, jam pavyko susirasti darbą televizijos programų žurnale, kur viena iš jo užduočių buvo rašyti trumpas, akį pagaunančias santraukas apie savaitės filmus. Jam buvo skirta penkiolika žodžių filmui, nesvarbu, būtų tai *Smokis ir banditas* ar *Lošimo taisyklės*. Žeminantis darbas, Sara būtų pamaniusi, bet pastaruosius kelis kartus susitikusi nejučia ji pastebėjo, kad jis atsideda šiai veiklai lyg su vis didesniu kryptingumu ir su vis didesne maniakiška energija. Jo akys, visados apsiblaususios nuo sunkios keturiolikos valandų nakties miego naštos, netrukus tapo paraudusios ir išsprogusios. Jis prisipažino, kad jau nebereikalingas tiek miego kaip anksčiau. Prisipažino, kad jo domesys Salvatore Ortezės *Išvietės budėtoju* ir visa „pražuvusių" filmų tematika ėmė silpti. Jo fantastiški, sunkiai įsimenami, dangiški sapnai

---

13. „Itin gražiai kabo", toks tik buvo užfiksuotas Eimiso nuosprendis šia proga.
14. Pirmą sykį jie buvo susitikę vos prieš kelias savaites aptarti abiejų bendrą pomėgį Jamaikos cigarams ir aštuonioliktojo šimtmečio erotiniams piešiniams.
15. Ilgalaikė dvasią pakylėjančių baladžių dainininkė, kuri, kiek daugelis iš mūsų prisimena, buvo laikoma viena iš neabejotinų britų populiariosios muzikos karalienių.
16. Tokių hitų kaip „Sveikinimai" ir „Velniška moteris" atlikėjas, kurio vaidmenys apsiribojo antraeiliais miuziklais jaunimui („Vasaros atostogos", „Nuostabus gyvenimas" ir kt.).

darėsi vis retesni: kartą per savaitę, paskiau kartą per mėnesį, jeigu ir tiek. Jis nebematė prasmės leisti pusę savo gyvenimo miegui. Daugelį naktų prasėdėdavo negulęs. Kai kada iki aušros — žiūrėdamas filmus per televiziją ar vaizdo leistuvą. „Kokius filmus?" — klausdavo Sara, ir Teris truktelėjęs pečiais atsakydavo: „Iš teisybės, tai nesvarbu."

Kai jų ryšiai nutrūko, Sara dingo iš Terio akiračio: mat mokytojystė — viena iš anonimiškiausių profesijų. Bet ji tebeužtikdavo jo pavardę žurnaluose, o paskiau ir laikraščiuose, jo pavardė po straipsniais darėsi vis pastebimesnė ir pastebimesnė, jo straipsniai vis aukščiau ir aukščiau kilo į puslapio viršų. Kartkartėmis ji netgi pamatydavo jį per televiziją; ir nors Saros domesys kino teorija niekad nebuvo daugiau nei atsainus, ji pakankamai išmanė, kad suprastų jį tapus vienu iš svarbiausiųjų atstovų kritikos pakraipos, kuri atmesdavo visas vertybes, vos prieš kelerius metus laikomas brangiomis dargi paties Terio. Be to, ji visiškai nenutuokė, kokiu žmogumi jis buvo tapęs ar kaip gyveno dabar. Kai kada jai norėjosi manyti

•

16

manyti, kad aš galbūt pažinojau jūsų brolį.

Kažkas tartum blykstelėjo mirksnį daktarės Medison akyse — lyg šioks toks atsargumas, besiribojantis su išgąsčiu — bet ji greit susitvardė.

— Tikrai? — pasakė. — Jūs pažinojote Filipą?

Dabar jau Teris atrodė nustebęs.

— Ne, ne Filipą: Robertą. Jūsų brolį Robertą.

— Mano brolio vardas Filipas. Jis genetikas, gyvena Bristolyje.

Šitai ne itin daug ką žadėjo.

— Argi jis čia nestudijavo? — paklausė Teris.

— Šiame universitete? Ne. Jis įstojo į Kembridžą.

— Vaikinas, kurį turiu galvoje, — nepasidavė Teris, — studijavo čia. Buvo vienas iš geriausių mano draugų. Jis atrodė visai kaip jūs ir sakė, kad turėjo seserį dvynę vardu Klėja, kuri atiduota įdukrinti, kai jis dar buvo visai mažas.

Daktarė Medison nusišypsojo.

— Graži istorija, — tarė, — bet, manau, jūs tikriausiai įsivaizduojate. Kalbu apie panašumus. Aš niekad neturėjau brolio dvynio.

— Jūs buvote įdukrinta?

Daktarė Medison pasižiūrėjo į laikroduką.

— Teri, man reikia vesti seminarą.

Anksti vakare ji vėl susirado jį, sėdintį lauke terasoje su bloknotu ir pieštuku ant kelių.

— Dar vieno filmo recenzija? — paklausė, prisitraukdama kėdę ir atsisėsdama šalimais.

— Ne: aš tik, po teisybei, šį bei tą žymėjausi. Prisiminimus, įspūdžius, panašius dalykus... Nežinau, kodėl.

— O kurgi kompiuteris? Vėl įkraunamos baterijos?

— Ne, įvairumo dėlei panorau rašyti.

— A. — Daktarė Medison užkėlė koją ant kojos, paskiau vėl nukėlė, pasislinko ant kėdės mažumėlę į priekį. Atrodė praradusi įprastą ramumą.

— Šįryt jums pamelavau, — pagaliau netikėtai pasakė. — Aš buvau įdukrinta. Buvau įdukrinta trijų savaičių amžiaus. Naujieji tėvai vadino mane Sale, bet man visados nepatiko tas vardas ir po daugelio metų jie pasakė, koks buvo mano tikrasis vardas, tad nuo tada aš jį prisiėmiau. Ir iš tiesų aš turėjau brolį dvynį, jo vardas buvo Robertas.

Negalėdamas patikėti — ne šia istorija, bet likimo vingiais, kurie dabar suvedė juodu draugėn, — Teris palingavo galvą.

— Aš žinojau, kad tai jūs, — pasakė jis. — Žinojau, kad tai turite būti jūs. Suprantate, jau buvo taip seniai, kai aš atkreipdavau dėmesį į veidus, sugebėdavau atpažinti žmones. O praeitą vakarą aš pirmąsyk išgirdau jūsų vardą. Bet... bet, vis dėlto — kas atsitiko? Ar buvote kada nors sutikusi savo tikruosius tėvus? Ar buvote kada nors sutikusi Robertą?

Klėja linktelėjo.

— Taip, galų gale aš juos atsekiau. Mane priveikė smalsumas. — Regis, bent kol kas, ji neturėjo daugiau ką pasakyti šia tema. — Sakote, jūs buvote geri draugai?

— Taip. Gan artimi.

— Ar palaikėte su juo ryšį, kai baigėte universitetą?

— Bandžiau sykį ar du jam parašyti. Bet man atrodo, kažkodėl jis nenorėjo palaikyti su mumis ryšio. Paprasčiausiai pradingo.

— Ar kas nors žinojo, kur jis išvažiavo? Ar kas nors bent domėjosi?

— Taip, tikrai manau, jie domėjosi.

Klėja žvelgė į jūrą. Jos akiniai buvo pritemdyti, ir stiklai, tiesiai apšviesti vakaro saulės, dar patamsėjo, visai neduodami nuspėti akių išraiškos. Kažkuo jos santūrumas ėmė kelti Teriui nerimą, jo sielon įsigavo juodas, bevardis įtarimas.

— Ar jis... ar jis dar gyvas?

Po ilgos pauzės ji atsakė:

— Ne.

Teris nulenkė galvą. Kažkaip jis šito tikėjosi: žinia veikiau pribloškė nei atskleidė ką nors nauja.

— O, šūdas, — pratarė jis ir giliai atsiduso. — Suprantate, aš kai kada svarstydavau, ar tik jis nebaigs šitaip.

— Kaip? — paklausė Klėja su aštresne gaidele balse.

— Nusižudydamas.

— Aš juk nepasakiau, kad taip ir atsitiko.

— Ne... tačiau tai tiesa, taip?

Ji žvelgė priešais save, nieko neatsakydama.

— Ar žinote, kodėl?

Vis jokio atsako.

— Kaip?

— Manau, kad buvo kažkokia moteris, — pagaliau pasakė ji — taip pamažu, su tokiomis pastangomis, jog žodžiai bemaž susivėlė. — Moteris, kurią jis buvo įsimylėjęs iki ausų. O dėl kaip... — Ji nusiėmė akinius, pasitrynė akis, paskiau paskubomis užbaigė: — Vieną naktį įvažiavo su automobiliu į sieną. Kažkokioje Pietų Londono gatvėje. Nei raštelio, nei atsisveikinimo, nieko.

— Vargšas Robertas, — sumurmėjo Teris, paskiau bejėgiškai nutilo. Žinojo, kad šis pokalbis ar įstrigę atmintin žodžiai ilgainiui pažadins jam kažkokį jausmą, — kažkokį užsilikusį sielvartą ar gailesį, — bet kol kas jo žvilgsnis tebebuvo įbestas į horizontą ir nieko nesakė. Žemas saulės spindulys tvykstelėjo iš už debesies, ir Terį apakino šio atšvaitai nuo vandens podraug su šmėstelėjusia vizija: siena kažkokiame Pietų Londono akligatvyje, balta ir spindinti nuo lekiančio į ją Roberto automobilio šviesų. Kažin, ar nors menkiausias judviejų draugystės prisiminimas praskriejo jo sąmone — koks nors atminties blyksnis.

— Kada tai įvyko? — galiausiai Teris paklausė.

— Prieš aštuonerius metus.

— Ar tuo metu jau seniai jį pažinojote?

— Ne. Pirmą sykį buvome susitikę vos prieš kelis mėnesius.

— Vis dėlto turbūt buvo keista, — pasakė Teris, stengdamasis — tiek dėl savęs paties, tiek ir dėl Klėjos — suteikti savo

balsui linksmesnę gaidelę, — susipažinti su savo dvyniu — savo antrąja puse, su savo kopija — po tiekos metų. Jums tada turėjo būti, kiek — dvidešimt šešeri, dvidešimt septyneri?..

Jis nutilo, nes terason atskubėjo Lorna su žinute daktarei Medison.

— Pas mus priėmimo kambaryje keistoka mergina. Mes bandėme su ja kalbėtis, bet ji sakosi turinti pasimatyti su jumis asmeniškai.

— Kodėl ji nori mane matyti?

— Nori praleisti naktį čia. Sakosi kalbanti pro miegus ir yra dėl to susirūpinusi.

— Kas ją pas mus nukreipė?

— Man regis, niekas. Ji čia vietoje gyvena ir tiesiog pasikliovė laime.

— Ką gi, išsiųsk ją. Niekas čia nepatenka be nukreipimo.

— Aš jai taip ir pasakiau. — Lorna patylėjo, paskiau priminė: — Mes turime laisvą miegamąjį. Dėl tos atšauktos vietos.

— Jokio skirtumo, — nukirto daktarė Medison.

— Taip, bet ši mergina... — nedrąsiai spyrėsi Lorna. — Ji sakosi neseniai su jumis susipažinusi. Davėte jai savo vizitinę kortelę ir pasakėte, kad galėtų čia kreiptis.

Dabar Klėja prisiminė jauną moterį, pliaže sėdėjusią šalimais tą dieną, kai ji sugrįžo iš atostogų. Žvelgiant atgal, atrodė, kad duoti vizitinę kortelę buvo netaktiška, ir ji manė išsyk tą buvus išmestą. Netgi šiuo metu, nors ir buvo malonu girdėti atvykus tą moterį, ji šiek tiek jautėsi apstulbinta anos drąsa prisistatyti iš anksto nepranešus.

Lorna pridūrė:

— Moteris taip pat paprašė, kad pasakyčiau jums jos pavardę.

— Jos pavardę?

— Taip. Ypač tą pabrėžė.

Klėja susiraukė.

— Ką gi, neįsivaizduoju, kodėl. Šiaip ar taip, kokia gi ta jos pavardė?

*

— Kalba — tai išdavikė, dviguba agentė, netikėtai prasmunkanti per sienas nakties glūdumoje. Ji — stipri pūga svečioje šalyje, paslepianti realybės formas bei apybrėžas po susiliejančios baltumos dangalu. Ji — luošas šuo, niekad nesugebantis atlikti triukų, kurių reikalaujame iš jo. Ji — imbierinis biskvitas, per ilgai mirkytas mūsų lūkesčių arbatoje, sugūrantis ir ištirpstantis į niekumą. Ji — pražuvęs kontinentas.

Raselas Votas peržvelgė klausytojus, tikėdamasis padaryto įspūdžio. Regis, užkariavo jų dėmesį. Daktarė Heriot ir profesorius Koulas sėdėjo foteliuose abipus jo lovos; daktaras Dadenas sėdėjo ant pačios lovos, taip pat ir daktaras Majersas, kuriam kilo mintis surengti šį neformalų seminarą.

— Absurdas, — pasakė jis per pietus, — kad mes, penki įžymūs specialistai, esame surinkti draugėn čia ir vien težaidžiame žaidimus su želatininiais lėliukais ir pypkių valytuvais. — Ir iškėlė mintį, kad jie užbaigtų dieną susirinkdami kieno nors kambaryje ir surengdami grupinę diskusiją kokia nors rimta, su darbu susijusia tema.

Čia įsikišo Raselas Votsas ir pakvietė visus pas save į kambarį, pasisiūlydamas paskaityti jiems pranešimą, kurį ketinąs pateikti lakaniškųjų psichoanalitikų konferencijai ateinančią savaitę Paryžiuje. Jis vadinosi: *Saros T. atvejis: arba Akis už „Aš"**.

---

* anglų kalba fonetiškai „aš" skamba kaip „akis": „ai", t. y. pagal skambėjimą čia aliuzija į žinomą biblinį posakį „akis už akį".

Šį kvietimą kiti keturi priėmė su skirtingu domesio laipsniu, mažiausiai entuziazmo parodė – tam tikru mastu – daktarė Heriot. Ne itin turėjo ūpo taip pat ir profesorius Koulas, kuris ir vėl buvo ne per geriausios nuotaikos. Prieš pat pietus jis paskambino savo ligoninėn ir sužinojo, kad šizofrenikas pacientas ne tik paprasčiausiai išrašytas, bet išrašytas tą patį vakarą; išsiųstas atgal į savo komunalinį butą Denmark Hile, kur nėra visiškai nieko, – kiek profesoriui buvo žinoma – kas galėtų vaikiną prižiūrėti. Kai tokia nerimą kelianti įvykių raida graužė mintis, jis nebuvo nusiteikęs itin palankiai klausytis Raselo Votso pranešimo. Šiaip ar taip, visą savo karjerą dirbęs garsiose Londono klinikinėse ligoninėse, jis įtariai žiūrėjo į šį apsišaukėlį kitamanį su abejotina profesine reputacija. Šių aplinkybių, podraug su pragmatiško anglo radikaliai skeptišku požiūriu į lakaniškąją metodologiją, pakako, kad profesoriaus akyse įsižiebtų karingas žioresys.

– Tai istorija, – tęsė Raselas Votsas (skaitydmas iš savo portatyvaus kompiuterio ekrano), –´ apie kalbą ir pokštus, kokius ši iškrečia mums; apie tai, kaip kalba veikia išvien su pasąmone; apie velnišką sąjungą tarp nustatytos tvarkos ir to, kas slypi prislopintame neurotiškame prote.

– Sara T. – tai jauna moteris, kuri buvo atsiųsta pas mane psichoterapijai. Jos bendrosios praktikos gydytojas buvo tos nuomonės, kad ji yra ties nervinio išsekimo riba. Moters santuoką ištiko krizė, ji pati neseniai buvo išmesta iš darbo – mokytojavo pradinėje mokykloje. Ji prastai miegojo ir tai, savo ruožtu, trikdė jos vyro miegą bei aštrino jų tarpusavio santykių problemas. Įtarė jį neištikimybe.

– Per pirmą mūsų seansą ji man papasakojo, kokiu būdu prarado darbą. Pavargusi nuo nakties miego stokos, ji per pamoką užsnūdo. Po kelių minučių netikėtai užsukęs į

klasę mokyklos direktorius aptiko ją kietai įmigusią priešais nevaldomus mokinius. Dėl šio incidento ji buvo atleista. Paaiškėjo, kad būta ir kitų panašių. Saros klasėje buvo du mokiniai, kuriais ji pasitikėjo ir kurie paprastai ją pažadindavo, kai užmigdavo tokiomis aplinkybėmis, tačiau šiuo pastaruoju atveju jie nusprendė pasinaudoti proga ir leido jai miegoti, o klasė tuo tarpu gavo valandžiukę neprižiūrimo laisvalaikio. Aš paklausiau ją, ar paminėjo šitai savo direktoriui, ir ji pasakė to nepadariusi, „nes norėjau apsaugoti savo pupulius". Pagalvojau, kad tai įstabiai suformuluota frazė, bet, aišku, susilaikiau nuo komentarų. Kaip Lakanas taip grakščiai yra apibūdinęs: „Turime pripažinti ne tai, kad psichoanalitikas nieko nežino, o tai, kad jis nėra savo žinojimo subjektas. Todėl jam neįmanoma kalbėti tai, ką žino".

— Antro mūsų seanso metu po kokių penkių ar šešių minučių Sarą ištiko gilus miegas, kuris truko visą likusią konsultacijos dalį. Kas dar įdomiau, kai ji atsibudo, atrodė tvirtai įsitikinusi, kad mudu pastarąją valandą vedėme gyvą dialogą. Ar ji susapnavo šį dialogą? — gavau save paklausti. Per anksti buvo daryti išvadą, bet aš nusprendžiau sustiprinti šį nepaprastai įdomų paklydimą, paimdamas visą man priklausantį honorarą už šešiasdešimties minučių seansą.

— Per kitus kelis mūsų susitikimus pokalbis sukosi, maloniai kaip papuola, apie tris pagrindinius dalykus: Saros sapnus, toliau yrančią jos santuoką ir seksualinę anamnezę.

— Saros sapnai tilpo į dvi skirtingas grupes. Dauguma jų išvis neturėjo jokių fantastinių elementų, bet buvo perdėm persipynę su tikrove bei kasdieniškomis, dažnai naminėmis detalėmis. Tačiau, kad ir kokie kasdieniški, šie sapnai taip pat galėdavo būti labai gyvi, ir kai kada ji sunkiai pajėg-

davo atskirti sapno įvykius nuo realaus savo gyvenimo. Aš paprašiau pateikti tokį pavyzdį, ir ji man papasakojo, kad sykį užmigo skaitydama žurnalo straipsnio korektūrą ir susapnavo „išėmusi" vieną išnašą, o iš tikrųjų to nepadariusi. Ji apibūdino man nelaimingus šio sapno padarinius, bet šie, mano nuomone, buvo ne tiek įdomios kaip čia pasirinktas, dviprasmiškas žodis „išimti"*, kuris, kaip, neabejoju, jūs žinote, gali reikšti pasiimti per pasimatymą kur nors į žmones savo numatomą mylimąjį – daugeliu atveju tai lytinių santykių preliudija – ar netgi nužudymą.

– Antra vertus, Sara taip pat sapnuodavo keistesnius ir vaizdingesnius sapnus, besiribojančius su košmarais: juose dažnai figūruodavo driežai, gyvatės ir ypač – varlės. „Jūs bijotės varlių?" – sykį paklausiau ją. – „Galbūt, – atsakė Sara. – Jos man atgrasios, bet aš taip pat jų gailiuosi" – „Kodėl tokia sudėtinga reakcija?" – paklausiau. – „Dėl jų akių, – paaiškino ji. – Man nepatinka, kaip išsprogusios jų akys. Per tai jos atrodo bjaurios ir pažeidžiamos".

– Ji tada man papasakojo apie keistą nutikimą iš savo studentystės laikų. Semestro pabaigos vakarėlyje vienas studentas linksmino būrelį savo draugų nepadoriu anekdotu apie varlę, kuri atlikinėdavo feliaciją. Jis, anot Saros, labai ryškiai apibūdinęs varlės fizinius ypatumus. Kai priėjęs prie anekdoto „druskos", Sara prisijungė prie draugų juoko, bet staiga prarado savitvardą ir susmuko ištikta tartum nuoalpio. Vėlgi aš susilaikiau ir nepakomentavau šios istorijos, nors išvada siūlėsi pati...

---

* „take out" *(angl.)* turi tris prasmes:
1) išimti, pašalinti, išvesti,
2) nurodomą prasmę tekste,
3) nusikaltėlių žargonu – pašalinti, t. y. nužudyti.

— Žinoma: Sara buvo narkoleptikė, — pertraukė profesorius Koulas.

Raselas Votsas nustebęs pakėlė akis:

— Atleiskite?

— Aiškus narkolepsijos atvejis. Jai reiškėsi trys iš klasikinių simptomų.

— Nelabai jus suprantu.

— Besaikis mieguistumas dieną; ryškūs sapnai prieš užmiegant; juoko sukelta katapleksija. Trys pagrindiniai narkolepsijos simptomai. Visi sutinkate?

Jis apsidairė aplinkui, laukdamas pritarimo. Daktaras Majersas energingai linktelėjo, o daktarė Heriot pasakė:

— Taip, visiškai.

— O kaip jūs, daktare Dadenai? Jūs gi, šiaip ar taip, miego specialistas.

Regis, daktaro Dadeno mintys šiuo metu buvo užimtos kuo kitu. Didžiuma rausvio nuslūgo jam iš veido, trumpais nervingais gurkšneliais jisai siurbčiojo iš stiklinės vandenį. Susigriebęs, kad kreipiamasi tiesiogiai į jį, sugebėjo sumurmėti kažką tinkama į temą:

— Tikrai taip... narkoleptikė... be jokios abejonės, — o paskiau tariamai nerūpestingu tonu uždavė Raselui Votsui klausimą: — Žinoma, atsižvelgiant grynai į profesinę etiką, spėju, kad šiuo atveju jūs pakeitėte pavardes?

Raselas Votsas keistai nužvelgė jį:

— Tiesą sakant, ne. Tai neįeina į mano praktiką. Kai dirbi srityje, kuri taip skrupulingai susijusi su lingvistikos ir terminijos dalykais, atvejų aprašymai dažnai tampa visai bereikšmiai, jeigu pakeičiamos pavardės.

— Ar šitai paaiškinate savo pacientams? — paklausė daktaras Majersas.

— Žinoma. — Jis vėl pasigręžė į profesorių Koulą. — Dėl Saros narkolepsijos, tai jūs, ko gera, teisus. Tai privalėjo nustatyti jos bendrosios praktikos gydytojas.

— Stebiuosi, kad nenustatė.

— Supraskite, tai dėjosi prieš keletą metų. Tuomet kur kas mažiau žinota apie šį sindromą.

— Bet negi šitai *jums* visiškai neatėjo į galvą?

— Iš teisybės, tai ne šiuo požiūriu atvejis mane domina, — sumikčiojo Raselas Votsas, vengdamas profesoriaus žvilgsnio ir vėl įbesdamas akis į savo kompiuterio ekraną. — Faktiškai tai atvejis... istorija apie... kaip aš anksčiau pasakiau, istorija apie kalbą ir... diskursą... Kaip tuojau paaiškės, jeigu tik leisite man tęsti, daugiau nebepertraukinėdami.

— Be jokios abejonės, — patikino daktaras Majersas. — Varykite. Atvejis labai intriguojantis.

— Gerai. — Jisai slankiojo ekrane aukštyn žemyn tekstą, stengdamasis surasti reikiamą vietą. — Na, ties kur aš sustojau?..

— Kad išvada pati siūlėsi, — ramiai pasufleravo profesorius Koulas.

— Taip, žinoma. Puiku, tuomet tęsiame: Sarai buvo labai sunku kalbėti apie tą vakarą, kai buvo papasakotas anekdotas, ir išsisukinėjo, kai aš raginau ją paklausti pačią save, kodėl. Tačiau galų gale iškilo paviršiun kai kurie įdomūs faktai. Vakarėlyje dalyvavo du žmonės, vienas iš jų — moteris, su kuria ji pastaruoju metu mėgavosi seksualiniu ryšių, antrasis — vyriškis, nesitenkinantis būti vienu iš jos artimiausių draugų, bet taip pat karštai trokštantis tapti jos mylimuoju. Šio vyriškio vardas buvo Robertas, ir jis kažkaip paslaptingai ir staigiai dingo iš jos gyvenimo netrukus po kalbamojo vakaro.

— Taigi, kai aš sužinojau, kad Sara turėjusi seksualinių santykių tiek su vyrais, tiek su moterimis, buvo aišku, kad mes žengiame į priekį; ir kai ji papasakojo man savo draugystės su Robertu smulkmenas, daugelis dalykų ėmė stotis savo vieton. Pavyzdžiui, ji paaiškino, kad studentaudami juodu naudojosi bendru vonios kambariu, ir sykį, netrukus po jų pirmosios pažinties, ji įėjo vidun ir aptiko ne tik gulintį jį vonioje, bet ir laikantį rankoje skustuvą, o vanduo buvo nudažytas krauju. „Ką pajutote išvydusi jį šitokį?" — paklausiau aš. „Buvau labai sutrikusi" — „Nes pagalvojote, kad jis bandė nusižudyti?" — „Ne, — atsakė Sara, — aš pagalvojau ne tai"

— Faktiškai, — nors Sara niekaip nepajėgė to pripažinti, — man buvo aišku, kad ji įtarė Robertą atspėjus jos seksualumo paslaptį, ir todėl jis — ar bent šitaip ji spėjo — mėgino iškastruoti save, kad įtiktų homoseksualinei jos prigimties pusei.

— Šioje psichoanalizės stadijoje Saros santuoka priėjo krizę. Ji neabejotinai nustatė, kad vyras Entonis neištikimas jai. O ypač ją siutino tai, kad išsiaiškino jį susipažinus su ta kita moterimi ne kaip nors atsitiktinai, neplanuotai susitikus, bet patalpinus skelbimą į „vienišų širdžių" skiltį žurnale *Private Eye** — tai gerai žinomas tarp Londono vidutiniųjų sluoksnių metodas užmegzti svetimautojiškus ryšius. Sara smarkiai susikivirčijo su vyru ir šoko ant jo. Po to šisai susikrovė daiktus ir paliko juodviejų santuokinius namus. „Kaip konkrečiai šokote ant jo?" — paklausiau. — "Stuktelėjau keliu jam į kunkolus" — pasakė ji. Aš paprašiau, kad Sara tai pakartotų ir ji vėl itin pabrėžtinai, patenkinta praskiemenavo: „Stuktelėjau keliu jam į kunkolus"

* pažl. — slapta, konfidenciali akis, platesne prasme — privatus seklys *(angl.)*.

— Siūlau jums visiems atsiminti šiuos žodžius ir rūpestingai juos apmąstyti, nes talpina miniatiūroje visą Saros neurozės raktą...

— Tuo tarpu kiekvieno seanso metu aiškėjo vis tolesnės jos draugystės su Robertu detalės. Pavyzdžiui, ji pakartotinai kalbėjo apie popietę, kurią praleido su juo pliaže kartu su maža mergyte, kuri buvo tądien pavesta jų globai. Šia proga Robertas, regis, pastatė, talkinamas vaiko, įmantrią smėlio pilį, ir mergytė ėmė kalbėti apie jį kaip apie „Smėlčių" — šis vardas, atrodo, giliai įstrigo Sarai į sąmonę.

— Kaip tik ši pastaroji detalė paskatino mane nuspręsti, kad metas suvesti Sarą akistaton su josios manija: manija, kuri dabar man absoliučiai aiški, — kaip taps aiški ir mano gerbiamiems klausytojams, — tačiau kuri jai pačiai liko visiškai nežinoma. Sara, aišku, buvo apnikta įkyrios minties apie savo akis, apie jų pažeidžiamumą, ir baiminosi, kad tik jų kas nors nesužalotų ar neišdurtų. Ar ne tai sudarė esmę jos sudėtingų ir dviprasmiškų jausmų varlių atžvilgiu? Ar ne tai paaiškina jos neįprastai pasirinktus žodžius, kai kalbėjo apie savo mokinius: „Norėjau apsaugoti savo pupulius*?"

Ar kaip tik ne todėl ji jautėsi taip žiauriai išduota savo vyro, kai šis savo neištikimybei įgyvendinti pasinaudojo skelbimu žurnale, kuris vadinosi *Private Eye*? Aš pateikiau jai šiuos klausimus ir taip pat paklausiau kaip labai svarbų dalyką, ar ji nepajėgtų prisiminti kokį nors ankstesnį išgyvenimą, susijusį su jos akimis, ypač erotiniame ar seksualiniame kontekste. Man rūpestingai teiraujantis, tiesa netruko iškilti paviršiun.

— Studijų universitete metais, pasakė man Sara, ji buvo artimai susipainiojusi su studentu mediku vardu Gregoris. Jis

* šiam žodžiui artimas *pupilla* — angl. ir lot. reiškiantis vyzdžius.

buvo jos pirmas... — Atleiskite, daktare Dadenai, jūs gerai jaučiatės?

Visi kiti atsisuko pažvelgti į savo kolegą, kuris staiga tartum paspringo vandeniu, kurį gėrė iš stiklinės. Daktarė Heriot patapšnojo jam per nugarą, o daktaras Majersas paėmė popierinę servetėlę ir pabandė nusausinti šiek tiek išsipylusio ant lovos užtiesalo skysčio.

— Taip, taip, viskas gerai. — Paraudusiu veidu jis gaudė kvapą. — Tiesiog šiek tiek vandens pateko ne ten, štai ir viskas.

— Man tęsti?

— Ką gi, atvirai tariant, — pasakė daktaras Dadenas, jau atgaudamas galią kalbėti, — man visa tai padeda atrodyti šiek tiek įsivaizduota. Ar ne metas mums pasiklausyti kurio nors kito — kurio metodai yra šiek tiek griežtesni... šiek tiek, eee... moksliškesni?

— Aš jau beveik baigiau. Tik dar keli puslapiai.

— Manau, turime išklausyti iki galo, — pasakė daktarė Heriot. — Prisipažįstu, esu gerokai sudominta.

Profesorius Koulas ir daktaras Majersas pritarė jai, ir Raselas Votsas skaitė toliau.

— Jis buvo jos pirmas rimtas vaikinas, ir aš paklausiau, ar ankstyvosios jų santykių stadijos buvo laimingos. „Taip, — atsakė Sara. — Jis pasiimdavo mane pietauti, į koncertus. Aš džiaugdavaus, kad jis mane imasi pasižmonėti"

— Tačiau būta kai kurių Gregorio elgesio pusių, kurios pradėjo kelti jai nerimą. Pavyzdžiui, jis mėgdavo ją stebėti miegančią, ir būdavo ypač sužavėtas veikla, kurią tarėsi neva galįs įžvelgti po jos vokais greitų akių judesių miego metu. Kai kada ji staiga nubusdavo ir užklupdavo jį šviečiant žibintuvėliu jai į akis ar netgi liečiant bei spaudžiant vokus. Jos

miegas, ir geriausiais laikais niekad nebuvęs itin normalus, nuo tol didžiai sutriko.

— Būtent su Gregoriu Sara prarado nekaltybę, ir seksas dabar pradėjo turėti vis svarbesnį vaidmenį jų santykiuose. Jis buvo, papasakojo ji man, energingas, bet podraug negrabus ir nevykęs meilužis...

Šįsyk iš daktaro Dadeno burnos ištryško visa čiurkšlė vandens ir apliejo profesoriaus Koulo kelius. Profesorius pašoko ant kojų, irzliai šūktelėjo ir ėmė šluostytis, braukdamas žemyn nosinaitę.

— Dėl Dievo meilės, žmogau, kas, po šimts, jums atsitiko? — sušuko jis. — Nejau nemokate gerti skysčių kaip visi kiti?

Daktaras Dadenas šoko jam padėti ir su savo paties nosinaite puolėsi sausinti profesoriaus kelnes.

— Klausykit, baisiai apgailestauju, — nusiminęs atsiprašinėjo jis. — Nedovanotinas mano neatidumas. Tiesiog... aš nežinau, kiek dar ilgai pajėgsiu kęsti... visišką to žmogaus diletantizmą.

— Tik paklausykite jo, ką? — viauktelėjo profesorius Koulas. — Juk mes čia tam ir susirinkome. Bus laiko iki valios ginčams, kai visa pasibaigs. O dabar sėskitės ir deramai išklausykite žmogų.

Daktaras Dadenas nuolankiai vėl užėmė savo vietą ant lovos; ir kai šiokia tokia rimtis buvo atkurta, Raselas Votsas perskaitė baigiamąją savo pranešimo dalį.

— Jis buvo energingas, bet podraug negrabus ir nevykęs meilužis. Dar daugiau, netrukus pradėjo įjunginėti savo susižavėjimą Saros akimis ir į pačią juodviejų lytinio akto eigą. Svarbiausia pasimylėjime tapo dalykas, kurį abu pradėjo vadinti „žaidimu": jisai ištiestais pirštais liesdavo abi jos akis,

artėjant savo orgazmui spausdamas tas vis stipriau ir stipriau, ir šis veiksmas visados buvo lydimas fraze: „Seku truputį, nutaikęs akutę". (Žodis „seku", turbūt man nė nereikia atkreipti jūsų dėmesį, bemaž atitinka „seklį"). „Ar jis kada nors uždavė jums fizinį skausmą?" — paklausiau. — "Ne, — atsakė Sara, — jis niekad iš tikrųjų manęs neįskaudino" — „Bet jums atrodė, kad *galėtų* įskaudinti?" — "Gal tai tūnojo kažkur man pasąmonėje" — „Ir jis tai žinojo? Ar tai faktiškai ir buvo visa žaidimo esmė?" — „Taip, galimas daiktas" — „Jam? Ar jums abiems?"

— Sara nesugebėjo — ar nenorėjo atsakyti į šį pastarąjį mano klausimą, tačiau tai buvo nebe taip svarbu, nes dabar aš turėjau po ranka visus faktus, ir įsitikinau, kad jos problemų priežastis ir mastas man visai aiškūs. Ir nors būtų buvę didžiai neatsakinga iš mano pusės pasidalyti savo įžvalgomis su pačia paciente, aš užbaigsiu šį pranešimą, savo klausytojų labui trumpai apžvelgdamas svarbiausius dalykus.

— „Akis" — ne tik organas, kuriuo mes žvelgiame į pasaulį; tai — taip pat ir „aš", slapčiausia vidinė esybė, slypinti jos vidury. Erotizuodamas Saros akis, jas neatskiriamai susiedamas jos psichikoje su seksualinio malonumo lūkesčiu, Gregoris išugdė jai apetitą prievartai, įsiskverbimui į josios „aš", žaginimui josios slapčiausios esybės, ir to apetito nei jis, nei kas nors kitas — vyras ar moteris — niekad nesugebėjo patenkinti...

— O, *prašom*... — ištarė daktarė Heriot.

— Leiskite jam baigti, — nutraukė ją daktaras Majersas pavargusiu balsu. — Gal išklausykime iki pat galo.

— Suprantama, Sara to nežinojo, — tęsė Raselas Votsas. — Ir viename lygmenyje ji bijojo vyriško geismo; faktiškai bijojo paties falo ir šio bauginančios, paklaikusios galios. Štai

kodėl ji taip prastai naktimis miegodavo su savo vyru: iš baimės, kad kaip Gregoris, jis palauks, iki ji taps bejėgė nuo miego, ir tuomet stengsis įsiskverbti į josios „aš". Bet ar nebuvo kito lygmens, kuriame šitai sudarė kaip tik užvis labiausiai jos trokštamą dalyką? Antraip, kodėl ji nuolat užmigdavo dieną, svetimųjų draugijoje? Ne dėl kokios nors kitos priežasties kaip tiktai kad atsiduotų jų malonei, išsidriektų prieš juos miego poza; kad pakviestų juos — tiek pat vyrus kaip ir moteris — sužaisti savąjį žaidimą „Seku truputį, nutaikęs akutę". Taip, deja, Sara turėjo savyje kažką tokio kekšiška.

— Gana, — pyktelėjo daktarė Heriot. — Nenoriu daugiau klausytis šitų nesąmonių.

Bet Raselas Votsas buvo pernelyg įsivaręs į savąją retoriką, kad kreiptų dėmesį į tolesnius trikdžius. Pavyzdžiui, jis netgi nepastebėjo, kad daktaras Dadenas dabar sėdėjo ant lovos palinkęs priekin, sukandęs dantis, gniauždamas pabalusiais krumpliais stiklinę vandens taip stipriai, jog atrodė, ši tuoj tuoj suskils į šukes.

— Aišku, — dėstė toliau Raselas Votsas vis stiprėjančiu balsu ir kalbėsenos ritmu pereidamas nelyginant į beprotišką galopą, — buvo tik vienintelis žmogus, kuris, bent Saros fantazijose, būtų galėjęs patenkinti jos potroškį prievartai: Robertas — tasai nesantis, pasigendamas paslaptingasis Kitas, kuris taip absoliučiai išnyko iš josios gyvenimo. Nenuostabu, kad ji pasibaisėjo, tądien užtikusi Robertą vonioje, nes manė, kad jis išsikastravo, numetė šalin falą, savosios lyties nuostabųjį giminės pratęsimo simbolį. Mat iš tikrųjų tai ji geidė Roberto — visoje jo jaudulį keliančioje vyriškoje šlovėje: antraip kodėl pagerbtų jį „Smėlčiaus" vardu — to legendinio personažo, kuriam vaikai leidžia kasnakt *įeit į akis* ir palikti savo kaip įsibrovėlio pėdsakus?

— Ir aš įsitikinau tuo dėl vienos labai paprastos priežasties: *nes Sara pati man papasakojo.* Mat atminkite — kalba — žiauri ir neištikima meilužė; ji — gudri kortų apgavikė, kuri išdalina mums pilną kaladę džokerių; ji — tolima fleita ūkanotą naktį, viliojanti mus pusiau pamirštomis melodijomis; ji — šviesa šaldytuvo viduje, niekad neužgęstanti, kai mes žiūrime; ji — kelio šakonė; ji — peilis vandenyje.

— Vis dėlto, ką Sara tada man pasakė, kai paklausiau, kaip ji, būtent, šokusi ant savo neištikimo vyro? *Stuktelėjau jam keliu į kunkolus*, pasakė ji. Ar iš tiesų tuomet kalbėjo apie savo šeimyninį kivirčą? Žinoma, ne: jeigu būtų apie tai kalbėjusi, paprasčiausiai visai lengvai būtų galėjusi pasakyti: „Spyriau jam į tarpkojį". Ne, tuo metu štai ką ji darė: *aiškiai davė suprasti, kad geidžia falo*. Kai ji pasakė „stuktelėjau keliu", neturėjo mintyje „užpuoliau jį keliu", bet „aš noriu, aš trokštu, aš geidžiu"*. O kai ji kalbėjo apie „kunkolus", turėjo galvoje ne sėklides, ne sutrenktus ir sužalotus savo vyro generatyvinius organus, o akis kaip kunkolus — rutulius, savo pačios akių obuolius, tą porą geidžiančių rutulių, kurie jos keistame, asmeniškame, optiškai-erotiškame seksualiniame pasaulyje buvo tapę ne kuo kitu kaip tik dviem vaginomis, kurios kažkokia gamtos išdaiga buvo jai patalpintos abipus nosies.

— Taip, tai Saros nelaimė, — Saros tragedija, galėtumėt pasakyti, — kad pradėjo savo lytinį gyvenimą iškrypėliškai mokoma žmogaus, kuris ne tik padarė iš jos akių fetišą, bet ir pasirodė nesugebąs patenkinti pašėlusių geidulių, kuriuos pats buvo jai pažadinęs. Kaip visos moterys, Sara jautė seksualinio

---

* *kneed* (stuktelti keliu), ir *need* (norėti, reikėti, geisti) — angliškai skamba taip pat.

21 4578

malonumo ilgesį, kuris podraug buvo ir mirties ilgesys: iš čia jos fantazijos apie nužudymą, apie „išimamus dalykus". Savo ryšio su Gregoriu pradžioje ji džiaugdavosi būdama kur nors jo „pasiimama"; bet kai tas ryšys įgijo seksualinį aspektą, atrodo, jis niekur „nebepasiimdavo", nebežudydavo jos; jo penis, matyt, buvo tapęs anaiptol ne letališkas. Taigi jos problemų esmę sudarė nepatenkinamas jų pirmosios lytinės sueities pobūdis — dėl Gregorio impotencijos, jo fališkojo silpnumo, jo pistoleto bergždumo, tesugebėjimo šaudyti tuščiais šoviniais, trumpai drūtai, jo gniuždančio nepajėgumo sukelti jai orgazmą ar bent ką nors panašaus...

Raselas Votsas staiga nutilo — mat daktaras Dadenas paskutinįsyk niekinamai šūktelėjęs, pašoko ant kojų ir metėsi durų linkui. Atsisuko nuo jų į savo keturis kolegas, ir šie buvo sukrėsti, išvydę, kad jo veidas purpurinis iš įsiučio, venos kakle ir kaktoje išpampusios nelyginant mazguotos virvės.

— Suprantu, koks čia reikalas, — iškošė, virpančiu pirštu parodydamas paeiliui į kiekvieną iš jų. — Suprantu, koks čia reikalas, šunsnukiai! Jūs drauge šitai sumąstėte, jūs, apgailėtini, niekingi, pavydūs... menkystos! Ir, beje, aš suprantu, kodėl. Kadangi jūs žinote, ką mėginu pasiekti. Žinote, ką jau bemaž esu pasiekęs. Ir manote, kad galite mane sustabdyti, tiesa? Manote, kad galite pasikasti po manimi. Pažeminti mane. Ką gi, neišdegs! Kad ir kaip bandytumėt. Kad ir kokie sukti esate. Kadangi aš žinau vieną dalyką kaip faktą — tvirtą, nenuneigiamą *faktą*: Gregorio Dadeno pavardė bus dar ilgai prisimenama, kai jūsiškės jau seniai bus pamirštos. Girdite? Visi jūs? Visiškai, — (ir čia jis atidarė duris), — absoliučiai, — (ir jis žingtelėjo laukan, įkvėpdamas oro paskutiniajam žodžiui), — *PAMIRŠTOS*!

Jis trenkė paskui save durimis ir įpykęs nulėkė koridoriumi, o kiti kelias sekundes sėdėjo tylūs, sutrikę. Pirmoji prašneko daktarė Heriot. Jos veidas nušvito supratingumu, palydėtu šypsenos.

— *Gregoris* Dadenas — taip jis pasakė? — Ji pasigręžė į profesorių Koulą. — Pasakė, kad jo vardas Gregoris?

Bet kitiems dar prireikė laiko susivokti. Daktaras Majersas tik liūdnai palingavo galvą ir tarė:

— Manau, kad juo greičiau pradėsiu tą tyrimą, juo bus geriau.

*

Tamsa Ešdaune, kur Trečiajame miegamajame guli Rubė Šarp. Jos galva apraizgyta elektrodais, ji neramiai vartosi ir rangosi lovoje. Kartkarčiais iš jos burnos trūkčiojamai sugargaliuoja keli žodžiai. Virš lovos klausosi įjungtas mikrofonas, o gretimame kambaryje tarp dviejų ričių slenka magnetinė juostelė. Netrukus žodžiai išsilies į tylaus, nelygaus murmesio srautą. Kelias minutes Rubė lies savąsias paslaptis mikrofonui bei magnetofonui. Ryte Lorna perrašys ir daktarė Medison perskaitys jas. Bet Rubė tuo metu bus jau palikusi kliniką, nieko nepaaiškinusi, netgi neatsisveikinusi.

Tamsa Devintajame miegamajame, kur dabar guli Teris, šypsantis palaiminga šypsena. Už sumerktų vokų jo akys gyvai juda: jis nugrimzdęs į gilų paradoksinį, greitų akių judesių miegą, ir jo smegenyse sukasi sapnas. Šisai sapnas — ir jausminis, ir protinis: sklandžiai, lengvai perkelia jį į fizinio malonumo ir intelektualaus prašviesėjimo aukštumas, kokių jis niekaip neįsivaizduotų savo aktyviame gyvenime. Niekas iš nutinkančio jam dienos metu niekados neprilygs

šio sapno malonumui, ryškiui, džiaugsmui. Rytą jis bus bemaž viską pamiršęs.

Tokia pat tamsa ir Devintojoje dieninėje palatoje, – Terio dienos kambaryje, – kur Klėja Medison sėdi prie rašomojo stalo ir žvelgia pro langą į jūrą, kaip ji darė kasnakt pastarąją savaitę – nuo tada, kai buvo aptiktas tas keistas, nepaaiškinamas užrašas ant sienos už drabužių spintos. Šiandien ją sutrikdė pokalbis su Teriu. Melas, kurį pasakė apie savo brolį Filipą, buvo kvailas ir banalus, nevykusi improvizacija, kilusi iš sumaišties ir skubos. Tačiau melagystės, kurias pasakė apie Robertą, buvo kur kas labiau apgalvotos; ir vis dėlto, ji jau gailėjosi jų taip pat nuoširdžiai. Vienu žodžiu, negali nuspręsti, ar pasakyti jam tiesą.

Ji dar nepastebėjusi fotografijos, kurią Teris buvo padėjęs ant knygų lentynos, dėl kurios jis išnaršė italų kino archyvą; fotografijos, kurios trenkėsi net į Londoną, kad vėl susirastų; vienintelio pasimetusio Salvatorės Ortezės filmo fragmento, kuris išliko ir kuris kadais buvo didžiąja jo manija. Vienintelės nespalvotos fotografijos, vaizduojančios kelią, dulkėtą, nykų kraštovaizdį ir moterį – moterį medicinos seselės uniforma, rodančia tolumon; ji stovi prie kelženklio, kuriame užrašytas tik vienas žodis svetima kalba. Galbūt, kai Klėja pastebės fotografiją, tatai padės jai apsispręsti.

17

Vėlyvas 1984-ųjų ruduo

Visa šiame mieste buvo kitaip. Žinoma, sumanyta buvo neblogai, bet kaip tik todėl dabar jam atrodė taip atgrasu, taip sunku su tuo kovoti. Žmonės buvo kitokie – juokai, humoras, akcentai; autobusai kitokios spalvos; padangė kito-

kia — kažkokia platesnė ir pilkesnė; namai sugrūsti ankščiau nei jis būtų laikęs įmanoma; dienos čia atrodė trumpesnės, o naktys — ilgesnės; pavadinimai kai kurių didžiausių krautuvių jam buvo nauji ir keisti; prie kino teatrų — nepažįstami vietinės reklamos stendai, o vakariniai laikraščiai — tartum parašyti kažkokiu mįslingu kodu; net arbata buvo kitokia, taip pat ir pyragaičiai, kuriuos prie jos pateikdavo maisto ir buities prekių parduotuvės kavinėje.

Tačiau jis bandė priprasti prie šios kavinės. Bandė priprasti prie plastiku dengtų stalų ir plastikinių butelių su pridžiūvusiu ketčupu ir padažu. Stengėsi būti tam atlaidus, nes čia juk — ne „Café Valladon".

Trečiadienio popietėmis parduotuvė visad atrodydavo judri. Robertas sėdėjo prie staliuko šalia lango ir stebėjo pro šalį slenkančią minią, kantrius, vėjo nugairintus žmonių veidus ir tvirtas rankas. Troško pasisemti paguodos iš visos šios šurmuliuojančios liaudies, tačiau atvirkščiai — ta siurbė jį į save, vertė pasijusti mažesniu, netgi ne tiek pastebimu, dar labiau pasimetusiu.

Žvelgdamas pro kavinės langą jis mąstė apie tai, ką jam pasakė psichiatras.

Robertas buvo nukreiptas gydytis pas psichiatrą daugiau nei prieš septynerius metus, iki Sara pati pradės psichoanalizės kursą pas Raselą Votsą, ir jam pasisekė, kad surado labiau gebantį padėti gydytoją. Daktaras Fouleris buvo draugiškas ir užjaučiantis, mokėjo klausytis, tačiau taip pat nešykštėjo patarimų bei padrąsinimų. Juodu susitikinėjo kiekvieną pastarojo mėnesio trečiadienį šio kabinete nuo tada, kai Robertas buvo pasiųstas ten skubos tvarka po savo trečiojo ir paties desperatiškiausiojo apsilankymo pas samariečius. O dabar, jei dar ir ne visiškai taisėsi, tai nors beviltiškumo ir neapykantos sau pa-

čiam jausmai ėmė fokusuotis: jis pradėjo juos suprasti ir bemaž jau pajėgė priversti save įsivaizduoti šio asmeniško tunelio gale spingsinčią viltį, kad galbūt pavyks juos sutramdyti.

Daktaras Fouleris žinojo, kad Robertas buvo atstumtas moters ir dabar norėjo ištirti, kodėl ji privertė vaikiną šitaip mąstyti apie save: kodėl tas ėmė žiūrėti į save kaip į visai nesugebantį mylėti. Jis norėjo, kad Robertas pamėgintų išskirti tą vieną konkretų savo paties bruožą: ką tokio turėjo, ko jinai niekados nemylėjo — ir ko jis pats todėl pradėjo nekęsti.

Šią popietę atsakymas paaiškėjo. Jis nekentė savo lyties: savo kūno.

Tai buvo vienintelis dalykas, dėl kurio Sara niekados jo nemylėjo.

— Jūs nekenčiate savęs už tai, kad esate vyras? — paklausė daktaras Fouleris.

— Taip. Man regis, visados nekenčiau. Visą savo gyvenimą.

— Ar kada nors svajojote būti moterimi? Gyventi kaip moteris?

— Ne, niekados. Bent iki šiol.

Tą vakarą sprendimas pasirodė aiškus. Sprendimas toks aiškus, jog net gniaužė kvapą. Apsvaigęs nuo jaudulio (ir nuo dviejų butelių sauso balto vyno, kuris pastaruoju metu buvo tapęs kasnaktiniu gėralu), jis pirmąsyk parašė Sarai. Parašė jai apie savąjį vaikystės sapną ir kaip galų gale suvokė, ką tasai sapnas jam kalbėjo. Jis prisipažino jai neabejojąs, kad juodu vėl susitiks. Prisipažino mylįs ją dar labiau nei visados.

Tačiau per kitą juodviejų susitikimą daktaras Fouleris paaiškino Robertui, kad sprendimas ne toks jau lengvas, kaip jam atrodo. Neįmanoma paprasčiausiai nueiti ir kaip niekur

nieko išsioperuoti, paaiškino jis. Pirma, reikia laukti eilėje bent dvejus metus, nebent jis turįs lėšų atlikti šitai privačiai. O antra, jis privalėsiąs įrodyti, — visiškam daktaro Foulerio pasitenkinimui, — kad iš tiesų to norįs.

Taigi Robertas su nemenka energija ėmė ruoštis šiam uždaviniui.

*

Drabužiai, kuriuos pradėjo nešioti, buvo veikiau dvilyčiai nei tipiškai moteriški.

Jis vartojo labai nedaug kosmetikos, plaukus tebesikirpo trumpai, tačiau pasidarydavo ilgalaikę šukuoseną ir juos pašviesindavo. Žmonės pradėjo jam sakyti, kad atrodąs kaip Anė Lenoks*.

Hormonai, kurie buvo jam išrašyti, turėjo padidinti klubus ir biustą, bet iš esmės atrodė, kad jis tik priaugęs svorio. Kai kur nors eidavo pasižmonėti, užsidėdavo kimštą liemenėlę.

Pastovios elektrolizės pagalba susitvarkė su veido plaukais.

Jis pradėjo rinktis darbui techninius vertimus vietinėms kompanijoms, besistengiančioms atitikti naujus reikalavimus, kuriuos iškėlė Europos Bendrija. Vėliau, jau labiau pasitikėdamas įgyta savąja moteriška išore, pradėjo duoti prancūzų ir vokiečių kalbos pamokas. Gyveno taupiai ir save išlaikė.

Džudė buvo jo pirma didžioji sėkmė. Kai tik nusprendė pradėti gyventi kaip moteris, jis persikėlė į kitą miesto dalį, kur paaiškėjo, kad Džudė — dantų higienistė — jo nauja kaimynė priešingoje laiptų aikštelės pusėje. Jį visai neįtarė, kad jis vyras. Juodu artimai susidraugavo, ir nors jis retai

* Annie Lennox — populiari britų estrados dainininkė (gim. 1954).

pasikviesdavo ją pas save į butą, abu dažnai išeidavo pasižmonėti — išgerti ar šiaip pasibastyti po naktinius klubus. Džudė apibūdindavo šias pramogas kaip „mergaičių linksmavakarius", ir kai ji įsitaisė vaikiną ir ėmė kur kas rečiau matytis su Robertu, šisai susivokė labai stokojąs jos draugystės.

Džudei, savo buto šeimininkei ir mokiniams Robertas dabar tapo žinomas kaip Klėja Medison. „Medison" neturėjo sunkumo pasirinkti, nes tokia buvo jo motinos mergautinė pavardė; o dėl „Klėjos" kaip jis būtų galėjęs prisiimti kokį nors kitą vardą? Juk šis — Saros jam susapnuotas.

Jis visai nenutuokė, iš kur tas vardas atėjęs — iš kurio ankstyvojo savo gyvenimo laikotarpio ar iš kurio nuošalaus savo pasąmonės užkampio jį išgriebusi, kad suvaidintų naują ir persimainančio pavidalo personažą jos sapnuose. Nei tiksliai nenutuokė, ką tuomet, daugiau nei prieš metus, per tą ilgą, taip nepaprastai pagavusį, prilygstantį išpažinčiai juodviejų susitikimą Ešdauno terasoje jai pasakė, kad paskatino Sarą susapnuoti kažką tokio nesuvokiamo kaip kad jį turint seserį dvynę, nuo kurios buvo atskirtas netrukus po to, kai gimė. Jis tuomet kalbėjo apie jausmą, — taip, bent šitai pajėgė prisiminti, — kad turįs moterišką *dublikatą*, kad pasaulyje esama kažkokios moteriškos giminingos sielos, su kuria trøško susijungti. Faktiškai jis kalbėjo apie galimas draugužes, apie galimas gyvenimo partneres (ir netgi tuomet slapčia mąstė apie Sarą), bet nejau kaip tik tie žodžiai ir išprovokavo jai lemtingą sapną? Tikriausiai jis niekad to nebesužinos. Tik suprato žengęs negrįžtamą žingsnį, pakeitusį visą gyvenimą, kai Teris ir Linė papasakojo jam apie šį sapną, ir užuot paneigęs tai, užuot prisijungęs prie jų lengvų pašaipėlių iš Saros bei jos juokingų fantazijų, jisai stojo ją ginti. Prasimanė Klėją, norėdamas apsaugoti Sarą nuo jų juoko. Betgi taip pat ir Sara ją prasimanė. Fikcija

sukurta jų abiejų, tai juodviejų kūdikis, ir visus tuos metus jie drauge augino ir puoselėjo jį, maitino įvairiomis istorijomis, stebėjo, kaip sveikai auga ir stiprėja iš jų pokalbių peno. O dabar Robertas buvo pasirengęs žengti dar vieną žingsnį.

Jis tapsiąs Klėja. Tapsiąs Saros haliucinacija. Grynų gryniausia prasme padės išsipildyti jos sapnams. Argi tai ne daugiausia, ką bet kuris mylimasis galėtų pasiūlyti?

*

1986-ųjų vasara

Daktaras Fouleris pasakė:

— Kartoju, jeigu jūs tai padarysite, padarysite savo paties sprendimu, rizika ir atsakomybe viešosios administracijos organams — čia aš turiu galvoje policiją. Suprantate?

— Taip, suprantu.

— Puiku. O dabar noriu, kad atidžiai klausytumėtės, nes tai, ką pasakysiu, svarbu medicininiu teisiniu požiūriu. Dar du dalykai. Kad ir kas bus jums padaryta, teisiškai nebūsite moteris. Negalėsite pakeisti gimimo liudijimo, nes juo pažymima lytis, kokia buvo gimstant, kad ir kaip tai prieštarautų tam, ką jūs dabar manote apie save. Antra, tai bus kriminališkai nusikalstama, jeigu pamėginsite susituokti su kitu biologiniu vyru.

— Taip, aš žinau.

— Gerai. Ką gi, tokiu atveju — ir jeigu mintyse jaučiatės dėl to visai laimingas, jeigu jau esate visai apsisprendęs — dabar jus nukreipsiu pas savo chirurgą.

Robertas nusišypsojo plačia palengvėjimo šypsena. Nepajėgė susivaldyti.

— Jūs neišgalite susimokėti už tai privačiai, tiesa?

— Ne, neišgaliu.

— Tuomet, deja, jums teks šiek tiek palaukti.

— Nieko tokio, — atsakė Robertas, ir širdis jam greičiau sutuksėjo, kai palietė nubėgusią ant šlaunies kojinės akutę. — Tai visai nesvarbu.

*

1988-ųjų ruduo

Netrukus jisai susidraugavo su seselėmis: nuo tada, kai apsisprendė tapti moterimi, susivokė žymiai pagerinęs savo bendravimo įgūdžius. Buvo viena tokia, kuri jam ypač patiko, vardu Reičelė. Kaip tik ji atėjo atsisveikinti su juo naktį prieš operaciją.

— Taigi ryt svarbi diena, — sučiulbo ji, prisėsdama jo lovos kojūgalyje. Pamaina jau baigėsi, ir ji viršum uniformos vilkėjo lietpalčiu. Lauke pliaupė kaip iš kibiro. — Kaip jaučiatės?

Nieko neatsakęs, Robertas siekė nuo stalelio prie lovos knygos. Vis dėlto jis jautėsi išsigandęs.

— Ar kada nors teko skaityti? — paklausė jis.

Reičelė pažvelgė į pavadinimą: Saimona Veil, *Rimtis ir Palaima*. Ji papurtė galvą.

— Tai viena iš tų knygų, — pasakė Robertas, — kai, nesvarbu kokioje padėtyje būtum atsidūręs, tau tereikia ją atsiversti kur pakliūva ir perskaityti puslapį ar du... na, štai, paklausykit: tą vietą perskaičiau šįryt.

— „Sutikti su tuštuma mumyse pačiuose — ne paprasta. Kur rasti energiją aktui, kuriam nėra atsvaros? Energija turi ateiti iš kitur. Tačiau pirma privalo būti..." — jis pakėlė akis į Reičelę, — „...kas nors išplėšta, įvykti kažkas lemtinga, privalo būti sukurta tuštuma". — Robertas užvertė knygą. — Ką apie tai manote?

Seselė kovojo su savimi.

— Kad nežinau. Nežinau, ką tai reiškia.

— Kartkartėmis, — pasakė jis, — aš manydavau, kad nesugebėsiu ištverti pastaruosius kelis metus. Bet šįryt aš perskaičiau ir dar kai ką: „Laiką privalu ištverti — be jokio atlygio, paprasto ar nepaprasto"

Reičelė nusprendė, kad geriausia bus sugrįžti prie saugesnių dalykų:

— Man sakė, kad šiandien turėjote lankytojų.

— Vieną, — patvirtino Robertas, padėdamas knygą atgal ant stalo. — Tik savo motiną.

— O!

— Ji atvyko pabūti čia: suprantate, tik tol, kol aš gulėsiu ligoninėje. Apsistojo viename miesto viešbutyje.

— Kaip miela. Labai miela. Kai tokia operacija, nematome čia daug tėvų. Paprastai jie nelabai pritaria.

— Ji buvo nuostabi.

— O kaip dėl jūsų tėvo? Ar jis ne?..

— Jis miręs praeitais metais.

— O, atleiskite.

— Šimtą metų nebuvau su juo matęsis. Mudu ne itin vienas kitą mylėjome. Jis nieko nežinojo apie... tai. — Kurį laiką Robertas gulėjo tylus, klausydamasis lietaus. — Keista: visados maniau, kad jis manęs lyg nekenčia, bet paliko man krūvą pinigų. Matyt, kažkiek vis atidėdavo į šalį.

— Tikiuosi, jums pravers, — pasakė Reičelė. — Kam ketinate juos išleisti?

— Jei pasiseks, ketinu grįžti į universitetą. Noriu studijuoti psichologiją.

— Atrodo, jums labai tiks. Tuomet galėsite padėti žmonėms... žmonėms kaip jūs pats. Galėsite jiems patarti.

— Galimas daiktas. Bet iš tikrųjų ne į tą sritį ketinu gilintis. Mane labiau domina miegas.

— Miegas?

— Miego sutrikimai. Iš esmės, narkolepsija. Kadais turėjau draugę, kuri buvo narkoleptikė. Nors... tada nebuvau tikras, bet nuo to laiko perskaičiau daug knygų, ir bemaž aišku, kad kaip tik šitai buvo jos problema. Tai vienas iš dalykų, apie kuriuos su ja kalbėsiu, kai vėl susitiksime.

— Ak taip? O kada tai bus?

— Greitai, — pasakė Robertas ir dabar sugebėjo nusišypsoti. — Labai greitai.

*

Dienos šviesos lempos, praslenkančios virš galvos akinančiais blyksniais, kai jį ratukais vežė operacinėn.

Daktarų ir seselių maišatis. Elektros šviesos atšvaitai nuo chirurginių instrumentų.

Anesteziologo akys, abejingos ir be išraiškos, kai rengiasi įbesti adatą Robertui į riešą.

Neregystę... dargi blogiau

Saldi tamsos vizija, dingsta suvokimas, jis giliai kvėpuoja, užsimerkia pradeda

...melsti užmaršties neramus, kad baigtųs...

*

...virsmu.

Kai Klėja pabudo, skaudėjo gerklę, krūtis, pilvą ir tarpkojį taip, kaip niekad nebūtų galėjusi įsivaizduoti ar patikėti, kad iškęs.

Daugiau nei savaitę nepajėgė vaikščioti. Skausmas ir pykulys, kraujavimas ir išskyros dar tęsis kelis mėnesius.

Tai buvo blogiausias metas. Turėjo pasitelkti visą savo kantrybę. Bet ji taip ilgai laukė, jog dabar nebebuvo prasmės skubėti. Troško būti visiškai sveika, kai vėl išvysianti Sarą. Troško būti pasirengusi jai.

*

1989-ųjų pavasaris

Silpnas, neįkyrus lietutis tiško ant priekinio stiklo. Klėja važiavo išsinuomotu automobiliu kadais pažinotu pakrantės keliu. Miestas liko užpakalyje, ir ji dabar ėmė kilti aukštyn linkui kyšulio. Pravažiuodama kotedžų eilę, kur kažkada gyveno Rubė Šarp su tėvais (ir galbūt dar tebegyvena), ji pasirengė jausmų antplūdžiui, kurį Ešdauno vaizdas turėjo sukelti... Dabar jau bet kurią sekundę ji pasuks už kampo, ir šis iškils prieš akis.

Ir štai: didžiulis, pilkas ir impozantiškas — tvirtas, darganų plakamas paniekos gestas, nukreiptas į okeaną ir visas negandas bei atšiaurybes, kuriomis tas grasė krašto gilumai. Išvydusi vėl tą savitą akmenų mūrinį, tuos charakteringus kampus, apybrėžas, išlinkius bei linijas, Klėja staiga sustabdė automobilį ir sumirksėjo, slopindama ašaras. Kas būtų pagalvojęs, kad paprasčiausia forma, paprasčiausia architektūra gali turėti tokį poveikį josios jausmams? Valandžiukę sėdėjo neryžtingai užgesusiame vidur tuščio kelio automobilyje, klausydamasi graudaus žuvėdrų klyksmo ir stengdamasi kovoti su užplūdusia nostalgija ir sielon besismelkiančiu gailesiu.

Ji privažiavo prie namo ir sustojo priešais paradines duris.

Apsisprendė atvažiuoti čia Didįjį Penktadienį, žinodama, kad Velykų savaitgalį namai bus tušti. Aišku, durys buvo užrakintos, tačiau tai nesudarė problemos, nes ji tebeturėjo komplektą raktų: taip ir nesugrąžino jų universiteto valdžiai, o

spynos, kaip netrukus išsiaiškino, per tuos praėjusius penkerius metus nebuvo pakeistos.

Tik kelias minutes Klėja klajojo tais lediniais kambariais ir painiais skardžiais koridoriais. Nepamėgino patekti į kurį nors iš miegamųjų, nes iš tikrųjų jai rūpėjo vėl išvysti L formos virtuvę. Užkaitė virdulį ir susitaisė tirpiosios kavos, paskiau atsistojo prie stalo ir apsidairė aplink, mąstydama: Taip, čia toji vieta. Kaip tik čia privalo tatai įvykti.

Sugrįžusi į savo viešbučio numerį mieste, ji atsisėdo ant lovos šalia telefono ir atsivertė užrašų knygelę. Suvokė, kad planas vis dėlto gali neišdegti. Jeigu Saros tėvai tebegyvena tuo adresu, teks pradėti jos paieškas. Tai gali užtrukti savaites ar netgi mėnesius. Bet kažkaip jai neatrodė, kad jie bus išsikėlę. Tikėjo, kad sėkmė galiausiai nenuvils.

Į skambutį atsiliepė atsakiklis, kviečiantis žmones palikti žinutes Maiklui ir Džilei Tiudorams. Klėja tylomis padėjo ragelį ir kruopščiai apmąstė, ką pasakys. Paskiau vėl surinko numerį. Pasakė, kad bandanti susisiekti su jų dukra Sara. Skambinanti su žinia nuo Roberto, seno Saros studentystės laikų draugo. Šį savaitgalį rengiamas nedidelis susitikimas. Atsiprašanti, bet gal Sara galėtų ateinantį sekmadienį apie septintą vakaro atvykti į Ešdauną?

Ji neabejojo, kad žinutė bus perduota. Neabejojo, kad Sara atvyks.

*

Kitą rytą Klėja nuėjo į prekybos centrą išsirinkti maisto, kurį pagaminsianti Sarai, ir pakeliui užsuko į „Café Valladon". Pasirodė, kad ta turėjo naują šeimininką, — bent Slaterio vieta už prekystalio buvo užimta paslaugios ir šnekios jaunos moteriškutės, — nors šiaip visa atrodė mažai

pasikeitę. Interjeras tebebuvo toks pat niūrus, kava — tokia pat stipri, o sienos — taip pat padengtos naudotomis knygomis. Tačiau *Miego namų* egzemplioriaus jai nepasisekė rasti: vis dėlto Sara galbūt buvo jį pasiėmusi. Ką gi, sužinos tai ryt. O tuo tarpu ji pasiėmė nuo lentynos Terio *Didžiųjų lūkesčių* egzempliorių ir apsidžiaugė jame išvydusi dešimties svarų banknotą, saugiai paslėptą 220-ame puslapyje. Ji paliko pinigus, kur buvo, ir baigdama valgyti užsisakytą vaisių torto gabalėlį perskaitė paskutinius kelis romano puslapius. Paskiau vėl padėjo knygą į lentyną ir paskutinįjį kartą paliko kavinę.

*

Šaltu sidabrišku šydu rūkas aptraukė popietę, o mėnulio dar nebuvo, kad šį išsklaidytų. Bet viršum rūko spinksėjo žvaigždės, mėnulis jau kilo, tad vakaras nebuvo tamsus.

Pro antro aukšto laiptų aikštelės langą Klėjai pasimatė artėjančių priešakinių šviesų pluoštai, nors automobilis dar buvo daugiau kaip mylią atstu. Ji išgirdo žvyruotu įvažos taku sugurgždant padangas ir stebėjo, kaip šisai sustoja už josios pačios automobilio kieme priešais namą. Iš vidaus išlipo vienintelė žmogysta. Tai buvo ji: Sara. Jau žylančiais plaukais, — tiek sugebėjo Klėja įžvelgti netgi per stiprėjančią prieblandą, bet nesuspėjo nieko daugiau iš Saros išvaizdos įsidėmėti per tą trumpą laiką, kol ši rakino automobilį ir lipo laiptukais prie atdarų paradinių durų.

Klėja apsisuko, nuskubėjo koridoriumi ir nubėgo siaurais, mažai naudojamais laiptais, kurie vedė žemyn prie užpakalinių virtuvės durų. Kai ten atsidūrė, Sara jau stovėjo koridoriuje ir šaukė:

— Ei? Ar kas nors čia yra?

— Ei! — atsišaukė Klėja.

Sara žingtelėjo pro virtuvės duris.

— Robertai? Tai tikrai tu? Tu čia?

Virtuvė atrodė tuščia. Vienintelę šviesą skleidė trejetas žvakių, šiltai mirksinčių ant stalo ir skaistesnis, vaiduokliškesnis švytesys, sklindantis iš už kampo: veikiausiai nuo lempos viršum viryklės. Po patalpą sklandė malonūs, aromatingi gaminamo maisto kvapai.

— Robertai? — pratarė Sara, žingtelėdama gilėliau vidun. — Kas čia dedasi? Kur visi kiti?

— Įeik, — pakvietė Klėja. — Ten ant stalo tau pripilta taurė.

— Taip, bet kurgi tu?

— Čia už kampo. — Iki jos atskriejo besiartinančių Saros žingsnių garsas. — Palauk, dar neapsuk kampo. Minutėlę.

Žingsniai sustojo.

— Neapsukti kampo? Ką tu čia šneki?

— Prašau, Sara. Lik dar, kur stovi.

— Betgi aš noriu pamatyti tave, dėl Dievo meilės. Penkerius metus tavęs nemačiau.

— Tik sekundę, aš tuoj ateisiu. Man čia sudėtingas momentas. Mes valgysime okros* ankščių su kardamonu ir ryžių su kalendra.

— Na... skamba nuostabiai, — pasakė Sara šiek tiek nekantriai. — Bet kažin ar maistas man dabar svarbiausia. Nevažiavau tokį kelią vien tam, kad pavalgyčiau. — Iš už kampo neatėjo jokio atsako. — Žinai, ar negalėjai palikti ne tokią paslaptingą žinutę? Kodėl visa ši drama?

---

* valgomoji ybiškė *(Hibiscus esculentus)* — maistingas augalas, paplitęs tropiniuose kraštuose, ypač Indijoje.

— Penkeri metai — ilgas laiko tarpas, — pasakė Klėja. — Maniau, kad reikia ko nors ypatinga.

Sara piktai atsiduso, paskiau paėmė nuo stalo vieną taurę raudonojo vyno ir šiek tiek nugėrė.

— Robertai, juk tai taip kvaila, — tarė, prieidama dar arčiau prie nišos, skirtos maisto ruošai. — Aš ką tik atvažiavau tokį kelią iš Londono ir esu pavargusi. Nenoriu daugiau būti vedžiojama už nosies. Žinau, kad jau šimtas metų, kai mudu buvome drauge, ir turime... nueiti didelį atstumą, bet nors *pažvelkime* vienas į kitą.

— Ne! — šūktelėjo Klėja, ir jos balsas suskambo taip įsakmiai, jog Sara pasitraukė kelis žingsnius atgal. Šiek tiek susitvardžiusi, bet vis tiek karštai, Klėja pridūrė: — Dalykas tas, Sara, kad per pastaruosius metus aš daug ką pakeičiau. Tapsi sukrėsta, kai mane išvysi, ir aš noriu, kad būtum tam pasirengusi. Tad prisėsk minutėlei, ir aš ateisiu, tuomet pasišnekėsime.

— Gerai, — sutiko Sara ir atsisėdo prie stalo, o jos mintys skriejo, mėgindamos kaip nors įmanomai išsiaiškinti šiuos grėsmingus žodžius. — Tu... tu sirgai, taip, Robertai? Ką noriu pasakyti — tau dabar viskas gerai? Ar ne todėl staiga panorai mane pamatyti?

— Jaučiuos puikiai, — atsakė Klėja. — Iš tiesų, niekad puikiau nesijaučiau. — Ji nebepajėgė susitelkti maisto ruošai ir atsirėmė nugara į viryklę, giliai alsuodama. — Aš tiek daug ką turiu tau pasakyti. Tiek daug dalykų.

— Aš irgi, — pasakė Sara.

— Juk mes turime visą vakarą, tiesa? Tau nereikia šiąnakt grįžti į Londoną?

— Dar nežinau, ką darysiu. Ar dar kas nors atvažiuoja į šį... susitikimą?

— Ne. Ne, tik tu ir aš. Tikiuosi, tu nieko prieš.

22. 4578

— Žinoma, ne. Kaip tik tave norėjau pamatyti. — Sara dar nugėrė vyno ir apsidairė aplink. Situacija buvo tokia keista, ji jautėsi tokia įsitempusi ir suvaržyta, jog vėl prašneko, paprasčiausiai norėdama nusiraminti. — Prisipažįstu, labai savotiškas jausmas, kad aš vėl čia. Vėl šiuose namuose. Šioje virtuvėje.

— „Po tiekos daugelio metų, — pacitavo Klėja, — keista, kad šitaip vėl susitiktumėme — čia, kur pirmąsyk mudu susitikome". — Ji vėl paėmė virtuvinį peilį ir pradėjo smulkinti petražoles. — Ar prisimeni tą naktį, Sara? Kai tu gėrei sriubą — vilkinti chalatuku?

— Taip, prisimenu, — atsakė ji. — Žinoma, prisimenu. Per pastaruosius penkerius metus bemaž nebūdavo dienos, kad aš apie tai nepagalvočiau.

— Tikrai? Vadinasi, tu manęs nepamiršai?

— O, Robertai, kodėl tu nedavei apie save jokios žinutės? — Jos balsas sustiprėjo ir staiga pritvinko apmaudo. — Buvo baisu šitaip atsisveikinti su tavimi ant uolos. O paskiau — kai paprasčiausiai dingai, nėkart neatsakydamas į mano laiškus ir panašiai...

— Aš tau sykį parašiau.

— Taip, bet šitai man nieko *nepasakė*. Nei kur tu esi, nei ką veiki. Ir netgi *dabar*, supranti, aš gaunu tą keistą žinutę iš savo tėvų ir važiuoju tokį kelią, o tu net neleidi man tavęs pamatyti, elgiesi taip... *keistai*...

— Po minutėlės tu viską suprasi, — pažadėjo Klėja.

— Tikiuosi.

— Tu labai kantri, Sara. Iš tiesų, labai tau dėkui.

Sara gurkšnojo vyną, beveik, tačiau dar ne visai, nugalėta.

— Žinai, turėjau atšaukti kviestinius pietus, kad šįvakar atvažiuočiau čia.

— Tikrai? Kaip miela.

— Su savo būsimaisiais uošviais, galėčiau pridurti.

Klėjos peilis staiga liovėsi kapojęs.

— Atleisk?

— Su savo sužadėtinio tėvais.

— Tavo?.. Nori pasakyti, kad išteki?

— Taip. Po trijų mėnesių.

— Už vyro?

— Žinoma, už vyro.

— Bet...

— Kas, bet? — paklausė Sara, kai tyla, atrodė, niekad nesibaigs.

— Bet aš maniau, kad tu gėjė.

— Gėjė? Iš kur tu tą ištraukei?

— Na... žinai, visas tas reikalas su Veronika.

— Ką gi, taip, bet prieš tai buvo Gregoris, o dabar... dabar yra Entonis. Jis iš tiesų labai mielas. Neabejoju, tau patiks. Veronika buvo... na, ne visiškai *tarpsnis*, nes iš tų žodžių neatrodytų, kad tai buvo labai svarbu, o ji buvo svarbi, bet... o, aš nežinau. Taip sunku tai...

— Betgi tu *sakei*, Sara, aš prisimenu, kaip tu sakei, kad Veronika tau viską pakeitė. Supažindino tave su tavąja prigimtimi: kaip tik tokie buvo tavo žodžiai.

— Ką gi, matyt, aš savęs tiek gerai nepažinojau, kai tai pasakiau. Supranti, aš buvau dar jauna, Robertai. Mes abu buvome dar jauni.

— Bet kaip dėl to... kaip dėl to, ką tu man pasakei, koks tau būtų idealus partneris? Ar prisimeni?

— Nelabai...

— Tu pasakei, kad tai būtų moteriškasis aš. Mano sesuo dvynė. Štai ką tu pasakei.

– Kaip tik norėjau tave apie tai paklausti, – tarė Sara. Klėja išgirdo, kaip ji atstumia kėdę ir stojasi. – Ar tu kada nors bandei jos ieškoti? Ar suradai ją?

– Palūkėk minutėlę, – paprašė Klėja. – Aš tik turiu... aš tik išnešiu laukan šiokias tokias šiukšles.

Ji išsmuko pro užpakalines virtuvės duris, apgraibomis susirado kelią neapšviestu koridoriumi ir galiausiai atsidūrė prie kitų durų, tos buvo užrakintos ir su užšautais skląsčiais. Atrodė, truko amžinybę, kol aptiko raktą (šis buvo duryse) ir atstūmė sunkiai pasiduodančius skląsčius; pagaliau Klėjai pavyko ištrūkti į apleistą daržą po žvaigždėtu dangumi. Užtrenkė paskui save duris, bemaž tučtuojau susirietė ir išvėmė ant grindinio plokščių. Parpuolė keturpėsčia ir toliau tampėsi bei žiaugčiojo, iki traukuliai tapo nebeatskiriami nuo kūkčiojimo.

Vargais negalais atsistojusi, pasigraibė po džinsų kišenę. Dėkui Dievui: automobilio rakteliai vietoje.

Ji nubėgo prie namo fasado. Pamatė virtuvės lange Saros veidą, iš už nugaros nutviekstą geltonos žvakės šviesos. Ar ši sugebės ją įžiūrėti? Ar bus pastebėjusi tą absurdišką moterį – uždususią, paklaikusią nuo sukrėtimo, ašarų sugadintu makijažu, neriančią prie automobilio ir grabaliojančią dureles?

Klėja užvedė variklį, sužvygindama padangomis apgręžė automobilį ir nurūko įvažos takučiu kaip tik tuo metu, kai Sara, sumojusi, kas dedasi, bėgo žemyn priebučio laipteliais.

Važiavo daugelį mylių, nesuvokdama kurlink kreipia automobilį. Baisiai norėjosi apsišvarinti, nusišluostyti akis ir veidą, bet ji nedrįso sustoti, kol nebuvo tikra, kad niekas neseka iš paskos.

Galiausiai ji nebepajėgė kentėti ir įsuko automobilį į stovėjimo aikštelę.

Po ja žemai plytėjo melsvas, mieguistas okeanas, kelyje nesimatė nė gyvos dvasios, nė ženklo Saros. Vakaro ūkai jau kilo aukštyn, ir atsiskleidusioje ramios šviesos platybėje vargšei Klėjai nešmėkščiojo joks vilties šešėlis, kad dar kada nors susitiks su ja.

18

Daktaras Dadenas antrą dieną nenuėjo į konferenciją. Vos prieš dvidešimt keturias valandas ji atrodė tokia svarbi, bet dabar jis matė, kad visas vargas iš esmės buvo betikslis ir nereikšmingas. Yra svarbesnių dalykų, kurių negalima išleisti iš akių. Jo karjerai, darbui, reputacijai, netgi pačiai jo tyrimų tąsai „Dadeno klinikoje" — viskam iškilo grėsmė. Susitelkusios apie jį jėgos — nemokšiškos, pavyduoliškos, reakcingos jėgos — pradėjo mobilizuotis. Sąmokslas įsibėgėja.

Visa tai daktarui Dadenui paaiškėjo naktį, kurią jis praleido energingai žingsniuodamas po Londono gatves. Nesudėjo nė bluosto, ir dėl to jautėsi tik geriau; faktiškai, šįryt jis įsitikino, kad niekad nebenorės miegoti. Lūpos nejučia jam išlinko paniekos šypsniu, kai apsidairęs traukinyje po vagoną pamatė, kiek daug keleivių jau — tokiame dienos ankstyje! — ar snaudė, knapsojo, ar badė kelius nosimi, ar druską svėrė, ar seilę leido — kvailai pražiotomos burnomis, tabaluojančiomis galvomis, sunkiai nusvirusiais vokais. Nejau tie žmonės neturi jokio orumo, jokios savigarbos? Nejau jie taip nekenčia gyvenimo, jog kiekviena proga turi nuo jo atsijungti? Kartkartėmis jis klausdavo save, ar išvis verta tokius žmones gelbėti, tačiau dabar tai nebe svarbu. Suprato, kad kvaila buvo įsivaizduoti neva jis turįs kažkokią misiją padėti žmonijai. Tai buvo vienas iš paklydimų, kurie trukdė

jam žengti priekin, o tuo tarpu tikrąją reikalo esmę — tokią paprastą, tokią netikėtai aiškią — galima nusakyti keliais žodžiais. Taip. Tikroji reikalo esmė tokia: daktaras Dadenas teisus, o visi kiti klysta. *Jam* šitai matosi, o jiems — ne. Taigi visa sueina į paprastas grumtynes tarp gėrio ir blogio. Tarp Dadeno ir viso likusio pasaulio.

Dabar, kai išvydo tai tokioje šviesoje, jį pradėjo slėgti baisus nepasitenkinimas visomis ankstesnėmis savo klaidomis, kompromisais ir delsomis. Pernelyg daug laiko jo sugaišta beprasmiškiems pokalbiams su puspročiais pacientais; pernelyg daug laiko sugaišta siūlant paliatyvų gydymą simuliantams, neurotikams, hipochondrikams ir silpnavaliams. Pirmiausia, ką jis padarys sugrįžęs į kliniką — tai išrašys pacientus. Visus. Paskambins telefonu į taksi parką, užsakys mašinas ir atsikratys jais: bus grynutėlis, totalinis apsivalymas. Jie tik blaško dėmesį, sudaro groteskišką kliūtį užsibrėžtam reikalui. Visa, kas šiame pastate svarbu, dedasi laiptų apačioje, pusrūsyje: ir netgi ten jis per daug eikvojęs savo energijos. Tuos eksperimentus su gyvūnais prieš mėnesius derėjo mesti: jis jau seniai sužinojęs visa, ką galima sužinoti iš žiurkių, šunų ir triušių elgsenos. Nuo šiol jis dirbs tik su žmonėmis. Tai vienintelis kelias į priekį. Jokiu būdu neturėjo duotis to kvailo incidento nukreipiamas nuo kelio. Gėda, kad taip leidosi atbaidomas pakuždų, piktų liežuvių, nemokšiškų paskalų. Ta įranga, žinojo, visiškai saugi, ir jis tai įrodysiąs. Įrodysiąs iškart, atvirai, nenuneigiamai ir vieninteliu įmanomu būdu. Išbandydamas ją ant savęs.

Daktaro Dadeno minčių tėkmė greitėjo, o traukinys atgalios linkui Ešdauno slinko vis lėčiau, versdamas jį prakaituoti iš nepasitenkinimo ir nekantrumo. Kažkodėl ilgai stoviniuodavo tarpustotėse. Trečią ar ketvirtą iš tokių sustojimų jis

pašoko ant kojų, nusiplėšė nuo galvos ausines, per kurias klausėsi mėgstamo *Goldbergo variacijų* įrašo ir su panieka pro artimiausią langą ištrenkė laukan savo portatyvų kompaktinių diskų grotuvą. Netgi ankstesnieji muzikiniai pomėgiai dabar kėlė jam pasibjaurėjimą. „Šlamštas!" — šūktelėjo jis, piktai drėbdamasis atgalios savo sėdynėn. — „Bedvasis šlamštas! Migdantis mėšlas!" Nekreipė dėmesio į susierzinusius, šnairius kitų keleivių žvilgsnius. Jam nė motais, ką tie apsnūdę kvailiai pagalvos. Nesvarbu, ką žmonės apie jį mano: vis tiek visi jie susimokę. Visi, visi. Majersas ir Koulas sumąstė prieš jį kažkokį sąmokslą, — jis tuo neabejojo, — o Raselas Votsas mielai sutiko pabūti jų marionete; ir klinikoje veikiausiai esama kokio nors šnipo, kokio nors kurmio, kuris jiems padeda, renka apie jį informaciją, rezga pinkles jam už nugaros. Tikrų tikriausiai, daktarė Medison: toji šlykšti sena kiaulė visados po juo knisosi. O kaip dėl Vorto, to žurnalisto? Šiuo irgi negalima tikėti. Nenustebtum sužinojęs, kad tie abu susigiedoję. Dabar jis prisiminė, kad patį pirmą savo vakarą klinikoje Teris slapčia susitiko su daktare Medison terasoje; o kitą rytą žurnalistas paerzino jį pranešdamas, kad juodu „paviršutiniškai" susipažinę ir netgi išdrįso, — taip, visa dabar sugrįžo atmintin, ėmė darytis suprantama, — šunsnukis netgi turėjo begėdiško *įžūlumo* paminėti Saros vardą. Taigi jie abu šitame išvien, be jokios abejonės. Žinoma, nuo tada (kiek jis žinojo) Teris ir daktarė Medison bemaž nesimatė nei nesikalbėjo vienas su kitu: bet kas gi tai, jeigu ne aiški gudrybė, duodanti papildomą įrodymą, — jeigu dar tokių reikėjo, — kad esama kažkokio slapto, bežodžio susimokymo, kažkokios grėsmingos sąjungos?..

Ir kaip tik šią akimirką daktaro Dadeno įtarimai pačiu netikėčiausiu būdu pasitvirtino. Kol jo traukinys snaudė visų

pamirštas, įstrigęs tarpustotėje, priešinga kryptimi, Londono linkui, prašliaužė kitas sąstatas. Daktaras Dadenas pasižiūrėjo pro langą ir kelias sekundes galėjo netrukdomas stebėti praslenkantį vagoną bei jo keleivius. Ir ten buvo jie: sėdėjo drauge pustuščiame salone, juokėsi, mostigavo ir, iš visko buvo matytis, mėgavosi gyvu pokalbiu. Dvejetas žmonių, kaip tik apie kuriuos sukosi jo mintys.

Teris Vortas ir Klėja Medison.

*

— Matėte? — paklausė Klėja, pasigręždama atgal pažiūrėti į stovintį traukinį.

— Ką tokio? — paklausė Teris.

— Ten buvo daktaras Dadenas. Esu tikra. Sėdi tame traukinyje.

— Maniau, kad jis konferencijoje.

— Ir aš taip maniau.

— Kaip jums atrodo, ar jis mus matė?

Klėja truktelėjo pečiais.

— Nežinau. O kas, jeigu matė?

— Na, gal ne itin pasijustų laimingas, sužinojęs, kad jo padėjėja paspruko į Londoną, o mėgstamiausias pacientas išsirašė iš klinikos.

Klėja palydėjo akimis išnykstantį tolumoje aną kitą traukinį ir vėl atsilošė sėdynėje.

— Atvirai sakant, mane nebe itin domina, nuo ko daktaras Dadenas pasijunta laimingas, nuo ko — ne, kur kas labiau mane domina *šitai.* — Ji paėmė nuo staliuko tarp jų Teriui priklausančią fotografiją ir su nuostaba įsistebeilijo į ją. — Jūs rimtai sakote, kad ji iš filmo, kurio niekas — kurio *niekas* niekados nebuvo matęs?

— Gal du ar trys žmonės. Daugių daugiausiai. Ir jeigu netgi taip, nieko neuždokumentuota.

— Kaip manote, ar kas nors turi to filmo kopiją?

— Abejoju. Bent jau tikrai nemačiau niekur to paskelbta.

Drebančiomis rankomis Klėja sugrąžino jam nuotrauką. Net praėjus daugiau kaip dvylikai valandų (ir per tą laiką ji buvo pernelyg sujaudinta, kad pajėgtų užmigti) ji vis dar stengėsi pripratinti save prie to naujo ir neįtikėtino suvokimo: prie galimybės, kad šis vaizdas, kuris pirmąsyk aplankė ją vaikystėje ir nuo tol visąlaik nedavė ramybės, galbūt anaiptol ne pramanas, sukurtas jos proto per sapną; kad galbūt tai egzistuoja kitur, savarankiškai. Ir tik pamanyk, kad visa turėjo vėl iškilti paviršiun kaip tik dabar — kai Rubė Šarp pasirodė klinikoje, kad tuoj pat vėl dingtų, nepalikdama po savęs nieko, tik keistą žodžių srautą, kuriame buvo tarsi magiškai įrašytos pačios Klėjos gyvenimo praeities ir ateities paslaptys. Ji buvo pernelyg pasimetusi ir sujaudinta, kad aiškiai pajėgtų suprasti, ką tie įvykiai galėtų reikšti, tačiau vis tiek greitai, tvirtai apsisprendė: privalanti mesti darbą klinikoje šį pat rytą. Skubiai pabrėžė raštelį Lornai ir pažadėjo, kad sugrįš, kai tik...

...kai tik ką, vis dėlto?

Teris vis tebekalbėjo apie filmą, o jų traukinys, didindamas greitį, skriejo per beveidį kraštovaizdį.

— Man kilo mintis, — sakė jis, — kad aš galbūt ieškojau ne toje vietoje. Jeigu kur nors yra kopija, tai galbūt ji visai ne Italijoje, o, tarkim, Prancūzijoje.

— Kodėl Prancūzijoje?

— Dėl šio žodžio. — Jis pakėlė fotografiją: už pusamžės moters su seselės uniforma, rodančios tolyn, matėsi užrašas, iš dalies užstotas jos figūros. Jį, atrodo, tesudarė vienas žodis: *fermer*. — Tai prancūziškai, tiesa? Reiškia „uždaryti".

Tad galbūt buvo susukta ir prancūziška filmo versija, ir kaip tik toji išliko.

Klėja iš arčiau patyrinėjo nuotrauką.

— Aš taip nemanau, — tarė ji. — Tai neturėtų jokios prasmės, nes *fermer* yra bendratis. Šiaip ar taip, vaizdas buvo apkarpytas, tad ne visai gali matyti žodžio pradžią, o ir gale — ten, kur stovi moteris — galbūt yra daugiau raidžių. Tad aš spėčiau... — ji darsyk pasižiūrėjo, — kad čia parašyta *infermeria*.

— *Infermeria*? Ką tai reiškia?

— Tai itališkai: žinoma, reiškia „ligoninę". Kaip tik į tai ji ir rodo — į ligoninę.

Pamažu Terio veidą nušvietė pripažįstanti jos teisumą šypsena.

— Kodėl aš pats apie tai nepagalvojau?

— Aš nesakau, kad tai *vienintelė* reikšmė, — pridūrė Klėja, bet nespėjus jam pagauti šios paslaptingos replikos, ji paklausė: — Taigi jūs vėl imsitės ieškoti šio filmo? Tai bus viso jūsų gyvenimo darbas?

— Tiesą sakant, ne. — Teris įkišo fotografiją į manilinį voką ir padėjo ant stalo. — Nebemanau, kad tai turi prasmę. Man visai užtenka žinoti, kad jis kažkur yra... galbūt manęs laukia — aš nežinau... O tuo tarpu vis dėlto turiu pagalvoti, ką daryti su savimi pačiu: ką nors tokio, dėl ko būtų verta gaišti laiką.

— Žurnalistika to verta, tiesa? Jeigu pakankamai rimtai į ją žiūri.

Teris papurtė galvą.

— Pastaruoju metu — turbūt paskutiniąsias dvi savaites — kartais aš pagalvodavau apie tai, ką darau, ir... bemaž pasibodėdavau: iš tikrųjų imdavau savęs nekęsti. Ar jums kada

nors užeina toks jausmas? Turbūt ne: tokiame darbe kaip jūsų to nebūna.

— O, aš suprantu, ką turite galvoje, — pasakė Klėja. — Darbas pas daktarą Dadeną nelaiduoja, kad imsi gerai save vertinti, patikėkite.

— Ne. Turbūt ne. Tad kodėl visų pirma tenai nuėjote?

— Na, „Dadeno klinika" — unikali. Tai bemaž vienintelė vieta, kurioje siūlomas darbas mano srities specialistui. — Ji grįžo mintimis į tą dieną, daugiau kaip prieš dvejus metus, kai pirmąsyk *British Journal of Psychology*[*] pasirodė daktaro Dadeno skelbimas; džiaugsmo antplūdis, kai suprato, kaip puikiai darbas atitinka jos pačios kvalifikaciją ir nenoras patikėti, virpulys, kai sužinojo, kur klinika įsikūrusi — vienintelėje pasaulio vietoje, kurios buvo nusprendusi niekad nebeaplankyti.

— Darbas Ešdaune, — pasakė Teris, — turėtų jums kelti labai keistus jausmus. Visi tie prisiminimai...

— Prisiminimai? — Ji išsyk tapo atsargi.

— Apie Robertą. Žinia, tais laikais jo nepažinojote, bet vis tiek Ešdaunas turėtų... priartinti jį vėl prie jūsų.

— O! — tarė Klėja. — Taip. Taip, kartais būna toks jausmas.

Tai beprasmiška, tarė ji sau. Anksčiau ar vėliau turės pasakyti Teriui tiesą: faktiškai, ji stebėjosi, kad jis dar pats nepradėjo suvokti. Gal reiktų jam pasakyti dabar, dar traukinyje? Ar palikti tai, iki juodu pasieks Londoną, nusivedus jį stoties kavinėn? O gal tik paimti iš jo adresą bei telefono numerį ir palaukti keletą dienų, palaukti, iki tai pasibaigs, palaukti, iki ji bus išpildžiusi Rubės nurodymus ir vėl ją susiradusi... Tai yra, jeigu tik jai kada nors užteks drąsos...

---

[*] Britų psichologijos žurnalas.

— Šiaip ar taip, — tarė ji, skubiai nuslopindama tas mintis, — jūsų karjera ir „Dadeno klinikos" ateitis galbūt nėra visai nesusiejami dalykai.

— Kokia prasme?

— Na, ar jūs jį paklausėte?

Teris susiraukė.

— Paklausiau ką, dėl ko?

— Daktarą Dadeną, žinoma: dėl Stiveno Vebo.

— Ne tiek žodžiais, ne, bet aš... — Jis nutilo, nes tik dabar suprato išplaukiančią iš jos klausimo išvadą. — Vadinasi, tai buvote jūs, taip, kuri atsiuntėte tenai terason tą raštelį?

— Maniau, nedidelė užuomina nukreips jus reikiama kryptimi, štai ir viskas.

— Ką gi, turbūt taip ir atsitiko. — Teris nusipurtė, mintimis vėl sugrįždamas prie scenos, kurią pastarąsias dvi dienas iš paskutiniųjų stengėsi užmiršti.

— Suprantate, vieną naktį — prieš porą naktų — jis nusivedė mane į pusrūsį.

— Kur jis eksperimentuoja su žiurkėmis?

Teris linktelėjo.

— Ar jūs pati ten buvote?

— Turbūt porąsyk.

— O ar kada nors matėte... tą kitą įrangą, kurią jis naudoja?

— Kokią kitą įrangą?

Teris pasitrynė akis, stengdamasis nuvyti mintis apie tas išbalintas sienas, didžiulį organinio stiklo narvą...

— Man tai per stambi medžiaga, — tarė jis. — Pirmadienį nukaksiu į redakciją ir viską papasakosiu naujienų skyriuje. Jie sugebės tinkamai tai apdoroti.

— Betgi tai jūsų medžiaga, Teri. Jūs pirmasis ten patekote.

— Paprasčiausiai, aš... ne iš tokių žurnalistų. Štai ir viskas, nieko daugiau čia nepridėsi.

— Taip, bet jums nepatinka tokie žurnalistai, koks esate. Čia yra proga pasikeisti. — Ji suprato, kad Teris norėjo tą išgirsti. Buvo belinkstąs ja patikėti. — Tikrai, galėtumėte su šia istorija susikurti kaip reikiant reputaciją. Ar nors kiek nutuokiate, kas ten apačioje nutiko — ar nors kiek nutuokiate, su kuo galbūt turėsite reikalą?

— Visa, ką žinau, — atsakė Teris, — tai, kad Stivenas Vebas studijavo universitete ir dalyvavo daktaro Dadeno miego deprivacijos eksperimente. Aš spėju, kad dėl šio eksperimento vaikinas pateko į... kažkokį nelaimingą atsitikimą. Nelaimingą atsitikimą, pasibaigusį mirtimi? Bet niekas iki šiol tiesiogiai nesusiejo jo mirties su laiku, praleistu klinikoje.

— Tai buvo autoavarija, — pasakė Klėja. — Tą rytą, kai baigė eksperimentą, Gregoris neturėjo atliekamų lovų, neturėjo kur jį paguldyti, kad atsigautų, tad išsiuntė tiesiai namo. Grįždamas į universiteto miestelį, jis išėjo į kelio vidurį ir buvo partrenktas automobilio. Žuvo vietoje. — Ji siekė lagaminėlio šalia savęs ant sėdynės ir išėmė du aplankus. — Bet, pasirodo, kažkas jau buvo tai tiesiogiai susiejęs. Tame eksperimente dalyvavo dar viena studentė — ji ištvėrė, ir — aš taip spėju — Gregoris jai pamokėjo, kad tylėtų, nes mergina paliko universitetą, ir niekas daugiau apie ją negirdėjo. Tiktai kažkas matyt slapčia pranešė Karališkajai psichiatrų kolegijai, nes šįryt iš ten atėjo laiškas. Atrodo, norima surengti tyrimą.

— Kaip vadinosi ta kita studentė?

— Belami. Karena Belami. — Ji padavė Teriui aplankus. — Suradau šitai Gregorio kabinete ir padariau kopijas. Paimkite. Jos jūsų. Padarykite, ką pajėgsite.

Likusią kelionės dalį Teris skaitė dokumentus, susijusius su tais dviem nelaimingais studentais. Iš Stiveno Vebo popierių jam pavyko atkurti gana išsamų portretą populiaraus, gabaus, akademiniais sugebėjimais apdovanoto jaunikaičio, kuris taip pat buvo ir didžiai ambicingas bei talentingas aktorius. Dalyvauti daktaro Dadeno eksperimente galbūt jį paskatino finansinis nepriteklius, intelektualinis smalsumas ar abu kartu. Informacija apie Kareną Belami buvo šykštesnė ir ji liko neaiškesne, apskritai problemiškesne figūra. Jos atveju, regis, praeityje tikrai būta finansinių sunkumų. Kilusi iš skurdaus Londono rajono: jos tėvai gyveno Denmark Hile ir, atrodo, kaip tik ten ji paskutinį kartą, daugiau kaip prieš šešis mėnesius, kieno nors buvo matyta. Teris mintyse tai įsidėmėjo, tačiau, vis toliau skaitydamas Karenos Belami aplanką susivokė, kad jo dėmesys silpsta. Gyvi, tačiau atsitiktiniai vaizdai iš praeitos nakties sapno švysčiojo pasąmonėje, jis bandė viltingai juos pagauti, tačiau tik pamatydavo, kaip šie išnykdavo besiplečiančioje tuštumoje, arba pajusdavo, kaip išbyra pro pirštus it smėlis. Tas jausmas varė iš proto ir tuo pat metu teikė nesuvokiamą, begalinį nusiraminimą. Kelis kartus, staiga aplankytas šiek tiek konkretesnės vizijos, ne tokios efemeriškos kaip kitos, jisai griebdavosi plunksnos ir užsirašydavo keletą žodžių tuo metu skaitomo puslapio paraštėse: „pieva", parašė jis vienoje vietoje; „maža mergytė, ji juokiasi; moters balsas, niūniuojantis greta manęs aukštoje žolėje; žinojimas, kad aš galiu skraidyti; vėsus vanduo". Užrašęs tuos padrikus įspūdžius, jisai pakėlė akis ir pamatė, kad Klėja žiūri į jį ir šypsosi.

Kol Teris buvo užsiėmęs su abiem aplankais, Klėja iš lagaminėlio išsitraukė Loros jai parengtą popieriuje keisto Rubės Šarp naktinio monologo užrašą. Perskaitė jį penktą kartą, ir vis tiek jai buvo sunku patikėti, kad kas nors čia buvo tiesa

ar kad žadami stebuklai kada nors išsipildys; jautėsi suglumusi nuo šio užrašo sąsajos – pranašiškos, atsitiktinės? – su Terio fotografija, su tuo patvariu vaizdu iš vieno jos gerai prisimenamo sapno. Apgraibomis ieškojo racionalių paaiškinimų, mintimis vėl sugrįždama prie Rubės elgsenos: kaip ši neprisistatė, kai prieš dvi savaites jiedvi susitiko pliaže; kaip netikėtai pasirodė vakar klinikoje ir kaip šįryt netgi dar staigiau išvyko – išsmuko nepalikusi jokios žinutės (nei susimokėjusi). Nebent patį įrašą galima būtų laikyti šiokia tokia žinute.

Jeigu taip, ar galima ja tikėti?

Taip. Taip, žinoma, galima. Klėja priėjo šią išvadą tuo pat metu, kai traukinys įnėrė į pirmuosius Londono priemiesčius, ir jos argumentai buvo gan paprasti: mat vidur visos šios sumaišties, visų šių keliančių nerimą praeities ir dabarties susiliejimų, lieka bent viena nepaneigiama tiesa:

Niekas pro miegus nemeluoja.

*

Teris liko dykas. Prieš pusvalandį atsisveikino su Klėja ir dabar negalėjo nuspręsti, ką veikti toliau. Jautėsi neramus, pasimetęs. Mintis, kad turės sugrįžti į savo butą, slėgė jį. Buvo trečia valanda dienos, ir jo neviliojo perspektyva praleisti visą vakarą namie vienam su televizoriumi ir vaizdajuosčių leistuvu.

Jis nusipirko *Time Out* numerį ir pervertė kino filmų vertinimo sąrašus, bet pavadinimai jam nieko nesakė, tad po kelių minučių numetė žurnalą į šalį, palikdamas ant suolo kokiam nors kitam praeiviui.

Atidaręs portfelį, išsiėmė manilinį voką su fotografija ir du aplankus dokumentų, kuriuos Klėja buvo dėl jo nukopija-

vusi. Paskiau nuėjo atgal į stotį ir atidavė portfelį bagažo saugojimo kameron.

Tada sėdo į metro ir skersai Londoną nukako į kitą geležinkelio terminalą, iš kur pagavo traukinį su persėdimu į Denmark Hilą.

Teris pats negalėjo paaiškinti, kodėl taip apsisprendė. Paprasčiausiai pakluso kažkokiam instinktui, — veikiausiai susiformavusiam žiūrint daugybę filmų šia tema, — kad kaip tik tai daro žurnalistai (o gal detektyvai?), kai imasi tyrinėti kokią nors istoriją. Jeigu jie norėdavo sekti pėdsakais, jeigu norėdavo išsiaiškinti kieno nors veiksmus, tuomet pirmas žingsnis būdavo susitapatinti su persekiojamuoju, perprasti to žmogaus mąstyseną. Niekad anksčiau Teris nebuvo lankęsis Denmark Hile ir neaiškiai jautė, kad šitai jį stato šiek tiek nepalankion padėtin vykdant užsibrėžtąjį tikslą — surasti Kareną Belami ir atskleisti tiesą apie daktaro Dadeno miego deprivacijos eksperimentus. Jis tikėjosi, kad aplankęs vietą, kurioje ji užaugo ir kurioje paskutinįsyk matyta, galbūt gaus į savo rankas ką nors panašaus į mįslės raktą: atsitiktinį susitikimą su kokia nors drauge ar pokalbį su šnekiu kaimynu vietiniame bare.

Po kelių valandų betikslių klajonių po gatves, po to, kai pakyrėjo dykinėti kavinėse ir vienam išgerti be skaičiaus pintų alaus, Teris turėjo pripažinti, kad jam dar reikia šiek tiek pasimokyti tiriamosios žurnalistikos. Suvokė esąs prie Karenos Belami nė kiek ne arčiau, nei tada, kai pradėjo paieškas; ir dabar jautėsi taip pat be galo pavargęs. Troško jau atsigulti lovon ir niekas šiuo momentu neatrodė patraukliau kaip ankstyva naktis — tarkim, šviesas išjungus dešimtą — su kietu dvylikos valandų miegu. Galbūt jeigu gautų šiąnakt pakankamai išsimiegoti, jį aplankytų daugiau sapnų ir gal rastųsi tikimybė juos prisiminti ryte.

Jisai sugrįžo į Denmark Hilo geležinkelio stotį ir išbėgo peronan traukiniui jau nuvažiuojant. Išlipę keleiviai skirstėsi, kopė laiptais prie bilietų kontrolės barjero, ir Teris liko perone vienas pats, neskaitant vienišos žmogystos, vaikštinėjančios pirmyn atgal pro užkandžių automatą. Teris pastebėjo tą vyriškį jau anksčiau, artindamasis nuo kelio prie stoties. Tingiai pagalvojo, kodėl šis neįsėdo į traukinį kartu su visais. Vis dėlto ką čia veikia, jeigu nelaukia traukinio į Londono centrą? Jis nusprendė nueiti į kitą perono galą, stengdamasis kuo toliau atsidurti nuo to stambaus nepažįstamojo, kuris, regis, elgėsi keistokai. Buvo kokių šešių pėdų dviejų colių ūgio, vilkėjo žalia alpinuke bei juodais džinsais ir žingsniavo pirmyn atgal po peroną, murmėdamas sau po nosimi ir kartkartėmis sušūkčiodamas. Vakaro saulėje blykstelėjo jo peilio geležtė.

*

Anksčiau tą popietę Lorna, apsipirkusi po miesto parduotuves ir paskiau žingsniuodama takučiu įkalnėn Ešdauno linkui, išvydo kai ką itin keista. Septyni automobiliai iš vietos taksi parko prašvilpė pro ją geležinkelio stoties pusėn: penkiuose iš jų, regis, sėdėjo pacientai, o kituose dviejuose — virtuvės ir valytojų personalas. Lorna žvelgė išsigandusi įkandin automobilių, ir staiga ją apniko bjauri nuojauta: suprato, kad namuose dedasi kažkas bloga, labai bloga. Ji ėmė sparčiau kopti įkalnėn ir iki pasiekė Ešdauno vartus jau bemaž bėgo.

Vos tik įžengusi vestibiulin suprato, kad namai dabar visiškai tušti: tvyrojo vaiduokliška apleistos vietos atmosfera, ir paradinės durys buvo paliktos švysčioti vėjyje, tai atsilapodamos, tai vėl užsiverdamos. Bet nors ir buvo namuose tuščia, bet anaiptol ne tyku, nes kažkur po ja — kažkur pusrūsyje —

grojo garsi muzika. Stebėtinai garsi muzika: mat Lorna ne tik ją girdėjo, bet netgi galėjo justi kojomis. Visos grindys drebėjo — tokia tranki buvo muzika. Lorna iškart ją atpažino: kas gi būtų galėjęs neatpažinti, tai buvo viena iš garsiausių pasaulyje arijų, dainuojama vieno iš garsiausių pasaulio tenoro. Kol ji, numetusi maišelius su pirkiniais, stovėjo vestibiulyje išsigandusi, nežinodama, ką daryti, muzika baigėsi, tačiau bemaž tuoj pat vėl prasidėjo. Kažkas buvo uždėjęs ją ant kompaktinių diskų grotuvo su įjungta kartojimo programa.

Užtruko dar kelias minutes, — per kurias arija liovėsi ir vėl prasidėjo iš naujo, — iki Lorna sutelkė būtiną drąsą. Pagaliau, žvilgtelėjusi daktaro Dadeno kabinetan, žvilgtelėjusi valgomajan, žvilgtelėjusi L formos virtuvėn, ji prisivertė atidaryti duris į pusrūsį ir pamažu nulipo apačion. Nors tebuvo nuėjusi ne toliau skalbyklos, dar turėjo dešimt jardų iki pusiau pravertų laboratorijos durų, kur jai anksčiau niekad neleista įeiti, muzika tiesiog vertė iš kojų. Slinkdama skaisčiai apšviestu koridoriumi, ji užsikimšo pirštais ausis; paskiau, atsirėmusi į sieną, keliolikąsyk ilgai, giliai įkvėpusi, ji atsargiai plačiai iki galo pastūmė duris ir žingtelėjo į vidų.

Lorna nebūtų galėjusi pasakyti, kiek ilgai stovėjo ten pasibaisėjusi, nepajėgdama krustelti, stengdamasi perprasti atsivėrusią prieš ją sceną. Galbūt tik kelias sekundes. Patalpoje, regis, buvo dvylika stalų, ant kiekvieno — po stiklinį ketvirtainį indą. Kai kurie indai buvo apversti dugnu aukštyn, vienas ar du — sudaužyti: keturiuose iš jų gulėjo negyvos žiurkės, trijuose — negyvi šunys. Be to, daug šunų, žiurkių ir triušių apduję šmirinėjo po patalpą su ryškiausiais prastos mitybos, blogo elgesio su jais ir išsekimo požymiais. Visur voliojosi išmėtyti elektros laidai. Lorna vaikštinėjo tarp gyvūnų, podraug su gailesiu ir pasidygėjimu atsargiai juos apžiūri-

nėdama, kartkartėmis pasilenkdama žvilgtelti iš arčiau, bet vengdama liesti.

Vis dėlto svarbiausia jai buvo nustatyti, kur muzikos šaltinis, ir jį išjungti. Atrodė, muzika sklinda iš priešingo laboratorijos galo, ir ji skubiai pasuko ten, suvokdama, kad nepajėgs blaiviai mąstyti, kol nestos tyla.

Patalpa, kurioje netrukus atsidūrė, buvo gana didelė, tačiau neturėjo jokių baldų, neskaitant vienos tiesia atkalte, iš pažiūros nepatogios kėdės, televizoriaus, garso sistemos bei įvairių treniruoklių. Spėdama patekusi į kažkokį centrą, kur sukeliama miego deprivacija, Lorna dar stipriau užsikimšo ausis ir atsiklaupė prie kompaktinių diskų grotuvo, bandydama perprasti, kaip tas išjungiamas. Ir tuo metu į ją dvelktelėjo vėsa. Jau besiekdama „išj." mygtuko, Lorna sustingo. Pajuto, staiga ir labai aiškiai pajuto, kad už jos duryse, vos kelis žingsnius atstu, esama kažkokio žmogaus.

Ji atsigręžė, išvydo daktarą Dadeną ir sukliko nesavu balsu.

Ne dėl to, kad jis buvo beveik nuogas — nuogas, neskaitant maudymosi glaudžių. Nei dėl paklaikusio, priešiško jo akių spindesio, nors ir tai buvo gana baisu. Labiausiai Lorną tą popietę išgąsdino tai, kaip atrodė daktaro Dadeno plaukai. Šie tartum šėlo, įgiję savą, beprotišką gyvenimą. Matyt jis buvo storai sutepęs juos klijais, nes stirksojo pastyrę keturiais ar penkiais smailais kuokštais, be to, susikaišiojęs apie visą kiaušą kaip pakliūva kokį tuziną elektrodų: kai kurie įsprausti tarp plaukų, vienas netgi prilipęs prie ausies, ir visi jie buvo prijungti prie raizgalynės storų, įvairiaspalvių laidų, kurie karojo jam iš paskos: jardų jardai jų, nusitęsiantys tolyn iš akių. Daktaras atrodė kaip medūzos ir kuoktelėjusio panko mišrūnas.

— Neišjunkite. — Jo balsas nuskambėjo lediniu valdingumu, nors turėjo šaukti, kad perrėktų perkūnišką, be galo pasikartojančią ariją. — Kad ir ką darytumėte, neišjunkite muzikos.

— Betgi ji tokia garsi...

— Vis dėlto, ką jūs čia veikiate? Šniukštinėjate?

Lorna atsistojo, bet nepriėjo arčiau daktaro Dadeno. Šis blokavo duris į laboratoriją — vienintelį jai kelią pabėgti.

— Aš tik norėjau sužinoti, iš kur sklinda triukšmas, — sušuko ji.

— Triukšmas? — pakartojo daktaras Dadenas. — Jūs šitai vadinate *triukšmu*?

— Na, tiesiog tatai skambėjo taip skirtingai nuo... nuo to, ką jūs paprastai klausotės...

— Kas jums, moterie? Jus baugina truputis aistros — truputis jausmo?

— Daktare Dadenai... jūs gerai jaučiatės? — nebeiškentė ji. — Kur visi kiti? Kas atsitiko visiems pacientams?

— Pacientams! Cha! — Jisai suprunkštė ir, didžiam Lornos palengvėjimui, atgrežęs jai nugarą nužingsniavo, vilkdamas sau iš paskos jardus laidų. Ji nusekė įkandin daktaro į laboratoriją, stengdamasi išgirsti, ką šisai sako, bet pagaudavo tik paskirus žodžius: „pacientai... niekam tikę... gaišatis... kretinai..." Paskiau, visai netikėtai, jis apsisuko aplink ir atsidūrė akis į akį su ja. Turėjo sugriebęs nuo vieno iš stalų palaidą laido gabalą ir dabar tempė šį tarp rankų, apsukdamas apie pirštus ir stipriai trukteldamas, kad dar stipriau įsitemptų. Lorna pasitraukė kelis žingsnius atatupsta, kol nugara atsirėmė į sieną.

— Klausykite, daktare... ar jums neatrodo, kad jaustumėtės patogiau apsivilkęs šiokiais... šiokiais tokiais drabužiais?

Nuleidęs negirdomis šį pasiūlymą, jisai sušnypštė:

– Nagi, kas toji Rubė Šarp? – Arija nutilo ir tuoj pat vėl prasidėjo, tartum dar garsiau. – Suradau savo kabinete EEG, užrašytą tokiai vienai, kuri vadinasi Rubė Šarp. Nesu apie ją girdėjęs.

– Ji... ji buvo pacientė, – pasakė Lorna, nenuleisdama akių nuo laido ir nerimstančių daktaro rankų. – Atvyko čia praeitą naktį.

– Jūs priimate pacientę be nukreipimo? Be mano leidimo?

– Ji buvo... Regis, daktarei Medison ji buvo pažįstama. Pasisakė kalbanti pro miegus.

– Ar iš tikrųjų? Ji kalbėjo pro miegą?

– Ji... ji kalbėjo, taip. Šįryt aš tai perrašiau, tačiau...

– Tačiau, kas?

Lorna delsė, sukaustyta tiek pat to, jog ničnieko nesusigaudė, kiek ir baimės. Tas nutikimas nedavė jai ramybės visą dieną: ji nesuprato paslapčių, bendros praeities, jungusios Rubę ir Klėją, kurios, – tai aiškiai buvo matyti, – kažkada seniau pažinojo viena kitą. Nei ji suprato, ką Rubė bandė pasakyti savo buvusiai draugei, – ar buvusiai mylimajai, ar dar kuo ten jai buvo, – išliedama nenutrūkstamą it užkeikimą žodžių srautą, kuris paryčiui buvo pagautas į magnetinę juostelę. Bet Lorna žinojo vieną dalyką: Rubė tuo metu nemiegojo. Neužsiminė apie tai daktarei Medison, tačiau buvo tuo tikra. Polisomnografo rodmenys tai patvirtino.

– Na... ji kalbėjo, tačiau tuo metu nemiegojo, – mikčiodama paaiškino ji. – Man atrodo, ji kažkodėl apsimetinėjo.

Daktaras Dadenas minutėlę žvelgė į ją, paskiau pratrūko juoktis – šaižiu, nelinksmu juoku su aiškiu maniakiškumo atspalviu.

— Suprantu, — tarė jis. — Suprantu: jie jau pradėjo, tiesa? Jau siunčia čia savo šnipus. Įsigauna klinikon, apsimesdami pacientais. Vidur nakties šniukštinėja visur. Nenustebčiau, kad prikaišioja kamerų ir mikrofonų. O taip, tikrai, tai prasidėjo. Bet jie nebeprakiš čia daugiau savo žmonių — ir žinote, kodėl? Todėl, kad nuo šiol nebebus jokių pacientų. Nuo šiol, Lorna, — jis žingtelėjo arčiau, pakeldamas laidą jai prie gerklės, — būsime tik jūs ir aš. — Juodu stovėjo šitaip, keli coliai vienas nuo kito, susirėmę žvilgsniais, — paskiau jis nuleido laidą, suėmė it žnyplėmis jos riešą ir paliepė:

— Eime su manimi.

Nusitempė ją prie antrųjų durų laboratorijos gale: prie durų, už kurių, regis, nyko ilgas jo laidų šleifas. Laisvąja ranka jisai stumtelėjo jas, ir Lorna antrąsyk sukliko, išvydusi didžiulį organinio stiklo narvą su milžinišku sukamuoju disku ir žydru vandens baseinu viduje.

— Paleiskit! — sušuko ji. — Kur vedatės mane?

— Susitvardykit, moterie, dievaži, jums nėra ko bijotis. Matote vieną iš įstabiausių mokslinių aparatų, kokie tik kada nors buvo sugalvoti. Turėtumėte jaustis pagerbta.

— Paleiskit mane! — pakartojo Lorna. — Paleiskit!

— Man reikia jūsų pagalbos, — pasakė daktaras Dadenas. — Štai ir viskas. Man reikia jūsų pagalbos nedidukame eksperimente. Turime būti mes du, Lorna: antraip nieko neišeis. Šokti tango reikia dviejų. Prisiminkite tai.

Lorna sužaižaravo į jį akimis: veikiau supykusi, nei išsigandusi.

— Neturiu jokio noro *šokti su jumis tango*, daktare. Dabar ar kada nors vėliau. Nei turiu noro įeiti į *šitą*, — krestelėjusi galva, ji parodė į narvą, — su kuo nors, kuris aiškių aiškiausiai išprotėjęs.

Į šį paskutinį žodį daktaras Dadenas regimai susiraukė tartum įdurtas aštriu smeigtuku. Paskiau, pamažu, — o stebuklas! — Lorna pajuto gniaužtus ant savo riešo atsileidžiant. Liepsnojantis jo akyse įniršis išblėso, nuslopo ir liko tik silpnai rusenti, o jį pakeitė kažkas tokio šaltesnio bei bedvasiškesnio: atšiauriai švytinti panieka podraug su karčiu nusivylimu. Daktaras visiškai paleido jos riešą ir atsitraukė.

— Žinoma, — tarė jis. — Kvaila iš mano pusės. Galų gale, kodėl jūs turėtumėte būti kitokia nei visi? Kodėl turėtumėte būti labiau apsišvietusi?

Organinio stiklo sienoje buvo kiek praviros bemaž nematomos durys, pro kurias ėjo laidai, pritvirtinti prie daktaro Dadeno kiaušo ir besidriekiantys per sukamąjį diską bei kylantys viršun iki pat angos medinėje pertvaroje, dalijančioje narvą į dvi dalis. Dabar jisai suėmė į glėbį palaidus laidus, dar plačiau atidarė duris ir žingtelėjo ant paties sukamojo disko.

— Ne, privalėjau prisiminti, kad aš esu vienas, — tarė jis, atsigręždamas į Lorną. — Visiškai vienas. Niekas nepajėgtų suprasti, niekas nepajėgtų nors truputėlį suprasti. Aš taip toli pažengęs į priekį... Jums prireiks ištisų metų, metų, kad suprastumėte, ką aš bandžiau padaryti. — Jis nusišypsojo — liūdnai, ironiškai. — Puiku, Lorna: galite dabar bėgti. Aš čia visai gerai susitvarkysiu. Šiaip ar taip, po kelių dienų jie ateis ir mane suras. Jie gan greitai bus čia.

— Kas bus čia? — paklausė ji šiek tiek nekantriai. — Apie ką kalbate?

Jis papurtė galvą ir uždarė organinio stiklo duris.

— Daktare Dadenai...

Bet Lorna suprato, kad jis nebegali jos girdėti, tad tik bejėgiškai stebėjo, kaip daktaras atsisėdo ant sukamojo dis-

ko, sukryžiavo kojas, susidėjo ant krūtinės rankas, lyg rengdamasis meditacijai. Paskiau jis ėmė kalbėti, tačiau sau pačiam — ne jai. Iš pradžių žodžius buvo sunku suprasti. Lorna jau rengėsi išeiti, užbėgti laiptais viršun prie telefono ir surinkti greitosios pagalbos numerį, bet staiga pagavo jų prasmę.

— Niekam nevalia miegoti, — sakė jis. — Niekam nevalia miegoti. — Vis kartojo ir kartojo nelyginant mantrą, o gretimoje patalpoje visu garsu sukosi kompaktinis diskas, ir įžymiojo Pavaročio „Nessun Dorma"* interpretacija išsiliejo į dar vieną kurtinančią kulminaciją.

*

Klėja, gulėdama ant lovos savo viešbučio numeryje, klausėsi transporto gausmo, atskriejančio iš Rasel Skvero, įvairiakalbių balsų, pasiekiančių ją pro atdarą langą ir pamanė: kad ir kas atsitiktų, jos gyvenimas niekad jau nebus toks pat. Grįžti atgal negalės.

Vėliau, dažydamasi veidą, pakeisdama sijoną, rengdamasi nueiti viešbučio baran ir išmesti stipresnę taurelę, ji suvokė, kad šiame sumanyme pernelyg daug fatalizmo, pernelyg daug melodramos. Išsivertė be Saros jau dvylika metų. Ir kaip tik pastaruoju laiku vertėsi visai neblogai. Nėra jokios priežasties, kodėl ši staiga atgijusi viltis turėtų viską pakeisti, jokios priežasties, kodėl ji negalėtų rytoj sugrįžti į kliniką, jokios priežasties, kodėl ji neturėtų toliau gyventi be Saros, kaip nusprendė daryti aną baisiąją naktį Ešdaune, kai paskutinįsyk ją matė, paskutinįsyk girdėjo jos balsą. Nuo tada Klėja gyveno viengungės moters gyvenimą ir galėjo taip gyventi toliau.

---

* „Niekas nemiega" *(it.)* — arija iš Dž. Pučinio operos „Turandot".

Kad įrodytų bent šitai, ji delsė bare daugiau nei valandą, išgėrė dvi taureles džino su toniku ir pabrėžtinai nekreipė dėmesio į kelių vienišų vyriškių pastangas pagauti jos žvilgsnį. Paskiau ji nuėjo į itališką restoraną, kur užsisakė ropinukę raudonojo vyno, puikios daržovių lasanjos* ir atmetė sėdinčio prie lango džentelmeno kvietimą prisijungti ir kartu išgerti kavos bei likerių. Po to ji patraukė, ne itin skubėdama, metro stoties linkui, braudamasi pro turistus ir jaunimėlį, skubantį pro šalį Vest Endo linkui praleisti penktadienio vakaro.

Traukinyje ji bent sykį nekreipė dėmesio į reklaminius skelbimus, nenorėjo skaityti svetimų žmonių laikraščių paskutiniųjų puslapių, užtat įdėmiai tyrinėjo — pirmą kartą gyvenime — kitų keleivių veidus. Matė laimingas ir nelaimingas poreles; poreles, neturinčias ką pasakyti vienas kitam ir tokias, kurios nepajėgė nulaikyti prie savęs rankų; poreles, ką tik susiėjusias, ir kitas — ties išsiskyrimo riba. Matė vedusius vyrus pakeliui į namus pas savo žmonas ir matė viengungius pakeliui į namus pas savo „vidiukus" bei pietus iš mikrobanginės krosnelės. Matė pavienes moteris, moteris poromis, grupelėmis ir mąstė tylomis: Taip, aš galiu užimti savo vietą tarp šių žmonių. Kad ir kas pakrypo ne taip, kad ir kokių kitų klaidų aš galbūt padariau, dabar žinau, kas esu. Žinau, kas esu, ir tatai mane tenkina.

Jau temo, kai ji po dvidešimties minučių išniro iš metro į vakaro vėsą. Anksčiau tą popietę Klėja nusipirko vadovą po miestą ir mintinai įsidėmėjo kelią; o dėl paskutinės atkarpos, tai Rubės nuorodos, nors ir minimalios, pasirodė visiš-

---

* *it. lasagna* — itališkas patiekalas iš lakštinės tešlos bei daržovių ir kt. priedų.

kai pakankamos. Klėja paliko už savęs pagrindinę gatvę ir nužingsniavusi gal kokią pusę mylios, susivokė įsukanti bene į pačią ramiausią Londono gatvelę. Iš sodų nesigirdėjo nei muzikos, nei pobūvių šurmulio, nei žmonių balsų. Net garsiai įjungto televizoriaus. Atrodė, Klėjos žingsniai buvo vienintelis garsas pasaulyje.

Ji sustojo priešais Saros namus. Nors dar nebuvo visai tamsu, užuolaidos užtrauktos iki galo, tik pakraščiais spingsi šviesos ruoželiai. Klėja stumtelėjo kaldintos geležies vartelius, kurie pratisai sugirgždėjo, ir nuėjo prie paradinių durų. Stabtelėjo, pasilygino sijoną ir pasitaisė rankinuką, perkeldama sau ant peties jo svorį. Paskiau pakėlė durų plaktuką ir dusyk pabeldė.

Prieškambaryje užsižiebė šviesa. Po kelių sekundžių durys atsidarė, ir štai ji: vieniša, vyresnė, iš pažiūros šiek tiek pavargusi, šiek tiek mieguista; galbūt ir šiek tiek išsigandusi, kad tokiu vėlyvu metu atidaro duris pašaliečiui. Vilkinti džinsais ir tenisinukais, o jos plaukai dabar buvo visiškai ir nuostabiai žili. Vos tik ją išvydusi, Klėja suprato melavusi sau; suprato visai negalinti apsieiti be šios moters. Šitai neįmanoma ir niekad nebuvo įmanoma.

— Sara?

Tik tiek iš pradžių ji pajėgė ištarti. Sara stebeilijo į ją, neatpažindama, dar neatspėdama.

— Ar aš jus pažįstu?

— Žinoma, taip, — atsakė ji. — Tai aš: Robertas.

PRIEDAI

I-as priedas: Eilėraštis

Somnilokvija

Rimtis ir palaima tavieji banga pakilo
Many — nė mėnulio trauka jos įveikt nevalios.
Bet štai, narkoleptiškos akys man išdavė tyliai
Neregystę šią naktį ar stoką aistros.
O tai — dargi blogiau, nes jaučiaus aš bejėgis.
Per nemigą kvapą man gniaužia dar vis —
Lyg ateitį mano ant smėlio kažkas ten pabrėžė
Dieną tą „ramią, sustingusią tartum mirtis".
Ir meldžiu užmaršties neramus,
Kad baigtųs virsmu. Vien tik aušra
Išgelbės mane, vėl užlies pakerėtus šiuos miego namus
Šviesa tuoj nuvys tąsias šmėklas, kur kužda nakčia:
Tau gyvenimo vieno mažiausiai prireiks
Paslaptims jos rimties ir palaimos atskleist.

Nuo: Pamelos Vort

Kam: Profesoriui Markusui Koului, Karališkosios psichiatrų kolegijos nariui

Didžiai gerbiamas profesoriau Koulai,

Deja, negaliu apsakyti trumpame laiškutyje, kokia esu dėkinga, kad nepatingėjote parašyti mums praeitą savaitę.

Jūsų malonūs žodžiai suteikė mums daug paguodos. Tokioje situacijoje draugų ir geranoriškų žmonių užuojauta ima daug reikšti. Tam tikra prasme tai visa, ką mes turime. Ir galite būti ramus, mes dėl to dalyko jūsų visai nekaltiname. Per pastarąsias kelias savaites dažnai susivokdavome beiešką ko nors, kam galėtume suversti kaltę, — paskiriems žmonėms, valdžiai, „sistemai", bet kam, — tačiau iš tikrųjų nieko nėra. Štai kodėl tai taip sunku ištverti.

Mes lankome Terį kasdien. Kaip jūs ir sakote, poslinkių į gera nėra, ir jokių, matyt, tikrų perspektyvų, kad jų bus. Bet mes turėsime kantrybės. Jis atrodo ramus ir pailsėjęs. Jūs tikriausiai nežinote (iš kur galėtumėt?), bet pastaruosius kelerius metus mano sūnus turėjo daug vargo dėl miego. Žinoma, aš nieko jam nesakydavau, tačiau tai man kėlė rūpestį, ir kai dabar jį matau, kartkartėmis bandau sau įteigti, kad jis tik atsimiega už praeitą laiką. Daktarai sako, kad aš įsivaizduoju, bet kelis kartus man pasirodė, kad lyg matau jo veide nežymią šypsenėlę, ir tuomet pamanydavau — gal jis sapnuoja malonius sapnus?

Jūs veikiausiai pagalvosite, kad tai tik kvailos fantazijos, bet mes visi privalome išmokti kiekvienas savaip įveikti sunkumus, ir aš stengiuos, kaip galiu.

Nuoširdžiai jūsų,

Pamela Vort

3-ias priedas: Įrašas

Pacientė: Rubė Šarp
Data: 1996 06 28
Laikas: 02.36 – 02.40
Laborantė: Lorna

niekados nėra ramu niekados nėra ramu šiuose namuose prisimenu tai prieš daugelį metų nuolatos bangos niekados nėra ramu sėdėdavau viršuje ir kartu sėdėdavo ji su jumis prisimenu klausiausi prisimenu viską pliaže tądien pliaže tuos dalykus kuriuos sakėt nėra nieko jūs sakėt nėra nieko ko nepadarytumėt ko nepadarytumėt kad ją laimėtumėt ir randai prisimenu randus ant jūsų kojų du randus it citatos kabutes paskiau aš mačiau praeitą savaitę mačiau pliaže kitame pliaže kitame pliaže tą patį žmogų kitą žmogų tokiu pat kūnu ant jūsų kulkšnų du randai aš pažįstu jus kas esate bet klausykite klausykite taip pat pažįstu ją dabar Londone kur ji gyvena ką veikia viena visai viena turite nuvažiuoti turite surasti ją žinau visados žinojau nuo tada kai pliaže kartu būti kartu jaučiaus laiminga tokia laiminga tądien viską prisimenu niekad tokia laiminga visad norėjau visad norėjau kaip nors jums abiem atsilyginti smėlčius taip jus vadinau smėlčius jūs pastatėte pilį gražią pilį bangos nuplovė bangos neprarasta neprarasta dar niekas dar neprarasta jeigu tik surasite ją važiuokit dabar ji laukia Londone lengva surasti tušti namai šalti namai ji gyvena viena Šiauriniame Londone ramios gatvikės

įsuksite   įsuksite nuo stoties   pirmas namas kurį
pamatysite   nelaukit   na paskubėkit   suraskit
kelią   atsiminkit   atsiminkit pavadinimą Fermer Roudas
Fermer ji tikrai nori jūsų   suraskit ją prašau
na važiuokit pas ją

Turinys

Coe, Jonathan
Co-32 Miego namai: romanas / Jonathan Coe; iš anglų kalbos vertė Jonas Čeponis. — Vilnius: Pasviręs pasaulis, 2001. — 368 p.

ISBN 9955-435-17-8

Romanas „Miego namai" - tai panoramiška šiandieninio intelektualų gyvenimo studija, pasižyminti drąsiomis ir aktualiomis temomis, giliomis įžvalgomis bei gyvu, žaismingu ir paradoksaliu mąstymu. Romanas patrauklus ne tik puikiu stiliumi, bet ir temų, idėjų ir intrigų įvairove. Čia naujai tyrinėjamos įvairios priešybės, kaip antai - asmenybė ir visuomenė, Senojo kontinento mentalitetas ir Naujojo pasaulio blizgesys, aukštasis menas ir populiarioji kultūra, vyras ir moteris, mokslas ir moralė, meilė ir atsakomybė ir, žinoma, miegas (atimantis 1/3 žmogaus gyvenimo) ir nemiga.
Nepriekaištingas stilius, „kietai" sunertas siužetas ir atida žmogaus dvasiniams siekiams - puikus skanėstas rimtojo skaitymo gurmanams.

UDK 820-93

Jonathan Coe
MIEGO NAMAI

Redaktorius Robertas Kundrotas
Dizaineris Algis Lankelis

2001 02 24, 11,5 leid. l. Užsakymas 4578
Leido „Pasviręs pasaulis"
Erfurto 48-18, LT-2043 Vilnius
el. paštas: tango@takas.lt
34-oji leidyklos knyga
Spaudė SPAB „Aušra",
Vytauto pr. 23, LT-3000 Kaunas

Romanas "Miego namai" - tai panoramiška šiandieninio intelektualų gyvenimo studija, pasižyminti drąsiomis ir aktualiomis temomis, giliomis įžvalgomis bei gyvu, žaismingu ir paradoksaliu mąstymu. Romanas patrauklus ne tik puikiu stiliumi, bet ir temų, idėjų ir intrigų įvairove. Čia naujai tyrinėjamos įvairios priešybės, kaip antai - asmenybė ir visuomenė, Senojo kontinento mentalitetas ir Naujojo pasaulio blizgesys, aukštasis menas ir populiarioji kultūra, vyras ir moteris, mokslas ir moralė, meilė ir atsakomybė ir, žinoma, miegas (atimantis 1/3 žmogaus gyvenimo) ir nemiga. Nepriekaištingas stilius, "kietai" sunertas siužetas ir atida žmogaus dvasiniams siekiams - puikus skanėstas rimtojo skaitymo gurmanams.

